ښځه
کورنۍ
او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ لمریز کال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه، کورنۍ او ټولنه

پوهاند رازقي نړیوال

۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نـــوم: ښځه، کورنۍ او ټولنه

لـــيــکـــوال: پوهاند رازقي نړيوال

خــپـرونـدی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي څانگه

ويـــبـپـــاڼــه: www.melitahrik.com

کمپوزگر: عبدالواسع تره خېل

ډيــزايــنگر: ضياء ساپی

پښتۍ ډيزاين: فياض حميد

چــاپشمېــر: ۱۰۰۰ ټوکه

چــاپــکــال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۳۵)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

مخ	عنوان	ګڼه
	تقریظ	۱
۱	سریزه	۲
۵	د مور د ګرانښت په وړاندې دهغې درنښت	۳
۷	دمور د حقوقو درناوی اسلامي فریضه ده	۴
۹	د کورني تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دی	۵
۱۱	د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی او سنی نه، بلکې پخوانۍ پدېده ده	۶
۱۴	د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه	۷
۱۹	د ښځو په مقابل کې د تاوتریخوالی د څرنګوالی بررسي	۸
۲۵	د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب	۹
۲۷	د ښځې په ژوند کې د سولې اغیزمنتوب	۱۰
۳۰	په هرات کې په نشه ایزو توکو د ښځو روږدیتوب	۱۱
۳۳	په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه	۱۲
۳۸	د هېواد په یو لړ سیمو کې په ښځو د ډول ډول تاوتریخوالي څو بېلګې	۱۳
۴۱	په غرنیو کلیو (بانډو) کې د ښځو د ژوندانه د ښه والی چارې	۱۴
۴۵	د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني میرمنو ویاړلې ونډه	۱۵
۴۸	د امیدوارۍ په وخت کې د ښځو خواړه	۱۶
۵۱	د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ	۱۷
۵۲	د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه	۱۸
۵۴	د واده یو شمېر ناوړه دودونه	۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰	مور د پوهانو له نظره	۵۷
۲۱	په لویه جرګه کې د ښځو ونډه	۵۹
۲۲	د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه	۶۲
۲۳	په لویه جرګه کې د ښځینه استازو ویاړلی ګډون	۶۴
۲۴	ښځه او ټولنه	۶۶
۲۵	په کورني ژوند کې په سهوی قانع کېدل	۶۹
۲۶	د امیدوارو میرمنو په عضویت کې د © ویټامین کمښت	۷۰
۲۷	ښځه او عصبانیت	۷۲
۲۸	ښځه د عالمانو له نظره	۷۴
۲۹	د نړۍ دود پر دربمه برخه ړندې ښځې دی	۷۵
۳۰	په تخار کې ښځې د زور زیاتې په لمبو کې	۷۶
۳۱	د مور عاطفي مقام	۷۹
۳۲	په هرات کې د یوې نجلۍ وژنه	۸۲
۳۳	په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه	۸۳
۳۴	په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه	۸۶
۳۵	په بشري تاریخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه	۸۹
۳۶	د ښځې اجتماعي مقام	۹۰
۳۷	په راتلونکو انتخاباتو کې د زموږ د ټولنې د ښځو ونډه	۹۲
۳۸	د تاریخ د پاڼو په هیندارو کې د ښځو ټولنیزو ونډه	۹۴
۳۹	د ځان وژنې لاملونه او ډولونه	۹۷
۴۰	د ښځو او نارینه عاطفي مسایل	۹۹
۴۱	مور د ټولنې او حماسو جوړونکې	۱۰۰
۴۲	ښځه او دسترخوان	۱۰۳
۴۳	هوښیاره ښځه	۱۰۵
۴۴	ښځه د مېړه د شخصیت بشپړونکی	۱۰۸
۴۵	مقام مادر از نګاه دین مقدس اسلام	۱۱۱
۴۶	د ښځو اقتصادي خپلواکی	۱۱۲
۴۷	د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د بري راز	۱۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۸	د نارینه له خوا پر ښځو، او د ښځو له خوا پر ښځو تاوتریخوالی	۱۱۷
۴۹	په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالی، د یوې لویې زیان رسوونکی پدیدې په توګه	۱۲۱
۵۰	پر ښځو تاوتریخوالی یوه ناولې عمومي پدیده	۱۲۳
۵۱	د مور ملکوتي مقام	۱۲۶
۵۲	دناموسي وژنو او جنسي تېریو د لاملونو بررسي	۱۲۸
۵۳	پر ښځو د جنسي تیری یو ډېر زړه بوږونکی شکل	۱۳۴
۵۴	د کورنۍ د سالمې فضا په تامین کې د ښځې ونډه	۱۳۷
۵۵	ښځې او سوالګري	۱۳۹
۵۶	د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه	۱۴۱
۵۷	په ښځینه پښتو لنډیو کې دهغوئ ځینې حماسې او رزمي بېلګې	۱۴۵
۵۸	زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې	۱۵۰
۵۹	ښځې او رواني ناروغۍ	۱۵۸
۶۰	د نورستان د ښځو د ژوند ځورونکی حالت د یو رپوټ په حاشیه کې	۱۶۴
۶۱	په ټولنیز ژوند کې د ښځینه قشر فعاله ونډه	۱۶۶
۶۲	په کورنۍ کې د تند خویې د شتون علتونه	۱۶۷
۶۳	د هلکانو زیږونه سخته ده	۱۶۸
۶۴	دوه احساسه	۱۶۹
۶۵	کورني اقتصاد د کور د ښځې دچلند پورې اړه لري	۱۷۱
۶۶	میرمنو ته نه ښایي چې په بې فرصته توګه	۱۷۳
۶۷	د ښځو پر خلاف غوسه او تند خویي	۱۷۸
۶۸	دمور او پلار ترمنځه غیر منطقي دخالت	۱۷۹
۶۹	له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل	۱۸۰
۷۰	ښځه په پښتو لنډیو کې	۱۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۱	پر ښځو باندې تاوتریخوالي	۱۸۴
۷۲	د کورني ژوند رمزونه	۱۸۹
۷۳	د کونړ په ولایت کې د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی	۱۹۴
۷۴	تپل شو میني	۱۹۷
۷۵	سلیقه	۱۹۸
۷۶	ښځه یا د طبعیت یو نازولی او غښتلی مخلوق	۲۰۰
۷۷	په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې	۲۰۴
۷۸	مور په کلیو کې	۲۰۸
۷۹	د ماندینې نقش د میړه د شخصیت په تکوین کې	۲۱۱
۸۰	د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدلو په ویاړ	۲۱۴
۸۱	خشونت که وحشت	۲۱۵
۸۲	د بنولۍ حساسیت	۲۱۸
۸۳	د کوچیانو د ژوندیو کوچنی انځور	۲۲۲
۸۴	پر ښځو د تاوتریخوالی د کرکجنې پدېدې له منځه وړل مهم ضرورت دی	۲۲۴
۸۵	مور د ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان	۲۲۸
۸۶	زموږ ټولنه او بشري حقوق	۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

ددې اثر د کمپیوټر شوو مطالبو تر اصلاح کولو د مخه ما فکر نه کاوه چې به مې د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» د اثر په اړه دومره علمي – څېړنیز او معلوماتي معلومات لیکلي وي، مګر کله چې مې دا اثر تصحیح کړ نو وپوهېدلم چې په واقعي توګه مې په خپلو بېلا بېلو مقالو کې په هر اړخیز ډول د افغانستان د محکوم، مظلوم او محروم ښځینه قشر روڼ انځور ایستلی دی. او د هغوئ د ژوندانه، څه د کورني او څه د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې پراخه رڼا اچولې او لیکنې پرې شوي دي.

په عمومي توګه د «ښځه، کورنۍ او ټولنه» په دې اثر کې ټول محتویات په متفرقو مقالو کې تر بحث نیولي شوي دي.

په لومړي سر کې د ښځې مقام څه د مور او څه د یوې میرمنې په صفت، څه د لوی خدای د لاربښودنو او څه د پوهانو او څه د تاریخ په پاڼو کې جوت او د پوره درناوۍ او ستاینې وړ بلل شوی دی.

په افغانستان کې په بشري، اسلامي او په مدني قوانینو او میثاقونو په تېره بیا د افغانستان د اساسي قانون په مندرجاتو کې د ښځو هر اړخیز حقونه په ګوته شوي او د عملي کېدو په برخه کې پرې تاکید شوی په دې اثر کې په دې موضوع سربېره دا خبره هم څرګنده شوې چې تر کومه حده، افغان ښځو په دغو حقونو لاسرسي پیدا کړی او برخمنې شوې او برعکس له دغو اړوندو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارزښتونو څخه د ښځو د بې خبرۍ او بې برخې توب او له دې کبله د ور څېرمه ستونزو په باب بحث شوی دی.

کومه موضوع چې افغان ښځې د تل لپاره د هېواد په هره لیریو او نژدې سیمو کې د تاوتریخوالي د کرکجنې او تباه کوونکي پدېدې له ناوړو لاملونو، اغېزمینو او پایلو څخه قرباني کېږي په دې حتی په مکرر ډول په څو مقالو کې مستند معلومات وړاندې شوي دی.

د زرو زیاتي پراخ او بېلا بېل شکلونه او لاملونه په پوره وضاحت ښودل شوي دي.

کورنی ژوند چې د انسانانو د ژوندانه لومړنې هوسا او له نیکمرغۍ ډک کانون دی، د اولادونو د ښوونې او روزنې، او پالنې خورا په زړه پورې عافطي مدرسه ده. په دې کانون کې ښځه د یوې غورې سرپرستې، او د یو څراغ غوندی سوزي او خپل چاپېریال ته رڼا ورکوي غړیو ته هر اړخیز هوسایي او نیکمرغي ور په برخه کوي او ښځه د مور په دریز کې د هغې له غیږې او له دې لومړنۍ روزنیزې مدرسې څخه بیخې زیات وتلي او نومیالي تاریخي شخصیتونه ټولنې ته وړاندې شوي دي، ددې اثر د محتویاتو غوره برخه هم په دغه تړاو لیکنې تشکیلوي.

ښځه د وطن د مور، د یو رښتیاني اولاد، د ټولنې د یو اصیل غړي په توګه د تاریخ په اوږدو کې په څومره وتلۍ فداکارۍ او اتلولۍ، دخپلې خاورې، ازادۍ، ملي نوامیسو او پتمنۍ څخه د دفاع او ساتلو په لار کې تاریخي ونډه اخیستلې او حتی د هېواد د ازادۍ او دفاع په جګړو کې یې خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

قهرماني ښودلې ده، په دې اثر کې د افغان ښځو د دا ډول ملي رسالتونو په سرته رسولو کې د هغوئ شجاعانه ونډه په ګوته شوې ده.

ښځه نه یوازې د کورنۍ په ټولو اړوند چارو کې فعالانه او مسؤولانه برخه اخلي بلکې د کورنۍ په اقتصادي چارو کې ددې برخه اخستنه هم د پوره اهمیت وړ ده او دغه اهمیت هم په دې اثر کې په ډاګه شوی دی.

د افغان ښځې د خپلې ټولنې او هېواد د برخه لیک د ټاکلو په برخه کې د دموکراسۍ د ارزښتونو په رڼا کې هغوئ د خپلو ورکړ شوو حقونو څخه باید ګټه واخلي خپل دغه ونډې اخېستنې ته یې د هېواد د لویو جرګو او د ټول ټاکنو په بېلا بېلو پروسو کې په دې اثر کې مستندې لیکنې شوي دي.

د مور او بیا ښځې عاطفې مشخصات څه د اولادونو په اړه او څه د کورنۍ او ټولنې د غړو په تړاو په دې اثر کې په ګوته شوی دي.

په دې کې هیڅ شک نشته چې د انسان د شخصیت جوړېدنې لومړنی کانون، دمور غېږه کورنۍ او ټولنه ده خو په ځانګړي توګه د یو انسان د شخصیت په تکوین کې، دهغه د هوښیارې او مدبرې ښځې نقش پوره څرګند دی، ددې اثر په محتویاتو کې دې موضوع ته هم ځانګړې ځای ورکړ شوی دی.

ښځه چې د بشري ټولنې د جوړښت مهم جوړنیز غړی دی، طبیعي ده چې د تاریخ په جوړولو کې د هغې نقش هم پوره څرګند دی او له دې ځایه په تاریخ ددې د مقام په اړه معلومات په دې اثر کې یادونې راغلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اثر کې زموږ په ملي فرهنګ کې په ځانګړې ډول په پښتو لنډيو او متلونو کې د ښځې يادونې ته ځای ورکړ شوی دی په دې مفهوم چې يوه ښه ښځه او بده ښځه د هغو د اخلاقو په اعتبار زموږ په ټولنه څه د ريز لری هم ليکنه شوې ده.

د معمول له مخې د ښځې د صفتونو جالبه اړخ د هغې د صورت ښکلی توب ګڼل کېږي، مګر دا ښکلا هغه مهال ارزښمنه وي چې د سيرت ښکلا ورسره يو ځای وي په دې باب په دې کتاب هم يادونې شته دی د دې اثر په محتويا تو کې د کورني ګډ ژوند رمزونه، نزاکتونه او حساسيتونه، په کورني ژوند کې په زړه پورې او صميمانه فضا د تاملينولو په لارو چارو کې د يوې ميرمنې په اغېزمنې برخې اخېستنې هم بحث شوی دی.

لنډه دا چې په دې اثر کې د ښځو او څه د نارينه لپاره خورا ګټورې لارښوونې او سپارښتنی وړاندې شوی دی. هيله من يم چې لوستونکي به ترې لازمه ګټه وا خېستلای شي.

ومن الله التوفيق

خېړنپوه رازقي نړيوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور د ګرانښت په وړاندې د هغې درنښت

د قرآن مجید په څو مبارکو آیتونو کې اولاد دښمن بلل شوی او د فتنې نسبت ورته شوی دی، بې له شکه په دې موضوع بحث، شانزول او یزداني فلسفې ته مراجعه غواړي، خو دومره ویل په کار دي چې د دې مبارکو ایتونو په ارشاداتو کې بیخې او انکار نه منونکي واقعیت دا دی چې د اولاد په نسبت د مور و پلار په تېره بیا د مور مینه، ګرانښت او عاطفي احساسات هېڅ پوله او سرحد نه لري، دا ځکه کله چې یې اولاد ته څه درد رسېږي او یا د ناخوالیو سره مخامخ کېږي د دې پېښو د اغېزمنتوب په وجه تر حده زیاته د دغې اغېزمنې لاندې راځي.

خوښي او ارام یې له منځه ځي او د ډول ډول اندېښنو سره لاس او ګریوان کېږي. څومره به ښه وي چې د اولاد سره د مور د دې عاطفانه تړاو جاج له هغه مهال واخېستل شي چې یې ماشوم لا نړۍ ته سترګې غړولې نه وي او په نس کې یې د فزیکي تشکل مرحلې تیروي. مور د امیدوارۍ په دې حساسو او حسابي مرحلو کې په ناخوداګاه توګه د خپل نازېږېدلي ماشوم په نسبت د څومره ژور او دلسوزانه مسوولیت احساس کوي، په خپلو حرکاتو سکناتو کې له پوره احتیاط څخه کار اخلي چې ګوندې ماشوم ته یې کوم زیان ور څېرمه نه شي.

هیڅوک په دې کې شک کولای نه شي چې مور یو ماشوم د نهو او یا کمو زیاتو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس کې لکه خوږ لاس ګرزوي او سالمتوب ته یې پوره پاملرنه کوي تر هغې چې یې د زېږېدلو شېبې را رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماشوم د زېږېدلو یاني د دوارو د ژوند د سرنوشت تاکونکي شېبې د دردونو تېرولو د ماشوم په نسبت د هغې د زښته زیات ګرانښت باوري ثبوت دي. چې یې د ژوند په اوږدو کې یوه سخته تکرارېدونکي پېښه بلل کېږي.

د ماشوم تر زېږېدلو وروسته د ماشوم د سلامتیا او له زیانونو څخه د خوندي ساتلو په خاطر د مور کلکه څارنه او پاملرنه د هغې د ناپایه مینې او ګرانښت بل څرګند مثال دی. تر هغې چې ماشوم د خپلې ودې پرله پسې ارګانیکي پړاوونه وهي او په هر پړاو کې دده په نسبت د مور د مینې په کچه کې هېڅ ډول کمي بدلون نه راځي. تر څو چې ماشوم د خبرو کولو، خاپوړو، د شعوري ودې د پړاوونو پېښې تجربه کوي او د تکامل لوړو مدارجو ته رسېږي، د ځوانۍ او پېغلتوب مرحلې ته ور پورته کېږي او د عمر راتلونکې مرحلې تیروي.

په دې تولو تدریجي پړاوونو کې د اولاد په نسبت د مور مینه او ګرانښت په هماغسې حالت کې پاتې کیږي.

لنډه دا چې همدغه ماشوم د مور په مخکې په خپله، مور او پلار ګرځي.

البته د اولاد په نسبت د مور دغسې بیخې ګرانښت او مینې په شتون کې د لوی خدای حکمت او طبیعي رمزونه پټ دي.

په قرآني ارشاداتو کې لوی خدای د یوې مور د اولاد په نسبت دغه مینه او ګرانښت او پرله پسې اوږدې زیار ایستنې، کړاوونه او دردونه یې ارزښته او بې اجراه نه پرېږدي او پر اولاد یې هغومره حقداره ګرځوي چې دا هم هېڅ حد او پوله نه لري او کچه یې ټاکل کېدای نه شي. لکه چې په دې اړه په قران مجید کې د مور دغه حق او ددې په وړاندې د اولاد د مکلفیت سپارښتنه په څومره زیات تاکید سره شوې ده، چې فرمایي، ژباړه: د مور په مقابل اوف

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرې هم مه کوئ، په غوسه کېږئ ورته مه او په رحیمانه ډول ورسره خبرې کوئ. لکه چې د «سلام» کلمه د لوی خدای رحیمانه قول دی.

نبوي لارښوونه ده چې د مور ملکوتي لوړ مقام پکې په ښو مره څرګند او عیني توګه ښودل شوی دی او هغه دا چې که څوک جنت غواړي، نو جنت د مور تر پښو لاندې دی او دا ددې مانا لري چې د لوی خدای د رضا و رضامندۍ د حاصلولو لپاره لاره ده چې د ژوند په ټولو چارو او حالاتونو کې د مور رضا ترلاسه شي.

دلته نو هېڅ ډول پوښتنې مطرح کولو ته اړتیا نه پیدا کېږي چې د اولاد په نسبت د مور د مینې او عاطفانه احساساتو په اړه شک وشي او د هغې کوم حقونه چې لوی خدای په قرآن مجید کې ښودلي دي نا پېژندلي پاتې شي، او د مور په مقابل کې د اولاد د مکلفیت او حتی د زړه د ښو ساتلو په مورد کې تردې یعنې د هغې په مقابل کې «اوف قدرې کول» لا ښه مفهوم وښودل شي.

بختور، نېکبخت او صالح به هغه اولاد وي چې د مور زحمتونه او فداکارۍ هېرې نه کړي، حقونو ته یې د یزداني حکمونو سره سم درناوی او اطاعت وکړي زړه یې لکه د ګل غوندې تازه وساتي، او د هغې د زړه له ناآګانه دعا څخه برخمن شي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، ۱۳۹۰ کال جوزا

د مور د حقونو درناوی، اسلامي فریضه ده :

په اسلامي، مذهبي او مدني ټولو قوانیو کې چې د کوم بشري حقونو په لړ کې ورته خورا زیات ارزښت ورکړ شوی دی، هغه د مور ستر مقام ته د درناوي په خاطر حقونه دي، او دا ځکه چې په نړۍ کې هېڅ یو بشري مخلوق لیدل کېدای نه شي چې مور دې ونه لري لکه چې له یو عادي انسان څخه تر پیغمبرانو پورې، له یو فقیر څخه تر ستر واکانو، له ناپوهه شخص څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوابغو، فیلسوفانو مخترعینو او متبحرینو پورې، له بې زړه او بې شهامته څخه تر اتلانو او دا ټول د یوې مور درلودونکي دي.

په همدې ترتیب د یو ماشوم د لومړنۍ روزنې، پالنې او شخصیت موندنې پړاو دده تر زېږېدنې دمخه پرته له موره یوه ناشونې موضوع او تر زېږېدنې وروسته هم د هغه د روزنې او پالنې د ودې د پړاوونو تېرولو اغېزمنه مرجع د مور غېږ ده، په پورتنیو دواړه (تر زېږېدنې دمخه او وروسته) حیاتي مرحلو کې تر هغې چې یو ماشوم، د خپل ماشومتوب مرحله تېروي او په خپلو پښو ودرېږي، په دغه موده کې مور د بیخي زیاتو او تر وسې پورته ځورېدنې او رنځونه ګالي او په دې برخه کې بې ساري فداکارۍ له ځانه ښیي او ددې دغه بې سارې او سترې فداکارۍ دي چې یې پر اولاد حقونه په فردي او ټولنیزه کچه بېخي زیات دي.

اولادونه پردې مکلف ګڼل شوي دي چې د یوې اسلامي فریضې او انساني وجیبې په عنوان د مور ټول متل شوي حقونه په کلکه توګه رعایت کړي.

همدا بسنه کافي وي چې په اسلامي ارشاداتو کې اولاد ته ددې مجال نه دی ورکړ شوي چې د مور په مقابل کې حتی اوف قدري ډېر کوچنی عکس العمل له ځانه وښايي. او یا د حضرت محمد (ص) د لارښوونې په بنا که کوم مسلمان وغواړي چې یې چنت په برخه شي نو هغه دې د خپلې مور په رضایت کې ولټوي.

ښایي یو څوک له ځانه پوښتنه وکړي، کومه زیاتر اړستنه او سرښندنه چې یې مور دده د ژوندانه په پړاوونو کې په پوره صبر او حوصله له ځانه ښیي.

آیا یو اولاد یې بالمقابل د مور په مقابل کې د هغو حق ادا کولای شي؟

زما په عقیده به یې ځواب دا وي: چې نه، هېڅکله نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو چې داسې ده، طبعاً پر اولاد باندې دا بیخې زیاته حقداره ګڼل شوې ده.

بله موضوع چې د یادونې وړ ده هغه دا ، کوم مکلفیت چې یې یوه مور د خپل اولاد په وړاندې لري، هغه پرته د کومې تطبیقونکې قوې په لاره عاطفانه او مشتاقانه ډول سرته رسوي.

له دې ځایه پر اولاد او له هغو نه په جوړه شوې ټولنه لازم دی چې د مور د مقام درناوی وکړي، حتی په ګل یې ونه ولي او د پوره رضایت په خاطر یې ځان د هغې د پښو خاورې کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ ګڼه، جوزا ، ۱۳۹۱ کال.

د کورنۍ تاوتریخوالي یو لامل د نه رضایت ودونه دي:

په زور او د هلک او نجلۍ له رضایته پرته ودونه هغه ناوړه پدیده ده چې په ټولنه کې د ناوړو ودونو او رواجونو څخه سرچینه اخلي او بیا د دا ډول ودونو یو شمېره د کورنیو جنجالونو او ناخوالیو په رامنځته کېدلو سره د کورنۍ تاوتریخوالي او زیاتره پر ښځو د تاوتریخوالي د کچې او څرنګوالي له مخې خورا ځورونکې پېښې رامنځته کوي چې زموږ په دودیزه ټولنه کې یې خورا زیاتې بېلګې لیدل کېږي، چې یوه بېلګه به یې دلته د افغانستان د مدني ټولنې د مجتمع د یوې څېړونې په حواله په دې ډول وړاندې شي:

یو هلک پرته له دې چې د یوې نجلۍ په باب معلومات ولري، مور یې ورته خوښه کړې وه، هلک چې لا واده ته تیار نه و او غوښتل یې چې خپلې لوړې زده کړې پای ته ورسوي، نابره مور یې مجبور کړ په هر ډول چې کېږي د خپلې مور انتخاب ومني. هلک ورته زیات دلیلونه راوړل چې اوس د ده د واده وخت نه دی او له بلې خوا نجلۍ یې هم په سترګو لیدلې نه ده او د مور له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې کوچنۍ او قانوني عمر ته لا نه ده رسيدلې، خو برخلاف مور يې په خپل انتخاب ټېنګار کاوه چې له همدې نجلۍ سره کوژده وکړي.

بيا هم هلک د مور له خبرو سره موافقه نه کوي او بالاخره خبره يې پلار ته رسوي، د هلک پلار هم دده د مور غوندې ورته زيات دليلونه راوړي او ورته وايي چې دده واده يې په ژوند کې يو ارمان دی او غواړي چې په ژوند کې يې د واده مراسم وګوري او همدا رنګه د مور غوښتنه يې هم داده. له بلې خوا نه زموږ د خواستګارۍ موضوع هم د نجلۍ د پلار کره مطرح شوې ده، دا کار زموږ د دواړو کورنيو د ابرو او عزت خبره ده او ددې تر څنګه که واده مو ونه شي بيا يو ډول خواشيني، بدبيني او حتی دښمني رامنځته کېږي، تر څو چې هلک له ډېر مجبوريته ددې لپاره چې د پلار او مور ازار وانخلي او خپه يې نه کړي، هغوی ته خپل رضايت ور څرګند او په پټو سترګو يې د خپل ژوند سرنوشت نامعلومې راتلونکې ته وسپاره.

د مور او پلار په خوښه د هلک کوژده او واده کېږي، چې دغه واده د مور او پلار د ژوند ارمان دی. څرنګه چې واده د دواړو خواوو په رضا او رغبت نه دی شوی، نو داده چې د هلک او نجلۍ ترمنځه نزاکتونه رامنځته کېږي او وروسته په حساسيتونو بدلېږي، تردې چې له يو بل نه په بيزارۍ پای ته رسېږي او د دوی په کورني ژوند کې د تاوتريخوالي تخم را زرغونېږي، وده کوي او خبره وهلو ټکولو يانې د نورو تاوتريخوالو په خوا کې فزيکي تاوتريخوالي ته رسېږي.

ددې لپاره چې د هلک ښځه چې کوچنۍ نجلۍ وه، د مور او پلار کره د تګ په پلمه به يې کور پرېښود او هر څه چې به يې مېړه ورته ويل چې هر کار خپل غواړي دا بايد هم به خپل لازم وخت د پلار کور ته لاړه شي، خو اوس د هغې عادت ګرځېدلی و چې د مېړه له اجازې پرته دغه عادت ته دوام ورکړي. خو هلک له ډېر زغم او حوصلې نه کار واخيست او هغه يې د مورني ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرایطو او د رمزونو پوهېدلو ته رابلله، خو اوس او به له ورخه تیرې شوې وي او د دوی په کورنیو کې «تا ویلي ما ویلي» ناندرۍ هم رامنځته شولې، نجلۍ چې یې پلار ته شکایت کاوه، دا چې پلار به یې حق په جانب نه ګاڼه او هلک یې ملامتولای نه شو، نو یې پلار ته د هغې شکایت څه ګټه نه درلوده.

خو ده فکر کاوه چې د نجلۍ ددې کار یوائنې علت د دوی د عمر ناانډولتوب و چې د هلک د کورني ژوند غوښتنو ته یې لازم ځواب نه شوای ورکولای چې په پای کې یې د دواړو کورنیو ترمنځ یو لوی ګواښ رامنځته کړ او د دوی ژوند هم له یو لوی خطر سره مخامخ شو.

له نوموړي پېښې دا سې څرګندېږي چې په دې جرم کې که هلک یو څه دخیل دی، نو ډېره ګناه یې د پلار او مور ده او یو څه د نجلۍ کورنۍ په دې ملامتېږي چې ولې یې د ماشومې لور په واده کې رضایت ښوده او موافقه یې کوله.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱ کال.

د ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي اوسنۍ نه، بلکې پخوانۍ پدیده ده :

دا یو بیخې تجربه شوی او عیني واقعیت دی چې پر ښځو د تاوتریخوالي رښتې پدېده په بېلا بېلو شکلونو یانې د کورنۍ د ناوړو چلندونو هغه چې د کورنۍ د یو غړي په توګه یې حقونه تر پښو لاندې او شخصیت یې تر سپکاوي لاندې راولي لکه د مور او پلار او نږدې خپلوانو کور ته او بهر ته له وتلو څخه مخنیوي کول، لفظي تاوتریخوالي چې د سپکو سپورو له ویلو، رټنې، پېغورورکوني او ښکنځاوو څخه عبارت دي، رواني او جسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـاوتریخوالي چـې وهـل ټکـول، د وېښتـانو شـکول، د غوږونـو او پـوزې غوڅول، په شاقه او اجباري چارو ګمارل پکې شامل دي او داسې نورو خورا ځورونکو مـواردو کـې عملي کېږي، زمـوږ پـه افغـاني ټولنـه کـې ډېر زيـات عموميت او لرغونتيا لري.

ددې هر اړخيزه تاوتريخوالو اساسي لاملونه او سببونه ډېر زيات دی چې يو شمېر يې په دې ډول ښودل کېدای شي:

- د ټولنې وروسته پاتې والی
- د ناپوهۍ او بې سوادۍ حاکميت
- د نرواکي اغېزمني
- د ناوړو عنعنو او زړو رواجونو واکمني
- د نرو او ښځو له خوا د هغوی د طبيعي، اسلامي ، مدني او قـانوني حقونو څخه د آګاهي نه درلودل
- اقتصادي کمزورتيا
- په کورنيو کې د معتصبو غړيو شتون
- په ودونو کې د دوه اړخيزو توافقاتو او رضا رغبت ته اهميت نه کول
- تر وخت دمخه يا اجباري ودونه
- د نارينه اولاد نه درلودل
- د رقابتي ودونو او زياتې شتمنۍ له مخې د څو ښځو ودول
- د پور په بدل او بدلي ودونه کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ملاتړ د پیدا کولو په منظور او د پخوانۍ خپلوۍ د ټینګولو او نوي کولو په خاطر ودونه
- د نجلۍ د کورنۍ له خوا د هلک له کورنۍ د زیات ولور اخېستل
- د نجلۍ د کورنۍ په ټیټ طبقاتي دریځ کې شتون او داسې نور...

پر ښځو د تاوتریخوالي موضوع څه نوی خبره نه ده. ځکه ښه مې په یاد دی چې له نن څخه شپېته او یا پنځه شپېته کاله دمخه چې زه په خپل اصلي پلرني ټاټوبي کونړ کې اوسېدم. هلته پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د بیخې زیاتو پېښو د رامنځته کېدو په وجه زما سره زیاتې ترخې خاطرې را پاتې دي.

- په زور او یا تحمیلي ډول د نجونو کوژده او واده کېدل.
- په زور او تحمیلي ډول به کونډې ښځې د مېړه د کورنیو غړیو لکه لېور، وراره او یا نورو ته نکاح کېدلې.
- په بدل کې به لوڼې او هلکان د دوه کورنیو له خوا د یو او بل په نامه کېدلې او ودېدلې.

او داسې یو لړ موارد به وو چې د هغو له پایلو څخه د ځان ژغورنې په خاطر به ښځو پر ځان مړینه منله، ځان به یې سیند ته غورځاوه، زهري مواد به یې خوړل، ځانته به یې اور او زندۍ اچوله، له کوره به تښتېدلې او داسې نورو پېښو ته به یې لاس اچاوه.

او له کوره د تېښتې په پېښه کې به یې د سیمې یو شمېر معتبرو کورنیو ته چې له دوی څخه به یې په لیرېو کلیو کې استوګنه درلوده، پناه ور وړله او د یتیمي په نامه به یې د هغوی په کورونو کې خدمت کاوه او د ښو اخلاقو او د یوې کارګرې ښځې په شان به یې په دغه کورنیو کې د کورنۍ د ډېر نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي په توګه خپل ژوند ته دوام ورکاوه. او چې کله به يې د مېړه کورنۍ په دې پته راغله، نو کومې کورنۍ ته چې به نجلۍ پناه ور وړې وه، پر ته له تضمين ورکولو، هغوی ته نه تسلېمولـه.

لنډه دا چې پر ښځو د تاوتريخوالي پديده نه يوازې او سنۍ کرکجنه پديده نه ده، بلکې د پېښو ببلګې او رېښې يې ډېره پخوانيو وختونو ته ورغزېږي او دا ناوړه پديده نن سبا نه يوازې په کليو کې عموميت لري، بلکې په ښارونو کې که څه هم تر ډېره حده پکې د هغو د پيدا ينښت لاملونه دومره زيات شتون نه لري، هم له پخوانيو وختونو څخه عموميت درلود.

که څه هم چې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي کچه را ټيټه شوې او تر ممکنه حده يې مخنيوي شوی دی، خو بيا هم دې ته جدي اړتيا ده چې د هېواد ټول هغه وګړي چې د خدای په وړاندې د مسووليت احساس کوي او هم په هېواد کې د يو سوله ييز ژوند غوښتونکي دي، يو بل ته د مرستې لاسونه ورکړي، تر څو چې د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي ناوړه پديده لـه منځه لاړه شي او په پای کې افغانان د يو نېکمرغه ژوند خاوندان شي.(۱)

(۱) ميرمن مجله، ۸۱ ګڼه، عقرب۱۳۹۱.

د مېړه او ښځې متقابله ژوره پېژندنه :

کورنۍ د هرې ټولنې لومړنۍ بنسټېزه ښتـه او ډېره ده هغه چې د ټولنيز ژوندانه په پراخو او هر اړخيزو بعدونه او استقامتونو کې پرې د ټولنو ودانۍ جوړېږي په هره اندازه چې کومه کورنۍ سالمه، ګټوره او بې عيبه وي په هماغه کچه ترې صالحې او ګټورې ټولنې رامنځته کېدای شي، کنه د نا سالمو او بې ګټې کورنيو څخه تشکيلې شوې کورنۍ د پوره ټولنيزو نېمګړتياوو لرونکې ټولنې شمېرل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې سببه رسالتمندې، هوښيارې او هدفمنې کورنۍ هڅه کوي چې يې غړي د راتلونکې ټولنې وتلي، ګټور او د وياړنې وړ غړي رامنځته شي.

نو دلته چې ډېره مهمه او ارزښتناکه موضوع مطرح کېږي هغه د مېړه او ماندينې ترمنځه نه شليدونکې، صادقانه اړيکه ده چې ددې اړيکې د مثبتو او منفي خواوو اغېزه د دوی پر اولادونو هم پوره اغېزمنه تماميږي او بيا د دوئ ترمنځه د واده پر بنسټ دا اړيکه د يوې او دوو ورځو خبره هم نه ده ځکه دوئ د ژوند د هميشنيو ملګرو په توګه د خپل راتلونکی برخه ليک او مقدراتو په وړاندې طبيعي او ټولنيز مسؤوليت لري.

د مېړه او ښځې په منځ کې ددې رابطې هميشنی ټېنګښت زيات معيارونه لري چې دلته يوازې په يو څو اساسي بنسټيزو معيارونو باندې سرسري بحث ته اړتيا ده.

حضرت جعفر (رض) وايي:

«ښځه د مراد غاړکۍ ده، دقت وکړه چې څنګه غاړکۍ په غاړه کړې.»

له دې وينا څخه دا حقيقت په ډاګه کېږي چې ښځه د مراد او د انتخاب هغه غاړکۍ ده تر څو چې سړی ژوندی وي نو په غاړه کې به يې پرته وي.له دې ځايه مېړه بايد ډېر غور او پام وکړي او هغسې غاړکۍ په غاړه کې واچوي چې نه يوازې پرې بيا تنګ نشي بلکې ښه پرې ښکاره هم شي. چې دلته د معقول او منطقي انتخاب او روحي توافق د ټولو په سر کې ځای لري، کله چې انتخاب علمي جامه واغوندي او د واده له لیارې د ښځې او مېړه تر منځ اړيکه ټېنګه شي. نو دلته مېړه او ښځې ته په کار دي چې د ګډ ژوند غوښتنو، خپل منځونو حقونو او د کورني د مناسباتو پرنسيبونو ته ځانګړې پاملرنه وکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې تر څنګه د مېړه او ښځې له خوا د متقابلې، ژورې پېژندنې په احساس، مفکورې او عقيدې پوهېدنه ډېر بنيادي او مهم ټکي دي، چې د دې په کلک رعايت سره مېړه او ښځه کولای شي. خپل منځيني اړيکې په زړه پورې او خوږې وساتي او د کوم تصادفي سو تفاهم په تورتم اړولی وي په ډېره اسانۍ سر له منځه يوسي سره له هماغې ورځې چې ښځه او مېړه يوه کورنۍ جوړه وي وايي فريضه ده چې د کورنۍ د ودې او پراختيا لړۍ متقابلې ژورې پېژندنې څخه پيل کېږي.

ښځه بايد چې د خپل مېړه په مفکوره او عقيده ځان پوه کړي، د هغه احساس او رواني ځانګړتياوې درک کړي، د خوی، عادت، ذوق او سليقې په مشخصاتو يې ځان ښه وپوهوي مثبت او منفي اخلاقي اړخونه يې ځانته جوت کړي او داسې نور...

او بيا وروسته دغه هر يو د يوې برجسته کليشې او غټ عنوان په توګه په خپل ذهن کې نقش کړي او د کورنۍ چارو په چلندونو کې له هغوئ اغېزمنه ګټه واخلي. د کومو سره چې د مېړه په روحياتو او روان ناوړه اغېزه کوي ځان بېخې لېرې وساتي. او پوه هغه شي چې د هغوئ په تړاو د مېړه د خواشينۍ، کرکې لاملونه رامنځته نه کړي.

مېړونو ته ښايي له هماغسې متقابل پرنسيب څخه کار واخلي. د موضوع د لا ډېر کافي روښانولو په منظور لاندې يو مثال کافي دی.

« ... يو مېړه د خپلې ماندينې د ځينې وخت د پخلي سره طبع نه لګيد له او نه يې خوښېده تردې وخته پورې نومو ړي ته دا موضوع معلومه نه وه چې ماندينه يې په سپکو سپورا و نورو ګواښونو دومره نه اغېزمنه کېږي لکه چې ورته وويل شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن دی دا خواړه خواړه نه دي پاخه کړي، نو يوه ورځ په دسترخوان ورته هغسې خواړه په مخ کې کېښودل شول، هغه په ناآګاهانه توګه د هغو له خوړلو څخه ډډه وکړه او بې له ځنډه د خپلې ماندينې له سخت غبرګون سره مخامخ شو، هغومره چې تردې وخته يې ترې طمعه نه درلوده، نو کله چې د موضوع په حساسيت وپوهېده د عمر تر اخره يې د دغسې چلند له تکرار يدو څخه ډډه وکړه او د ماندينې له خوا يې دغسې ناوړه غبرګون هم ونه ليده».

په همدې توګه ښځې ته هم په کار دي چې د غه اصل ته خاصه پاملرنه وکړي د مثال په توګه:

يو مېړه ددې خبرې سره حساسيت لري کوم شي چې يې ماندينې ته ورکړې وي چې يې ورته وساتي او د اړتيا پر مهال يې ورته په لاس ورکړي، مګر د ماندينې څخه يې د هغه د اېښودلو ځای هېر وي او ونه شي کړای چې په خپل وخت کې هغه د مېړه په واک کې ورکړي، په دې توګه د مېړه د قهر او غوسې سبب کېږي او د سخت عصبانيت زمينه ورته برابروي.

نو که ښځه د مېړه دغه حساسيت په جدي توګه په پام کې وساتي او هېڅکله يې پورتنۍ پېښه په کورنۍ کې تکرار نه شي. نو بې له شکه د هغوئ ترمنځه هېڅکله شخړه او خوابدي نه پېښېږي په کورني ژوند کې د داسې پېښو غوندې زياتې پېښې شته دي چې مېړه او ښځه هغوئ ته په کلکه پاملرنه مجبور او مکلف کرځول کېږي.

بله موضوع چې په کورني ژوند کې د ځانګړې اهميت درلودونکې ده، د مېړه او ښځې له خوا د يو لړ موضوعګانو مطرح کولو د وخت او زمان په پام کې نيول دي چې بايد وپېژندل شي د بېلګې په توګه:

ښځه په دې ټکي ښه پوهېږي چې مېړه يې وظيفې ته د تګ پر مهال کله چې له کوره وځي په دې خپه کېږي او د عصبانيت حالت غوره کوي. چې ماندينه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وو ايي سړيه ! نن له بازاره پلاني او پلاني شيونه راوړه ... او يا چې يې کله مېړه ستړی ستومانه له وظيفی کور ته راستون شي. پرته له دې چې د هغه دمه جوړه شي په وره کې ورته پيره کوي تر څو د ځينو ناخواليو د پېښېدو رپوټ ورکړي. يعنې داسې وشول ... داسې او داسې ... طبيعي ده چې په دې شېبو کې د ځينو موضوعګانو يادونه ناوړه او بې ځايه چال چلند ګڼل کېږي ميرمنې کولای شي چې لازم فرصت کې د دغسې پېښو سره تماس ونيسي.

د مېړه او ښځې د يو او بل ښه پېژندنه، په احساس او حساسيت پوهېدنه دومره سخته خبره نه ده، بلکې دا ټولې ډېرې اسانې او عادي موضوعګانې دي، مګر يو څه تامل، غور، منطق او ځان پرې روږدی کول غواړي.

که چېرته مېړه او ښځه دغه پورتني او داسې نور اصلونه له پامه وغورځوي او اهميت ورنه کړي او خبره ددې سرحد ته را ورسوي چې، په خپلو منځونو کې له خبرو ډډه وکړي او يا هغوئ ترمنځه دعوې او دنګلې، تاکړي ما کړي... رامنځته کړي. يو يې ځان حق په جانب او مقابل طرف ملامت وبولې او يو ازې د خپلو کړو وړو څخه په دفاع تکيه وکړي او ددې پر ځای چې ځان په مقابل دريز کې وګڼي په خپلو نيمګړتياوو او تېروتنو سترګې پټې کړي نو په کورني ژوند کې دا ټول شيان د کورنۍ فضا تر ډېره حده ګډوډوی او د ګډ ژوند صميمانه او عاطفانه اړيکو ته پوره زيان رسوی.

ددغه شانې برخوردونو په صورت کې په کورنۍ کې د مېړه او ښځې تر منځه نزاکتونه او حساسيتونه په حسادت او په عداوت بدلېږي او بالاخره په کورنۍ کې مينه او پيرزوينه له منځه وړي مېړه او ښځې ته په کار دي چې د هميشه لپاره د يو او بل د ژور پېژندلو او د درک کولو له لياري د دواړو خوا او د نيمګړتياوې په نظر کې ونيسي، اعتراف پرې وکړي متقابل اړخ حق په جانب وګڼي او له ټولو ناوړو چلندونو څخه په کلکه ډډه وکوي نو په دې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې د کورنۍ خوشاله، نيکمرغه او هوسا ژوند په برخه شوي وی د صالحو او نافعو اولادونو مور و پلار شوي به وي.(۱)

(۱) ايلبند مجله.

د ښځو په مقابل کې د تاوتريخوالي د څرنګوالي بررسي:

لکه چې نن سبا زموږ په دوديزه ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي د هغه د بېلا بېلو شکلونو د عملي کېدلو سره نه يوازې کمښت نه مومي بلکې د هرې ورځې په تېريدو ل سره، تر نورو زيات د هېواد په يو لړ سيمو کې صعودي قوس وهي، او حتی زموږ د ټولنې ښځينه قشر د تاوتريخوالي ډېر کرکجن او کرغيجن لاملونه تجربه کوي.

د تاوتريخوالي مهم لاملونه په کوټلي توګه په دې ډول ښودل کېدای شي:

د قدرت واکي په وجه ودونه:

طبيعي ده چې دا اجباري ودونه پر ښځو د تاوتريخوالي ډېرې زياتې دردونکي پايلي لري.

همدارنګه د پېسو په زور د نجلي کورنۍ مجبوروي چې خپلې لوڼې پرته له دې چې د چا عمر، روغتيايي حالت او يا يې ناوړه روږديتوب ته وګوري، هغوئ ته ورکړي په ټولنو کې د ناوړو دودونو د واکمني له مخې ودونه چې له دې دودونو څخه عبارت دي.

- د هلک او نجلي له انتخاب او رضايت پرته د مور او پلار په خوښه ودونه. په دې ډول ودونو کې يا د هلک د مور او پلار د انتخاب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه کېږي او ځينې مهال د نجلي د مور او پلار د خوښې له مخې ترسره کېږي.

- هغه دودونه چې هلک او يا نجلي او يا دواړه قانوني عمر بشپړ کړي نه وي او د کوچينوالي په مرحله کې صورت نيسي، داسې هم شوي دي چې د هلک او نجلي تر زيږېدلو دمخه مور پلار هلک او نجلي سره يو د بل په نوم کوي.

- د زيات ولور په مقابل کې ودونه:

دا ودونه په داسې صورت کې کېږي چې د هلک کورنۍ پوره شتمنه وي او يا دا چې د نجلي کورني د زيات ولور د اخېستلو په مقابل کې د غسې ودونه خوښوي.

- **بدلي ودونه:**

- د پور د تاديې په مقابل کې:

- ځينې کسان چې د چا پوروړي او د پوروړکولو وسه ونه لري، نو د پور د ورکولو مقابل کې ديږي کې. ځينې مهال ددې کورني خپلې لوڼې يو بل په بدل کې ورکوي.

- **د بدو په مقابل کې :**

دا هغه ډول ودونه دي، چې ددو دښمنو کورنيو ترمنځه د دښمني د پای ته رسولو په موخه چې ګوندي د دوئ خپلوليو په وجه يې دښمني په دوستي تبديله شي، صورت نيسي.

- **ناليدلي ودونه :**

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هغه ودونه دي چې د مور او پلار له خوا د هلک او نجلي کوژده په داسې حال کې کېږي چې یو بل یې لیدلي نه وي او له یو بله په لیرې ملکونو ژوند کوي.

- **ندري ودونه :**

ډېرې کمې کورنۍ د احتمالي مصیبت څخه د نجات موندنو په خاطر خپلې لوڼي په نذر ورکوي چې دا ډول ودونه نذرې ودونه بلل کېږي.

- **د ملاتړ پیدا کولو په خاطر ودونه :**

ځینې کورنۍ ددې لپاره چې یې په کلي او سیمه کې یې اعتبار لوړ او قوي ملاتړ پیدا کړي نو خپلې لوڼي معتبرو کورنیو ته ورکوي.

- **د تاوتریخوالي ډولونه او څرنګوالي :**

تاوتریخوالي هر هغه چلند ، حرکت او وینا ته ویل کېږي چې د انساني لوړو ارزښتونو سره تو پیر ولري او نفي کوونکي یې وګرځوي او د یو شخص د وروسته پاتې توب، ګوښه کېدلو ، سرخوږي رواني ناروغي، ځان وژني، ځانته اوراچونې، سین ته ځان غورځوني او د مړینې یو لامل ښایي په یو بل تعریف کې تاوتریخوالي له هغو اعمالو ، ذهنیتونو او سیستمونو څخه عبارت دي چې د خلکو د سترو وړتیا ګانو په لار کې خنډ ګرځي او ډول ډول زیانونه رامنځته کوي.

په عمومي ډول پر ښځو باندې د تاوتریخوالي شکلونو په فزیکي یا جسمي شکل او روحي یا رواني او د ټولنیز تاوتریخوالي په بڼو تطبیقېږي.

دفزیکي تاوتریخوالي څرنګوالي :

د ښځې سره بده رویه کول، هغه وهل ټکول، د ویښتانو راکښل او شوکول، په لغتو ، څپېړه، په لرګي کمربند او یا داسې نورو شیانو وهل، پښې لاسونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړل، ګواښېدل، له وسي په پورته چارو ګمارل، د غوږونو یا پزې پرې کول او داسې نور.

د رواني تاوتریخوالي شکلونه :

ګواښېدل او قارېدل، بد چلند کول، بدي ردي ویل، ښکنځل، سپکاوي کول او د نورو په مخکې سپکول، د ښځې کورني سره مناسبه رویه نه کول په خوړو کې فرق کول.

د ټولنیز تاوتریخوالي شکلونه :

دا ډول تاوتریخوالي پر ښځو باندې د کور په دننه او یا د باندې چاپېریال کې په دې ډول تطبیقېږي.

د ښوونځي او روغتیایي مرکز او روغتون ته له تګه مخنیوي کول، د پلار او مور کور ته نه پرېښودل همدارنګه د ښوونځي څخه کور ته د راتګ په لار کې د یو شمیر بد اخلاقو کسانو له خوا تعقیبدل، او د دوئ په وړاندې ناوړه حرکتونه او اشاري کول، په ښوونځي کې، د یو لړ شاګردانو او ښوونکو له خوا د وجود د یوې برخې لګول، په زوره لاس ورکول، او مبتذلې خبرې کول کنایې ویل.

پایلې :

په هېواد کې پر ښځو د تاوتریخوالي د پورتنیو شکلونو اغېزمنو ښودلې ده چې ښځې په لومړي سر کې ګوښه ییزې کېږي، د ټولنې سره له ناستې ولاړې بیزارېږي، د ډول ډول توهماتو سره مخامخ کېږي، د ګیجې په ناروغي اخته کېږي همیشه د ستړیا احساس کوي، رواني بې حسي احساسوي، په افسرده ګي او اضطراب اخته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي له تګه د ډډې کولو له امله له تحصیله محرومېږي او روغتیايي مرکزونو او روغتون ته د نه مراجعې له کبله يې روغتیايي حالت زیانمنې کېږي.

او د جسمي تاوتریخوالي د شدت او حدت په صورت کې لکه چې د مخه وویل شول له دې تاوتریخوالي د ځان ژغورني په خاطر د ځان وژني یو شکل او یا له کوره تېښتي ته لاس اچوي.

حتی له ژونده د بیزاري په صورت کې ځان سیند ته غورځوي، ځان زندي کوي، او یا زهر خوري، او داسې نور موارد شته چې له یادونې يې صرف نظر کېږي.

وړاندیزونه :

- ښځې باید د تحصیله له حقه بې برخې نه شي، تر څو چې په خپلو طبیعي، اسلامي او میثاقي حقوقو پوره آګاهي پیدا کړای شي.
- د ودونو د هغه ډول د عملي کولو څخه کلکه ډډه وشي چې ترمخه ترې یادونه وشوه.
- د کاري ظرفیتونو د برابرولو له لیارې، د اقتصادي پیاوړتیا له مخې پر ځان متکي شي.
- د عمومي آګاهي په خاطر د ښځو د حقونو د پوهېدنې پراخ تبلیغي او ترویجي کار وشي.
- ډېره مهمه داده چې په لومړي ګام کې مور او پلار او بیا د ښځې د مېړه کورني د اخلاقي موازینو او اسلامي ارشاداتو له مخې د ښځې مقام ته د درناوي په روحیه د ښځو د تاوتریخوالي د لاملونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېدو انګيزو ته پيشبين او مخکې له مخکې يې په کلکه مخنيوي او ډډه ترې وکړي.

- د سيمو نفوذ لرونکي شخصيتونه، روحانيون او عالمان دغه ټولنيزه ناوړه پديده وغندي او د ډېرو ناوړو پايلو په باب د عامه پوهاوي خاطر هميشنی هڅې وکړي.

- دولتي اجراييوي ارګانونه په تېره بيا پوليس او امنيتي چارواکي پر ښځو باندې له تاوتريخوالي څخه په کلکه مخنيوي وکړي او د تطبيقېدلو په صورت کې عاملينو ته سخته قانوني سزا ورکړ شي.

- حقوقي او عدلي ارګانونه دي په پوره زړه سوي او د انساني مکلفيت د پرځای کولو په منظور د ښځو له حقوقو پريکونې دفاع وکړي، او د دوئ د حق د خوندي ساتنې څخه دي ملاتړ وکړي، او تيرې کوونکي دي چې په هر مقام کې وي په سخته سزا ورسوي تر څو د نورو عبرت شي.

- دا چې د زور او زرو لرونکي يعنې ټوپک لرونکي او يا د هر اړخيز قدرت لرونکي کسان مور، خور او لور لري، نو دوی ته د يو انسان په توګه په کار دي، چې د مور، مانديني او په مجموع کې د ښځې مقام ته درناوی په خاطر د ښځو په وړاندې له هر ډول تاوتريخوالي او د هغوی له لاملونه د رامنځته کولو څخه په کلکه ډډه وکړي.(۱)

(۱) انيس ورځپاڼه، ۱۷۲ ګڼه، ۱۱/۹ ، ۱۳۹۱ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سواد له نعمت څخه زموږ د ټولنې د ښځینه قشر بې برخې توب :

سواد یعني د لیک لوست زده کړه د هر انسان، انساني، مدني او میثاقي حق دی، د اسلامي لارښوونو او د نبوي ارشاد له مخې په هرې مسلمانې ښځې او نارینه د علم حاصلول فرض دی او دا ځکه چې بې له علمه د خدای(ج) پېژندنه کېدای نشي، او له دې ځایه د لیک لوست زده کړه هم له اسلامي فریضو څخه ګڼل کېږي.

د سواد زده کړه په واقعیت کې یوه بینایي ده، د مفاهیمو او کلمو په تعبیرونو پوهېدنه ده، بې سواده انسان که څه هم جسماً بینا او هر څه لیدلای شي خو کلمې او مفاهیم د خپل شکل او ماهیت په اعتبار چې د شعور دوهمه علامه ده که په ظاهر کې یې ګوري خو تشخیصولای یې نه شي.

خبره په خبرو کولو او ګرېدلو کې نه ده، دا ځکه چې طوطي او مینا هم په یو ډول خبرې کولای شي، خو علم ښودلې ده چې د انسان شعور د هغو د مغزو ډېره پرمختللې او پېچلې وده ده او دا په دې مانا که ګوندی حیوان یو شی د هغه د ظاهري څېرې او شکل له مخې پېژني او د لیدلو په مهال د هغو په نسبت غبرګون ښيي؛ د بېلګې په توګه که یو څاروی، لیوه او یا بل ځېروونکی حیوان وګوري نو ترې تښتي، خو د لیوه او یا بل ځېروونکي حیوان د نوم په یادولو سره له ځانه هیڅ ډول غبرګون نه ښیي او دا ځکه چې د لیوه او بل حیوان دویمه علامه یا مفهوم دی. خو انسان ته لوی خدای(ج) د شعور د ډېر ارزښتناک نعمت په ورکولو سره د دې وړتیا او پیاوړتیا ورکړې ده؛ که چېرته زیان رسوونکي حیوان او یا کومه پدېده په خپلو سترګو ګوري، هماغو مره یې له زیانمنې څخه ځان ژغوري لکه چې څوک ورته د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم یاد کړي، خو بیا هم دلته د یو انسان شعوري تکامل د علم حاصلول دي او په حقیقت کې دا موضوع په یو ډول بینایي ده او بیا لیک لوست د یو هغسې پولادي کلي مثال لري چې د هر علم د خزانې ورونه پرې پرانېستل کېږي.

نن سبا زموږ په هېواد کې د بې سوادۍ کچه نږدې مخ په لوړتیا او پراختیا ده چې د پخواني وخت سره د مقایسې وړ نه ده، خو په زیاتي خواشینۍ سره ښایي وویل شي چې بیا هم زموږ د ټولنې ښځې د ښارونو په نسبت په عمومي ډول په لیریو کلیو، قشلاقونو او بانډو کې له پخوا نه لا تر اوسه پورې د سواد له حقه بې برخې دي. زما ښه په یاد دی چې د کونړ په ټول ولایت کې په یو څو محدودو کورنیو کې هغه هم د کورنیو معلمانو په برکت ښځو یو څه سواد درلود او د ځینو لویو کورنیو ښځو قرآن مجید تلاوت کولای شو.

او که په اوس مهال کې یوازې په هغو سیمو کې چې ښځینه ښوونځي شتون لري، نو ښځینه نوی نسل د سواد او تحصیل له حقه برخمن کېږي او وخت په وخت ددې ناوړه دود کمپله مخ په ټولیدلو ده چې د ښځو تحصیل او د سواد زده کړې لوی عار بولي. خو دا موضوع بیا هم اوس یو عیني واقعیت دی چې د هېواد په لیریو پرتو کلیو او قشلاقونو په تېره بیا بانډو او غرنیو برخو کې چې کوچیانې کورنۍ هم په دې ډله کې شاملې دي، چې د ښځینه ښوونځیو د تاسیسېدلو امکانات لا نه دي برابر شوي، په عمومي توګه ښځې بې سواده او د تحصیل له حقه محرومې دي او نجونو ته د تعلیم او تربیې په پروسې لاسرسي یوه ډېره ستونزمنه موضوع ګڼل کېږي او په همدې وجه نه یوازې ددغو سیمو ښځینه قشر د سواد له حقه بې برخې دي بلکې د خپلو اسلامي او انساني پراخو حقونو څخه د محرومیت ناخوالې ګالي، چې له دې جملې نه د ناوړو دودونو او ضد بشري رواجونو د پایلو قربانۍ کېږي، د تاوتریخوالي په سرو لمبو کې سوزي، د یو څاروي او متاع په څېر خرڅیږي، پراخ او هر اړخیز مظالم پرې تحمیلېږي، د ځان زندۍ کولو، اور ته د ځان اچونې څخه تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سوزونې پورې ځان وژنو ته مجبوريږي او حتی له کوره تېښته يې د دغو مرګونو مظالمو څخه نجات ورکولای نه شي.

نو له دې ځايه د ښځو په فردي او ټولنيز ژوند کې بې سوادي او له علم څخه بې برخې توب د دوئ د ټولو بدبختيو لوی لامل ګڼل کېږي او کېدای شي چې په ډېرې جدي پاملرنې سره د دوی په ژوند کې نيمګړتيا له منځه يوړل شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان، ۷۹ګڼه.

د ښځې په ژوند کې د سولې اغېزمنتوب :

د لوي خدای (ج) په نزد چې د سولې د سپېڅلي مفهوم مقام د خيريه غوره کلمو تعبير شوی دی په حقيقت کې يوه بې سارې ښېګڼه او يزداني پېرزوينه ده چې د هر انسان له لومړنيو حقونو څخه ګڼل کېږي، او هر څوک او حتی حيوانات او الوتونکي او نور ساکښ مخلوقات د سولې بختورو شرايطو ته اړتيا لري.

خو د دې ټولو په سر کې په اخص ډول د سولې سره مينه او تړاو درلودل د ښځينه په خټه او خلقت کې يوه اخښل شوې پديده ده او هره ښځه اړتيا لري چې په يوه سوله ايزه فضا کې ژوند وکړي او دا له دې امله چې ښځې د يو عاطفي مخلوق او لطيف جنس په توګه له شخړو، جګړو، تاوتريخوالو او داسې نورو ناوړو پېښو څخه کرکه کوي چې په شکل د شکلونو يې تر زهرجنې اغېزمنې لاندې راولي او بې له شکه د نارينه په نسبت ښځې د سولې سره ژوره مينه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په عمومي ډول سوله يوه رڼا ده چې د سوکالۍ او پرمختيا رانه افق ته لارې پرانيزي او د يو ټاکونکي لامل په توګه په بشري ژوند کې، د هر اړخيزو برياوو، پرمختګونو او نووښتونو زيږي راوړنکې ده، خو ددې تر څنګه د ښځو ټاکونکې برخه ښځې زياته ده او دا له دې امله چې په سوله ييزو شرايطو کې يوه ښځه په مطلوب ډول د کورني ژوند د ټولو اړونده چارو په سرته رسولو لاسرسي لري. ښځه چې د کورنۍ د هستې او د ټولنې جوړونکې ده او حتی په بشري ټولنه کې ويالړلې برخه اخيستلې شي، او دا تاريخي رسالتونه يوازې او يوازې هغه مهال ترسره کولای شي چې د سالمې کورنۍ، سالمې ټولنې په ايجادولو کې يې بريالیتوب ور په برخه شي او ددې برياوې د سوله ييزو شرايطو په شتون پورې تړاو لري.

يو څه به وړاندې لاړ شو، د يو انسان حقونه د هغه د ماشومتوب او حتی تر زيږېدنې دمخه شرايطو سره غوټه کېږي او سالمه او مطلوبه روزنه او پالنه يې هم له دغه مهال څخه پيل کېږي او بيا دا ټول د سوله ايزو شرايطو سره نه شليدونکي تړاو لري.

په دې مفهوم چې د يوې مودې اميدواری په مرحله کې مور کولای شي چې جسمي او رواني روغتيا څخه برخمنه وي او تجربو ښودلې ده چې په جګړه ايزو ناورينونو او له هغې څخه د را پيدا شوو لاملونو لکه د سپکو او درنو ګوليو د ويشتلو او لګيدلو هيبت ناک غږونه، د دوړو، اور او لوګيو زړه بوګنوونکې صحنې، له ژوبلې او مړينې څخه خبرېدنې او په مستقيم ډول په دې يو ډول د کورنۍ اخته کېدنې د يوې اميدوارې مور رواني روغتيا ته پوره زيان ور رسوي او بيا پر مور دغه ناوړه حالت اغيزه کوي، ددغه ماشوم لومړی سالم فزيکي تشکل او د سالمې ودې بهير ته پوره زيان رسوي او د ماشوم د زيږيدنې په وروستيو پړاوو کې هم جګړه ايز کړکجن حالات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشوم راتلونکې سالمې ودې ته زیان رسوي او د شخصیت د سالم توب مخه يې نیسي.

او دا مور له وسې پورته ده چې په دغسې ناوړو شرايطو کې خپل رسالت سرته ورسوي.

خو برعکس د سولې په شرايطو کې که له يوې خوا د مور د جسمي او رواني سلامتیا په وجه سالم ماشوم نړۍ ته راځي، نو تردې وروسته په ډاډمنو سوله ایزو شرايطو کې د سالم شخصیت که جسمي او يا معنوي وي په متکامل ډول بنسټ ایښودل کېږي.

که د بشري تاریخ لرلید ته وکتل شي ډېر کم به ولیدل شي چې ښځو جګړې پیل کړې وي او يا د جګړو لامل ګرځیدلې وي او دا ځکه چې د ښځې فطري خلقت د جګړې سره په هېڅ ډول جوړښت نه لري او که فرضاً په کومه جګړه کې يې برخه اخیستې وي هغه هم په خپل هېواد کې د سولې د تامین او ملي نوامسو د دفاع او هېواد پورې اړوندو حقونو د ترلاسه کولو لپاره به وي.

ډېره مهمه موضوع چې د يادونې وړ ده ښځه د نارينه په نسبت د جګړې د زهرجنو لاملونو څخه زياته اغېزمنه کېږي که څه هم اوس چې په هېواد کې د ډاډمنې سولې او امن بشپړ لمنه لا خپره شوې نه ده، او هره ورځ او هره ګړۍ د هېواد په هره ګوښه او ګوټ کې د وینو، د اور د لمبو، د ویجاړېدنو د دوړو زړه را لړزونکې صحنې لا لیدل کېږي او دا ټولې هغه تراژیدۍ دي چې نورې د ګاللو وړ نه دي او په تېره بیا د هېواد ښځې نورې د تحمل وس نه لري، دا ځکه چې د جنګ د ناورینونو په وجه مور کونډه کېږي، بوره کېږي، مور بې سرپرسته کېږي او د کورنۍ ناخوالې ورته ور په غاړه کېږي، نو داده چې زموږ د هېواد د هرې کورنۍ او ټولنې د هرې ښځې لوی ارمان دادي چې کله به په هېواد کې ډاډمنه سوله او امن تامین شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی به وکولای شي چې په لومړي سر کې د خپلو ماشومانو د مطلوبې ودې او روزنې د دروند مسؤولیت له عهدې څخه ووځي او ورسره جوخت د هېواد د ودانۍ، د خلکو د سوکالۍ او د ټولنې د پرمختیا او هراړخیزو بریاوو په خاطر په پراخو فعالیتونو کې په ډاډمن زړه کار او پیکار وکړي او د نارینه وو سره څنګ په څنګ په ټولو کارونو کې برخه واخلي او په خلص مفهوم یوه بختوره او پرمختللې ټولنه رامنځته کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۹ګڼه سنبله، ۱۳۹۱کال.

په هرات کې په نشه يیزو توکو د ښځو روږدیتوب:

روږدېتوب یوه ټولنیزه کرکجنه پدېده ده چې له بدمرغه د افغانستان زیات شمېر کسان یې په دې ستونزه اخته کړي دي او د هرې ورځې په تېرېدلو سره یې لمنه پراختیا مومي. هرات د افغانستان لویدیځ ولایت په دغسې ستونزو اخته دی او ددې معتادانو شمیر ورځ په ورځ زیاتېږي او هرات ته د مهاجرینو راستنیدنې دغه شمېر ته لا زیاتښت ورکوي.

د مخدره توکو سره د مبارزې د هرات ولایت رییس د وینا له مخې د هغو څېړنو پر بنسټ چې د مخدره توکو سره د مبارزې وزارت له خوا تر سره شوي دي په اوسمهال کې د هېواد تر یو میلیون زیات کسان په مخدره توکو معتاداني شته دي چې په سلو کې د ۱۳ رقم تشکیلوی که څه هم دغه ریاست هڅه کوي چې ددغه شوم عمل د لاودی مخنیوي بالخاصه د ښځو په منځ کې وکړي.

په دې عمل د روږدو ښځو د درملنې د کلنیک (شهامت سنتر) مسؤولې ډاکترې منیژې واحدي به په دې اړه د خپل تشویش د څرګندونې په ترځ کې ویلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وروستيو کې په لويديځه حوزه په تيراه بيا د هرات په ولايت کې به نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر مخ په زياتښت دی چې د پوره انديښنې وړ دی. د دې د څرګندونې له مخې په هرو ۴۵ ورځو کې تر ۳۵ تنو زياتې معتادې ښځې او ماشومان په دې مرکز کې بستري کېږي او په وړيا توګه يې درملنه صورت مومي. چې تر اوسه پورې د زيات شمېر ښځو او ماشومانو درملنه شوې او له دغه ناولې عمل څخه ژغورل شوي دي.

د ښوول شوو رقمونو کې مخې چې په دې ولايت کې د مسؤولو نهادونو له خوا چې وړاندې شوي، په اوسمهال کې په نشه ايزو توکو د روږدو ښځو شمېر له پنځو زرو تنو زياتو ته رسيدلی دی، دا په داسې حال کې دي چې د همدې رقمونو له مخې په هرات کې د معتادانو شمېر د ۲۰ زرو تنو په شاوخوا کې اټکل کېږي.

د هرات د ښځو د چارو د رياست د کارمندې محبوبي اسامی په وينا هغه بررسي چې په دې اړه ترسره شوې دي په سلو کې (۱۵) تنه معتادانې ښځې دي نو که چېرته د دې څرګندونه دقيقه وي په هرات کې د روږدو ښځو شمير په مراتبو سره بايد له (۵۰۰۰) تنو لا زيات وي.

په هرات کې د روږدو ښځو د شمېر زياتښت د کورنيو په منځ کې پراخې انديښنې رامنځته کړې دي، په عين حال کې دکتور معروف رحيمي د ځلوېښت بستريز روغتون سلاکار د هرات ولايت د معتادانو درملنه د نګرانۍ وړ بللې ده. او وايي چې د دې وضعيت ادامه په دې لامل شي چې د روږدو ښځو په ليدلو سره، دا روږديتوب د هغو ښځو په منځ کې چې د کورنيو ستونزو سره مخامخ دي او د حل بله لياره نه ويني، پراختيا ومومي.

په دې توګه په هرات کې کارپوهان که څه هم په دغه ولايت کې ټولنيزې او اقتصادي ستونزې د روږدېتوب د پراختيا لاملونه بالخاصه د ښځو په منځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ګڼي، خو د ایران سره هم سرحد توب یې اصلي لامل دي چې ښځې یې په دغه ناولې عمل روږدي کړي دي.

په هرات کې د ښځو له ټولنیزو فعالانو څخه یوې تنې میرمنې فوزیه نسیم وایي: په دې ولایت کې د ښځو د روږد ښتوب پد بده زیاتره د هغه ښځو په واسطه له ایران څخه را وړل کېږي چې هلته مهاجري دي ددې چاروا کو د ځرګندونو پر بنسټ په داسې حال کې چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې د ښځو د روږد ښتوب شمېر د هرات په پرتله بیخې زیات دی خو هلته د معتادو ښځو شمېر بیا بېخې کم دي.

یو شمېر روږدې ښځې اعتراف کوي چې د دوئ د مېړونو د روږد ښتوب او د ټولنیزو او اقتصادي ستونزو په سبب یې په نشه ایزو توکو روږد ښتوب ته مخه کړې ده. په داسې حال کې چې ددې عمل د کمښت لپاره په هېواد کې هلې ځلې رواني دي، د روغتیا وزارت او د مخدره توکو په مقابل کې د مبارزې وزارت او یو شمیر نورې موسسې او نړیوال نهادونه په دې تړاو فعالیتونه ترسره کوي خو بیا هم په اوسمهال کې د معتادانو شمېر مخ په زیاتوالی دی.

د هرات په ولایت کې په مخدره توکو د روږدو شمېر په داسې حال کې مخ په زیاتښت دی چې د کار پوهانو په عقیده تر اوسه پورې د هېڅ نهاد له خوا د روږد ښتوب د پد بدې د کمښت په خاطر هېڅ ډول اغېزمن کار نه دي تر سره شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې پر ښځو د تاوتریخوالي بعدونه او رقمونه :

په افغانستان کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي ناولې پدېده هېواد شموله بعدونه لري او د هېواد هېڅ یوه داسې سیمه او ګوښه او حتی کورنۍ به ونه لیدل شي چې په شکل د شکلونو په کې د تاوتریخوالي د دردونکې اغېزمنې تجربه شوي نه وي، چې په دې اړه د بشر د حقونو د خپلواک کمیسیون د اړوندو څانګو له خوا مطالعې، څېړنې، بررسي او ارزونې ترسره شوي دي او په رپوټونو کې ورته انعکاس ورکړ شوی دی، چې په دې لړ کې « د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد» هلې ځلې د پوره یادونې وړ دی، چې په افغانستان پر ښځو د تاوتریخوالي د هر اړخیز اړخونو په باب د هېواد په کچه د یو شمېر اړوند د دولتي ارګانونو په همکارۍ څېړنې، بررسۍ او ارزونې ترسره کړې او په ترتیب شوو شمېر او جدولونو کې یې د هغو پایلې وړاندې کړې دي، چې دادی په دې لیکنه کې ددې نهاد له خوا « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي» ترسرلیک لاندې له رپوټ څخه ګټه اخېستل شوې ده.

او تردې دمخه په کار دي چې ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو او شکلونو له نومونو څخه یادونه وکړو.

۱. اجباري ودونه

۲.بې سوادي

۳.اقتصادي نیستي

۴.د ناوړو رواجونو تسلط

۵.په زیات لګښت واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ د ښځو په تعداد

او داسې نور موارد .

❖ چې له دې جملې نه به د هغه رپوټ نه په ګټې اخېستنې د اجبارې ودونو د شمې يوه ګوښه وړاندې شي چې « په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتريخوالي» په اړه د ښځو او ماشومانو د حقونو د څېړنيز نهاد له خوا په ۱۳۸۷هـ کال کې برابر او چاپ شوی دی.

❖ د بدل ودونه چې د اجباري ودونو يو شکل دی په سلو کې ۳۰/۳ ودونه بدلي ودونه او د ۷۵ ودونو له منځه په سلو کې ۱۷/۲ ودونه په بدو کې ودونه او پرته د هلک او نجلۍ له رضايت نه د مور او پلار او يا د کورني دنورو واکمنو په خوښه په ۲۴ ودونو کې په سلو کې ۱۹/۳ ، او د پور په بدل کې په ۵۵ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۲ او د مور و پلار په خوښه په ۵۴ ودونو کې په سلو کې ۱۲/۳ ودونه تشکيلوی له دې ارقامو څخه پوره جوته ده چې په افغاني ټولنه کې د هلک او نجلۍ له خوښې پرته د اجباري ودونو د پور تنيو شکلونو فيصدی ډېره لوړه ده.

❖ په دولتي قوانينو او بشري قوانينو کې د واده عمر د هلک او نجلۍ لپاره ټاکل شوی دی خو لکه چې په افغاني ټولنه ليدل کېږي، دا ډول ودونه د قانوني عمر څخه دمخه او يا د دواړو خواوو عمر د نه انډول توب په صورت کې ترسره کېږي چې د پورتني رپوټ له مخې د واده د قانوني عمر په اړه په ۳ نمبر جدول کې په دې ډول رقمونه ښودل شوي دي.

❖ د زيات مهر اخېستل هم پر ښځو باندې د تاوتريخوالي هغه لامل دی چې نن سبا زموږ په ټولنه په تېره د هېواد په لېرې پرتو سيمو کې پوره عموميت لري چې د پورتنې رپوټ په ۴ نمبر چوکاټ کې رقمونه داسې ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سلو کې	نمبر	جزييات
۴۶,۹	۲۶۷	رسم او رواج
۱,۹	۱۱	هر کله چې مې طلاق و اخېست، راکړ شو
۲,۳	۳۲	خلک فکر کوی چې د مهر په اخېستلو سره خپل طلاق غواړم
۲,۶	۱۵	نه پوهېږم
۲,۴	۱۴	کورنۍ مې مهر واخېست
۱,۰	۶	بدله يم مهر نه لرم
۳۸,۹	۲۲۴	مېړه د هغه د تاديه کولو وسه نه لري
۱۰۰	۵۷۲	ټول

له پورتنۍ جدول څخه پوره جوته ده چې په مجموع کې د **۵۷۲**تنو ښځو سره چې د مهر په اړه مرکې شوي دي د فيصدي له مخې يې په جدول کې خپل نظر ښکاره کړی دی، او څرګند ده چې د مهر ورکولو او اخېستلو په تړاو هم په حالاتو کې پوره توپير لېدل کېږي.

❖ پر ښځو باندې د مېړه او يا مېړه له کورنۍ له خوا د کوره له وتلو د بې ځايه بنديز لګول هم پر ښځو د تاوتريخوالي يو بل لامل دي.

لکه چې په دی تړاو هم په پورتني رپوټ کې ويل شوي دي. تر واده وروسته د مېړه او ښځې په مناسباتو کې د يادونه له وړ پايلو څخه په دوو اړخيز اړيکو کې د مېړه توافق غوښتنه ده په زياترو کورنيو کې ښځه له کوره د باندې د هر ډول فعاليتونو د سرته رسولو لپاره بايد له مېړه څخه اجازه واخلي او د دې تر څنګه پر دی فعاليتونو سربېره چې ښځه پکې بوختيا لري د بنديزونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خنډونو رامنځته کېدل تر واده وروسته پیل کېږي په سلو کې ۵۸,۷ مرکه کېدونکي هغه ښځې ښودل شوي دي چې د واده ترمخه په یوه طریقه یې د (کارمند ، زده کوونکی، محصلی) مصروفیت درلود او له دې منځه په سلو کې ۲۷,۸ ښځو څرګنده کړه چې تر واده وروسته یې بیا هم وظیفو ته دوام ورکړي دی خو په سلو کې ۷۱,۹ له دې ښځو څخه تر واده وروسته وظیفې پرېښې دي. دا چې څوک له کوره د وتلو اجازه نه ورکوي په دې جدول کې به یې فیصدی وګورو :

مېړه یې اجازه نه ورکوی له ۵۴۳ ښځو له منځه په سلو کې ۹۳,۹ د مېړه کورنۍ یې اجازه نه ورکوي له ۱۲ تنو ښځو څخه په سلو کې ۲,۱ ، په بدو کې ورکړې شوي ښځې ته اجازه نه ورکول د ۲ تنو له جملې نه په سلو کې ۱,۴ او دا چې سواد نه لري په ۱۵ تنو کې په سلو کې ۲,۲ تنه.

لکه چې لیدل کېږي په دې رقمونو کې پر ښځو له کوره د وتلو د بندیز لګوونکو په منځ کې مېړه لوی رقم تشکیلوی.

- پر ښځو فزیکي تاوتریخوالي په بېلا بېلو ځورونکو او دردونکو شکلونو عملي کېږي زموږ په هېواد کې کومه نوی پدیده نه ده. او د پورتنې رپوټ د ارزیابي له مخې چې د مرکه شوو ښځو په پایله کې ترې یادونه شوې ده، په سلو کې ۴۲,۹ ښځو ویلي دي چې په کورني کې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا تر فزیکي تاوتریخوالي لاندې راغلي دي چې د دې رپوټ په ۲ نمبر جدول کې یې د فزیکي تاوتریخوالي پایلې په دې ډول ښودل شوي دي. د هغو ښځو له ۷۲ تنو ښځو چې د بدن غړی یې مات شوی دی په سلو کې ۱۲,۵ او هغه شمېر ښځې چې له ۳۸ رقم تشکیلوي په سلو کې ۲,۲ همیشنۍ دی په ۲۲,۲ او ۳۳۸ تنه ښځې چې د وهلو ډبلو په وجه یې زخمونو شین توب رامنځته شوی دی په سلو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۸٫۷ رقم تشکیلوي او حتی ددې فزیکي تاوتریخوالي په پایلو کې یو شمېر د جنینو د سقطیدلو سره هم مخامخ شوي دي.

❖ د ښځو تعدد یو بل لامل دی چې د مېړه له خوا د نفقې په برابرولو کې لکه کالی، خواړه، استوګنځای درمل او د اسې نورې اړتیاوې د ښځو ترمنځه پکې نابرابري او تبعیض موجودی دی او یا هم دې چارو ته د رسیدلی وسه نه لري په مجموع کې په سلو کې ۲۷٫۵ لومړنی ښځه په سلو کې ۲۷٫۱ دوهمه ښځه او په سلو کې ۱۸٫۲ درېیمه ښځه تشکیلوي ښایي وویل شي چې پر نجونو زده کوونکو باندې له کوره تر ښوونځي او د بېرته را ستیندنې په لار کې، د نامنظمې حاضري او د زده کړې د لازمو امکاناتو، د بریالیتوب او نه بریالیتوب د لاملونو، په ښوونځي کې د فزیکي او رواني تاوتریخوالي او حتی جنسي ځورونې په اړه معلومات وړاندې کېدای شي.

او د ډېرې خواشینې خبره داده چې پر ښځو باندې په روغتیا د لاسرسي په ډګر کې ډول تاوتریخوالي هم عملي کېږي چې به دې رپوټ کې یې په بېلا بېلو جدولونو کې فکتورونه او رقمونه ښودل کېدای شي.

او د ښځو د امیدواری په مهال په روغتیا، په روغتیایي مرکزونو د هغوئ په لاسرسي او د جنینو د سقط والي د لاملونو په برخو کې او بالاخره د کار په چاپیریال کې هم پر ښځو د تاوتریخوالي د عملي کېدو په باب مستند رپوټونه وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو دحقوقو د څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد به يو لړ سيمو کې پر ښځو د ډول ډول تاوتريخوالي څو بېلګې :

تاوتريخوالي لکه د يو لړ ناروغيو غوندې او سني ناولې پديده نه ده، بلکې له ډېرې پخواني زمانې څخه چې بشري ټولنو کې يې شتون درلود ، چې له دې جملې نه په افغاني ټولنې کې يې په شکل د شکلو ريښې درلودلې دی. هغه چې د زورواکي زياتې شتمنۍ درلودلو ، علمي نيستي، له خپلو حقونو له نا آګاهي، ناوړو دودونو ، پر ښځو او نارينه د برترۍ درلودلو ، تبعيضونو ، د مور و پلار خود کامګيو ، او داسې نورو څخه يې سر چينې اخيستلې دي، چې دادي په دې ليکنه کې به د عيني او د مطبوعاتي اثارو د ريسرچ له مخې يې د هېواد په يو لړ سيمو کې څو بېلګې وړاندې شي:

د تخار په ولايت کې :

د انيس ورځپاڼې د ۱۳۸۴ کال د ۸ /۱۷ نېټې په ۱۹ ګڼه کې د تالقانو د ښځينه لومړۍ نمبر ليسې د مديرې اغلې نازيه عادليار سره د مرکې په ترڅ کې راغلي دي:

زموږ په هېواد کې د وروستيو جګړو داوږدو کلونو ناورينونو زموږ د ټولنې ښځې تر ټولو زياتې زيانمنې کړې دي او له حده وتلي او له داسې پورته مصيبتونو يې تحميل کړي دي چې په دې موده کې تر اندازې بېخې زيات د ښځو حقونه تر پښو لاندې شوي دي.

د تخار په ولايت کې د يو عيني واقعيت په توګه لکه چې اسلامي قوانين او بشري قوانين ايجابوي د ښځو حقونه تر پښو لاندې کېږي يوازې د ښځو يوه ناڅېزه فيصدي چې کافي نه شمېرل کېږې په ناڅېز او نسبي ډول له خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقـو څخـه برخمنـي دي هغـه هـم د دې ولايـت ښـاري ښـځې پـه دې دلـه کـې شمېرل کېدای شي خو د کليو او قشلاقونو ښځې له خپلو حقونو څخه بالکل محرومـې او پـه خواشـينوونکو او ځورونکـو شـرايطو کـې ژونـد کـوي او د کورنيـو لـه خـوا د ډول ډول تـاوتريخوالي لکـه د تعليم او تربيـې، روغتيـا او داسې نورو حقونو څخه بې برخې کول يې مثال را وړلای شو.

دا يو ښکاره واقعيت دی چې د تخار ولايت په کليو او قشلاقونو کې د ښځو پـه وړانـدې تـاوتريخوالي او د بشـري حقونـو پـر ضـد چـال چلنـد پـه ډېـره بـې رحمانه توګه عملي کېږي چې له دې جملې څخـه اجبـاري ودونـه، د ماشـومانو او قانوني عمر ته د نارسېدلو نجونو ودونه، پر ښځو باندې هراړخيز مظـالم، وهنه، ټکونه تر فشار او شکنجې لاندې نيول، له ښوونې او روزنې، روغتيـا ، طبيعي او مدني حقونو څخه بې برخې توب جنسي تيـرې، ځان وژنـې او ځـان سوزونې هغه بېلګې دي چې زموږ په ټولنـه کـې پـه تېـره بيـا زمـوږ د هېـواد پـه لېريو پرتو سيمو او له دې جملې نه د تخار په ولايت کې پـه لـوړه کچـه او پـوره پراختيا لېدل کېږي.

د اصـلاح ورځپـاڼې د ۱۳۸۸ کـال د ۲۹ / ۱۱ نېټـې د ۱۸۲۷ پرلـه پسـې ګڼـې د رپوټ په يوه برخه کې داسې راغلي دي:

آقای زيد الله پيوند ، رييس دفتـر سـاحوی کميسـيون مسـتقل حقـوق بشـر، در زون شمال شرق توضيح داد که:« در کندز ، تخار و بغلان در سال روان ۱۳۸۸ هـ ش با رويکرد امار موارد مختلف پايمال شدن حقوق بشر و ايکسـر بـرملا ساخت و ګفت تا ايـن تـاريخ ۲۲۴مـوارد تحميـل خشـونت هـای عمـده را کـه در سطح بغلان، تخار و کندز پديده آمده است کـه از جملـه در تخـار ۱۵۲ مـورد تحميل خشونت عمده بوقوع پيوسته است».

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه په بدخشان کې د یو ښځې د سنګسار کېدو په اړه د ۱۳۸۴ د ثور د ۷ نېټې د یوې ورځپاڼې په حواله چې یادداشت مې ترې نه و اخېستلی او د انټرنټ د ویچه ویلی له صفحې څخه په اقتباس شوی لیکنه کې راغلي دي.

د افغانستان پولیسو د یکشنبې په ورځ د ثور په څلورمه نېټه اعلان وکړو چې په دې هېواد کې یوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوې ده...

دا پېښه د بدخشان د لېرې پروت ولایت، د مرکز فیض آباد د لویدیځ د « ارغو» په سیمه کې رامنځته شوې ده او د دې حکم د صادرولو مرجع هم معلومه نه ده، خو د پولیسو یو افسر جنرال شاه جهان د فرانسې یو خبرنګار ته ویلي دي، چې سنګسار د جمعې په ورځ شوی. ده وویل چې ده ته خبر ورکړ شو چې د جمعې په ورځ یوې ښځې د زنا په تور د ملا محمد یوسف په نوم د یو ملا له خوا د سنګسار په جزا محکومه او په ارغو کې یې حکم عملي شو له بلې خوا نه د فرانسې د خبر ورکولو مرجع د رپوټ له مخې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ویندوی له خولې یو ځانګړې هییت د پېښې ځای ته لېږل شوی او ویل شوي دي چې دا ښځه سنګسار شوې نه ده بلکې د مېړه له خوا د دغه نامشروع تور په وجه وژل شوې ده.

د رویټر د اژانس یو خبریال د عیني شاهد له قوله ویلي دي چې ښځه د دولتي چاروا کو او د مېړه له خوا د پلار له کوره په زور اېستل شوې او بیا سنګسار شوې ده او هغه سړي چې دا جرم یې کړی تر سلو دورو وهلو وروسته ازاد شوی دی.

د پولیسو او د بشري حقونو د کمیسیون د استازو په وینا د نومورې ښځې مېړه چې تر پنځو کلونو وروسته نوی له ایران څخه را ستون شوی و او ښځې ترې د نفقې نه ورکولو په وجه طلاق غوښتي و خو مېړه او کورنۍ یې متوجه کېږي چې خبره په نفقه کې نه بلکې د ناوړې اړیکې په ټېنګولو کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر صورت په دې سیمه کې د دولت نماینده حاجي شمس الرحمن ویلي و که دې تور واقعیت درلودلای نو دا د عدلي ارګانونو دنده ده نه د یو ملا چې دغسې غیر قانوني اقدام وکړي.

او دا هم د خوست په ولایت کې په سپو د ښځې او ماشومانو دخوړولو د پېښې په باب د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د لومړۍ نېټې په ګڼه کې د ښاغلي حیات الله حلیم د لیکنې څخه ځو برخې:

پورتنې عنوان څخه پروپاګند نه دي بلکې هغه واقعیت دي چې د ځو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توګه خبرونه خپروی او د هېواد ولسمشر حامد کرزي هم ددې پېښې غندنه کړي او د پراخې پلټنې حکم یې ورکړی دی. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سر غړونو د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزی په دې اړه ویلي دي:

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لرې خبره ده او هېڅوک دی ته روا او موجه دلایل نه شي وړاندې کولای.

نوموړي په خوست کې دا پېښه د هغه چا کار وباله چې انساني کرامت او عاطفه ونه لري ماشومان ساتنې او عاطفې ته اړتیا لري نه دا چې په سپو وخوړل شي.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو څېړنیز نهاد خپرونه.

په کونړونو کې د ښځو د ژوندانه د ښه والي چارې :

لکه څنګه چې د کونړونو ولایت د هېواد یوه غرنې، له مرکزه لېرې او یوه وروسته پاتې سیمې ده نو طبیعي ده چې یې د اوسیدونکو د ژوند کچه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېته او بالخاصه ښځینه قشر یې زیاتو حقونو څخه یې برخې دي، چې له دې جملې نه د ښځو د سواد او علمي پوهې کچه ډېره زیاته ټیټه او د ناوړو دودونو تسلط یې په شکل د شکلونو د ژوندانه په زیاتو اړخونو ناوړه اغېزې ښندې او په واقعیت کې د کونړ ښځینه قشر ته د ژوند په ټولو زمینو کې خدمت کول او د پراخو ستونزو لېرې کولو ته پاملرنې ته پوره اړتیا ده.

هلته په لېریو کلیو، او د غرونو په بانډو کې ښځې حتی په بد حالت کې ژوند کوي ښځې له ټولو اسلامي، طبیعي، میثاقي او قانوني حقونو څخه محرومې چې حتی په مفهوم یې هېڅ خبرې نه دي، نو هغوی ته خدمت کول تر بلې هرې سیمې زیات محسوس او تجسم یې ځلانده دي.

د کونړو د ښځو چارو ریاست چې دولت په اداري تشکیل ورته په ۱۳۸۲هـ ل کال کې ځای ورکړ شوی او په کال ۱۳۸۴ هـ ل د یوې ازادې سیالۍ (PRR) له لارې یې ټول پرسونل ټاکل شوی دی د ښځو چارو وزارت د پالیسې په رڼا کې د هغه ریاست له خوا یې رهبري کېږي.

اغلې نسیمه شفیق سادات چې د کونړونو د ښځو چارو د ریاست مشري ور په غاړه ده د ریاست د تشکیل په باب وویل:

ددې ریاست په تشکیل کې لس تنه رسمي کارمندان او څلور تنه اجیران دي او د اداري او مالي، جنسي، اقتصاد، د فرهنګي چارو، د حقوقو، جندر د زده کړې د نشراتو، روغتیا او ټولنیزو چارو په مدیریتونو کې خپلې دندې تر سره کوي چې د ټولو په سر کې د یوې کلیې په مفهوم د مطروحه ستراتیژۍ په رڼا کې د ښځو د حقونو په ښځو د تاوتریخوالي له منځه وړلو، د ښځو د ژوندانه د ښه والي، د لیک لوست، د زده کړې د ښځو د ظرفیتونو د لوړولو په برخو کې خپل فعالیتونه متمرکز کوي.

اغلې نسیمې سادات وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کونړ د ښځو چارو د ریاست د مقام له خوا ، د پرسونل لارښوونه او اداره، د مالي او اقتصادي چارو څارنه او د ښځو د ژوندانه د ښه والي په خاطر د دونرانو جذبولو ته لومړی ځای ورکړي، په اقتصادي برخه کې ولایت د مقام د انجوګانو د مرستو جلبول، د ولایت د مقام او یونیسیف (WFP) د موسسو په همکاری لویانو ښځو ته په مرکز او ولسوالیو کې د سواد د زده کړې د کورسونو جوړول، د ښځو، د پوهاوي لپاره او د ښځو د ظرفیتونو د لوړلو په خاطر، د یو لړ موسسو په مرسته سیمینارونو ورکشاپو جوړول ددې ریاست له مهمو دندو څخه ګڼل کېږي چې یې سرته رسوي.

د ښځو چارو رییسې په هغه ولایت کې د تاوتریخوالي په اړه وویل:

تر کومه ځای چې معلومه ده. نن سبا زموږ په هېواد پر ښځو تاوتریخوالی یو هېواد شموله ناوړه پدېده ده چې لاملونه یې په بیخې زیاته کچه کېدل کېږي او زموږ ټولنې دا محکوم مظلوم او محروم قشر په هر اړخیزه توګه ځوروي، د کمبختیو سره یې مخامخ کوي کورني پیوندونه ورته شلوي، څرنګه چې د کونړونو خلک مسلمان، مدین او علم دوست وګړي دي او د دوئ په مرسته او ملاتړ په کومه کچه چې د هېواد په نورو ولایتونو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي تجربې په پراخه کچه عملي کېږي په دې ولایت کې دا شومه پدېده بیا په هغومره اندازه نه ده.

ښایي وویل شي چې د ولایت په لېریو سیمو کې د تاوتریخوالي یو څه شکلونه لکه په بدو کې د نجونو ورکول، په بدل کې دودنه، د زیات ولور اخېستنه، پر ښځو باندې د شاقه چارو سرته رسول، د ناوړو دودونو شتون او نفوذ تر یوه حده د تاوتریخوالي د رامنځته کېدو له لاملونو څخه دي. د هغې احصاییې له مخې چې زموږ سره ده په ۱۳۹۰ کال کې د تاوتریخوالي کچه را ټېټه شوی او یوازې ۱۲ پېښې یې زموږ سره ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمن نسیمي سادات د ولایت د اړوندو ادارو په مرسته ددې ریاست په اړوندو چارو کې د همکارۍ او همغږۍ په اړه وویل:

موږ په هره میاشت کې د ښځو چارو په ریاست کې د ولایت د مقام، ولایتي شورا، څارنوالي ریاست، ملي راډیو تلویزیون، عدلي ریاست، د یوناما دفتر، د حقوقو بشر آمریت، امنیه قوماندانی، حج او اوقافو ریاست د استازو په ګډون میاشتنۍ نوبتي غونډه او د میډیا سره ګردې میز جوړوو.

همدارنګه د تاوتریخوالي په اړه برنامې ترتیب او د مختلفو اخبارونو له لیارې یې خپروو.

په ولسوالیو او نورو محلاتو کې د جامع جوماتونو د ملا امامانو سره همغږي رامنځته کوو او په دې برخه کې د هغوئ ملاتړ را جلبوو.

میرمن نسیمي سادات په اخر کې د ریاست د اړوند ستونزو په باب وویل: ریاست ترانسپورتیشن نلري، په کافي اندازه بودجه مو نشته، د پرسونل کمښت موجود دی، په ریاست او ولسوالیو کې وظیفو ورکشاپونه نشته، زموږ وړاندیز دادی چې ددې ستونزو د لرې کولو لپاره په کار دي چې دې ګوښه ولایت ته له هره بابته دلسوزانه پاملرنه وشي تر څو ددې سیمې مظلومو او محرومو ښځو ته مو د هغوئ د ژوند د ښه والي په اړه د یو خدمت مصدر وګرځېدلای شو.(۱)

(۱) د ښځو او ماشومانو د حقوقو څېړنیز نهاد خپرونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلواکۍ د بېرته اخېستلو په جګړو کې د افغاني مېرمنو وياړلې ونډه :

ښځينه قشر د ټولنو د نيمايي برخې په توګه د ژوندانه په ټولو ټولنيزو ډګرونو کې فعاله او حتی وتلې برخه اخېستلای شي، که زموږ د لرغونې تاريخ سندونو او مدارکو ته مراجعه وشي او يا دا چې سيمه ييزې فلکوريکې کيسې وکتل شي نو په داسې بېلګې په ګوته شي چې حتی له آريايي دورې راهيسې ښځو د نارينه وو سره خوا په خوا قهرمانانه برخه اخېستلې ده په فرهنګي، علمي ټولنيزو، په رزمي، پوځي، سياسي، اقتصادي، مذهبي او داسې نورو اړوندو ډګرونو کې يې له ځانه حماسې او تلپاتې يادګارونه په وديو پرېښي دي. چې د دې ټولو له منځه د افغان-انګليس په لومړۍ جګړه کې او تر هغې دمخه د ميوند په اورجنه سره دښته کې د انګليسي دښمن په مقابل کې هغه هم په ډېرو حساسو او سرنوشت ټاکونکو شېبو کې يعنې د ماتې او برې په حسابي مهال کې چې د يو ملت د مرګ او ژوند مساله پکې مطرح وه د پښتنې پېغلې ملالې تاريخي قهرماني په هېڅ مهال د تاريخ له پاڼو محوه او زموږ د ملي فرهنګ له ذهنه به هېره نه شي.

هو کې د ماتې خوړونکې افغاني لښکر او پر مځکه باندې د ټپې شوي بيرغچي له لاسه د لويدونکي توغ په ډېرو نازکو شېبو کې د غازيانو له منځه هغې قهرماني ملالې ور ودانګل او په خپلو نازکو لاسونو يې خپل ملي توغ را پورته کړ او پر غازيانو باندې يې په مهيج او غيرت پاروونکي اواز داسې غږ وکړ.

که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه! بې ننګۍ نه دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

البته دا یوه افغاني غوره عنعنه ده چې د همیشه لپاره افغاني مېرمنو په تېره بیا پښتنې پیغلو د نارینه وو سره څنګ په څنګ د جګړو په ډګرونو کې سربښندونکې او قهرمانانه ګډون کړی دی.

دا خبره هم د یادونې وړ ده که افغاني ښځو ټوپک او نوره وسله نه کاروله دا بیله موضوع ده خو کومه خبره چې په جبهه کې د هغې پیاوړتیا ده هغه د جبهې شانه د لوژستیکي خدمتونو سرته رسول او د تامیناتو رسول دي چې دغه عقبي خدمتونه د عسکري فن له مخې د جګړې په دوه اړخیز سرنوشت ټاکلو کې خورا زیات اهمیت لري په دې مانا که دا خدمتونه د مطروحه پلان له مخې په خپل وخت او زمان او په دقیقه توګه عملي شي بې له شکه په جګړه کې د بریالیتوب ضمانت کوي، برعکس په جګړه کې د ماتې لاملونه رامنځته کوي چې د دوهمې نړیوالې جګړې په ترځ کې د الماني قواوو لپارد د اکمالاتي کرښو اوږدوالي او د عقبي خدمتونو په ټپه ودربدل یې ډېره ښه بېلګه راوړل کېدای شي.

د هېواد د استقلال په جګړه کې دا عقبي خدمتونه او یا لوژستیکي تامینات هغه هم د افغاني مېرمنو لپاره د ډوډۍ پخول او د اوبو په شمول هر غازي ته په مرچلونو کې له ورسولو څخه عبارت وو.

په عنعنوي توګه په ټولو جګړو کې چې د انګریزانو په مقابل کې شوې دی افغاني مېرمنو دغه قهرماني کړي او د مردکیو په باران او د اور او لوګیو په منځ کې یې په خورا وتلې سربښندنه خوراکي ټوکې هر غازي ته رسولې دی چې تاریخ به دوئ دا شهکاري هېڅکله له یاد ونه باسي په همدې نږدې کابل کې د جګړو په مهال چې انګریزې دښمن په وړاندې شوي زیات شمېر افغاني قهرمانو ښځو نه یوازې دغه لوژستیکي خدمتونه ترسره کړي حتی یو شمېر په جګړو کې سماسم ګډون کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ د تاریخ په پاڼو کې دا په عیني توګه د بي بي مهرو(ع) د زیارت شتون هغه تلپاتې بېلګه ده چې حماسوي یادګارونه به یې هېڅکله هیر نه شي.

د خپلواکۍ په جګړه کې به د کونړ د ارنوۍ د جګړې یعنې محاذ چې په څلورمه جبهه هم شهرت لري د پښتنو مېرمنو د فعالې برخې اخېستني څخه یادونه هم کیدای شي.

د کونړ په دې جبهه کې چې چترال ته نږدې پرته وه ملېشه لښکرو چې شمېر یې زرګونو تنو ته رسېده او د کونړ هغې خوا ودې خوا د سرحدي سیمو یو شمېر روحانیونو، ساداتو، قومي مشرانو او داوطلبو غازیانو پکې ګډون درلود هغوئ ته د ډوډۍ، اوبو او نورو خوراکي توکو پخول مرچلو ته رسول د پښتني مېرمنو په غاړه وو.

هغوې د کلیوالي شرایطو سره سم دغه ډوډۍ په تنورونو او نغریو کې پخولې او په شکریو او خواړه به یې په دیګونو کې او له اوبو څخه یې ډکو لوښې یې د غازیانو ډلو ته رسول البته دا عادي خبره نه ده د خوراکي موادو پخول خو پر ځای پرېږده چې د یو لښکر لپاره خورا ستونزمن کار دی مرچلونو ته د هغوی وړل خورا قهرمانانه عمل دی ځکه چې د مړینې تر پولې پورې قربانیو ته ځان ورکول دي.

باید زیاته شي چې د ښځو په دې جانانه ګډون سره د نوموړي دندې تر څنګه هلته د دوئ په ورتلو د غازیانو پر احساساتو او معنوی قوت سماسه اغېزه کوله.

که له یوې خوا د پښتني مېرمنو په دې قهرماني کې د ملي جذبې، رزمي احساساتو د ازادۍ سره د مینې د جذباتو او که د دښمن په نسبت د سختې کرکې د احساساتو څخه کار اخېستل کېدای شي او له بلې خوا د دغو احساساتو له امله د ښځو حضور هم پر غازیانو سماسمه اغېزه کوله. داوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په دغه جبهه کې انګریزي قوتونه که څه هم د زیات شمېر او مدرنو وسلو لرونکي وو پـه ډېـره بـې شـرمۍ تـر چترالـه وزغلـول شـو او تـاریخي بـری د غازیانو په برخه شو. او یو ځل بیا ثابته شوه چې پښتني مبرمنې هم پـه جګـړو کې د بری لپاره لازمي زمینې برابرولای شي.

د امیدواری پر وخت د ښځو خواږه :

وایي چې: ښایي د ماشوم روزنـه نهـه میاشـتې د هغـه د زېږېدنې څخـه دمخـه پیل شي دا یو ډېر لوړ ذهنیت دی چې کلکه پاملرنه ورته په کار ده.

زموږ په هېواد کې چې له یوې خوا پـه ډېره ټېټه اقتصادي سـویه کـې پراتـه یـو او له بلې خوا د هېواد ډېرې ښځې د سواد څخه محرومې پاتې دي او دا دواړه ددې سبب کېږي چې زموږ د ټولنې ډېر زیات ماشومان لکه د سارا ګلان را زرغونېږي او په تصادفي توګه د هر اړخیزو رنځوریو او افتونو څخه پـه امـان پاتې کیږي، او بیا دا ماشومان هم ډېر کم د پوره سلامتیا او روغتیا څښـتنان کېږي.

اوس چې نړۍ د نور په چټکتیا الوتل غواړي نو په دغه لاره کې د ښـځو طبقـه هـم ورسـره ملګـري ده او ورځ پـه ورځ د ښـځو لـه غـاړو څخـه د غلامـي او محرومې ځنځېرونـه شلېږي او وینو چې همدا اوس د ژوندانـه پـه چـارو او ټولنیزو فعالیتونو کې فعاله ګډون کوي.

زموږ په ګران هېواد کې د بختوره جمهوري نظام په راتګ به چې د جمهوریت موسس زموږ ملي لارښود ښاغلي محمد داود پـه افغانسـتان کـې د ښـځو د نهضت منځته راوړونکي دي ډېر ژر دغه ډله د خپلو انساني حقونو لرونکي شي.

زموږ ماشومان چې زموږ د هېـواد او تـاریخ رښـتیانې وارثـان دي هـم پـه پـوره روغتیا نړۍ ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي لپاره چې د ماشوم روزنه مو د پورتني اصل له مخې چې (ماشوم روزنه ښايي نهه مياشتې د هغه د زېږېدنې د مخه پيل شي) پيل کړې وي په کار دی چې د نورو خبرو سره جوخت خواړو ته توجه وشي.

د حاملګي په وخت کې د ښځو خواړه د اهميت وړ دي او غوره داده چې دا خواړه مکلف او بشپړ وی او د سره لازمي اندازې څخه تيری ونه کړي.

اميدواري ښځې په ورځ کې کولای شي چې د ليوالتيا په صورت څو کرته خواړه وخوري په داسې حال کې چې له ميوې او سبو څخه هم ګټه واخېستل شي.

ميوې او سابه ښايي تازه او پاک وي نه دا چې اصلي اوصاف يې له منځه تللی وی. دا ځکه چې د ګټې پر ځای ضرر پېښوی او د پيچش سبب کېږي او دا ناروغي د اميدواری ميرمنې لپاره ډېر خطرناکه ده که چېرته دا پيچش له حده زيات او دوامداره شي نو په نتيجه کې اميدواری ښ ميرمنې ته دوه ضرره ور رسوي.

يو يې د جنينو د سقط سبب کېږي او دوهم يې ترتاکلي مودې دمخه د زيږېدنې عامل ګرځي.

د اميدواری په وخت کې که د مېرمنې روغتيا ښه وی نو ښايي چې خپل عادي خواړه ژر ژر بدل کړای شي که چېرته اميدواری ميرمنې پرهيز کولو ته اړ شي نو داسې پرهيز دی ونه کړي چې د هغې د غذا اندازه کمه کړي کومه چې د يوې اميدواری ښځې لپاره ضروري ده د ماشوم په نورماله وده کې که اميدواره ښځه تازه ميوې، سابه او پروتين لرونکي مواد وخوري ښه رول لوبوي.

البته کوچ، شيدی، مستې او پيروی په زياته اندازه د پروتين درلودونکی دی د غوښو او کبانو خوړل هم د اميدواری ښځې لپاره زياته ګټه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیدوارۍ په دوی نیمې برخه کې ښایي د چرګ او یا د غوښو ښوروا او خوړل شي هغې میرمنې چې له غوښې پرهیز وي په کار دی چې د سبو او حبوباتو ښوروا او د وریجو اوړه استعمال کړي.

د امیدوارې ښځې لپاره شکره او کلیسم هم پوره ضروري دي باید په شپه او ورځ کې دا مواد تر ټاکلي اندازې کم نه شي په سبو کې د ګازرې، لبلبو او سلاتې خوړل زیات اهمیت لري.

د امیدوارې ښځې د وچې ډوډۍ اندازه ښایي ۴۰۰ ګرامه وي چې ۲۰۰ ګرامه یې نشایسته او ۲۰۰ ګرامه یې سبوس وي.

په دې مرحله کې د تازه او وچې میوې او به هم ډېر ګټه لري.

د امیدوارۍ په وروستني میاشت کې ښایي مربا باب او شکره کمه استعمال شي، او ډېر غوړي هم ښه نه دي او که خوړل کېږي د غوا شیدې، پیروی او کوچ ډېره فایده لري په دې موده کې ښایي د مایعاتو استعمالول تر دوه لیترو زیات نه شي.

ښکاره ده چې ویتامین د هر انسان لپاره حیاتي ارزښت لري خو په خاص ډول د امیدوارو او یا هغو میرمنو لپاره چې ماشومانو ته شیدې ورکوي ډېر زیات اهمیت لري، او دا ددې لپاره چې د زیږیدنې دمخه او یا وروسته د میندو وجود مختلفو مرضونو په مقابل کې تقویه کړي او معافیت ورکوي.

لکه چې پروتین لرونکي خواړه دامیدوارو ښځو لپاره ضروري دي همدا شان اولاد لرونکو میندو ته د هغو استعمال زیاته ګټه لري په داسې موسم کې چې تازه میوې او سابه نه پیدا کېږي میندي کولای شي چې د ډاکتر د لارښوونې په اساس مربوط ویتامین له درملتونونو څخه لاسته راوړي.(۱)

(۱) دانجمن رهنمایی خانواده د خپرونې ۴۹ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مارچ اتمه د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ :

هر کله چې د مارچ د اتمې نېټې څخه یادونه کېږي، نو خامخا د هغه چا په ذهن کې چې په دې اړه یې مطالعه کړې وي، د ۱۸۵۷م د مارچ د هغې ورځې تراژیدیکه پېښه په عین حال کې په مېړانه او اتلولۍ د حق غوښتنې دغږ د پورته کولو د خاطرې یاد ګرځي چې په بشري تاریخ کې یې د لومړي ځل لپاره د یوې تلپاتې حماسې بڼه پیدا کړه.

البته دا یو له تعجبه ډکه حادثه او فاجعه دامریکا د نیویارک د ښار د اوسیدونکو د پوره پاملرنې وړ ورګرځېدله.

پېښه په داسې ډول وه چې د یوې فابریکې کارګرو ښځو په داسې حال کې چې کارګرې کالې یې اغوستي وو د ښار له واټونو ددې شعارونو په ویلو چې موږ مناسب مزد غواړو په یوه ورځ کې لس ساعته کار عادلانه نه دي، په مارشونو تېرېدل او چې بیا کله د ښار مرکز ته ورسېدل د پولیسو د غیر انساني مقاومت سره مخامخ شول.

د دوئ سوله ییزه مظاهره په وحشیانه توګه وټکول شوه او د یو شمېر یې ونیول شول، که څه هم د حکومت دا ډول بې رحمانه چلند د نارینه کارګرانو د اعتراض وړ وګرځید خو واکمنو مقامانو ورته هېڅ ډول اعتنا ونه کړه البته دا هغه انګېزه شوه چې د څو کلونو په تېرېدلو ددې ورځې د یادولو په ترڅ کې د ټولې نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې عنوان پیدا کړ او ددې مفکورې د ایجادیت او عملي کېدو افتخار په لومړي سر کې، د الماني، « کلارازتګین» یعنې د المان د کارګري غورځنګ د ډېر پیاوړې رهبري، او د ښځو د نړیوال نهضت د بنسټ ایښودونکې د نوم سره سماسم انتساب لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلاراز تګین تر زیاتو هلو ځلو او مبارزو وروسته په ۱۹۰۷ د سوسیالستو ښځو په لومړني کنفرانس او په ۱۹۱۰ م د سوسیالستو ښځو په دوهم کنفرانس کې په ګډون سره چې د نړۍ د اوو هېوادونو د سلو تنو په شاوخوا ښځو په کې برخه اخېستلې وه، ددې په وړاندیز د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون ورځ په رسمیت و پېژندل په یو لړ نورو هېوادونو کې د مارشونو او مظاهرو په ترڅ کې ولمانځل شوه او تر اوسه پورې د نړۍ په زیاترو هېوادونو کې د خورا پرتمینو مراسمو په ترڅ کې نمانځل کېږي ښایي وویل شي چې په دې مبارزه کې د نوموړي په خوا کې د الماني «روز لوکزامبورګ» نه ستړي کېدونکي هلې ځلې هم د ښځو په نړیوال تاریخ کې د لوړ مقام لرونکي دي.

مبارک دې وي د نړۍ ټولو ښځو ته د دوی د پیوستون دا بختوره ورځ.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼهو د ۱۳۸۷ کال د حوت ۱۹ مه نېټه.

د کورنۍ په اقتصاد کې د ښځو ونډه :

کورنۍ د ټولنې د بنسټیزې پخې ډبرې حیثیت لري، چې غړي یې د جوړښتي توکو په توګه او ښځینه غړي یې خورا مهم توکي تشکیلوي او دا یو انکار نه منونکي واقعیت دي چې بې له ښځو د شتون څخه هیڅ یوه کورنۍ جوړېدای نه شي، ښځه که په کورنۍ کې مور، خور، لور او یا انګور او مېرمن ده او هر یو یې د خپل فامیلي دریز په اعتبار د کورني په چارو کې مناسبه برخه لري، خو د دوئ په منځ کې ښځه د مور په عنوان او که مور نه وي هره ښځینه مشره د کورنۍ د سرته رسولو او سنبالښت په غاړه لري، چې له دې منځه یې اقتصادي چارې ډېر مهمې ګڼل کېږي.

ځکه چې که ښځې ته په یوه تاریخي دوره کې د مورواکي او مادرسالارۍ د مقام درلودلو افتخار ور په برخه شوی دي، خو ددې واکمني سره سره یې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ مشرتوب په غاړه درلودلی او د اقتصادي چارو په سنبالښت کې یې فعالانه او اغېزمنه برخه اخېستلی ده او د یوې عنعنې په توګه یې تر اوسه پورې دغه مسؤولیت په غاړه دی.

ښه مې په یاد دي چې یو مهال یو مامور د خپلو هم مسلکانو او همردیفانو په منځ کې د تاکلي معاش په درلودلو د یوې مدبرې مېرمنې او د کورنۍ چارو مدیریت چلوونکی په توګه د ښار په یوه سیمه کې د کور خاوند شوی و ددې سبب دا و چې ماندینې دده معاش د یو تاکلي او سنجول شوي حساب له مخې کاوو او د کورنیو اړتیا وو د پوره کولو په خوا کې د عاقبت اندیشۍ له مخې یې د معاش یوه اندازه روپۍ پس اندازیه کولې، د پورتنۍ موضوع له یادونې څخه دا نتیجه ترلاسه کېدای شي چې که د کور مېرمن د ورځنې او یا میاشتنې خرڅ په لګولو کې فضول خرچي ونه کړي او د معاش او یا له نورو سرچینو ترلاسه شوی روپۍ بېځایه ونه لګوي هېڅکله به د اقتصاد ستونزه سره مخامخ نه شي.

دا یوه منطقي خبره ده چې وایي هغه لګښت چې د کورنۍ عاید په سنجول شوی لګښت کې ترلاسه کېږي په بله لاره، لاس ته نه شي راتلای.

په کورنیو چارو کې د ښځو له خوا د عاید د لګولو له لیارې د پانګې د درلودلو مانا داده چې ښایي ښځې باید فضول خرچي ونکړي، د لباس په برابرولو او د خوراکي توکو په رانیولو او لګولو کې له زیاتې خرڅې څخه ډډه وکړي.

څرنګه یو شمېر ښځې د خپلوانو او یا ګاونډیو ښځو سره د خوراک او پوښاک په برخو کې له رقابتۍ او هم چشمۍ له چلندونو څخه کار اخلي او دا دوئ اقتصادي حالت ته سخت زیانمن تمامېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله موضوع چې په کورنۍ اقتصاد کې د ښځو د اغېزمنې ونډې درلودلو اهمیت په ډاګه کوي هغه د شغلونو د لرلو له لیارې، په تشبثاتو کې ګډون کول دي هغه ښځې چې له کوره بهر کوم رسمي ماموریت ونه لري، نو دوی کولای شي چې د خیاطۍ، خامک دوزۍ او یا نورو شغلونو په وجه په کورنۍ په اقتصاد کې خپلې ونډې اخېستلو ته تبارز ورکړي.

لکه چې څرګنده ده په کلیو او قشلاقونو کې ښځې د نارینه سره د بزګرۍ چارې پر مخ بیایي، یا شپون توب کوي او یا د قالینو او ټغرو د اوبدلو له لیارې د یادونې وړ عاید ترلاسه کوي که پر موضوع بحث راونغاړل شي نو څرګنده ده چې د کورنۍ د اقتصادي څرخ په ګرځولو کې د ښځو برخه اخېستنه پوره برجسته او اغېزمنه ده او ښایي چې په هېڅ صورت کې تر سترګې پټې نه شي.(۱)

(۱) ارشاد انسوان جریده، ۲۴ګڼه د ۱۳۹۰کال د ثور میاشت.

د واده یو شمېر نور ناوړه دودونه :

ښځینه جنس یا قشر د بشري ټولنې نیمایې مهمه برخه تشکیلوي او د یو انسان په صفت له ټولو هغو حقونو درلودونکې ده چې یو نارینه یې لري که طبیعي حقونه دي اسلامی او یا میثاقي حقونه دي حتی د اسلام په مقدس دین کې د نارینه په نسبت ښځې له څه زیاتو حقونو لرونکي ګڼل شوي دي. چې د میراث او مهر حق په اړه یې بېلګه جوته ده خو له بده مرغه نه یوازې د نړۍ په وروسته پاتې ټولنو کې بلکې په پرمختللو ټولنو کې ښځې د یو متاع او بازیچې په عنوان ګڼل کېږي.

دا یو څرګند واقعیت دي چې په هره ټولنه کې ښځه د هغې د مېړه او د مېړه د کورني له خوا په شکل د شکلونو تر تاوتریخوالي او ظالمانه حاکمیت لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، او دديې ترڅنګه يې ټول طبيعي، اسلامي او ميثاقي حقونه يې تر پښو لاندې کيږي او حتی د اخلاقي موازينو پر خلاف چلند ورسره کيږي.

چې دديې ناوړه پديدې د لاملونو په منځ کې د زياترو پېښو، سندونو او څېړنيزو مدارکو په شهادت ناوړه دودونه ستره برخه لري او د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنيز نهاد له خوا د څېړنيزو رپوټونو په ترڅ کې پرې تر بلې هر يو نهاد، پراخ تحقيقاتي کار شوي او د عيني شواهدو له مخې ترې په هيڅ صورت انکار کېدای نه شي او بيا دديې ناوړه او د کورنيو د پيوندونو د پاشونکو او بربادونکو دودونو له جملې نه د اجباري ودونو زيات ډولونه دي لکه په زور سره او داسې نور ودونه يې ببلې راوړل کېدای شي خو دلته به د ناوړه دودونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو دونو د واکمني او اغېزمن توب په اعتبار له هغو ودونو څخه يادونه وشي چې تراوسه پورې پرې هيڅ بحث شوی دي چې په لاندنې ډول دي:

نذرانه ودونه :

دا ډول ودونه هغه دي چې لور يا خور له يو مصيبت څخه د کورنۍ د يو غړي په امان او خوندي پاتې کېدنې په وجه تر هغې دمخه نذرانه کيږي او په لاندينيو پېښو کې يې ببلې وړاندې کېدای شي:

۱.له يو مصيبت څخه د نجات موندنې په خاطر :

ښه مې په ياد دي زموږ په کلي کې د کونړونو ولايت په نرنتهک کې چې په پخوانيو وختونو کې د توت ونو عموميت درلود او کليوال به ونو ته ختل او پاس په ونو کې يې توت خوړل، يوه نجلۍ هم چې له عمره کوچنۍ وه د توب ونې ته ختلې وه او د را کوزېدو په مهال په کې بنده پاتې شوه په دې وخت کې د کلي يو هلک چې هلته و، نوموړي نجلۍ يې له ونې را کوزه کړه، د نوموړي نجلۍ مور پلار چې هلته ولاړ و، دا چې لور يې له ونې څخه د را لوېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجه له صدمې څخه وژغورل شوه، دا وه چې د هلک د مور و پلار په مخکې یې نجلۍ د هغه زوی ته نذرانه او په نامه کړه بیا وروسته چې لویه شوه سره واده شول او همدا اول دواړه نیکه او نیا شوي دي.

په همدې توګه په ځینو کورنیو کې چې یې نازولي غړي ناروغه وي او یا په خپله یوه نجلۍ ناروغه وي او یا دا چې یې اولادونه کېږي، نو د ناروغ د روغېدو او یا چې یې نجلۍ په کور کې وزېږېږي هغه نذرانه کوي او هر څوک چې یې خوښ شي د هغه په نامه کوي یې او په عامه اصطلاح سره د غې نجلس ته نذرې ویل کېږي.

۲.د میراث په خاطر د نجلي نومول :

دا ډول ودونه هم په بېلا بېلو مواردو کې ترسره کېږي.

« که دوه ورونه وي او د یو نارینه اولادونه شي او د بل په کور کې نارینه اولاد پیدا شي، د زوی نه لرونکي ورور ته او یا د تره زوی ته میراث ورکوي، نو ددې لپاره چې د میراث ورور، یا د تره زوی ته ورسېږي، میراث ورور خپله لور د زوی لرونکي ورور زوی یا د زامنو په نوم کوي او ودوي یې دا ډول ودونو مواردو هم زیات دي چې یوه څرګنده بېلګه یې په دې ډول وړاندې کېږي.

زموږ په کلي کې دوه سکه ورونه وو چې د یوه درې زامن او بل چې مشر و درې لونې یې شوي، کله چې د دواړو اولادونه غټېدل سره ودونه یې کول، داوه چې د میراث ورور د میراث د مستحق کېدو په خاطر درې واړه لونې د کشر ورور درې زامنو ته واده شولي.

زه په خپله د همدې رواج قرباني یم زما کاکا چې میراث و او ددې لپاره چې د هغه له میراثه زما د کاکا نور زامن مستحق نه شي، نو پلار یې د هغه لور په بیخې زیات کوچنیوالي کې چې زه هم بیخې کوچنی وم حتی په خاړپوځو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په نامه کړه او کله چې مور لوی شو دهغې سره زما واده وشو، ما په کابل کې تر لوړو تحصیلاتو پورې زده کړې پای ته ورسولې، خو ماندینه مې بې سواده وه او نه یوازې په سواد کې مو سره تفاوت درلود ددې تر څنګه زما د ښاري کلتور سره مینه وه او د هغه یو کلیوالي فرهنګ لرونکې وه.

ددې دواړه د توپیر په شتون سره دا چې ما د ښځو د حقوقو د رعایتولو سره خاصه مینه درلوده او ملاتړ کاوه نوم مې خپله ځوانۍ په دې خاطر یوې بې سوادې او کلیوالي ښځې د نیکمرغې لپاره قرباني کړه او ددې په ژوند کې مې دوهم واده ونه کړ.(۱)

(۱) د واقعیت مجله، د ۱۳۸۷کال د ۱۱-۱۴ میاشت.

مور د پوهانو له نظره :

له کومه وخته چې بني آدم د حضرت آدم صفی الله او بي بي حوا په وجود کې د خاورې له جنسه نړۍ ته راغلي دي له هغه دمه، تردې دمه او تر څو چې انسان د ځمکې پر مخ خلیفه او موجود وي، تر هغه مهاله به مور په بشري تاریخ کې لوړ مقام او د نمانځنې او ستاینې سپېڅلې دربڅ ولرلای شي، دا ځکه چې مور ته د هغې د خلقت له وخته لوی خدای د احسن التقویم د مقام په خوا کې لاهوتي او ناسوتي خورا لوړ مقام ور په برخه کړي دي.

دا ځکه له یوې خوا انساني مفهوم د مور د مفهوم سره نه شلېدونکي اړیکې لري له بلې خوا نه د بشري نسلونو د نه غوځېدونکی تسلسل د مور د شتون پورې طبیعي تړاو لري، او همدا دلیل دی چې مور د تاریخ په بېلا بېلو پړاوونو کې د خپل دغه خورا ارښتناک مقام د لرلو له مخې د ټولو نسلونو او د بیلګې په توګه د دوئ له منځه د پوهانو، فیلسوفانو، سترو پاچهانو او د تاریخ د غورو شخصیتونو له خوا په غورو لقبونو او مفاهیمو یاده شوې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د بېلګې په توګه به يې د نړۍ د يو څو تنو وتليو شخصيتونو په وينااوو او نظريو د مور د ستاينې او نمانځنې لوړ مقام جاج وښودل شي: د «مور» تعريفونکې کلمه هغومره پاکه او سپېڅلې ده چې د بشر د ژبې په قاموس کې يې ساري نه ليدل: «هاوف» وايي:

ای د مور مينې چې له ډېرو زښتو زياتو سپېڅلو مينو څخه يې، ستا د آسماني برم له ستاينې څخه زما ژبه عاجزه ده.

اناتول فرانس وايي:

ای مهربانې مورې! هر کله چې د خپل عمر د دفتر پاڼې د خپلو خاطرو په ګوتو اړوم او چې څومره نور هم ورپسې ورځم نو ستا نوم زيات ګورم او حتی هغسې ځای ته رسېږم چې پرته ستا له نوم څخه نور هېڅ نه ليدل کېږي.

نومړي بيا د مور د رضايت د يزداني ارزښمندۍ په اړه وايي:

مور د حق جلوه او ځلا ده، ددې رضايت د خدای رضايت دی، نو په کار دی چې ددې د رضايت له لياره د لوی خدای رضايت حاصل کړو.

و مستر يو بل عالم مور آسماني پرېښته بولي په دې توګه دا مفهوم افاده کوي. مور آسماني پرېښته ده چې لوی خدای په موقتي ډول په رعايت سره ورته جسم ورکړی دی.

شاميسو يو بل عالم وايي چې په دوست درلودلو او نېکمرغه کېدلو باندې يوازې او يوازې مور پوهېږي نه بل څوک او د هغه نارينه په حال افسوس کوي چې په دې راز نه پوهېږي دا مفهوم به د نومړي په دې وينا کې ګورو.

يوازې يوه مور د مينې درلودلو او نيکبختۍ په مفهوم پوهېدای شي چې دا څه دي؟ زړه مې د نارينه په حال سوزېږي چې د يوې مور نيکمرغۍ حس کولای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبه ګورو چې ګوته یو پېژندل شوی عالم د ماشوم او د هغې تر منځه د روحي پیوستون په اړه څه ښه وايي:

هېڅوک د مور غوندې د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی، او هېڅ شی د مور د درناوی، او سپېڅلتیا حس، د مور غوندې چې د خپلو بچو غوندې یې را نغښتلی ده پیدا کولای نه شي.

او د یو بل عالم کلویچ له نظره چې وايي:

مور حتی د هغې تر مړینې وروسته هم د نړۍ د ژوند یو موجوداتو له ډېرو سپېڅلو څخه ده.(۱)

(۱) ارشاد النسوان جریده، د ۱۳۹۰ کال دجوزا میاشت، ۲۵ګڼه.

په لویه جرګه کې د ښځو ونډه:

د افغانستان ددې وروستیو دوولسیزو د جګړو تداوم ته یوازې د بن د تاریخي کنفرانس د پایلو او د هغې فیصلو ته د پای ټکی کېښود په دې مانا چې ددې کلیدي پرېکړو پر بنسټ د افغانستان موقتي اداري ته دولتي واکمني وسپارل شوه او ورسره جوخت په هېواد کې د ملي اضطراري لویې جرګې چې په عنعنوي شکل زموږ د ټولنې د را خېرمه ستونزه د حل کولو اغېزمنه نسخه ده د جوړېدو مسله د خپل اهمیت له مخې تجویز شوه چې دادی له نیکه مرغه د هغې د راغونډېدو پروسه د خپل تکامل وروستني پړاوونه وهي او ښايي په پوره صراحت سره وویل شي چې ددې تاریخي جرګې چې په ماهیت کې لومړۍ جرګه ده مطلوبو نتیجو ته په ملي او نړیوال کچ هر څوک په پوره خوشبینۍ سترګې په لار دي.

خو ددې ټولو په سر کې د افغانستان جګړو ځپلې، مظلومې، محرومې او محکومې کورنۍ ددې جرګې مطلوبو نیتجو ته زښته زیاته امیدواري لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځکه چې د دوئ راتلونکي سرنوشت په واقعي ډول د جرګې د فيصلو سره نه شليدونکي غوټې خوړلې دي او بيا تر هر چا زيات په عمومي صورت چې د ګردو جنګ ځپلو قشرونو او طبقو په منځ کې چې د بن د فيصلو څخه په ملاتړ او د هغو پر مبنا د لويې تاريخي جرګې پريکونې او ټاکوونکې نقش ته خاص قيمت ورکوي هغه زموږ د هېواد ډېرې ځوربدلې او رنځيدلې ښځينه قشر دی او دا له دې کبله چې تر بل هر چا د تنظيمي جګړو د غميزو دراندو بارونه د دوئ په اوږه بارو د جګړو ناتارونو له دوئ څخه مېړونه، اولادونه ورونه، خويندې او عزيزان اخېستي په شکل د اشکالو يې مادي شتمني له لاسه ورکړي او حتی په پت او آبرو يې ناوړه لوبې شوي دی په تېره بيا زموږ د هېواد هغه ښځې چې له هېواد څخه يې د وتلو وس نه درلود او يا يې نه غوښتل چې خپل سرنوشت د خپلې مورنۍ خاورې سره وشلوي دوئ وو چې د هر اړخيزو بيوسيو، محرومتياوو، رنځونو او جګړو مظالم يې ګاللي دي.

او لا د طالبانو د دورې د منځنيو پېړيو ژوند ته ورستنېدنو د دوی حقوق په جابرانه توګه تر پښو لاندې کړي وو د تحصيل کار او په ټولنيزو چارو کې يې له ګډون څخه منع کړی او د کورنۍ د سرپرستۍ بار يې ورته لا دروند او کمر ماتوونکی کړی و.

يا په خلص مفهوم زموږ د هېواد ښځې دلته د جګړو له ناتارونو او بې امنيتيو څخه تر بل هر چا زياتې زيانمنې شوې دي.

او دا چې ښځه مور ده ښځه ماندينه ده او خور ده نو د ظريفانه عاطفي احساس په بنا دوئ د راتلونکې ملي جرګې څخه زيات توقعات لري او بېدريغه ملاتړ ترې کوي او تر هر چا زيات د هېواد د راتلونکي بختور برخه ليک سره خاصه علاقمندي لري لکه چې د ښځو د پورتنيو ملحوظاتو ته په قيمت ورکولو د بن د فيصلو په رڼا کې د افغانستان د راتلونکي سرنوشت په ټاکلو کې د ښځې نقش ته زيات اهميت ورکړل شوی دی خو اساسي موضوع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ده چې د دوئ د مظلومتیا او محکومتیا آواز هر څوک جګولی نشی او د دوئ د حقوقو د دفاع په منظور هر څوک جوګه کېدای نشي لا چې زموږ د هېواد د مدني ساحې نه لیرې په یوه ګوښه کې د یوه محکوم او مظلوم انسان په حیث ژوند کوي او په همدې توګه لکه چې لازمه ده هغې ښځې چې هېواد ته راستنېږي د یو اوږده وخت لپاره د هېواد د ښځو د ژوند سره د عاطفي رابطې په شلیدو سره په هېڅ صورت نشي کولای چې د دوئ واقعي حالات درک کړي او همدا شان هغه ښاري ښځې هم د خپلو کلیوالو او بانډوالو ښځو د ځوروونکې بدوي ژوند څخه په کافي اندازه آګاهي نلري نو دلته دا پوښتنه رامنځته کېږی چې داسې ده نو څوک به د هېواد د ښارو څخه د هغوئ د حقوقو د دفاع آواز پورته کړي او زمه واري به یې په غاړه واخلي زما په عقیده چې لویې جرګې ته ښایي هغه ښځې ځان کاندید کړي او انتخاب شي چې له یوې خوا ورسره انساني عالي احساس او افغاني عنعنوي دروند کرکټر موجود وي او د بلې خوا د جګړو ځپلو کورنیو څخه دې او یا ورته انتساب ولري، هېڅ ډول عقیدوي، تنظیمي، سمتې، نژادې او ژبني ... نور تعصب ونه لري، یا په دې مفهوم چې یوازې د خپلو انفرادي ګټو په خاطر په ملي ګټو خاورې را واړوي او د ښځو د حقوقو د دفاع په آواز پورته کولو او په کاذبانه او دروغجنو وعدو ځان سیاسي مدارجو ته ورسوي.

له نیکه مرغه زموږ ټولنې د تاریخ په اوږدو کې تاریخي نامتو او اتلې ښځې درلودلې دي او همدا نن د هغوی څه کمي نشته دی، خو دلته وجداني قضاوت په کار دی چې څنګه دوئ د خپلې ټولنې په منځ کې تثبیت او حق ورکړو چې په لویه جرګه کې ګډون وکړي.

باید ووایو چې ښځې زموږ د ټولنې نیمایي برخه ده، د هېواد په سرنوشت کې سره شریکې دي او دوئ کولای شی چې د خپلو مېندو او خوېندو واقعي نماینده ګې وکړي نو دا یو زماني ضرورت دي چې په لویه جرګه کې د هېواد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو له منځه هغه ښایسته د لسوزي، د انساني عالي احساس لرونکي با اعتباره او د افغاني کرکتر خاوندی ښځې ګڼ‌ون وکړي چې د جګړو قربانۍ بې ورکړي وي دردمني شوی او د هېواد د پرګنو د ښځو سره کلک او عاطفي پیوند ونه لري او په واقعي ډول د هغو له حقوقو نه د دفاع غږ پورته کولای شي او د راتلونکي برخه لیک تاکلو کې نقش لوبولای شي.(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۱ کال ۴ ګڼه.

د انتخاباتو په پروسه کې د ښځو ونډه:

د افغانستان هر تبعه که ښځې وي که نر د موضوعه قوانینو په وړاندې مساوي حقوق لري او د هېواد په سرنوشت سازو پرېکړو کې د ارادې، نظر بې او غوښتنو د څرګندلو او د رای ورکولو د حق لرونکي دي.

له دې ځایه ښځه هم د نارینه غوندې دا حق لري چې په جرګو او لویو جرګو کې ځان کاندید کړي او یا دا چې بل چاته خپله رای ورکړي.

مګر اساسي موضوع دلته داده چې آیا له دې ټولنیز او مدني حق څخه افغاني ښځې ګټه اخېستلای شي که نه؟ البته زموږ په هېواد کې د ښځو د ټولنیز او مدني حالت په څېړلو کې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب ورکول کېدای شي که زموږ د هېواد د ښځینه قشر حالت وڅېړل شي نو د دوئ دا حالتونه یو له بله بیخي متفاوت دی په دې مانا چې په کومه اندازه چې ښاري ښځې له خپلو حقوقو څخه دفاع او ګټه ترلاسه کولای شي بیا په هماغه اندازه د کلیو او بانډو ښځې نه یوازې د مدني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومي دي بلکې د خپلو انساني حقونو څخه هم بې برخې او بې خبرې دي او حتی په ځینو مواردو کې د یو خاروي او یوې متاع او یا د ژوند د یوې وسیلې په توګه ورڅخه استفاده کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه شخصاً د دې عيني حالت شاهد يم چې زموږ د کونړ په غرنيو او د نورستان په سيمو کې ښځې د نارينوو درندې چارې لکه دهقاني او شپونتوب او له غرونو د لرګيو راوړل په غاړه لري او په مقابل کې نارينه د کور دننه سپکې چارې ترسره کوي.

دا يوه طبيعي خبره ده په دغسې سيمو کې چې نارينه د سواد او علم څخه آګاهي ونلري نو ښځې خو هېڅکله له دغه حياتي نعمت څخه برخمنې کېدای نه شي، د هوارو سيمو ښځې هم د سواد او زده کړې څخه ډېرې ليرې پاتې دي.

ممکن ښاغلي لوستونکي به را سره هم عقيده وي چې حتا د کابل په ښار کې چې هېواد د ټولو نورو سيمو په پرته يې زياتو ښځو تعليم او تربيه ليدلې او د تحصيلاتو لرونکي دي او د نارينوو سره يو ځای په ښوونځيو، روغتونونو او دفترونو کې دندې لري بيا هم داسې کورنۍ شته چې د ښځو د ژوندانه مدني حالت يې د کليو د ښځو د ژوندانه سره دومره توپير نه لري.

نو د پورتنۍ لندې څېړنې له مخې په باوري توګه ويل کېدای شي چې آيا زموږ د ټولنې ښځې څنګه کولای شي چې د هېواد په انتخاباتي پروسو کې فعاله برخه واخلي په دولتي ارګانونو او لوړو دولتي بستونو کې د ښځو او نارينوو د ترکيب له مخې پوهېدای شو چې په دې ترکيب کې د ښځو برخه بيخې کمه او يا ناڅېزه ده، چې خبره داسې ده نو څنګه کېدای شي چې د نارينوو په تناسب ښځې په انتخاباتو کې برخه واخلي. او يا کوم شمېر ښځې چې د ملت د استازو او د ښځينه قشر په وکالت ځان کانديدوي هغه هم د ګوتو په شمار دي او ددې تر څنګ هغوئ د دريځ له مخې د نورو محرومو ښځو د ژ،ندانه د ځورونکي حالت ستونزې او ناخوالې هېڅکله احساسولای هم نه شي پاتې د هغوی د ګټو او ارادو انعکاسولو ته پورتنۍ ناخوالې او نيمګړتياوې ددې خبرې ستر لامل دي چې د هېواد په ليريو سيمو کې او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښار په ځينو کورنيو کې ښځې نه يوازې ځان کانديد ولاي نه شي بلکې نورو کانديدانو ته راى هم ورکولاى نه شي البته دا هغه تاريخي تريخ واقعيت دي چې د حل ليار يې اوږده او خورا پېچلې ده، او تر هغې حل کېداى نه شي تر څو چې د کلونو کلونو وروسته د متوازن معارف د اهدافو په تطبيقېدلو سره د هېواد ټولې ښځې د تعليم و تربيې له نعمته برخورداره او په خپلو حقوقو وپوهېږي.

خو په اوسني وخت کې د دې لپاره چې په نسبي توګه ښځو د انتخاباتو په پروسه کې برخه اخېستلې وي نو له يو ې خوا دې داسې زمينه مساعده شي چې ښځې د نارينه په اندول دومره کمې انتخاب نه شي او له بلې خوا نه، کومې ښځې چې انتخابېږي هغه دې لږ تر لږه د هېواد د ځورېدلو، محرومو او مظلومو ښځو د حالت سره هم حساسه وي او د هغوئ دردونو او آرزوګانو ته يو څه انعکاس ورکړ شي. نه دا چې د هغوئ په نامه او مدني ځورونکي حالت سوداګري وکړي او دا ځکه چې زماني واقعيتونو په ډاګه کړې ده، چې يو شمېر ښځو په دې نامه او د خپلو هم ځينو ښځو پر سرونو ځانونو لوړو درېزونو ته رسولې او حتى د هغوى حقوق يې د پښو لاندې کړې دي چې د ځينو حساسيتونو په وجه يې مثال راوړلو ته ضرورت نه وينم.(۱)

(۱) زن و قانون مجله، دوهم کال، شپږمه ګڼه.

په لويه جرګه کې د ښځينه استازو وياړلى ګډون :

زموږ د ګران هېواد د لويو جرګو په لړ کې دادى د افغانستان د اساسي قانون د تصويب لپاره تاريخي مهال يعنې د لويې جرګې له پېچلتيا او له تاوتريخوالى ډک بهير تېر شو.

زموږ هېوادوال او نړيوال د دې لويې جرګې د جرياناتو پوره شاهدان وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلته نه غواړم چې د دې لويې جرګې د جرياناتو او پايلو ارزونه وکړم ځکه چې دا ډېر اوږد بحث ايجابوي، کومه موضوع چې دلته پرې غواړم يو څه بحث وکړم هغه داده چې په دې لويه جرګه کې د ښځو ګډون يعنې د هغو د استازو مشارکت په لنډه توګه وارزول شي.

د جرګې جرياناتو په ډاګه کړه چې زموږ د ټولنې ښځې هم کولای شي چې د خپل هېواد د راتلوونکي سرنوشت په ټاکلو کې فعاله او اغېزمنه برخه واخلي.

د مثال په توګه د جرګې د مشرتابه په ترکيب کې دوو مېرمنو ته هم ګډون ومنل شو، ومو ليدل چې د دغو مرستيالانو ښځو د خپلو ورونو تر څنګه په ځومره ښايستګۍ او پياوړتيا برخه واخېستله، هغه چې د ډېرو لپاره د انتظار خلاف ده همدا شان موږ وليدل چې په دې لويه جرګه کې د بيانيه وركوونكو وكيلانو په ډله کې ښځينه استازو هم خپل افغاني شهامت او وتلې ښايستګي او پوره نووښتونه وښودل چې حتی په نړيوال کچه ترې تود هر کلی او ملاتړ وشو.

کومه خبره چې حتی په دې تاريخي او د پوره ځانګړتياوو لرونکې جرګه کې د ښځو ګډون او فعاله برخې اخېستنې ته ځانګړې او ممتاز خصوصيت ورکړ هغه دا ؤ چې د دوئ په منځ کې لکه د ځينو نارينه و كيلانو غوندې چې ملي يووالی، افغاني او اسلامي ورورولۍ ته يې د يادونې وړ زيات زيان ورساوه او د خپلو ګروپي، تنظيمي، سمتي، ژبني او تبعيضي غوښتنو، پيشنهادونو، ګوته نيونو او د مفکورو په وړاندې کولو سره د لويې جرګې فضا چې نړيوال ورته پوره په ځار وو، بيخې زيات کړکيچن حالت او بحراني مرحلې ته ورسوله او د دې پر ځای چې د ملي مصالحو ملي يووالي، د جګړو ځپلې ولس ځوربدلی ژوند، کنډواله شوی هېواد په پام کې ونيسي او د غم ځپلو هېوادوالو په زخمونو پټۍ کېږدي، په هېواد کې د ډاډمن امنيت،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثبات، ټینګولو د بیارغاونو او نوی ټولنې د جوړونې چارو ته ارجحیت ورکړي، په نانددریو، طعنو ورکولو او د تېرو ترخو واقعیتونو په تکرارولو او په داسې ناوړو چلندونو سره یې یو له بله د لیرې والی زمینه رامنځته کړه، د ملي اتفاق پر ځای کې د عمومي نفاق اچونې زمینه برابره کړه.

مګر ښایي په پوره ویاړ سره وویل شي چې زموږ خویندو وکیلانو چې تر هر وطنوال زیات یې ددې دوو وروستیو کلونو د جګړو د تراژیدیو، مصیبتونو او افتونو آثار په غوښه او پوستکې احساس کړي دي په هېڅ صورت یې په دغه زهرجنه تخریبي او سبوتاژي او نفاق اچونې په پروسه کې ګډون ونه کړ.

کوم شهامت، پښتني متانت او معقولیت چې ښځینه استازو په دې جرګه حتی د ځان تېریدنې تر سرحد پورې په اثبات ورساوه بیخې بې ساری او د پوره افتخار وړ دی.

په دې جرګه کې د افغاني ښځو دا قهرمانانه، مبتکرانه، فداکارانه او وړتیا لرونکی ګډون یو ځل بیا موږ ته دا ډاډ راکوي چې دوئ د ګران هېواد د سرنوشت په ټاکلو کې خپله ملي او تاریخي دنده اخیستلی شي، د هېواد د بیارغاونه او د نوی ټولنې د جوړونو ګردو چارو ته په پوره وړتیا او پیاوړتیا اوږې ورکولای شي او له دې ملي مکلفیت او تاریخي رسالت له عهدې څخه بریالۍ او سرلوړې راوتلی شي.(۱)

(۱) مجله زن و واقعیت، دوهم کال، اوومه ګڼه.

ښځه او ټولنه :

په بشري ټولنو کې د ښځې مقام ډېر لوړ او له ویاړونو ډک دی او بیا مور د ستاینې او نمانځنې وړ مخلوق دی تر آدم(ع) نه تر دې مه پورې ښځه په همدغسې لوړ مقام کې ویاړلی پاتې شوی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه نه یوازې په نړۍ کې د سترو مادي او معنوي ارزښتونو هستوونکې ده بلکې د هغو ساتونکې، پالونکې او د یوې تاریخي ودیعې په توګه تاریخ ته د هغې سپارنکې ده.

د بشري نسلونو د تسلسل هره کړۍ د ښځې یعنې مور په پستو لاسونو سره تړل کېږي ښځه د انساني تاریخ جوړونکې، د حماسو او کارنامو ایجادوونکې ده د انسان مفهوم د مور د ویاړلې نوم سره نه شلیدونکی تړاو لري که مور نه وای نو هېڅ یوې انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ انساني ټولنې به د نړۍ پر مخ شتون نه درلودلای، علمي ودیعې فرهنګي او معنوي ارزښتونو او هنري ښېګڼې او د دا ډول شتمنیو لرونکې میراثونه به هم له « پرون» څخه«نن» او له نن څخه « سبا» ته ونه سپارل شي که مور هر ماشوم زیږوي او روزنه ورکوي هغه له ذاته او له فطرته د یو نیک بختور انسان دی او دا چې بیا وروسته ترې څه ډول انسان رامنځته کېږي دا د مور اراده او نیت نه دي.

د یو حدیث شریف مفهوم دی چې وایي هېڅ یو انسان له موره بدبخت، او شریر نه دی پیدا شوی بلکې د هغه ټولنه ده چې له هغه څخه بدبخت، مریې او شریر انسان جوړوي.

مور تر بل هر یو انسان څخه یوه مهربانه، با عاطفه، دلسوزه، بردباره او فداکاره انسان دی ښځه یوه مور، ښځه یعنی د ژوند وفاداره او همکاره ملګرې، ښځه یعنې پیرزوناکه همشینۍ په زړه پورې تمثال، ښځه یعنې په ټولنه کې یو هغسې نازولی مخلوق چې انساني ژوند ته هر اړخیز خوند او رنګ وربخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه يعنې کور، کور ودانې او د کورنۍ وريښمين پيوند هغه کور ودانې او د کورنۍ پيوند چې د بشري ټولنو د ايجاديت او تکامل پخه تېږه او بنسټ بلل کېږي.

د تاريخ په اوږدو کې او د زماني په بېلا بېلو پړاوونو کې ښځه د لوړو او ژورو منزلونو وهلو وروسته، بيا هم د انساني ټولنو کې د لوړ مقام درلودونکې ده د ښځې تاريخي رسالت نه يوازې د کورنۍ په پولو کې بلکې د ټولنو او حتى په نړيوالو بشري تولنو کې ژبسته زيات ارزښتناکه او غير محدود اهميت لري.

همدا ده چې ښځه د فرهنګ او تمدن په ايجادولو او تکامل کې د حماسو او وياړونو په هستونو کې او بالاخره د تاريخ او د تاريخي ارزښتونو په منځ ته راتللو کې فعاله برخه لري تر څو پورې چې دا نړۍ ودانه وي ښځه به ژوندۍ او مور به تلپاتې قهرمانه وي نوم به يې پرتمين او د مقام به يې لا لوړ او ځليدونکی وي.

تر څو چې تاريخ وي د هغه په پاڼو کې به د ښځې په تېره بيا د مور نوم او کارنامې به په زرينو کرښو ليکل کېږي.

او تر هغې پورې چې انساني زړه وي په هغه کې به د ښځې مينه او د مور ګرانښت موجود وي او تر څو چې د انسان په رګونو کې وينه بهېږي په هغې کې به ددې نازولې انسان د مينې او ګرانښت تودوخه وي. هغه مينه چې د انساني ژوند د بقا او پايښت يوازينې عالم پاتې وي.

د اسلام سپېڅلې دين چې يو پوره مکمل او کافي بشپړ دين دي ښځې ته په ډېر لوړ مقام او حيثيت قايل دی او د درناوۍ وړ مخلوق يې بولي، هو کي د اسلام سپېڅلې دين ښځې ته زيات حقونه ور په برخه کړي. د مورولۍ لوړ تاج يې ددې پر سر اېښودلی او جنتونه يې ددې تر پښو لاندې ګڼلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنۍ ژوند کې په سهوې قانع کېدل :

په مطلقه توګه هېڅ مېړه او ښځه بې سهوې او خطا نه وي ځکه چې د کورني ژوند زيات مسؤوليتونه او مکلفيتونه هر اړخيز او پراخ دي او د لا پيچلو خصوصيتونو لرونکې دي، نو خامخا د هغوئ د ترسره کولو په بهير کې په شکل د اشکالو د يو لړ نيمګړتياوو سره مخامخ کېږي خو د دې لپاره چې د مېړه او ښځې په خپل منځني مناسباتو يې ناوړه اغېزه کړې نه وي او د هغوئ د مينې، پيرزوينې، او ګرانښت د فضا خړ پړتيا عوامل يې نه وي برابر کړي ښايي چې په دې برخه کې د سالم چلند او معقولو برخوردونو څخه ګټه واخېستل شي.

که موضوع ته يو څه وضاحت ور کړ شي هغه به داسې وي. کېدای شي چې د کورنۍ ژوند په اوږدو کې که له مېړه او ښځې له يوه، په کوم مورد کې اشتباه او فراموشکاري وشي يعنې ماشومان بې سببه تهديد کړي، د يو بل په مقابل کې غير دوستانه او په بې تفاوتی برخورد وکړي. يو شي مات کړي. يو کار چې مېړه ورته ويلي وي ترې هېر شي، يا په يو شي کې سهل انګاري وکړي او داسې نور...

نو په کار دي چې هغوئ په خپلو دغو اشتباهګانو او نيمګړتياوو اعتراف وکړي او پرې قناعت ولري او ملامتيا پر ځان ومني.

بې له شکه چې دا ټول يو ډول اخلاقي شهامت دي او هغه خصيصه ده چې هره ښځه او مېړه يې لرونکې نه دي. په تېره بيا په کورنۍ ژوند کې دا يو شريفانه عمل دي او که په متقابل او دوه اړخيزه توګه ورته جدی پاملرنه وشي او رعايت شي هېڅکله به د مېړه او ښځې په خپل منځني روابطو کې د ناوړو اغېزو عوامل رامنځته نه شي او که معموليت ولري نو کله چې د ښځې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیا او یا اشتباه سره وهي او پرې قانع کېږي او له مېړه معذرت غواړي، نو خامخا ترې هغه ګذشت کوي او هیڅ ارزښت ورته نه ورکوي.

خو که چېرته له یوه نه مثلاً له ښځې نه یوه اشتباه وشي او یا ناوړه چلند وکړي او بیا یې ارتکاب پر ځان ونه مني او یا ځان حق په جانب وګڼي او پرې ټینګار وکړ یاو که مېړه یې ورته متوجه کړي. خو هغه بیا هم په خندا سره د معذرت غوښتلو پر ځای له عصبانیت څخه کار اخلي. نو طبیعي ده چې د مېړه حساسیت راپاروي او مجبورېږي چې د هغې په شوې ناوړه عمل ګوته نیونه وکړي، او بیا هم د هغې د شله توب او انکار په صورت کې خبره مشاجرو او ترخو او حتي د کورني ژوند د متقابلو حقوقو په نه مراعاتولو پای ته رسېږي او په نتیجه کې د یوه بل صمیمانه احساسات زیان مومي او جریحه دار کېږي نو که خبره لنډه شي، ممکن دا به ومنو چې د ډېرې کوچنۍ موضوع څخه لویې خو ناوړې موضوعګانې رامنځته کېږي او دا د یو مېړه او ښځې لپاره عیب دي چې ولې په خپل لاس د خپلې کورنی د خوښۍ او نیکمرغۍ نه ډکه فضا په کرکه او بدبینۍ ککړوي.

په کورنۍ ژوند کې په اشتباه اعتراف او قانع کېدل عیب څه، لکه چې د مخه وویل شول د هغوی غوره صفت او اخلاقي شهامت دی.(۱)

(۱) هېوادورځپاڼه، ۲۳۷ګڼه د ۱۳۸۱ کال د جدی ۱۴ نېټه.

په امیدوارو مېرمنو کې د ویتامین سی کمښت :

په امیدوارو ښځو کې د © ویتامین کمښت د بې وخته زیږیدنې سبب کېږي هغه ښځو چې د امیدوارۍ په وخت کې او تر هغې د مخه په بشپړه توګه د © له ویټامین څخه ګټه نه وي اخیستلې نو د بې وخته زیږېدنې او د جنینو د پردې د شلیدو د خطر له زیاد ښت سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د ناروغیو یو طبیبه وايي: د سي ویټامین د کلاژن په جوړښت کې د جنینو په پرده کې ونډه لري او د هغه نشتوالي د جنینو د پردې د لا زیاتو کمزورتیا لامل ګرځي.

هغه ښځې چې ددې ویټامین کمه اندازه لګوي زیاتره ورته د جنینو سره د ترلې پردې څېرېدل پېښېږي چې په بې وخته زېږېدنې پای ته رسېږي.

پوهانو د سي ویټامین د جذبولو په اړوند اود جنینو د پردې د څېرېدلو او د بې وخته زېږېدنې په باره کې په زیاتو ښځو کې ازمونه کړې ده، له دې ښځو څخه د امیدوارۍ نه دمخه او د هغې په دوهمه او دریېمه میاشت کې د د ډول ډول خوړو په باب پوښتنې شوې وې چې په نتیجه کې یې په خوړو کې ددې ویټامین د کمښت اغېزه او د جنینو د پردې د څېرولو د خطر موضوع کشف کړه.

هغه ښځې چې د امیدوارۍ په دوهمو درې میاشتو کې یې ډېره کم د سي ویټامین مصرف کړي و یعنې په ورځ کې یې له ۶۰ ملي ګرامو څخه په کمه اندازه مصرف کړي و ۷۰ فیصده د جنینو د پردې د څېریدلو او د بې وخته زېږیدنې له خطر سره مخامخ شوې وې.

همدا شان یو بل عامل چې په دې برخه کې یې پوره برخه لرلې وه هغه د نشه یې موادو استعمال، عمر او د نژاد مساله ده په دغه څېړنه کې ولیدل شول چې یوازې په سلو کې ۲۸ ښځو تر امیدوارۍ دمخه د سي ویټامین په بشپړه توګه مصرف کړي دي او په سلو کې ۸۰ ښځو تر ډېرشمې اونۍ پورې مولټي ویټامین ترلاسه کړې دی.

ددې څېړنې پایلې ښایي چې تر امیدوارۍ وروسته د ویټامینونو مصرفول د جنینو د پردې د څېرېدلو او د بې وخته زیږېدنې د خطر د مخنیوي لپاره بسنه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې پوهان په اتفاق سره ښځو ته دا سپارښتنه کوي چې ښايي تر زيږېدنې نهه مياشتې د مخه خپلې مطلوبې زيږېدنې او د سالم ماشوم زيږېدنې ته په غور سره پاملرنه وکړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۱۳۸۱کال د جدی دريمه نېټه.

ښځه او عصبانيت :

ښځه په طبيعي خلقت کې د عاطفي خصوصيتونو او غريزو يوه په زړه پورې بېلګه ده کله چې د ښځې نوم اخېستل کېږي د سړی سترګو ته د هغې د مقبوليت تر څنګه د هغې ښځينه مظاهر لکه مينه، مهرباني، ګرانښت، دلسوزي او په زړه پورې خوږوالی نيغ ودرېږي. همدا وجه ده چې زشتې او بد خلقه څېره د هغې ښځينه زړه وړونکی ارزښت له منځه وړي.

بدخلقي، عصبانيت او تريو تندي د هغې ظريفانه صبغه په ګردونو پټوي د ښځې عصبانيت هغه اور ته پاتې کېږي چې په يوه شيبه کې د کورني سالمې فضا ښېګڼې سيزي او د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، بدبينې، خواشينۍ، نوميدۍ او بيزارۍ زهر شندي.

دا د هوښيارې ښځې خاصه نه ده چې په کوچنۍ خبره محترقه شي، د مرچو په څېر کښېني او په ژبه زهر واچوي او د کورني وچ او لامده له يوې مخې لولپه کړي. زما په نظر کې کومه ښځه چې له عصبانيته کار واخلي، محترقه شي، د کورنۍ غړو ته په بدو ردو پيل وکړي.

يو شی پر بل ووهي، خپل ماشومان په وهلو، ټکوولو ويده کړي، بالاخره پيريان پر ځان راولي، خپل سر له ډاګې ډاګې ووهي، خپل وېښتان وشکوي بې له شکه پرته له دې چې په يوه شېبه کې يې د کورنۍ عادي وضع ګډه وډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بحراني کړي وي بل څه به نه يې نه وي کړي. او طبيعي ده چې ښځه په کورنۍ کې په دې محشر جوړولو سره د خپل ميړه په ذهن د قهر او غوسې غشي ورولي، د هغه عواطف جريحه دار کوي او په زړه کې ورته د کرکې او بيزارۍ احساس ايجادوي او که د ميړه له خوا د هغې ارامول کومه نتيجه ور نه کړي او هغه خپل ليونتوب ته دوام ورکړي، بې له شکه ددې حادثې عواقب به ډېر ناوړه او خطرناک وي. نو د کورنۍ ژوند سپارښتنې حکم کوي چې ښځه بايد تر هر چا بردباره، حوصله منده او مهربانه وي او هېڅکله د پېښو سره په غير مسوولانه برخورد سره د خپل عصبانيت په وجه د کورنۍ د نيکمرغۍ درمن ته اور وانچوي او د کورنۍ سرنوشت برباد نه کړي.

نويو ميندو شويو ته څو مشورې :

که چېرې ستاسې تيونه «سيني» د زيږېدنې په لومړيو ورځو کې شيدې ونه لري او يا ستاسې ماشوم له شيدو خوړلو ډډه کوي، نو مه نا اميده کېږئ، په دې مرحله کې له يو سلاکار سره مشوره وکړئ ځکه تجربو ښودلې چې د شيدو ورکولو او شيدو خوړلو په اړه د سالمو مشورو د عملي کولو په صورت کې دا نيمګړتياوې ليرې شوي دي په دې مرحله کې مور او ماشوم دوه ډوله ستونزې لري.

يا دا چې د مور د تيو سرونه هوار وي.

او يا خو د ماشوم ژبه په کافي اندازه لوړه نه وي تر څو د مور سينه پرې ورودلی شي.

دلته ښايي تيو ته پوست پوښ ورواغوښتسل شي چې د تيو سرونه را پورته کړي شي او ماشوم ته بايد د سيني رودل هم ور زده کړي شي. بې له شکه تر يوې مياشتې به دا تجربه مثبته نتيجه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندہ دہ چې پہ ټولہ نړۍ کې لہ یوې تر څلورمي برخې پورې میندې د زیږیدنې پہ لومړي اونۍ کې خپلو ماشومانو تہ د شیدو ورکولو پہ برخہ کې ستونزہ لري او زیاترہ شکایتونہ یې د سیني د سر لہ خوږو د ماشوم د تي د نہ ردولو ، د ماشوم د وزن د کمښت او د مور د شیدو ورکولو د څنډ لہ املہ دي، خو طبي سلاکارانو د میندو او ماشومانو ددغو ستونزو د لیرې کولو لپارہ لازمي مشورې وړاندې کړي دي بې لہ شکہ ددې ډول میندو لپارہ ډېرہ نږدې او اغېزمنې سلاکاري، هغہ زړې میندې دي چې پہ دې او نورو برخو کې زیاتې ګټورې تجربې لري او د میندو سرہ ددې ډول ستونزو پہ لیرې کولو کې پہ زړہ پورې مشورې وړاندې کولای شي.(۱)

(۱) هېواد ، ۵۷ګڼہ، ۱۲۸سد ، ۱۳۸۱ کال.

ښځہ د پوهانو لہ نظرہ :

هېڅ ژوندي مخلق بې لہ مور او پلار نہ پیدا کېږی خو د مور مقام ځکہ لوړ دی چې د اولاد پہ زیږولو او روزلو کې یې ډېر زیارونہ او دردونہ ګاللي دي.

همدا وجہ دہ چې پہ ټولو ادیانو کې د مور مقام تہ سر ټیټ شوی ستاینہ او درناوی یې شوی دی.

د انجیل پہ مقدس کتاب کې د مور او پلار درناوي تہ داسې ارزښت ورکړل شوی دی. « د مور او پلار درناوی وکړئ پہ هغہ ځمکہ کې چې پاک خدای ستاسو پہ برخہ کړې دہ ستا عمر بہ زیات شي».

مور د انسان د شخصیت جوړوونکي دہ لکہ چې جان راسکین وایي:

زما مور زما د شخصیت پہ جوړولو کې د بادونې وړ اغېزہ لري.

هېڅ اولاد باید د مور د ناپایہ احسان کفران ونہ کړي او د هغې حق ادا کړي پہ دې باب نیکلسن وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر هغه څه چې مې هڅه او هيله ده هغه دا چې بايد د پرښتې صفتي مور د احسان پور وړى يم.

د مور په لاس د ماشوم د زانګو زنګول د جهان خوزول دي، دا علمي خبره: د زياتو پوهانو له خولې د عباراتو په کم توپير سره راوتلې ده لکه چې د « د بليو او آر والاس» هم وايي هغه لاس چې زانګو زنګوي، په نړۍ واکمني کوي.

د مور مينه او محبت او ګرانښت بې پايه دي، توصيف او تعريف يې هم ډېر ګران دى همدا ده چې د مور مقام په زړونو کې دى لکه چې وايي:

مور د ماشومانو د شونډو پر سر او د هغوى په زړونو کې ځاى لري (ويليام. ام. تاکري).

هر ساز ډېر خوږ دى خو هغه ترنم چې د مور په للو للو کې دي ساري نه لري او د خوب جهان ته يې بيا يې لکه چې يو عالم هنري وارد بيچر وايي: د مور په للو ماشوم په زانګو کې په زړه پورې خوږه فضا کې قرار لري او يا دا چې اليبرابت چيپس وايي:

زانګو مې وزنګوه مورې تر څو چې ويده شم زانګو وزنګوه !(۱)

(۱) ملالۍ مجله، د ۱۳۸۲ کال د ورې مياشت، ۲ ګڼه.

د نړۍ دوه پر درييم ړانده ښځې دي :

د نړې پر کچه د نړيوالو څېړنو مقايسه ښايي چې د ړوند والى اخته توب په ښځو کې تر نارينه وو زيات دي او د کليو او سيدونکى هم د ښاريانو په پرتله زياتره په ړوندوالى اخته کېږي.

د ښځو په هکله داسې خيال کېږى چې د هغوئ ډېر زيات ټيټ ټولنيز موقعيت په بېلا بېلو ټولنو کې د نرانو په انډول د هغو تر سلو زيات ړوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

والی پورې تړاو لري د يوې نړيوالې څېړنې پر بنسټ په ګوته شوی ده چې ړوند توب له نېستي سره سماسمي اړيکې لري.

د بېلګې په توګه د امريکا په هېواد کې د شتمنو پر نسبت بېوزلی خلک په سلو کې د برش په ړوندوالی اخته کېږي همدا شان په زياترو وروسته پاتې هېوادونو کې ښځې په سلو کې ۴۰ تر نرانو زياتې په ړوندوالی اخته دي.

البته په صنعتي هېوادونو کې هم احتمال شته چې په سلو کې تر ۳ زياتې ښځې د نرانو په انډول په ړوند والی اخته شي.

له بلې خوا نه د ښځو د ژوند ډېر ټيټ شرايط او نيمګړی زده کړه هم د ړوند والی د خطر د يوه عامل په توګه مطرح ده. په سلو کې زيات ړوند والی په چين – هند او افريقا کې ليدل کېږي چې په دې منځ کې يې کليوال د ښاريانو پر نسبت دوه برابره د ړوند والی سره مخامخ کړی دی.(۱)

(۱) هېواد ، ۳ګڼه، ۱۳۸۲/۱/۵ کال.

په تخار کې ښځې د زور زياتی په لمبو کې :

افغاني ټولنه د نړۍ وروسته پاتې ټولنې په توګه د بشري حقونو د رعايت په برخه کې يو لړ زياتې ستونزې لري چې دغه ستونزې د اقتصادي پلوه د هېواد د وروسته پاتي والي، د ښوونې او روزنې او د علم له نعمت څخه د بې برخې توب، د ناوړو او ناغورو عنعنو او رواجونو د پريکونې حاکميت او اغېزمن، د انسان د طبيعي، مدني او بشري حقونو څخه د نارينو او ښځو د خبرتيا د ټيټې سطحې څخه سرچينه اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید وواېو چې د بشري حقوقو نه رعایت او نه درناوی په ټول هېواد کې په یوه کچه نه دي، ځینې ولایتونه او سیمې تر نورو څخه په لوړه درجه کې قرار لري.

د ښځو په وړاندې د زورزیاتی کرکجنه او ناولې پدېده چې په پوره اندازه پکې بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او د انسان لوړ مقام او خدای بخښلې کرامت ته سپکاوی کېږي چې نن سبا یې په ټول هېواد کې بېلګې لیدلای شو، چې دلته ددغو پېښو یو څو بېلګې د تخار په ولایت کې ګورو، هغه چې د یوې مرکې په ترڅ کې د تخار ولایت د ښځو چارو رییسې محترمې رزم ارا حواش یې معلومات ورکړي دي.

د ښځو چارو محترمې رییسې د یوې پوښتنې په ځواب کې وویلې:

لکه چې څرګنده ده په افغانستان کې د تباه کوونکو جګړو د ناورینونو له کبله د ښځو پر حقوقو باندې ډول ډول تیری سرته رسېدلی او د هغوی انساني مقام او پتمنی ته د یادونې ور سپکاوي اړول شوي دي، لکه چې د نږدې یو کال په اوږدو کې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او د هغوی پر حقوقو د لیریو په اړوند تر ۲۰۰ زیاتې فقرې د عریضو په توګه د تخار ولایت د ښځو چارو ریاست ته وړاندې شوي دي چې ډېر لوړ رقم ښایي.

محترمې رزم آرا حواش د خپلې ادعا د ثبوت لپاره یو څو یې د مثال په ډول داسې معرفي کړې؟

- «ګ» نومې یوه ۶ کلنه نجلۍ چې په اجباري ډول یو ۳۰ کلن سړي ته واده شوی او اوس چې د ژوند په چارو پوه شوې نو د کورنۍ د تاوتریخوالی له امله د خپل مېړه سره د ژوند دوام نه غواړي.
- «ف» نومې یوه ۱۳ کلنه نجلۍ چې ۳۵ کلن سړي ته په زور واده شوی چې اوس د هغه سره ګډ ژوند نه غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ۱۲ کلنۍ (ر) نومې نجلۍ د کورنۍ د زور زیاتي او له تحمله پورته فشار په وجه له کوره تېښتې ته مجبوره شوه او د ښځو چارو ریاست ته یې پناه راوړې ده.
- (م) نومې یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ایز ډول تر جنسي تیري لاندې راغلې ده.
- یوه نهه کلنه نجلۍ چې د یو خپل سره واده کېږي که څه هم مېړه یې له خپلوانو څخه ؤ بیا هم د دوئ د نه توافق له مخې ورځ په ورځ پرې د مېړه له خوا تاوتریخوالی زیاتېږي تر څو چې څلور کاله وروسته پرې بن راولي او د هغې ژوند له بده بتره کېږي او داسې حالت ته رسېږي چې په کور کې د یو بې ارزښې متاع بڼه نیسي. له ډېرو شکنجو او فشارونو په وجه ولسوالۍ ته عارضه کېږي، ولسوالي یې له مېړه تعهد اخلي چې نور به ددې په نسبت له تاوتریخوالی لاس اخلي، مګر له هغه ځایه د راوتلو سره سمه یې په ردو بدو ویلو او وهلو شروع کوي.

دا چې ګواکی د ناوړې عنعنې خلاف عارضه شوې ده، نو د کورنۍ ټول غړی پرې د ډول ډول شکنجو نظریې ورکوي، پښې او لاسونه یې تړي او په سره کړې سیخ یې داغوي او غوږونه یې ورته په امبور رانیسي، درندې چارې پرې اجرا کوي، څو ځلې یې د ځان وژنې هڅه کړېده. خو بریالی شوی نه ده، تر اوسه پورې د اولاد مور شوې هم نه ده، له کوره یې بهر هم نه پرېږدي، نوموړې وايي که د مور د عریضې په واسطه چې د ښځو چارو ریاست ته یې مراجعه کړی د مېړه له خوا طلاق ورنه کړ شي نو پرته د ځان وژنې بله لاره ورته نه ده پاتې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخار د ښځو چارو رییسی محترمی رزم ارا حواش په ډېره خواشینۍ سره په هغه ولایت کې د ښځو په نسبت د اسلامي او انساني ضد د یو ډېر کرکجن او شرمناک عمل په باب داسې وویل:

- یوه ۵۵ کلنه ښځه د یوې نهایت جانې ډلې په واسطه له کوره اېستل کېږي او ۱۳ تنه پرې جنسي تیری کوي، نوموړې دوې ورځې بې هوښه وه او تر ۸ ورځو پورې د خوځېدو نه وه، تر هغې چې د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه، له معاینې او درملنې وروسته خپلې کورنۍ ته ستنه شوه، یوه اونۍ لا تېره نه وه چې بیا د هماغو جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو ... او بیا د مرګ تر پولې ووهل شوه. ۸ ورځې وروسته روغتون ته یو وړل شوه او له هغه ځایه د ښځو چارو ریاست ته راوستل شوه.

که څه هم ددې پېښې په اړوند قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده، خو زما په عقیده هغو جانیانو ته به هیڅ سزا ورنه کړ شي.

په پای کې محترمې رزم ارا حواش وویل:

چې تر خپلې وسې پورې به په هر وسیله چې کېږي د ښځو په وړاندې د بې شمېره تاوتریخوالي او په دې ولایت کې د بشر دحقونو د تیرو پېښو لاندې کولو د مخنیوي په لار کې په خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړي.(۱)

(۱) دحقوق بشر مجله، دربیم کال، اتمه ګڼه، د رازقي نړیوال مرکه.

د مور عاطفي مقام:

هر انسان چې کله نړۍ ته سترګې وغړوي او په نړۍ کې د دوهم پړاو ژوند ساه واخلي نو تر هر چا چې لومړی څوک وپېژنی هغه یوازې او یوازې مور ده او نه یوازې دا مور خپل نازېږیدلی ماشوم د نهو میاشتو په اوږدو کې په خپل نس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د ګرځولو ډېرې زياتې ستونزې ګالي بلکې په دغه موده کې يې د خپل وجود د وينې په يوې برخې تغذيه کوي... نو حق لري چې مور ته د مينې او ګرانښت د مجسمې، د مهربانۍ، پيرزوينې او خوا خوږۍ د تمثال او ناپايه ښيګڼو د سرچينې نومونه ورکړ شي.

همدا لامل دی چې د يو واقعي انسان په توګه د مور مقام هغو مره لوړ دی چې ستاينه يې اسانه خبره نه ده او انسان يې له پالنې څخه عاجز دی، تر هغې چې اولاد پر ښو بدو پوهېږي د خپلې جسمي ودې او ذهنۍ تکامل پړاوونه تيروی مور يې يوه زړه خوږۍ ملاتړې او رښتينې مدرګاره ده. مور ته له دې پرته چې د لوی خدای له خوا ملکوتي مقام ورکړ شوی د هغې رضا د خدای رضا او جنت د مور تر پښو لاندې بلل شوی. د نړۍ د پوهانو او سترو شخصيتونو له خوا ددې د ډېر ستر شخصيت او ژښته لوړ مقام په باب نظر يې وړاندې شوې دي چې هر يوه يې، په دې اړه لکه د ناپليون خبره «مور په يوه لاس زانګو زنګوی او په بل لاس نړۍ» په بشري حافظه کې لکه د کاڼي کرښه حک پاتې دي او تر څو چې نړۍ وي تاکونکي اهميت او اغېزمن ارزښت له لاسه نه ورکوي.

هوکې! د داسې لوړ مقام په درلودلو سره د مور ستاينه د انسان له وسې نه بهر خبره ده لکه چې وايي: «د مور کلمه هغومره سپېڅلې او ښکلې ده چې د بشريت د ژبې په قاموس کې يې ساري نه ليدل کېږي».

«و. هاوف» مور ته په خطاب کې وايي: «ای مهربانې مورې! د ژښتو زياتو سپېڅلو مينو څخه يې، ستا د اسماني عظمت له ستاينې څخه، زما ځمکنۍ ژبه بېوسې ده. هر انسان د مينې او محبت مفهوم په يو شکل سره تعريفوي او تفسيروی او د هر چا د مينې کچه يو له بله سره ښکاره توپيرونه لري، خو په دې ټولو کې د هغې مينې مدارجو ته رسيدای نه شي چې د مور سره د مينې رښتيانې جاج ترې اخېستل کېدای شي. په دې اړه د نړۍ يو پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

«شامپسو» څه ښه ویلي دي «یوازې یوه مور کولای شي وپوهېږي چې ګرانښت او نیکبخت کېدل څه شی دی؟ څومره زیات مې په نارینه زړه سوځي چې د مور خوشبختي احساس کولای نه شي...

هو کی! دا واقعیت په یوه پښتو متل کې څومره ښه توجیه شوی دی چې وایي «د مور زړه په اولاد دی او د اولاد زړه په تېږه».

«ګوته» د نړۍ پېژندل شوی او عالم شخصیت د مور د بې ساري لوړ ملکوتي مقام په اړه چې یې د عروج څوکې ته په کتلو د انسان له سره خولۍ لویږي داسې نظر په وړاندې کوي: هېڅ شی د مور په اندازه د خپل اولاد سره روح پالونکی نه دی او هېڅ شی د هغې مور په اندازه زمونږ د درناوی، عزت او تقدیس حس وېښولای نه شي.

چې د خپلو بچیانو سره یې احاطه کړې دی. «انسان چې د خپل عمر په هره مرحله کې وي حتی که د پلارولۍ او نیکه مقام ته رسیدلی وي، د مور په نسبت قدر شناس او حق پېژندونکی وي بیا هم د مور سره مینه لري او د ځان د هغې د حقونو پالونکی بولي او د قران مجید د احکامو له مخې د هغې په مقابل کې چې ګوندې وربښمین زړه یې د اولاد د غیر عاطفۍ چلند له بابته ونه ځورېږي.

اف قدری هم نه کوي راشي د پورتنۍ ادعا مصداق د نړۍ د یو بل ستر شخصیت اناتول فرانس په لاندې وجیزه کې وګورو: «زه پنځه د برش کلنۍ ته رسیدلی وم، یو ځل هم شوی نه دی چې کور ته زما تر راستنیدلو دمخه مې د مور سترګو ته خوب ورغلی وي» خو کاشکې چې هر اولاد د مور دا احساس درک کړي، د بچیانو په نسبت د هغې د ګرانښت پته ولګوي، مقام یې وپېژني او د هغې د درناوي او سپېڅلتیا لپاره د یوې واقعي حقدارې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه ورته د ستاينې او نمانځنې په خاطر سرته ټ کړي او جنت د هغې تر پښو لاندې ولټوي(۱)

(۱) هېواد، ۱۳۸۵د جوزا ۲۴.

په هرات کې د يوې نجلۍ وژنه:

د هرات په ښار کې د يوې پيغلې نجلۍ د جسد موندنه ددې ولايت د ښاريانو د اندېښنې لامل شو او د هغوئ خبرداری ورکړی دی که چېرته دا ډول پېښې تکرار شي نو خپلې لونې به کورسونو او حتی ښوونځيو ته و نه لېږي.

خو امنيتي چارواکی ادعا کوي چې هلته امنيت تامين دی او هغوئ به د ۴۸ ګړيو په اوږدو کې ددې نجلۍ قاتل و نيسي.

د ۱۷ کلنې نجلۍ سعيدې جسد د سلواغې په ۱۵ نېټه د هرات ولايت د امنيه قومندانۍ د ځواکونو په واسطه د ولايت له مخامخ پارک څخه وموندل شو او د پوليسو او ددې نجلۍ د کورنۍ په وينا نوموړې د کرندې په واسطه د سر له برخې وژل شوی ده او له کوره له وتلو څخه يوه ورځ وروسته ورکه شوې ده.

ددې نجلۍ پلار سيد سرور سادات پژواک ته وويل: «زه په خپله په اسلام قلعه کې کار کوم او کله چې له کاره راغلم نو ماندينې مې راته وويل چې لا تر اوسه پورې سعيده له کورسه نه ده راستنه شوې او بيا کله چې زه کورس ته ورغلم هغوې وويل چې سعيده د مازپښين تر ۳ بجو پورې همدلته وه».

نوموړې زياته کړه: چې امنيتي مسؤولينو د شپې په ۹ بجو ورته خبره ورکړ چې د سعيدې جسد يې د ولايت له مخامخ پارک څخه موندلی دی مګر ضيأ الدين محمودي د هرات ولايت امنيه قوماندان پژواک ته وويل: د نجلۍ پلار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادعا کوي چې لور يې په کورس کې ده. خو د کورس مسؤولين وايي چې دا انجلۍ دري ورځې کېږي چې کورس ته نه وه راغلې».

دا په داسې حال کې دي چې د هرات د شېړمې ناحيې او سيدونکی چې دا نجلۍ پکې اوسېږي، ګوانښ يې کړی دی که چېرته د دې ستونزې ته يې رسېدنه ونه شي نور حاضر نه دي چې خپلې لوڼې د درسونو لپاره ولېږي.

۴۳ کلن غلام سخی چې د دې ناحيې اوسيدونکی دی وويل: « که چېرته زموږ د اولادونو ژوند په خطر کې وي موږ به پرې نږدو چې زموږ لوڼې د سعيدي په برخه ليک اخته شي».

۴۵ کلنه بی بي ګل د دې ناحيې يو بله ښاري څرګنده کړه: « زموږ امنيت تامين نه دی او دولت تر اوسه پورې قاتل نه دی پيدا کړی که چېرته داسې بې امنيتي وي زموږ لوڼې به څنګه وکړای شي چې په ارامه زړه درس ووايي».

امينتي مسؤولينو د څرګندونې له مخې د هرات د عامې روغتيا د رياست د تاييد له مخې دا انجلۍ تر تيرې لاندې نه ده راغلې.(۱)

(۱) واقعيت مجله، لومړی کال، لومړۍ ګڼه.

په هېواد کې د ښځې د لوړ مقام نمانځنه :

د ښځې د وتلې شخصيت او لوړ مقام نمانځنه، د ښځې د نړيوال پيوستون له ورځې يعنې د مارچ له اتمې نېټې څخه په پرتمين ډول پيل کېږي. هغه د مارچ اتمه نېټه چې يا د **۱۸۵۷**م کال راهيسې د امريکا د نيويارک په ښار کې د ښځينه کارګرانو له تاريخي جانبازانه پاڅون څخه يې مبدا اخېستلې ده او ورسره جوخت د دوو المانيو ښځينه مبارزو او قهرمانو شخصيتونو يعنې کلارازتکين او روزالو کزامبورګ د وياړ ليونو مونو سره نه شلېدونکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکې لري او بیا د زمانې په تېریدلو سره یې د نړۍ په ټولو هېوادونو کې یو د بل پسې په شاندارو مراسمو او مارشونو نمانځنې پیل شوې.

اما افغانستان د نړۍ له ډېرو زیاتو وروستنیو هېوادونو څخه و چې د ښځې د دغې پرتمینې ورځې نمانځلو ته یې اقدام وکړ... یعنې د هېواد د ژوندانه د هر اړخیز اړخونو په ټولو ډګرونو کې د زمانې د غوښتنو سره سم د نووښتونو سره د افغانستان د ویاړلې تاریخ د ځلیدونکي څېرې پر سر د نه ښکته کېدونکي تاج غونډې عصر وتلې شخصیت د اعلیحضرت امان الله خلاقیتونه د پوره ویاړنې وړ دي.

چې یو یې هم د هېواد د ښځو په ټولنیز سیاسي، فرهنګي او مدني ژوند کې د خلاقانه بدلون راوستل دي.

هغه مهال چې اعلیحضرت امان الله خان پاچا شو او له انګلیسي دولت څخه یې د هېواد خپلواکۍ واخېستله، نو دده په عقیده دده د نورو پلانونو تر څنګه په افغانستان کې کورني موجود نظام یو ډول مربي توب و او دا ځکه چې په دې وخت کې د افغانستان په ځینو سیمو کې ښځې د پېسو په بدل کې خرڅېدلې او له همدې کبله ښځه مجبوره وه چې د مېړه د ټولو مظالمو مظاهر وګالي نو دا وه چې په ۱۹۲۰ م کې یې له ښځو څخه د ملاتړ په خاطر د خپلې خور (کبري جان) په سرپرستي یوه ټولنه تاسیس کړه او نوموړې ته یې دنده ورکړه چې ښځې وهڅوي چې د خپلو مېړونو د بې عدالتۍ په وړاندې اعتراض وکړي لکه چې د پغمان جشن په مراسمو او داسې نورو محفلونو کې یې ښځې وهڅولې چې د خپلو مېړونو د مظالمو او تاوتریخوالي په مقابل کې سرسختانه مقاومت وکړي.

ددې موسسې په چوکاټ کې د ارشاد نسوان په نامه یوې جریدې هم په ۱۳۰۰ هـ ل د ملکې ثریا په مدیریت په خپرېدلو پیل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا شان د ښځو د نهضت د ودې په مقابل کې د خنډونو لرې کولو ته د ښځو تشویقول و د ښځو مشروعه او دموکراتیکه آزادی د اعلیحضرت امان الله خان په نزد د پوره اهمیت وړ وه او دا ځکه چې په شعوري او آګاهانه توګه یې په هېواد کې د ښځو نهضت رامنځته کړ او دا کار یې د لومړۍ ځل لپاره له خپلې کورنۍ او له درباره پیل کړ، چې ملکه ثریا د اعلیحضرت امان الله خان ماندینه او د افغانستان د ژورنالیزم د پلار محمود طرزي لور ددې نهضت په سر کې ولاړه وه.

متاسفانه د اعلیحضرت امان الله خان له زمانې را وروسته د محمد ظاهر شاه د پاچاهۍ تر وخته پورې د ښځو د غورځنګ د ودې او پرمختیا په لار کې هېڅ ګام پورته نه شو تر څو چې په ۱۳۲۰ هـ ش کې د ښځو نهضت یو څه وده وکړه او د یوې عیني ټولنیزې اړتیا له مخې په ۱۳۲۵هـ ل د هېواد د ښځو د سیاسي، فرهنګي او ټولنیزې کچې د پورته بېولو په خاطر د ښځو موسسه یعنې د مېرمنو ټولنه بیا تشکیله شوه، په لومړي سر کې هغه نجونې چې چټې پیغلې (د پاخه عمر درلودونکي) وي. ددې ټولنې په مسلکي لیسه کې منل کېدلې.

د مېرمنو ټولنې په دې مسلکي لیسه کې چې د «مستوراتو» په نامه یادېدله پر عمومي مضمونونو سربېره، تایپ، د لاس ګنډنې صنعتونه هم تدریس کېدل.

ددې ټولنې د مېرمن د مجلې په نوم یوې مجلې فعالیت کاوه چې په هره میاشت کې یوه پلا خپرېدله.

د مېرمنو ټولنې ریاست د معمول له مخې د پاچاهي کورنې د یو غړې په غاړه و چې په افتخاري توګه یې دا دنده پر مخ بیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې وخت کې د پاچاهي نظام د طبقاتي نظام د ماهيت په بنا د مارچ د اتمې ورځې په ځای د جوزا ۲۴ نېټه د مور د ورځې په نامه په خورا شانداره مراسمو نمانځل کېدله.

ددې ورځې د نمانځلو په مناسبت د شعر، نثر، داستان کانکور په کار اچول کېده او هر يوه ممتاز او جايزه وړونکي اثر ددې (۱-۳) نقدي جايزې او تصديق ليکونه ورکول کېدل، ددې په خوا کې د ټول هېواد په کچه درې تنه ممتازه ميندې د غوره شوو معيارونو له مخې انتخابېدلې له نيکه مرغه زه په خپله د پښتو د شعر لومړي جايزه وړونکې وم او د والاحضرتي ميرمن خاټول له خوا راته لومړي درجه نقدي جايزه او تصديق راکړ شو.

د محمد ظاهر شاه تر پاچاهي وروسته ميرمنې ټولنې، د ښځو د پيوستون او د مور د ورځې په نمانځلو کې د رژيمونو د سياست له مخې بدلونونه رامنځته شول.

تردې چې د بن د تاريخي کنفرانس نه را وروسته ميرمنه ټولنه د ښځو چارو وزارت ته ارتقا وکړه، او دادې سږ کال د مور ورځ د جوزا په ۲۴ مه نېټه ونمانځل شوه، خو متاسفانه د مېرمن مجله او ارشاد النسوان جريده په پخواني حالت او کيفيت نه خپرېږي.(۱)

(۱) انيس، ۲۸/ ۳/ ۱۳۸۲کال

په بشري ټولنو کې د ښځو ځلانده ونډه :

د بشر د پيدا ايښت راهيسې چې د ښځې يعنې له موره زېږنده ده لکه چې په قران پاک کې دا موضوع صراحت لري چې وايي اې خلکو ما تاسې ټول لومړي له ښځې او نارينه څخه پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکې له آدم (ع) تردې دمه ښځه د بشري تاريخ په هر پړاو او هره دوره کې خورا وتلې مقام لري لکه چې بيا هم د ښځې دا مقام په نبوي حديث کې دا سې جوت شوي دي «ستاسې بهترين اولاد ستاسې لوڼې دي».

لوڼې چې ښځې او بيا دا ښځې د خپلې ټولنې په منځ کې د ټاکونکې او اغېزمن نقش لوبونکې دي، په ټولنيزو، اقتصادي، فرهنګي، پوځې، سياسي، علمي او د ژوندانه په دا سې ټولو ډګرونو کې يې ونډه ځرګنده ده چې د ببلګې په توګه د پخوانيو ملتونو په تېره بيا زموږ د لرغونې فرهنګي بډايه ميراثونو د موروا کې (مادر سالاری) د دورې ويانده بېلګه ده او ددې تر څنګ په دغو فرهنګي ميراثونو کې د ښځې ټولنيزه او مذهبي منزلت هم خورا ارزښتمن دي لکه چې د مور واکي په دوره کې د ښځې د دريځ ممتاز توب په لاندينو څو ټکو کې په ښه توګه په ګوته کېداى شي.

د اور ساتنه، چې مذهبي تقدس يې درلود، يوازې د محدودو کسانو دنده وه او ښځې ترې د ګټې اخېستنې حق درلود.

ښځه د مينې محبت او باطني صفايي د درلودلو په وجه د ټولنو په منځ کې د سولې او پخلاينې مظهرۀ.

په دغه دوره کې ښځه د ختېنو لوښو، د ټولنې د اړتياوو اسبابونو او د آلاتو د جوړولو په فن او هنري نووښتونو کې پوره پياوړتيا درلوده.

د کورنې سرپرستي او د چارو مسؤوليت ورته ور په غاړه و د اولاد زيږول، روزنه، د ناروغيو او د ناوړو پېښو په مقابل کې د هغوئ ساتنه ددې وظيفه وه.

د کرنې او شپونتوب په چارو کې يې پوره لاس درلود او په ځينو کارونو کې به يې د نرانو سره همکاري درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم ښځه د تاریخ په ټولو پړاوونو کې دغه لوړ او له مسؤولیت نه ډک مقام تر اخره پورې ځانته مختص ساتلې دې، خو ګورو چې په هر پړاو کې یې خپل تاریخي اهمیت هم له لاسه نه دی ورکړی.

تر کومې اندازې پورې چې د لرغوني افغانستان په اوستايي عصر کې په تېره بيا د زردشتي آيين په تبليغ او تعليم کې د ښځې نقش ځلانده دي هغو مره د کوشانيانو په غوړېدلې دوره کی يې هم دغه مقام له پاملرنې نه دي غورځېدلې.

همدا شان تر کومې اندازې پورې چې تر اسلام دمخه ټولنو کې ښځه تر يوه حده د درناوی وړ او د وياړلې مقام لرونکې وه په اسلام کې د هغې مقام لا غوره او درناوي وړ ګرځېدلې دي زموږ په ګران هېواد کې د ژوندانه په هره برخه کې بې شمېره ښځېنه وتلې شخصيتونه د بېلګې په توګه ښودلای شو چې کارنامې او شهکاري يې نه يوازې د تاريخ په پاڼو کې خوندي دي بلکې د ژبو پر سر او د زړونو په منځ کې ځانګړې ځای لري چې يادونه يې ددې بحث له حوصلې څخه وتلې خبره ده.

خو کاشکې زموږ د ټولنې ښځې د هغې مقام او نقش درلودلو سره سره د خپلو حقه حقونو يعنې اسلامي، مدني او ټولنيزو حقونو څخه لکه چې ښيي برخمنې وای او د ټولنې يو مظلوم، محکوم او محروم قشر ته منسوب نه واې.(۱)

(۱) انيس، ۲۲۸ ګڼه، ۱۷/ ۱۲/ ۱۳۹۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بشري تاریخ کې د ښځو د قهرمانانه مبارزو ځلانده بېلګه :

له کوم وخته چې د بشري تاریخ لرلید ته پام ور وګرزول شي څرګنده ده چې له هماغه وخته ښځینه قشر د نارینه سره د یو طبیعي جوړه ایز موجود په صفت ملګري او مددګاره او د ژوندانه په ټولو اړوندو ډګرونو او برخه لیکونو کې ورسره هر اړخیز ګډون درلودلې دی، که چېرته د لرغوني زماني ټولنیز، اقتصادي فرماسیون (جوړښت) مطالعه شي نو د مورواکۍ (مادر سالارۍ) دوره پکې خورا ځلانده او له پرتمه ډکه دوره ګڼل کېږي. له دې واقعیت څخه دا حقیقت په ډاګه کېږي چې ښځه د نارینه سره یو ځای او یو شان د ژوندانه په ټولو مقدراتو کې فعاله برخه او ټاکونکي نقش لري.

لکه چې تقویمونه لیدل کېږي په هغوئ کې یو شمېر تاریخي ورځې ورځې څخه د سترو او ویاړلو پېښو له مخې او څه د شخصیتونو د اتلولۍ او فداکاریو او څه د ځانګړو ورځو له مخې د هغوئ د درناوي او یاد و بود په خاطر تجلیلېږي، چې د نارینه وو قهرمانو شخصیتونو د ورځو په څوا کې د قهرمانو ښځو ورځې هم د تاریخ په پاڼو کې د سروزرو پر کرښو نقش او د حماسو قدرداني یې په ځانګړو مراسمو سره کېږي.

که د دواړو اتلولي سره پرتله شي. نو د بېلګې په توګه ګورو چې که د نارینه وو په ډله کې روسي فضا نورد یوري ګاګارین د لومړني انسان په توګه د لومړي ځل لپاره پورته فضا ته له تعجب او تهیج ډک سفر وکړ او دغه کیهاني سفر یې په نړۍ کې د قهرمانۍ نوی ریکارډ قایم کړ، خو بیا ګورو چې دده پسې روسۍ میرمن تریشکوا هم دغه بالمثله حماسه له ځانه په یادګار پرېښودله او دا یې په اثبات ورسوله چې ښځې هم کولای شي لکه د نارینه غوندې له اعجازه ډکې کارنامې وهستوي که په بشري تقویم کې د مې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشتې لومړۍ نېټه د نړۍ د کارګرانو د پیوستون ورځ، هغه تاریخي ورځ ده چې په دوهم انترناسیونال کې په کال ۱۸۸۹م کې تصویب او په ۱۸۹۰ کال په ټول جهان کې یې د تلینونو قدرداني پیل شوله او ددې ترڅنګه د مارچ اتمه نېټه هم د ښځو د نړیوال پیوستون هغه تاریخي ورځ ده چې د **۱۸,۵۷** کال د مارچ په اتمې نېټې د امریکا د نیویارک د ښار د کارګرو ښځو، د خپل حقه حقونو د ترلاسه کولو په خاطر له مارش کوونکو مظاهرو څخه یې منشا اخېستې وه او د «کلارازتګین» الماني مبارزې ښځې د پرله پسې مبارزو او تلاشونو په نتیجه کې، ددې د وړاندیز په تایید او د آلماني بلې مبارزې ښځې په ملګرتوب په ۱۹,۱۰ م کال په کوپنهاګن کې د سوسیالستو ښځو په دوهم جوړ شوي کنفرانس کې چې د نړۍ له ۷ هېوادونو څخه د سلو تنو په شاوخوا کې د مارچ اتمه د نړۍ د ښځو د نړیوال پیوستون په توګه په رسمیت وپېژندل شوه او د تجلیلولو پروسې یې کال په کال پراختیا وموندله او بالاخره نړیواله پراخه صبغه یې ځانته ونیوله.

زموږ په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل دومره لرغونتیا نه لري ځکه چې د دولتي چارواکو د تبعیضي ذهنیت پر بنا یې نه غوښتل چې دا ورځ تجلیل کړي، تر څو چې په دې وروستیو کلونو کې، ښځو ته یې دهغوی لوړ مقام ته د درناوۍ په خاطر په هېواد کې د ښځو د نړیوال پیوستون د ورځې تجلیلېدل پیل شو او دادی نن سبا موږ ددې ورځې د لمانځلو په درشل کې یاستو. (۱)

(۱) میرمن مجله، ۷۲ګڼه، جدی، ۱۳۹۰کال.

د ښځې اجتماعي مقام:

د کوم وخته چې انسان په نړۍ کې ژوند پیل کړي تر دې وخته پورې ښځه د نارینه نه جلا نه ده پاتې شوې د تاریخ په مختلفو دورو کې یې خپل ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریز ساتلی د ژوند او نړۍ په جوړولو کې یې د نارینه و سره یو ځای اوږه په اوږه فعاله برخه اخیستلې چې د نمانځنې وړ ده د تاریخ پاڼې شاهدې دي چې نارینه نه یوازې په ښځو حاکم بلکې ظالم هم تېر شوی حتی د موروا کمنې په زمانه کې هم له دغه وضعې یې اغېزه نه وه پاتې شوې او ښځې د علم او هر ځای حاصلو ته لاس اچولی او په اجتماعي چاروا کي یې فعال ګډون کړی دی ښځه د طبعیت نازولی مخلوق هغه انسان دی چې د نارینه وو له لاسه یې بېرحمي او بې عدالتي پر ځان ګاللی ترخه محرومیتونه یې پر ځان زغملي دي.

همدا ښځه ده چې مور کېږي په یو لاس زانګو او بل لاس جهان زنګوي دا چې ... یې جنت او شیدی جهاني ویني دي چې هر چاته ژوند ور په برخه کوي.

څه وخت چې په نړۍ کې بیوګرافیکي ټولنې جوړې شوې او د حقونو د اعلامیې په ترڅ کې دغه محروم مخلوق ته انساني حق ورکړ شو نو یې په ښکاره سره په ټولنیزو چاروا کي ګډون شروع کړله هغه وخته تردې وخته د ژوندانه په هېڅ یوه بریالیتوب کې ښځه بې برخې او بې روله نه دي پاتې شوې.

د نارینه وو د جګړې میدان ته ځغاستلي دي د اور د جګړې قهرمانه نوی که په کیهاني الوتنو یې لاس پورې کړې دي دا ورسره هوا له ختلې همدا اوس په ټولنیزو چارو کې ښځه له هر پلوه بریالۍ ده بزګره، انجینر، ډاکتر، ښوونکې پوهه فیلسوفه سربازه، پیلوټه فضا نورده او داسې نور هغه هم په بریالۍ توګه شوې ده.

ښځه په قریحه استعداد او هر ډول وړتوب کې له نره هیڅ کمه نه ده.

ځینې وایي کوم کار چې نارینه کوي ښځه یې نشي کولای... خو د لیکوونکې په عقیده دا حقیقت نه لري ځکه د ګران هېواد په ختیځو برخو کې ما د سر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سترګو لیدلی دي چې ښځه د نرانو کار په موفقانه توګه کوي او البته نارینه د ښځو وظیفې ترسره کوي.

اوس ګورو چې ښځه شپنه، بزګره ده او د کور د باندې وظیفې سرته رسوي او نارینه د کور کار لکه کالیو پریمنځل د غوا لوشل او شاوخوا نور کوي...

نو له دې ځایه حکم کېدلای شي چې په نړۍ کې په هیڅ یو داسې کار نه وي چې نر یې وکړي او ښځه یې سرته ونه رسوي.

دا چې وا یې ښځه د نیمګړې سد خاوند ده هم دومره به وویل شي چې ولې یې حتی تر نرانو درندې وظیفې ترسره کړې دي.

آیا لیلا خالد او جمیله ښځې نه دي چا چې د ګران وطن د آزادولو لپاره د سرو لمبو سره لوبې وکړې د ېره نژدې ملالۍ د دې خاورې نه وه چې د غلیم د تېریو په مقابل کې یې د خپل ثبات جنډه نیغه وساتله.

ممکن همدا مثالونه په کفایت وکړي نو ښکاره ده که ښځه د چا له نظره... که څه هم پوره سدنلري مګر د ډېر هغو کسانو څخه غور او د بشر لپاره ګټور کارونه کوي څوک چې پوره عقل لري.

لنډه دا چې ښځه قهرمانه ده هغه چې تاریخي شهکاري کوي او فنکاره ده هغه چې نړۍ جوړوي او نیکمرغه ژوند منځ ته راولی.(۱)

(۱) هېواد، ۷۸ګڼه، ۸/۱۲/ ۱۳۵۳ کال.

په راتلونکو انتخاباتو کې زموږ د ټولنې د ښځو ونډه :

ښځې زموږ د هېواد د زیات متسضعف قشر په توګه د همیشه لپاره د خپلو انساني او ټولنیزو حقوقو څخه محرومې پاتې شوې دي دا موضوع نه یوازې په کلیو او بانډو کې بلکې د ښارونو او حتی د کابل په ښار کې صدق پیدا کوي چې ډېر مهم لامل یې د تحصیل او مدني حقوقو څخه محرومیتا ده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا لکه د نارينه غوندې په ټولنيزو او سياسي چارو کې د هغوئ نه ګډون دي. حال دا چې ښځينه قشر زموږ د ټولنې تر نيمايي زياتې برخې په توګه ښايي دهېواد د لوړتيا پرمختيا او د خلکو د سوکالۍ په خاطر د خپلو ټولنيزو، ملي او تاريخي سرنوشتونه په ټاکلو کې فعاله برخه واخلي.

له بده مرغه زموږ د ټولنې زياتره ښځې نه يوازې د نارينه وو سره خوا په خوا د چارو د سرته اصولو سره مينه او علاقمندي لري بلکې د خپل سرنوشت د ټاکلو د تاريخي پروسې سره هم پوره يې تو پيره دي او له دې ځايه ده چې منورې او تحصيل کرده ښځې نه شي کولای چې نه يوازې د هېواد د نورو محرومو ښځو د حقوقو د تامينولو غږ پورته کړي بلکې د خپلو حقوقو د ترلاسه کولو په خاطر هم د هېڅ هڅو او مبارزې جوګه کېدای نه شي.

اوس چې زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بيارغاونې اونوو جوړونې چارې پيل شوې او د ټولنيز ژوندانه په هر ډګر کې د يادونې وړ بدلونونه رامنځته شوي دي نو په کار دي چې ښځې له دې طلايي فرصت څخه اعظمي ګټه واخلي چې يوه يې دا وخت امکان لري چې ښځې هم په انتخاباتي پروسه کې فعاله برخه واخلي په انتخاباتو کې د داسې مطلوبې برخې اخېستلو په منظور لومړني لپاره د انتخاباتو لپاره د رای ورکولو د کارت اخېستل دي نو که ښځې غواړي چې په خپله ټولنه همداسې مظلومي محرومې او محکومې پاتې نه شي بايد ځان د ټولنې د يو فعال، ګټور او سرنوشت ساز غړې په توګه احساس کړي، په دې ونه شرمېږي چې د رای ورکولو کارت اخلي او له دې لياره په انتخاباتي پروسه کې ګډون کوي رای چې د انسان د وجدان او شرف حيثيت لري هغه چاته ورکولای شي چې په واقعي توګه د دوئ د ګټو د تامينولو ممثل او له هر اړخيزو ناخواليو څخه د دوئ د ژغورلو متضمن وي او دوئ و کولای شي چې د دوئ په نسبت د خپلو ذمه واريو په باب ترې پوښتنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې خبرې یادونه بیخې ضروري ده چې ایا زمور د هېواد ښځې چې د رای ګیرۍ کارتونه اخلي د چا په ګټه یې وکاروي، دا څرګند واقعیت دی که دوئ د کاندید شوی شخصیت که اهلیت، تقوی، شایستګی او د اخلاقي موازینو د ممزاتو څخه سترګې پټې کړي او د خپل کارت په کارولو کې ژبنیو ، قومي، سمتي، ګروپي، ګوندي او داسې نورو تعصبات ته اعتبار او ارزښت ورکړي، دا موضوع نه یوازې د ښځو د قشر په زیان تمامېږي بلکې د ټولنې او هېواد په حق کې څرګند تیرې تلقي کېږي او پایله به یې داوی چې د ښځو د ملي او ټولنیز ژوند په دورنما کې چې کومه روښنایي په ځلیدلو راغلي هغه به پراختیا ونه مومي او ښځې به هماغسې د ناپوهي، محرومتیا او محکومیت په تورتم کې پاتې شي.

لنډه دا چې په دې او سنیو مناسبو شرایطو کې چې د افغانستان د اساسي قانون د ارزښتونو په رڼا کې چې ښځو ته د نارینه وو سره سم برابر حقونه ورکړ شوی دی او دوئ ولې د ټولنې د یو مستقل، اغېزمن، فعال، معتهد او شایسته غړي په توګه له دې چانس او فرصته او دوخت د ایجاباتو څخه په خپله ګټه استفاده ونه کړي.(۱)

(۱) میرمن مجله، ۶ ګڼه، جوزا ، ۱۳۸۳ کال.

د تاریخ د پاڼو په هېنداره کې د ښځې ټولنیزه څېره :

په پخوانیو زمانو کې په تېره بیا تر اسلام دمخه دورو کې د نړۍ یو زیات شمېر پوهانو فیلسوفانو او نوابغو که څه هم یې دعلم په بېلا بېلو زمینو کې له تبحر څخه دک او فوق العاده مبتکرانه اثار په میراث را پریښودلي دي، خو ددې ټولو تر څنګه یې زیاترو ته یوازې د ښځو د ستر مقام او ټولنیز شخصیت درناوی نه دي کړي بلکې که څه هم هغوئ له یوې مور څخه پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی بیا یې هم په سپکه سترګه ورته کتلي دي چې په لاندې ډول یې بېلګې وړاندې کېدای شي.

افلاطون نامتو فیلسوف وایي:

«له خدایانو شکر ګزار یم چې ماته یې اوه ښېګڼې را بخښلي دي، چې لومړی یې داده چې زه نړۍ ته ازاد راغلی یم او نه مریي او دوهم دا چې نارینه پیدا شوی یم نه ښځه ...»

او یا میلتون لیکي:

«سړی د خدای لپاره پیدا شوی دی او ښځه د نارینه لپاره».

همدا شان بالزاک د فرانسي بورژوا ستر لیکوال چې په خپل کتاب «د واده فیزیولوژی» کې لیکلي دي: «د ښځې برخه لیک او ددې یوازېنې سرلوړی او ویاړ دادی چې د نارینه زړه په لړځېدو راولي ... ښځه هغه ملک دي چې د قبالې او د یو تړون یا قرارداد په واسطه تر لاسه کېږي، ښځه د کور د سامان غوندې ده ... او د ښځې په اړه سم وایم: نو ښځه د نارینه یوه ضمیمه ده او یا دا چې نوموړی په خپل یو بل کتاب «خاطرات دو زن و شوهر جوان» کې لیکي:

«واده نه شي کولای چې د مینې او علاقمندۍ پایلې ولري ځکه چې د یو واده لپاره یوازینې توښه او یوازینې شی چې لازمي دی په دې لاندینو دوو کلمو کې نغښتي دي سړه سینه او فداکاري».

فیثاغورث، شوپنهاور، نیچه، ویني فرانسوي شاعر، ژاک کریسیستم سن توماس او داسې نور ستر پوهان لکه څنګه چې د ښځو د ستر او ویاړلې مقام سره ښایي، په هغسې مناسبو کلمو او توجیهاتو یې نه معرفي کوي او یا ناپېژندلي توګه او په ټیټو سترګو د هغې د شخصیت په اړه قضاوت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو بل عالم «ترتولین» لیکنې ته به ځیر شو چې پکې ښځه دا سې مخاطب کوي:

«ای ښځې ته د یوې ملغلرې غوندې یې، چې د شیطان پر مخ بېرته کېږي نو ته باید همیشه د صبر او شکیبایي زاړه زاړه کالی وا غوندي».

په هر صورت ځینې نورو پوهانو که څه هم غوښتل یې چې ښځه له دې ډول سپکاویو څخه وژغوري، خو بیا یې هم له لاسه یې هیڅ څه شوي نه دي، او له دې سپکاویو څخه یې د هغوئ د ژغورنې لار او چاره نه ده مشخصه کړې.

حتی د کلیسا رهبران هم په پریکوني ډول د ښځو د سپکاوي په لار کې ولاړ وو په پېړیو پېړیو ښځه په ټولو ټولنو کې، د یوې ترلې شوې، وینځې د خوند او خوش ګذراني، اولاد زیږونکي، ټیټ او ناقص مخلوقو نسبت ورته شوی او په ډېرو ټولنو کې یې تر زور زیاتې او مظالمو لاندې ژوند کړي دي او په سپکه سترګه ورته کتل کېږي.

تر څو چې د پاریس لومړنی کمون د خپل پاینښت په ډېره لنډه دوره کې ښځو ته په لازمو حقونو قایل شو، مګر د کمون تر ماتې وروسته بیا هم د ښځو حقونه تر پښو لاندې پاتې شول او درناوی یې ونه شو.

چې ډېرې څرګندې او انکار نه کېدونکي بېلګې یې تر اسلام څخه د مخه په خپله په عربو کې د نجونو او حتی د خپلو لوڼو په مقابل کې د بې سارو او کرکجنو مظالمو مظاهر ګورو، لکه چې په کورنیو کې د نجلۍ په زیږېدنې شرمېدل، او یا د هغوئ په خاورو ژوندۍ ښخول چې په خپله د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم له یارانو څخه یوه یې تر مسلمان کېدو د مخه خپله لور ژوندۍ په خاورو کې ښخه کړې وه او یا دا چې نجونې د نذر او یا په بل عنوان پوسلل شوی د نیل سیند ته ویدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نیکه مرغه د اسلام د سپېڅلي دين په راتلو سره د ښځو د ژوندانه په تیاره او ډاروونکي ماحول کې، روښنايي خپره شوه، ښځې او نارينه د ټولنې مساوي غړي او د متقابلو مساوي حقونو لرونکي وبلل شول د هغوی طبیعي او میثاقي حقونه مشخص شول او د ستاينې او پالنې وړ شخصیت يې د درناوی وړ وګرځول شو او حتی په ځینو برخو کې ورته تر نارينه زيات امتیازات ورکړ شول.

هوکی د پلار سره يو ځای د مور تر پښو لاندې جنت وګڼل شو او د هغوی په مقابل کې د اولاد د اوف قدري ويل هم ګناه وبلل شوه. په همدې ډول په یو شمېر قراني سپېڅلو ارشاداتو کې تر بل هر وخت زيات د مور يعنې د ښځې مقام برجسته، د درناوی او پاللو وړ وګرځېد.

د ځان وژنې، لاملونه او ډولونه :

بشري حقونه هغه ستر ارزښتونه او د لوی خدای بې ساري پیرزوینې دي چې په طبیعي او قراردادي توګه د هر انسان له نامه سره که ښځه وي که نر، ماشوم وي که بوډا ، نیستمن وي که شتمن، هر څوک چې وي او په هر ټولنیز او معنوي دريځ کې چې وي پرته له هر ډول، توپیر، امتیاز او تبعیض څخه تړاو لري.

لکه څنګه چې په کورنۍ او ټولنه کې او په نړیواله کچه د بشري حقونو مقام خورا لوړ دی او د انساني ژوند د جوړښت پاخه بنسټونه ګڼل کېږي، په هماغه اندازه يې د تحقق او عملي کولو پروسه څه ساده موضوع نه ده او پېچلتيا يې په دې کې نغښتې ده، چې په دې لار کې يو لړ خنډونه شته دي چې له منځه وړل يې زياتو هڅو او هاند ته اړتيا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د بشري حقونو نوم اخېستل کېږي د ټولو په سر کې د ژوند حق راځي او له دې حق څخه بې برخې کول که د هر چا له خوا وي کبيره ګناه ده، حتی که په خپل لاس هم وي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې په عمومي ډول ښځې له داسې غميزو سره مخامخې دي او د بېلا بېلو لاملونو له مخې په ځان وژنې لاس پورې کوي.

که د موضوع لا وضاحت په پام کې ونيول شي، نو د دې ځان وژنو اساسي لاملونه، ټولنيزې بې عدالتۍ او نارواوې، د ښځو په مقابل کې تبعيض او تاوتريخوالي او په ټولنه کې لاسبري ناوړه دودونه او رواجونه دي، چې په يوه کلېمه کې افغاني ښځې د هغې قرباني ګرځي. دا لاملونه داسې شمېرلې شو:

اجباري او پرته له رضا او رغبته ودونه، په بدو کې ودونه، درونند ولور، بدلي ودونه، د نجلۍ او سړي ترمنځه د عمر زيات تفاوت، د نذراني او فالې ودونه، د پور او جوارۍ او د هيرويينو په معاملو کې ودونه، د مېړه له خپلوانو سره د کونډې نکاح، کورنۍ تاوتريخوالي، مېړه او ښځې تر منځه نه توافق، د کمزورې اقتصاد فشار، حقوقي او عدلي ارګانونو ته د اړوندو ستونزو د شکايت په باب د ښځې له مراجعې څخه مخنيوي.

البته دا ټولې هغه ناولې پدېدې دي چې انساني ژوند له خاورو سره برابروي او دا په خپله نه اسلامي عمل دي او نه بشري.

را به شو دې خبرې ته چې زموږ په ټولنه :ې ځان وژنې په کومو شکلونو صورت نيسي ؟

دځان زندۍ کول او يا ځان په دار ځړول، ځان سين ته، له بامه او يا له يوه جګ ځايه غورځول، د زهرو خوړل يا د نشه يي توکو کارول، د نه خوراک او څښاک په وجه، ځان ته اور اچول، په ګولۍ ځان ويشتل او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې دا ځان وژنې که له هرې انګیزې او لامل څخه را منځته کېږي او یا په هر شکل چې صورت نیسي د اسلام د مقدس دین له حکمونو او د ټولنیزو قوانینو او نړیوالو نورمونو سره پوره تضاد لري، چې باید لاملونه یې وڅېړل شي، د حل لاره یې وموندل شي او انساني ژوند یې وژغورل شي.

تر څو چې د دغو ځان وژنو د لاملونو اساسي جرړې ونه لټول شي او د هغه د حل لپاره کوټلې ګامونه وانخېستل شي، نو په پوره باور به د ښځو د ځان وژنو لړۍ چې د هېواد په ځینو ولایتونو کې را پیل شوې، پراخ اړخونه پیدا کړي او په یو بل انساني ناورین به بدل شي.(۱)

(۱) حقوق بشر مجله، دریم کال، شپږمه ګڼه.

د ښځو او نارینه و د عاطفې مایل :

آیا ښځې او نارینه د عواطفو د کیفیتونو څخه یو شان برخوردار ه دي؟

تر او سه پورې ویل شوي چې ښځې تر نارینه زیاتې د احساساتو د کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي، ژر عصباني کېږي، ډېرې حساسې دي او په ډېره انساني سره مینه او کرکه پیدا کوي، خوشالېږي او خپه کېږي.

خو د شخصیت د اروا پوهې په برخه کې وروستیو څېړنو دا موضوع ثابته کړې ده چې د حېرانتیا وړ ده او هغه دا ده چې ښځې او نارینه یو شان د عاطفې کیفیتونو تر اغېزې لاندې راځي په داسې حال کې چې ښځې دا کیفیتونه ډېر زیات ښکاره کوي.

دامریکا د مشیګان د اروا پوهې د پوهنتون استاد « یال کامرون» په دې عقیده دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

« چې ښځې او نارینه د ورځې په اوږدو کې یو شان او په یوه اندازه مثبت او منفي عواطف احساسوي. داکتر کامرون دا علمي څېړنه په (۱۲۰۰) تنو باندې د دوه نیمو کلونو په اوږدو کې ترسره کړې او دې نتیجې ته رسیدلی چې د تېر وخت کلي اصل یې باطل کړي دي تر هغه ځایه چې نور نه شو ویلای ښځې تر نارینه وو زیات او په لنډ وخت کې د عواطفو حالات پیدا کوي ځینې نورې نتیجې چې د دې علمي څېړنې څخه په لاس راغلي دا دی چې د ورځو په اوږدو کې هر نارینه او ښځه له شلو دقیقو څخه تر دېرشو دقیقو پورې د عواطفو د حالاتو د اغېزې لاندې راځي د دی حالاتو په منځ کې د عاطفي مثبت اړخ د خوشالی، خواشینی، سرګرمي، مینې، حق پېژندنې لېوالتیا او نورو کلي تحریکاتو او نفساني غوښتنو څېره ډېره زیاته، ښکاره کېږي خو منفي اړخ یې ډېر لږ د ډار، بې حوصلګی، قهر، عصبانیت او ټکنی توب په توګه پېښېږي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

مور د ټولنو او حماسو جوړونکې :

مور تر هر څه ډېر سپېڅلې قدرمنه او پورته ده، په هېڅ تعریف او کلمو زه د مور لوړ مقام ستایلي او ستر شخصیت یې نمانځلی نه شم.

مور جسماً انسان دی خو د معنوي شخصیت له مخې، د ګرانښت، مینې، پیرزوینې او فداکارۍ پرېښته ده. هغه چې توده غېږه یې په دې نړۍ کې د جنت په شان د نیکمرغۍ او خوښې ځاله او پستې ځنګلی یې د دې جهان د ډېرې سوکالۍ او هوساینې محل دی.

انسان د ټولو ښکلو پدیدو او ښېګڼو سره بنیادي مینه لري خو د دې له منځه د مور سره انساني مینه ډېره توده او زیاته ده او بیا د خپل اولاد په نسبت د مور مینه تردې هم زیاته او دایمي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور مينه واقعي او طبيعي پديده ده چې د هغې له وينو مور موجوديت هسته تشكيله شوی، دهغې په وينو بيا دغې هستې تكاملي مرحلې بشپړې كړي او زموږ د وجود ټول غړي ترې پيدا شوي دي او تر زېږېدلو وروسته بيا هم تر ډېره وخته پورې مونږ ددې نازولی مخلوق په سرو او تودو وينو هغه هم په پاكو او سپينو شيدو تغذيه شوي يو، جسمي او ذهني وده مو ترې موندلې ده او پرې روزل شوي يو.

له دې ځايه دا كله كېدلای شي چې څوک دی د چا له وينو او غوښو پيدا وي او دهغه دی نه شليدونكی مينه ونه لري.

هو كې بيا هم مور زموږ سره مينه لري چې موږ وايو مور راته ګرانه ده. كاشكې هر انسان د مور آبدی مينه نه هيرولای.

كه مور د يوې خوا د بشري تسلسل يوه نه شليدونكی ټېنګه كړۍ ده نو له بلې خوا د تاريخونو ارتباطات او علايق هم د مور د موجوديت څخه پرته نور څه نه دي څه ښه وايي:

مور په يوه لاس زانګو زنګوی په بل لاس نړۍ ته حركت وركوي.

هو كې مور قهرمانه او شهكاره ده دا ځكه چې د تاريخ په اوږدو كې يې تاريخي قهرمانان او جهاني شهكاران روزلي او پاللی دی.

مور ده چې د بشري تمدن او بقا زيربنا او روبنانی تشكيله كړي او تكامل يې وركړي دي.

هو كې مور دا مادي او معنوي پانګې مينځ ته راوړي دي او بيا دا قيمتداره ثروتونه او ابدي شتمني يې له يوه نسل څخه بل نسل ته او له يوې زمانې څخه بلې زمانې ته په متكامله او مترقي توګه امانت سپارلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور غېږ او خوا د نیکمرغیو ټاټوبي، د ښوونې او روزنې، لویه مدرسه او د مینې او عاطفې ستر کانون دی.

مور نه یوازې مور ده بلکې ښوونکې او لارښوده هم ده مور مونږ ته د ژوند د بقا د ژوندانه د کمال او جمال لوست را کوي.

زمونږ خاڅپوخي، قدم اخېستل، خبرې کول،... د مور د ډېرې مینې او پیرزوینې په پلوشو کې شوی دی.

مور زمونږ د روغتیا، سلامتیا، آرامی او ژوند په خاطر خپله روغتیا او ژوند په خاطر خپله روغتیا او آرامي هیره کړي او حتی خپل خوږ ژوند یې په خطر کې اچولی دي...

د مور د کمزوری وجود بی غوښو هډونو او کم وینو رګونو په برکت دا ټول پیاوړي او غښتلی شخصیتونه تاریخي صحنې ته راغلي او نه مړي کېدونکی کار وایي ګانې یې په یادګار پرېښودلی دی.

د کومو چې نن ورځ د بشریت د ویاړنې او پند سبب کېږي دا خو یو منونکي واقعیت دي چې د نننۍ جهان پرمختللی او متکامله بڼه د هغه سره ډېر توپیر لري لکه د بشریت د موجودیت په لومړیو دورو کې چې ده او د نړۍ دا ډېره ښکلی بڼه یوازې او یوازې د مور د شته والي او قرباني لویه نښانه ده.

که مور نه وای رښتیا ده چې دا بشریت به هم نه وای او بشري تاریخ به هم او بالاخره د جهان دا متکامل سر و صورت او ابدی افتخارات به نه وای.

د نړۍ په علمي، اقتصادي، فرهنګي، اجتماعي، هنري... او نورو داسې ساحو کې د انسانانو دا بې ساري بریالیتوبونه، علمي او عملي پر مختګونه پرته د مور د فداکارۍ، لوړ همت او سترتوب څخه نور څه نه شي کېدلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوکی مور بیا هم مور ده. که په هرې ژبې، هرې وینې او نژاد ، هر آیین او سیمې ته منسوب وي.

مور د تاریخ مور ده او په تاریخي دورو کې د مور په لوړ مقام کې پاتې شوی ده. ځکه وایو په هره کلمه چې خوله خوږېږي، زړه او دماغ خوشالېږي د مور سپېڅلې او خوږه کلمه ده.

مور دا د مینې او محبت مظهر دا عظمت او پیروزینې ښکارندویه هغه څوک ده چې تر څو پورې دا نړۍ اباده او بشریت موجود دی، ددې د مینې او لویې سندرې به هم د انسانانو د ژوندانه په ګردو اړخونو کې ازانګې ازانګی وي.

هوکی مونږ ته ښایي چې نه یوازې د مور پر لوی نوم باندې وویاړو بلکې په عملي توګه یې د زیار ایستنو او فداکاریو نمانځنه وکړو. ددې د درندو حقونو د ادا کولو په خاطر هسې یوه ټولنه او نړۍ ورته سنبال کړو چې دا راتـه د یوې روښانې ډیوې غوندې لکه چې په یوه کور کې بله وي بلېږي او مونږ یې په ابدي پلوشو کې په یوه زړه یوه خوله، د ورونو او خویندو په شان د خپلې ابرو مندي بقا او شرافتمند ژوند لپاره د مینې، آزادۍ او سولې سندرې وو ایو د ورورولی او برابري حرکتونه وکړو.(۱)

(۱) هېواد ، ۲۵ / ۳ / ۱۳۵۲ کال.

ښځه او دسترخوان :

ښه سلیقه د ښځې ښکلا او د هغې د دروني شخصیت ښکارندویه ده او د ښځې دا ښه سلیقه، ښکلیتوب او اهلیت د هغې په دسترخوان کې ځای ښکاره کوي، زه به په دې هکله د خپل ژوند یوه تېره خاطره را یاده کړم:

زه یو وخت کې د یو شتمن سړي مېلمه شوم، لویه حجره او ښه د بېره ډنډه یې درلودله، د ښه نوم او رسوخ خاوند ؤ ، نوکران او حاضرباشان یې درلودل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوې کليوالی سيمې او سيدونکې ؤ ، که څه هم زما د دغسې بډايه خلکو سره مناسبات نه خوښېدل ځکه چې په دوستۍ کې مې ورسره د مهمان نوازۍ سيالی کولای نه شوه ، خو دا چې زه له کابله ورغلی مېلمه وم نو دده د ټېنګار په وجه مې د هغه مېلمستيا ومنله.

داوړې اوړدې ورځې وي او زه يې د غرمې له خوا مېلمه کړي وم څه دروغ به درته وايم د لوږې احساس د ښو خوړو لېواله کړي وم تر څو چې يې کوزه او چلمچي راوړل، دسترخوان هوار شو ، او په پوره مينه او خوند مې ډوډۍ وخوړله، کله چې دسترخوان ټول شو او چای ورپسې راوړل شو نو مې په ټوکه خپل مېلمه پال ته وويل:

اشنا : که خپه کېږي نه زه درځنی څو پوښتنې لرم، خدای مه کړه چې ستاسې د دود سره په ټکر کې واقع نه شي هغه وويل: مهرباني وکړه:

- ما ورته وروره ! ته درې ښځې لرې؟
- ويل يې، هو
- کتغ او نور خواړه دې يوې ښځې پاخه کړي؟
- ويل يې هو.
- وچه ډوډۍ دی په تنور بلې ښځې پخه کړې؟
- ويل يې هو.
- او چای دی هم د درېيمې ښځې وظيفه ده؟
- ويل يې هو.
- نو يې په تعجيب سره زما څخه پوښتنه وکړه.
- دا زما د کور دننه حال درته چا ووايه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ما ورته په خندا وويل، ستا دسترخوان، دا ځکه چې هر څه يې په خورا سليقه پاخه او برابره شوي وو.

زما مطلب ددي خاطرې له يادولو څخه دا هم دی چې ښځه نه يوازې د کور ښايست دی بلکې تردې ډېره مهمه د مېړه د شخصيت بشپړونکی او د هغه د حيثيت ساتونکی ده، کنه که زما د نوموړي دوست د خوړو په لوښی کې يا په ډوډۍ او يا په چای کې ويښته او يا بل شی وای، نو تاسې ويلای شي چې د هغه د کورنۍ ژوند او بهرني شخصيت په باب به مو څه فکر کړای وای.(۱)

(۱) هېواد، ۲/ ۳/ ۱۴۲۲ هـ ق.

هوښياره ښځه :

ځينې ښځې پرته له دې چې مېړه ته د يوې موضوع د مطرح کولو مناسبې شېبې په نظر کې ونيسي په بيځايه تلوار او بې موقع وخت خپلو مېړونو ته د ځينو پېښو په هکله آګاهي ورسوي په تېره بيا په هغسې يو لنډ مهال کې چې مېړه يې نه يوازې ددغې خبريدني ته روحاً آمادګی نه لري غوږ ورته نيولای او قبلولای يې نه شي بلکې د حساسيت عامل يې ګرځي او اعصاب يې متهيج کوي او په ناآګاهانه توګه د ښځې په مقابل کې سخت عکس العمل ښيي او په يوه شيبه کې د دواړو ترمنځه لفظي مشاجره په يو ډېر خوابدوونکی حالت بدلون مومي او حتی يو له بله په بيرازۍ يې تمامېږي.

موږ په کورنۍ ژوند کې د داسې عاقبت نااندېشنه او مناسبې موقع نه درکوونکو ښځو چې ځان هم ملامتيا ته نه ورکوي زيات مثالونه لرو، چې د دوئ په دغسې نامعقول برخورد سره د کورنۍ څو شېبې دمخه د صميميت او محبت نه ډکه فضا د خواشينۍ او کرکې په ماحول تغير مومي لکه چې ځينې ښځې شته دي کله چې يې مېړه له وظيفې او يا له کاره ستړي ستومانه راشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا ترديې چې دمه يې جوړه شي د واره ورته په کور کې دده په غياب کې د يوې ناوړې موضوع د پېښېدلو خبر ورکوي.

او يا دا چې کله چې سهار له کوره وځي، په همدغه مهال ورته فرمايشونه ورکول کېږي، حال دا چې د مخه ورته په دغه باب هېڅ نه وي ويل شوي.

د پورتنيو نزاکتونو د رامنځته کېدلو په تړاو او دې ته ورته مثالونه ډېر دي چې له هغې جملې نه په يوه داسې مثال بسنه کېږي چې يوه هوښياره او با نزاکته ښځه څنګه کولای شي چې د يوې زيانمنې پېښې څخه خپل مېړه خبر کړي.

دا خو يوه معمولي خبره ده چې ځينې مېړونه کله کله عادت لري هغه کالي واغوندي چې ورته په زړه پورې وي د همدې عادت لرونکي يوه سړي يوه ورځ خپلې ماندينې ته وويل: چې زما پلانې يخن قاق راوړه چې نن هغه اغوندم.

ميرمنه يې ځی د هغه په عوض يو بل نوی يخن قاق ورته راوړی، او ورته وايي چې نن به زما په زړه دا کميس واغوندې مېړه ورته وايي: دا ډول نوی کميس خو مانه درلود له کومه دی کړ؟ ښځه ورته د ښځولی د ظرافت په لهمه وايي:

دا مې درته مور څه موده دمخه راوړی ؤ او نن غواړم چې د هغه... کمېس په عوض يې واغوندې.

مېړه هغه اغوندي او په پوره خوشالۍ له کوره وځي.

په دې منځ کې يو څه موده تېرېږي، يوه ورځ د دوئ کره دده د ښځې مور او نوره کورنۍ مېلمانه دي، ټوکې ټکالې دي او د صميميت او خوشالۍ له جذبو توده فضا موجوده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د دې مناسبې موقع څخه استفاده کوي او د یوې عملي بڼې په شکل د خپل مېړه د کمېس کیسه داسې پیل کوي:

ګل آغا (ددې همسر) یو عادت لري چې ځینې یخن قاقونه یې زیات خوښېږي او کله کله یې په خاصو مواقعو کې اغوستل غواړي هغه بله ورځ یې هم غوښتل چې دغسې کمېس واغوندي، خو ما د هغه په عوض بل نوی کمېس پرې واغوست او ... اصلي خبره خو داسې ده، چې ما دغه کمېس تر پریمنځلو وروسته اتو کاوه نه پوهېږم چې څه پېښ شو زما پام ورته نه ؤ چې د هغه یوه برخه رانه سوی وه. ما د ګل آغا احساس ښه درک کولای شو نو دواړه په همدې ورځ ښار ته لاړم او په خپل ذوق مې ورته نوی کمېس واخېست او د مې ساته تر څو چې یې هغه بله ورځ رانه پخواني کمېس وغوښت چې وا یې غوندي، خو ما یې پر ځای نوی یخن قاق ورکړ او په دې خبره مې تېر کړ چې مورجانې مې ورته رانیولی دی ښځې کېسه په دې ځای پرېښودله، درپ یې وهل او د کور له یو کونج څخه یې هغه سوزیدلی کمېس په لاس کې نیولی راوړ او په خندا یې ټولو ته وښود:

او په خندا یې وویل:

اوس د ګل آغا جان خوښه چې د خپل سوزول شوی کمېس له خاطره له ما سره څه کوي...

مېړه ورته په پوره مینه وویل: ډېر داسې کمېسونه دې ستا له سره ځار شي ښه دی چې په اتو دی ځان سیزلی نه دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه د سړي د شخصيت بشپړوونکې :

ښځه او نارينه د انساني ټولنې دوه جوړوونکي، لازم او ملزوم او نه جلا کېدونکي اړخونه لري هغه دوه مهم او ضروري اړخونه چې يو پر بل متقابله او متناسبه اغېزه لري.

« الفونس دورلاريتي» يو عالم وايي:

« د ښځو (د مور) غيږ د بشر لومړني ښوونځي او د سړي جوړولو لومړنۍ کارخانه ده.

له دې ځايه موږ د نړۍ زيات شمېر نامتو شخصيتونه پېژنو چې د ښځې په مرسته او موثريت يې خوراغوره ټولنيز او نړيوال شخصيتونه په برخه شوي دي. او د ژوندانه په زياتو ډګرونو کې يې نوم او نشان د يادونې وړ څرګندوالى موندلى دى.

حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) زموږ ستر لارښود فرمايلي دي:

« په کوم کور کې چې ښځه نشته، هلته خوښې او روښنايي نشته، نو له دې امله ښځه د کور ډيوه او څراغ دى».

ما له يو چانه چې د فکر او قلم خاوند ؤ او د ښځو په اړوند يې پراخه مطالعه درلودله او د هغوى له حقوقو پوره خبر ؤ او لا په فرهنګي ډګر کې يې د هغوى له حقونو په کلکه دفاع کوله اوريدلي ؤ:

کله چې د هغه د زياتې برخې د عمر د ژوند ملګرې مړه شوه نو نوموړي د يو هغسې رواني او روحي حالاتو سره مخامخ شو چې نه يې د کوم عالم له خولې څخه په دغه هکله څه اوريدلي ؤ او نه يې په کوم کتاب کې دغه موضوع مطالعه کړې وه، نوموړي د ور پېښې شوي مجردۍ په موده کې کله چې به په کور کې ؤ، د کور ماحول، فضا او د کورنۍ د غړيو په منځ کې يې خپل ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې احساسوو او د کورنۍ د چارو سره يې هيڅ علاقمندي او دلچسپي نه درلوده، د کورنۍ د غړيو سره د مشغولا او خبرو پر ځای يې مطالعې او خپلو ليکنو ته ترجيح ورکوله او په ډېره کوچنۍ خبره او نامطلوبه پېښه به ورته اورجن عصبانيت ورپېښېدو ، او د يو ډول نوميدۍ احساس به يې کاوه او د کورنۍ څخه د باندې محيط يې چندان نه خوښېده، کله چې به د کوره د باندې ؤ د چاپېريال او د خپلې ټولنې په منځ کې به ورته ځان يو څه سپک، بې تمکينه او بې ارزښته ښکارېده، هميشه به يې زړه تنګي احساسوله، ددې تر څنګ له هر چا څخه به يې په خپل نسبت د همرازۍ او خواخوږۍ توقع کوله، له خپلوانو او دوستانو څخه به دده په دې احساس د نه درکولو په وجه ګيله من کېده او حتی بيزاری به يې ترې ښوروله، په کورنۍ کانون او بهرني چاپېريال کې دغو رواني حالاتو ډېر ځور اوه او خبره يې دې حد ته رسيدلې وه چې کله ناکله به حتی د خپل ژوند د ژواک سره بې مينې کېده پاتې لا د ژوندانه د ورځينو چارو د اجرا کولو سره هميشه يې خپل روغتيايي حالت په زړه پورې نه احساساوه او هميشه د خپل عمر پوخوالي هم خوراوه ...

خو بيا چې يې له نيکه بخته دوهم واده وکړه نو بيرته خپل پخواني عادي حالت ته را وګرزيد رواني وضعې يې بدلون وموند او ګويا خپل مطلوب ژوند يې له سره پيل کړ.

له کورني چارو څخه نيولي، تر ټولنيزو او رسمي چارو ، دغو ټولو سره يې علاقمندۍ او زړه تړنه پيدا شوه، روغتيايي حالت يې بيخي ښه شو ، رنګ او رخ يې تازه د عمر پوخوالی ورته له پوره تمکينه او له درښته ډک ښکارېده.

پورتنۍ عيني موضوع دا خبره په ثبوت رسوي چې ښځه د سړي د ډېرې ګرانې جوړې او د ژوند د رښتيانۍ او خواخوږۍ ملګري په توګه د هغه په شخصي او اجتماعي ژوند کې پوره اغېزناکه او د هغه په رواني وضعې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې د پرېکونې اغېز غورځونې درلودونکی ده او حتی د هغه عقیدې او ارادې ته بدلون ورکولای شي او لا چې پوهه هوښیاره رسالتمنده، هدفمنده او هم احساسه ښځه د چا په برخه وي.

یوازې ښځه ده چې په مهربانه او دلسوزانه لهجه خپل مېړه د ناوړو خصلتونو او عادتونو له امله تنبه کوي او په ډېره موثره ژبه یې له هغو منع کړي.

په یو مبارک حدیث کې د نیکو کاري او پرهیزګاري ښځې په باب داسې راغلي دي:

« نړۍ او هر څه چې په نړۍ کې شته دي دا ټول ښکلي دي، مګر دینداره او پرهیزګاره ښځه تر ټولو زیاته مقبوله ده».

کورنۍ محیط د ښځې په شتون په زړه پورې دی او که له کوره بهر را پیدا شوې ناخوالې، ستونزې او ستړیاوې هم د ښځې په لطیفانه برخوردونو او رویو له منځه ځي او یا یې د ځورېدنې کچه را ټیټېږي لکه چې ژان ژاک روسو وايي:

« که چېرته د نړۍ ټول نعمتونه له منځه لاړ شي، په داسې شرط چې ښځه د ژوند په صحنه کې موجوده وي بیا هم هغه د تحمل وړ دی».

که په لنډه توګه وویل شي نو هغه به دا وی چې سیموند یو عالم وایي:

« هېڅ نعمت او پېرزوینه د یو سړي لپاره له یوې ښې ښځې څخه غوره نشته دی».

او بیا کله چې د ښځې سره د مور مفهوم هم یو ځای شي مقام یې لا لوړې درجې ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام مادر، از نگاه دین مقدس اسلام :

چون دین مقدس اسلام که یک دین کامل، جامع و پر فیض است، بدون شک و تردید تامین کننده و تضمین کننده تمام حقوق و امتیازات انسانی و اسلامی جوامع بشری میباشد.

از نگاه دین مقدم اسلام هیچ قوه و قبیله بر قوم و قبیله دیگر و هیچ جنسی بر جنس دیگری تفوق و برتری نداشته، و اگر نزد خداوند متعال کسی از منزلت مقام عالیتری برخوردار باشد همانا از جمله کسانی اند که دارای تقوا آنهم به مفهوم واقعی آن که عبارت از تقوا کردار، تقوا در گفتار و تقوا در پندار و در مجموع حایز تقوای ظاهری و باطنی بوده و طبیعی است که زن و مرد یکسان و هم برابر، تابع این مشخصات تقوا میباشند.

ارزشهای حقوقی زن نسبت به هر دین و آیین جوامع بشری در دین مبین اسلام، مامون، مصئون تر و متجلا ترند ، و دین اسلام است که زن را از تمام اشکال و انواع شقاوت ها ، محرومیت ها ، محکومیت ها ، برده گی ها و سایر مظالم اجتماعی نجات داد و ظلمت کشنده جهل و بیعدالتی که زیادتر زنان از آن تا حد زیادی متضرر بوده توسط درخشیدن نور جاویدانی خویش از جهان برچیده و به زن ارج و مقام همگون و مساوی با مرد اعطا فرمود و از آن زمان به بعد زن توانست که در تمام عرصه های حیات انسانی دوشادوش مردان نقش های متنوع را به عهده بگیرد حتی در معرکه ها و غزوات به خاطر پخش و نشر دین پر فیض اسلام در امور اکمالاتی و خدمات عقبی و ترغیب نمودن رزمنده گان نبرد اسلام خود گذری و فداکاریهای شایانی را از خود نشان داده اند.

دین مقدس اسلام به زن این مادر و همسر یعنی همسفر و همیار زنده گی انسانی حقوق و امتیازات و مزایای چشمگیری قابل بوده، بوضاحت کامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

به واقعیت های تلخ و رقتباری برخواهیم خورد که چگونه حیثیت و منزلت زن در درجه پایینتری قرار داشته و پدیده حقارت زجر دهنده نگریسته می شد.

عطیه های حقوقی دین مقدس اسلام، به زن بسا امکاناتی مهیا ساخت که در زمینه های مختلف زندگی خویش سزاوار آن شد تا با مردان یکجا همسری کرده و سهیم گردد و با مرور زمان شخصیتش متکاملتر و مخلوق مورد احترام و تمجید محسوب گردید.

در تاریخ بشری در تمام عرصه های حیات اجتماعی، شخصیت برازنده و بالنده زنانی را سراغ داریم که همردیف مردان قابل ستایش و مباهات بوده و حماسه آفرینی های آنها جاویدانی میباشد.

پس بی انصافی خواهد بود که مقام و شخصیت زن را هر آنچه دین مبین اسلام به او ارج داده کمتر و نازلتر قابل شد و موجود فاقد تمام حقوق و امتیازات بشری پنداشت، چه زن یک بال بشریت و نیمی از پیکر جامعه آفریده شده است.

د ښځو اقتصادي خپلواکي :

څرنګه چې په افغانستان کې ښځو اقتصادي خپلواکۍ تر سرلیک لاندې د ښځو او ماشومانو دحقونو څېړنیز نهاد له خوا د یوې څېړنیزې پروژې متن چاپ شوی او زما له خوا په پښتو ژباړل شوی دی او دهغه د یو شمېر ژباړل شوی دی او د هغه د یو شمېر کوټلیو برخو په اقتباس سره چې د اهمیت وړ بلل کېږي دا مقاله ولیکل شوه.

په افغاني دودیزه ټولنه کې په عمومي ډول د ښځو څخه د « نفقه خور» په عنوان یادونه شوې ده کورنۍ په تېره بیا بیوزلې کورنۍ خپلې لوڼې د اقتصادي پلوه د « اوږو بار» په نامه ډېر ژر ودوي، هلکانو ته د اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک او د کورنۍ ډوډۍ راوړونکو په سترګه ګوري یا د خوړو غوره امکانات د هغوئ په واک کې ورکوي، هلکان د نجونو په پرتله زیاتره ښوونځیو ته ځي، ځکه دا سې ګڼل کېږي چې ښوونځي ته د نجونو ورتګ کورنۍ ته عاید نه په برخه کوي او په عوض کې که چېرته هلکان د علم او کمال سره را لویې شي، د اقتصادي اړخ له پلوه د کورنۍ سره مرسته کولای شي په تېره بیا که چېرته قرار وي چې ښوونځي ته د هلک نو زیاتره هلکانو ته لومړیتوب ورکول کېږي.

د اوسني تصور له مخې ښځې پرته له دې چې په کورني اقتصاد کې ونډه نه لري بلکې زیاتره د لګونکې په نامه یادېږي په دې سربېره دا سې تصور کېږي څرنګه چې نارینه د کورنۍ ډوډۍ راوړونکی دي نو ځکه د کورنۍ تصمیم نیونه د دوئ پورې تړاو لري یا نارینه باید دا وټاکي چې څه چارې او کوم کارونه ترسره شي، که څه هم ښځې په دودیزه توګه د کورنۍ ورځنی لګښت خو په عمل کې په زیاترو حالتونو کې چې اقتصادي لویې تصمیم نیونې کې چې مطرح کېږي ښځې کلیدی ونډه نه لري.

د هغو ښځو زیات شمېر چې له کوره بهر کار کوي، د خپل عاید د لګولو د طریقې په اړه د تصمیم نیونې قدرت نه لري او له بلې خوا هغه شمېر ښځې چې له کوره د باندې بوختیا نه لري او یوازې د کور په چارو کې بوختې دي، نو یې په کورنۍ کې د برخې اخېستنې ارزښت نه پېژندل کېږي، نو دا مېرمنې دخپلو لومړنیو اړتیاوو د تامینولو لپاره ښایي په کراتو مراتو له مېړه او یا ورور څخه پېسې وغواړي.

د ښځو له اقتصادي خپلواکۍ څخه مقصد په مشخص ډول په اقتصادي امکاناتو د ښځو د لاسرسۍ پیاوړتیا او په دې خپلواکۍ سربېره، په خپله د دوئ له اقتصادي عاید څخه ګټه اخستنه ده، په دې مقصد ښځې د اقتصادي سرچینو د برابرولو ظرفیت او یا په بل عبارت د اقتصادي عاید د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولو ظرفیت لري او دهغه د لګښت په طریقه کې په خپله د تصمیم نیوونکی ونډې لرونکي وي.

د ښځو د اقتصادي خپلواکی اهمیت یوازې له مادي پلوه په نظر کې نه نیول کېږي بلکې هغه ښځې چې له اقتصادي خپلواکۍ څخه برخمنې دي له هغو ښځو څخه ځو ځلې زیاتې د ټولو انساني حقونو د برخمنتوب د ځواکمنۍ درلودونکی دي چې له داسې حقونو څخه محرومې دي. هغوئ چې په کورني چارو کې د تصمیم نیونې له مخې په یو مناسب موقعیت کې قرار لري او ډېرې کمې تر تاوتریخوالی او زور زیاتې سره مخامخ شي په یو ډېر ښه دفاعي موقعیت کې درېږي.

د اسلامي شریعت، کورنیو قوانینو او په نړیوالو میثاقونو کې د ښځو د اقتصاد د تامینولو لپاره سرچینې ټاکلې شوی چې یوازې د نومونو په راوړلو یې سره بسنه کېږي د ښځو بوختیاوې، میراث، د مهر حق، نفقه او داسې نورې سرچینې.

د اسلام دین د ښځو د اقتصادي سرچینو د تامینولو لپاره ځرګندې او ځانګړې لارښوونې لري او په هره برخه کې یې ښځې هڅولې دي چې په اقتصادي چارو کې په فعاله توګه برخه واخلي.

د ښځو کورنۍ چارې په ظاهر کې کم ارزښته ښکاري خو په واقعیت کې بنسټیز اقتصادي ارزښت دی چې د هغه په شتون د کورنیو اقتصادي نظام ډېر زیات زیانمن کېږي.

د افغانستان قوانین په خپلو مندرجاتو کې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره نسبي ضمانتونه لري او هیڅ ډول حقوقي څارنه د فقیرو، بې سرپرستو ښځو څخه نه وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اوسني بېلا بېل رسمونه او عنعنې د ښځو د اقتصادي ودې لپاره مناسب فرصتونه له منځه وړي او يا يې محدود وي او له بلې خوا نه دا عنعنې د ښځو د بوختياوو او شغلونو ساحه را تنګوي.

د مېړه او ښځې د ګډ ژوند د برې راز :

يو سړي چې له واده څخه يې تر څلويښتو کلونو زياته موده تېره شوې وه او د خپلې ماندينې سره د ګډ ژوند خوږې ترخې او تودې سړې يې تېرې کړې وې د يوې ګڼورې زده کړې په توګه دهغو د يو لړ پايلو په باب وايي:

کـه غـوارې چې پـه کورنيـو مجـادلو او جنجـالونو کـې ګټـونکی شـی نـو د بايلودنې په هنر يې ځانونه وپوهوی.

په نني وخت کې اروا پوهان د دغه دوه اړخيزې مسالې د حل لپاره لياره ښيي:

يعنې هغه طريقه چې په دې مجادله کې مېړه او ښځه دواړه ګټونکی شي نو د واده په چارو کې د بريالیتوب رمز پـه «بـايلونکی - يـايلونکي» کې نغښـتلی دی ځکه چې په مينه کې د يو څه لاسه ورکول هيمشـه تاسې تـه د يـو بـل څـه سوغات درکوي او هغه مينه او ګرانښت دی.

نومورې زياتوي: د واده په لومړي وخت کې زما او ښځې تر منځـه د کـوټې پـر دننې ديوال د يوې تابلو د ځړولو په سر جنجال رامنځته شو زمـا يـو ډول تـابلو خوښه وه او د هغې بل ډول تابلو په سليقې او ذوق برابره وه. زمونږ ترمنځه د يو لړ شخړو او جنجالونو وروسته مو يوه داسې تـابلو انتخـاب کـړه چې د دواړو پرې موافقه راغله او د غه تابلو زمونږ د ګډ ژوند پـه اوږدو کې د کورني ژوند د شخړو د حل کولو ډېره اغېزمنه لپاره وه مونږ هميشه خپل جنجالونـه د همدغـه فورمول له مخې اوارول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سړی وايي: ما هڅه کوله چې ماندينه مې کنټرول کړم او دې احساس زما له ويرې، نا باورۍ او د امنيت د احساس له نشتوالي څخه سرچينه اخستله، خو ډېر ژر مې دغه ټکي ته پام شو چې ماندينه مې هېڅ ډول کنټرولولو ته اړتيا نه لري او يا دا چې هغه مې په پرله پسې ډول کنټرولای نه شوه او که فرضاً ما دې کار ته دوام ورکړی وای زموږ تر منځه يې بې اعتمادي راوستله او په نتيجه کې يې زموږ د ګډ ژوند او مينې پيوند شکاوه.

په کورني ژوند کې بايد وپوهېږو چې په يوه مباحثه يا مشاجره کې هېڅکله ګټونکي بريالي نه ګڼل کېږي او دا په دې معنا که چېرته کوم يو په لفظي شخړه کې ګټونکی شي نو خامخا مو، ماندينه مسله تاسې ته سپاري چې تصميم ونيسي چې په اصل کې تاسې بايللې ده، نه هغې په کورني ژوند کې بايد دا ټکي په پام کې ونيسو چې څه غواړو؟ دا چې دا راته ګرانه وي او يا هغې ته ګران واوسم او دا چې دواړه د بې غمۍ او خوشالۍ احساس ولرو نو بايد دا احساس يو بل ته ور انتقال کړو او کله چې دغه احساس وده او تکامل ومومي نو د ګډ ژوند د ناپېژندل شوو ټکو لکه د شخصيت ډاډمنه او صميمي پناه ګاه مو پېژندلي ده په ګډ ژوند کې يو عاطفي رابطه يوې باغچې ته ورته ده چې موږ په کې د يو ګډ ور شي تخم کرو خړوبوو يې او بيا ترې ډېر ارزښتناک حاصل يعنې خپل ځان اخلو او په همدې ترتيب زموږ ماندينه هم د ډېر ښه حاصل لپاره ښه خاوره انتخابوي او ډېر ښه تخم په کې کري دا هم غواړي چې ډېر ښه حاصل ترلاسه کړي.

خو موږ نه شو کولای هغه چې څه غواړو ترلاسه يې کړو، مګر دا کولای شو هغه څه چې مو ماندينه غواړي ورته ويې بخښو که مو ماندينه د کومې موضوع په سر عصباني شي نو ښايي مېړه فکر وکړي چې ښځه يې حق په جانب ده چې عصباني شي او که موږ هم هر څومره عصباني شو نو بيا هغومره زيانمن کېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عصبانیت یوه وسله نه ده چې ډکه او تشه شي، قـار ممکـن د درد ځـواب وي د یو ډول پټ درد. نو کله چې ورتـه مېـرمن پـه عصبـانیت ځـواب ورکـوي تاسـې ښايي شخړه پای ته ورسوی او دا ډېره اسانه خبره ده هڅه وکړي چې د هغې د قـار زور کینـې، نـو کلـه چـې یـې اعصـاب ارام شي نـو پـه خـوږه لهجـه ورتـه وواياست زه پوهېږم کله چې عصباني کېږې دا لـه دې کبلـه دی چـې یـو څـه دې ځوروي، زه بـه هڅـه وکـړم دغـه عامـل لـرې کـړم؛ تـه ماتـه ګرانـه یـې او زه نـه غواړم چې تا وځوروم، کېدای شي چې دا ورته د خپل عصبانیت عامل وښيي بیا هم کرار ورته غوږ ونیسه او هغه ډاډه کړه چې دغسې پېښه به بیا تکرار نـه شي او که برعکس تاسې پرې هم عصباني شي نو ستاسې دا متقابل چلند نـه یوازې هغه ارامولای نه شي بلکې عصبانیت یې لا اورجن کوي. نو هڅه وکړي چې په قـار او پـه غوسـه غلبـه ولـرلا شـی او د عصبـانیت د لامـل لـه تکـراریدو څخه په کله مخنیوي وکـړي پـه دې توګـه بـه مـوږ د کورنیـو شـخړو د رامنځتـه کېدو مخه نیولې او په کورني ژوند کې بـه مـو د مینـې، پېـرزوینې او اعتمـاد فضا خپره کړې وي.

دا موضوع هم د پوره پـاملرنې وړ ده چې بایـد پـه متقابـل ډول ښـځې هـم د ګـډ ژوند دغه رمز ته په کلکه پاملرنه وکړي.

د نارینه له خوا پر ښځو او له ښځو پر ښځو تاوتریخوالي:

تاوتریخوالي یوه ډېره ناوله، کرکجنه او تباه کوونکې ټولنیزه پدیده ده چې تـاریخي ریښـې یـې ډېـرې پخـوانی زمـانې تـه ورغزیـږي او ډېـره دردوونکـي پېښـه یـې تـر اسلام دمخـه هغـه مهـال چـې دعربسـتان پـر خـاوره د جهالـت او وحشت تیاري خپره وې د کورنیو له خوا نـوي زیږیـدلي نجونـه بـه ژونـدۍ تـر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورلاندې کېدلي تر څو چې په دغه سيمه د اسلام د پلوشو په ځليدلو سره د ښځينه ماشومانو مقام ته په درنه سترګه وکتل شو او ځانګړي حقونه يې تثبيت شول.

خو بيا هم په غير اسلامي او اسلامي ټولنو کې د اسلامي ارشاداتو، مدني او ميثاقي ارزښتونو خلاف د ښځو حقونه تر پښو لاندې او د تاوتريخوالي د لاملونو او شکلونو څخه يې د قربانۍ تجربې وليدلې چې په دې اړه په زياته کچه بحثونه او ليکنې شوې او په ځانګړو ورکشاپونو کې تجربوي ارقام ښودل شوي.

خو کومه موضوع چې ښايي غور پرې وشي، د جنسيتي تاوتريخوالي يوازې په دې کټه ګوري مطلق کېدای نه شي او دا ځکه چې جنسيتي تاوتريخوالي په دې دريو برخو کې د بحث وړ دي.

۱.د نارينه له خوا پر ښځو تاوتريخوالي.

۲.د ښځو له خوا پر ښځو تاوتريخوالي

۳.د ښځو له خوا پر نارينه تاوتريخوالي.

۱.د نارينه له خوا تاوتريخوالي:

لکه چې څرګنده ده نن سبا د هېواد په ټولو اړوندو موسسو، نهادونو او رسنيو کې په پراخه کچه د نارينه له خوا پر ښځو باندې د تاوتريخوالي لاملونه او شکلونو ته انعکاس ورکول کېږي او دلته پرې له بحث څخه صرف نظر کېږي.

۲- د ښځو له خوا پر ښځو باندې تاوتريخوالي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو باندې دا ډول جنسيتي تاوتريخوالي کومه نوي خبره نه ده، زموږ د هېواد په ټولنيز ژوند کې د دا ډول تاوتريخوالي يو شمېر لاملونه او شکلونه په ګوته کېداى شي چې ډېر عمومي يې له دې قراره دي.

الف: دخواښې له خوا پر انګور تاوتريخوالي.

ب: د اندريندو (ننو) له خوا پرور نداري تاوتريخوالي.

ج: د مور، خويندو او د کورنۍ د نورو خپلوانو ښځو لـه خـوا پـر نجونـو تـاوتريخوالي پـه دې اړه چې مـاد تخـار او کنـدز پـه ولايـت کې پـه ښـځينه ښوونځيو کې د ورکشاپونو په تـرڅ کې د يـو ريسـرچ لـه مخې نتيجه ترلاسه کړي، د يو شمېر ښځو ښوونکو د نظر يو پـه اعتبـار د اندريانـدو لـه خـوا پـه خپلو ورندارانو تاوتريخوالي په لومړۍ درجه کې ښودل شوي دي.

٣ـ د ښـځو لـه خـوا پـر نارينـه تـاوتريخوالي خـداى مـه کـړه چې پـه دې ډول جنسـيتي تـاوتريخوالي بحث کـول زمـوږ د يـو شـمېر خوينـدو د حساسيت او حسادت لامل نه شي، خو ښايي دې واقعيت ته غـاړه کېښـودل شي چې زمـوږ پـه ټولنـه کې د ښـځو لـه خـوا پـر نارينـه و د تـاوتريخوالي زيـات مـوارد عملي شوي او لا تجربه کېږي هغه چې د متـاثرو کورنيـو صـميمانه فضـا يې مختلـه کړي او د يو شمېر کورنيزو ستونزو لامل ګرځېدلي دي.

ددې ډول تاوتريخوالي يو څو بېلګې په لاندنيو مـواردو کې وړانـدې کېـداى شي. دمېړه او ښځې ترمنځه د عمر نه انډولتوب او دا په دې مفهـوم چې ښـځه ځوانه او مېړه د بوډاتوب په عمر کې وي. د شتمنۍ او اقتصاد له پلوه د مېـړه او ښځې تر منځه توپير.

کله چې ښځې له شتمنۍ کورنۍ او يا پـه خپلـه شـتمني وي او مېـړه يې بيـا لـه غريبې کورنۍ او يا په خپلـه اقتصـادي پيـاوړتيـا ونـه لـري نـو د ښـځې لـه خـوا پرې تاوتريخوالي عملي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړه او ښځې تر منځه د زده کړې نا انډولتوب دا يو واقعيت دي چې زموږ په ټولنه کې ځينې ودونه د تحصيلي کچې په پام کې د نه نيولو له مخې کېږي يعنې يوه تحصيل کرده ښځه، بې سواده او يا کم تحصيله سړي سره ودېږي، په دې صورت کې ښځه د تحصيلي لوړې کچې د لرلو په وجه په خپل مېړه د برترۍ احساس کوي او د دې روحيې د تسلط له مخې پر مېړه تاوتريخوالي ترسره کوي.

دعايداتو د درلودلو توپير:

کله چې يوه ښځه د خپل مېړه په نسبت د زيات عايد لرونکي او د کورنۍ د لګښتونو زياته برخه د ښځې له عايده تامينېږي نو دا مساله هم د ښځې له خوا پر ميړه تاوتريخوالي رامنځته کوي.

د روغتيا له مخې توپير:

هغه شمېر ښځې چې د خپل مېړه په نسبت د روغتيا څخه برخمنې وي او برعکس يې مېړه ناروغ، عليل او حتا عقيم وي او دهغې د اوږو بار او ورسره جوخت يې غريزوي غوښتنو ته ځواب ورکولای نه شي نو خامخا د خپلې ښځې د تاوتريخوالي لاندې راځي.

همدارنګه هغه شمېر ښځې چې په لوړو بستونو کې کار کوي او د تحصيلي موسسو آمرانې او يا ښوونکې وي خپل زيرستان او زده کوونکي تر تاوتريخوالي لاندې راولي.

زموږ په ټولنه کې که څه هم په کمه کچه وي خو په ځينو کورنيو کې داسې ښځې هم موندل کېدای شي چې د خپلې کورنۍ په چاپيريال کې د پوره رسوخ خاونده د يوې واکمنې او حاکمې حيثيت ولري. نو د کورنۍ د غړيو په اداره کولو کې د دې د خودمختارۍ په وجه د کورنۍ پر ښځو سربېره نارينه هم تر تاوتريخوالي لاندې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې د دې تریخ واقعیت په باب لا زیات بحث او د بېلګو وړاندې کولو ته اړتیا شته خو د لته ترې د مقالې د لنډیز په خاطر صرف نظر کېږي.

په افغانستان کې پر ښځو تاوتریخوالي د یوې لویې زیان رسونکې پدیدې په توګه :

په افغانستان کې د نړۍ د هېوادونو غوندې پر ښځو تاوتریخوالي د بشري حقونو په تړاو د پراخو موضوعګانو د زیاتو اندېښنو موارد جوړوي، د ملي او نړیوالو سازمانونو له خوا خپاره شوي رپوټونه په دې اړه مخ په زیاتېدو دي. د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ۲۰۰۷ کال د رپوټ له مخې، چې پر ښځو د تاوتریخوالي په باب ثبت شوې پېښې په سلو کې **۵۹** پېښو ته رسېدل. په داسې حال کې چې د دې کمیسیون د خپاره شوي رپوټ له مخې د ۲۰۰۸ کال تر لومړنۍ ځلوریزې پورې اړه لري پر ښځو د تاوتریخوالي د ثبت رقمونه د تېر کال په اندول زیاتو پېښو ته رسېږي.

او که وویل شي اوس چې ۲۰۱۳ کال مخ په خلاصېدو دئ نو خامخا پر ښځو د تاوتریخوالی د ثبت په شمېر و کې د یادونې وړ ډېروالي لیدل کېدای شي.

لکه څرنګه چې څرګنده ده په افغانستان کې پلرونه، مېړونه او ورونه پر ښځو د تاوتریخوالي له خورا ډېر عاملینو څخه ګڼل کېږي خو ټولنیز او دودیز موجود نورمونه څه د واکمن نظام په چوکاټ کې او یا په عرفي او قبیلوي جوړښتونو کې لکه جرګې او شوراګانې د دوي ځواکمنۍ ته مشروعیت ورکوي، پوځي او غیر مسؤول کسان هم پر ښځو د تاوتریخوالي د لویو عاملینو په ډله کې شمېرل کېږي چې له دې ډلې څخه په ډله ایزو جنسي تېریو کې زیات شمېر ګډون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د ښځو په ځينو پېښو کې پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په برخه کې نارينه هم ګډون لري او په زياترو پېښو کې د تاوتريخوالي د ترسره کوونکو په نوم لړ کې هم شامل دي. خو په هر صورت په ټولنه او کورنۍ کې نارينه پر ښځو د تاوتريخوالي مطلق زيات تنبت جوړوي، دا هم يو ښکاره واقعيت دئ چې د ښځو له خوا پر ښځو د تاوتريخوالي موارد هم دومره کم نه دي چې له دې ډلې نه د خواښې، بنې او ندرور له خوا پر ناوې« نګور» د تاوتريخوالي زياتې بېلګې وړاندې کېدای شي.

دا چې په افغانستان کې د دې نامشروعې پديدې د مخنيوي لپاره کوم ميثاقي موارد شته او کنه؟ نو څرګندده چې د افغانستان پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو لېرې کول د نړيوال ميثاق له ذمه واريو څخه دي او په دې سربېره د افغانستان د اساسي قانون په سريزه او په اوومه ماده کې د هېواد ټول وګړي نړيوالو تړونونو ته په پاملرنې، درناوي او پلي کولو مکلف شوي دي، جنسيتي برابري او د تبعيض له منځه وړل د افغانستان د ملي پراختيا د ستراتيژۍ د پنځو توکونو بنسټيزه موضوع جوړوي.

د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي د مخنيوي لپاره د دولت په تېره بيا د ښځو چارو وزارت او اړوندو موسسو د بنسټيزو هڅو په لړ کې د نکاح ليک د سمون او بيا چاپېدلو په اړه له اقدام او پر ښځو د تاوتريخوالي د له منځه وړلو د قانون د تصويب لپاره د افغانستان د سترې محکمې له هڅو څخه يادونه کېدای شي.

د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت نوي اعلان کړی چې پر ښځو باندې د تبعيض د ټولو بڼو د له منځه وړلو د کنوانسيون د پلي کولو په تړاو د لومړي رپوټ د برابرولو په موخه په ۲۰۰۹ کال کې يې اقدامات پيل کړي دي، ښايي وويل شي په دې تړاو د دولت چارې اميدواره کوونکې نه دي، چې په دې باب د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون له خوا هم څرګندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتون لري، د دې کمیسیون د رپوټونو له مخې د ښځو د وضعیت په تړاو له اندېښنو ډکې شمېرې بیان کړای شوي دي، پدې رپوټونو کې څرګنده شوې ده چې کورني تاوتریخوالي په ټولنیزو فعالیتونو کې د ښځو د ګډون د مخنیوي، له کوره شړل، ځان سېزنې، د ښځو د وجود د غړو ماتول، د جنسي تېري او انساني کرامت د تر پښنو لاندې کولو د مهمو پېښنو په توګه ثبت شوې دي. وهل، ټکول، پر ښځو فزیکي تاوتریخوالي په افغانستان کې له ډېرو زیاتو ټولیزو تاوتریخوالو له ډلې څخه دي.

د افغانستان د ښځو چارو وزارت د خپلې پالیسۍ په پیروۍ هڅه کوي چې د واکونو او ځواکمنۍ په پولو کې په افغانستان کې د تاوتریخوالي د ټولو ډولونو مخنیوي وکړي او تر ممکنه برېده د تاوتریخوالي له ناوړو پېښنو د قربانیانو سره مرستې او داد رسی وکړي.

پر ښځو تاوتریخوالی یوه ناولې عمومي پدېده :

پرښځو باندې تاوتریخوالی هغه ناولې او ناوړه عمومي پدېده ده چې په اسلامي ارزښتونو کې تل رټل شوې او غندل شوې ده او په مدنی میثاقونو او د افغانستان په اساسي قانون کې د یوې ټولنیزې زیان رسونکې پدېدې په توګه ګڼل شوې ده.

دا چې تاوتریخوالی څه او پر ښځو باندې تاوتریخوالی یانې څه؟ پېژندګلوي یې په دې ډول کېدای شي:

پر ښځینه قشر باندې تاوتریخوالی چې فزیکي، جنسـتي، رواني او اقتصادي تاوتریخوالي په کې شامل دئ د معمول له مخې دا ټول د جنسیتي تاوتریخوالی په نامه یادېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتریخوالي هغه عملونه دي، چې ښځې په شکل د شکلونو د زیانونو سره مخامخ کوي او خامخا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ دغړيو او يا د ټولنې د وګړو له خوا پلي کېږي.

لکه چې څرګنده ده په نړۍ کې له هرو دريو ښځو څخه يوه يې د تاوتريخوالي له زياترو ډولونو لاندې راځي. په ډېرو وختونو کې هغه کسان د تاوتريخوالي عاملين ګرځي چې په دې ډله کې د ښځو د کورنيو غړي يا نږدې خپلوان وي.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکې کچه مخ په پراختيا دئ او د بشري حقونو د ارزښتونو څخه د سرغړونو په برخه کې له زياتېدونکو انديښنو سره مل دئ. پر ښځو باندې د هر ډول تو پېر د له منځه وړلو نړيوالـه اعلاميـه د بشـري حقونـو لـو مړني سـند دئ چـې پـر ښـځو د تـاوتريخوالي موضوع يې په پوره صراحت او وضاحت سره مطرح کړې ده.

دا اعلاميه په دې خبره ټينګار کوي چې پر ښځو تاوتريخوالي د ښځو بشري حقونو ته پوره زيان رسوي او حتى هغوئ ترې بې برخې کوي او د اساسي آزاديو په لاسرسي کې يې خنډونه رامنځته کوي.

دا اعلاميه د جنسيت له مخې د تاوتريخوالي مشخصه پېژندنه وړاندې کوي او هر مهال يې يو داسې ناوړه عمل ګڼي چې ښځو ته فزيکي، جنسيتي او رواني زيانمني رسوي او په دې برخه کې يو ګواښ ګڼل کېږي. د يو داسې ګواښ او يا کړنې په توګه چې د خصوصي او يا ټولنيز ژوند په ساحه کې له ازادي څخه يې بې برخې توب په کې شامل دئ.

دادې پېژندنې د نوموړې اعلاميې په دويمه ماده کې بيا له سره پوخوالى موندلى دئ لکه هغه برخې چې پر ښځو باندې تاوتريخوالي په ټولنيزه توګه رامنځ ته کېږي په دريو برخو وېشل کېږي:

۱ـ فزيکي تاوتريخوالى

۲ـ جنسي تاوتريخوالى

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. رواني تاوتريخوالی

دا درې واړه برخې په کورنۍ چاپېريال کې رامنځته کېږي.

په دې ټولو کې وهل، ټکول، جنسي تېري، پر کوچنيو نجونو د ودونو په تړاو او د هغه د جهيز يې او لګښتونو په اړه د تاوتريخوالي په ګډون د مېړونو او د هغو د ودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتريخوالي لامل ګرځي، او د ناوړه ګټې اخېستنې په اړه تاوتريخوالی.

په ټولنه کې فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي، د جنسي تېريو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ازارولو او ځورولو او د کار په سيمه کې، تحصيلي موسسو او په نورو ټولو ځايونو کې، د ښځو قاچاق او بدکاريو ته د مخې کولو په ګډون تاوتريخوالي هغه فزيکي، جنسي او رواني تاوتريخوالي چې د دولت د اقدام او يا د سترګو پټولو په پايله کې هر چېرته رامنځته شوي دي.

پر ښځو باندې تاوتريخوالي هغه موضوع ده چې نور، د هغه د پای ته رسولو لپاره ښايي وخت ته انتظار ونه اېستل شي په ښځو د تاوتريخوالي شمېرې هم دا موضوع تاييدوي چې لږ تر لږه يو زيات شمېر ښځې تر وهلو، ټکولو لاندې راځي، د مور په ګېډه کې د ماشوم د جنسيت د ټاکلو نه په ګټې اخېستنې سره چې د ماشومو نجونو زيات شمېر نړۍ ته د سترګو غړونې قابو نه مومي. واقعيتونو ښودلې ده چې هيڅ يوه ښځه، ياني که بوډۍ وي او که ځوانه، په هېڅ يوه هېواد کې او په هيڅ يوه فرهنګ کې له تاوتريخوالي څخه خوندي پاتې نه ده.

پر ښځو باندې د تاوتريخوالي په اړوند، د جنايتونو په زياترو برخو کې هغوی بې مجازاتو پاتې کېږي او عاملين يې په ازادانه ډول ژوند کوي.

اوس هغه وخت را رسېدلی دئ چې ټولې ښځې يو شان د نن او سبا لپاره د خپل ژوند، خپلو حقونو او آزاديو څخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور ملکوتي مقام

که بنیادم پرېښته کېدلای شوای نو بې له شکه به مور پرېښته وای، او دا چې د غورو انساني صفتونو، لوړو اخلاقي موازینو، ربښتیني مینې، محبت، پېرزوینې، فداکارۍ او د یو واقعي انسان د لوړ مقام د لرلو په وجه یو انسان د پرېښتو سپېڅلي مقام ته رسیدلای شي او بیا مور چې د دغو غورو ځانګړتیاوو درلودونکې ده نو په حقیقت کې مور هغه ربښتیانی انسان دی چې د پرېښتو مقام ته یې نسبت کېدلای شي.

دا موضوع نه یوازې د انساني ټولنو په فرهنګونو کې د اهمیت وړ بلل کېږي بلکې د اسلام په سپېڅلي دین په تېره بیا د لوی خدای په نزد په قرآني مبارکو آیتونو کې هم پوره جوته ده، او په قرآن مجید کې د اولادونو له خوا نه د مور د رضایت او خاطر ساتلو په اړه په تکرار او تاکید سره لاربښوونه او سپارښتنه شوې چې د مور په وړاندې نور ناوړه چلندونه لا پر ځای پرېږده نه یوازې (اف قدرې) کول هم لویه ګناه ده، بلکې په مقابل کې یې بې ادبي کول، حساسیت ښودل، په قاربدل، سپکاوي کول او ګواښېدل، د هغې ځوروني او داسې نور لویې ګناوې دي چې د بخښلو وړ نه دي.

له همدې ځایه ده، چې د مور خوښې او رضایت او د هغې زړه ساتل، د اسلام په دین کې ځانګړې اهمیت لري، او دا چې ددې په حق کې د لوی خدای له خوا د ملکوتي مقام پېرزوینه شوې او هم د خدای رسول فرمایلي دي چې جنت د مور او پلار تر پښو لاندې دی یو انکار نه منونکي واقعیت دی.

د بشر تر پیدا ښتنه تراوسه پورې (او تردې وروسته) د تاریخ په بېلا بېلو دورو کې د انساني ټولنو په تاریخي سرنوشت ټاکلو او مقرراتو کې، مور پرېکوني نقش لوبولی دی چې بې شمېره او بې ساري مثالونه یې ښودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي او په هره تاریخي دوره کې د بشریت په تکاملي پړاوونو کې د مور سرنوشت ټاکونکي نقش خورا ځلانده دي.

مور نه یوازې ښځینه جنس او قشر دی، خور او خپلوانه ده، ماندینه، د ژوند همکاره او همسفره ده، معشوقه او د مینې تمثال دی، یعنې د مینې عاطفي او ګرانښت پرېښته ده او ددې د امینه او ګرانښت دي چې د طبعیت ښکلاوو او رنګنیو ته او د فطرت استه تیکی مظاهرو ته خوند او رنګ او زړه راښوونکی کیفیت ورکوي؟

ددې تر څنګ مور د ژوند ملګري ده، د انساني ټولنې نیمایې ارزښتناکه اړخ دی او که انساني ټولنه د یو الوتونکي په توګه دوګڼو نوکه یو وزر یې نارینه دي بې له شکه یې دوهم وزر ښځه او مور ده او طبیعي ده چې الوتنه په دوو وزرونو کېدای شي نه په یوه وزر د مور غېږه د سپېڅلې مینې، ګرانښت او پېرزوینې تود کانون دی، د مور غېږه د انساني ټولنو د ښودنې او روزنې یوه ډېره مهمه مدرسه ده، هغه چې په تاریخ کې د بشري ژوند په ټولو ډګرونو کې د پیغمبرانو، د لاوتلیو متبحرینو اتلانو، عالمانو نووښتګرو او تلپاتې نامتو شخصیتونو زېږونکې، روزونکې او پالونکې ده.

اما د مور ددې لا لوړ ملکوتي مقام او د تاریخ په اوږدو کې د بشري ژوندانه په ټولو برخو کې د ټاکونکې نقش د درلودونکې په صفت بیا هم په انساني ټولنو او حتی په ځینو انساني کورنیو کې د هغوئ دغه لوړ مقام ته نه یوازې د درناوی او لمانځنې په خاطر سر نه ټیټېږي او د هغوی مورنیو او د بشري او مدني حقونو ته په درنه سترګه نه کتل کېږي.

بلکې د هر اړخیزو تاوتریخوالي د ډول ډول پدیدو په وجه قرباني ورکوي، سپکاوی یې کېږي، رټل کېږي او حتی د اولادونو له خوا ښکنځل کېږي، وهل او ټکول کېږي... او ددې تر څنګه دولتي اړوند ارګانونو په تېره بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو چارو وزارت او په ولایتونو کې د هغه ریاستونو لکه څنګه چې شاید او باید دی د اړتیا وړ لازمو مالي او مادي امکاناتو او د هغو سره د نورو اروګانونو د لازمي مرستې او ملاتړ د نشتوالې له کبله په شکل د شکلونو د مور طبیعي حقه او میثاقي حقونه نقض کېږي، چې د هېواد په هره برخه په کلیو، قشلاقونو حتی په ښارونو کې یې بیخې زیاتې بېلګې وړاندې کېدای شي، چې له دې جملې نه ځان وژني ځان سیزنې او یا د خپلوانو او نورو له خوا وژنې او داسې نورې زړه دردونکې پېښې یې مثال راوړلای شو.

څومره به ښه وای چې د مور ملکوتي مقام ته لکه څنګه چې ښایي د درناوی سر ورټیټ کړو او ټولو طبیعي، اسلامي، مدني او میثاقي حقونو ته یې د زړه له کومې درناوی وشي.(۱)

(۱) دوطن جریده، د قبایلو وزارت.

د ناموسي وژنو او جنسي تېري د لاملونو بررسي :

سرېزه :

په دې وروستیو کلونو کې ناموسي وژنې او جنسي تېري له پیچلیو او د اند ښېنې وړ موضوعګانو څخه ګڼل کېږي او ددې پروسو زیاتښت همیشه د بشري حقونو او مدني ټولنې د دفاع کوونکو نهادونو د تاکید او بررسي وړ ګرځېدلي دي.

لکه چې د افغانستان د بشري حقوقو خپلواک کمیسیون په دې تړاو او د هغو د علتونو او لاملونو دموندلو او د بررسي په موه او ددې ناوړو پدېدو د لا زیاتښت د مخنیوي او کمښت په خاطر د مناسبو او منطقي لارو چارو د موندلو لپاره فعالیتونه پیل کړي دي او د هغو څېړنو له مخې چې د قربانیانو او د هغوی د کورنیو د غړیو د بشري حقوقو د کمیسیون او مدني ټولنې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهادونو، رسنیو او دولتي ارګانونو او آګاهو شخصیتونو له نظره په ټول هیواد کې ترسره شوي او په هغه رپوټ کې چې په دې برخه کې برابر شوي دي دا هڅه شوې چې د ناموسي وژنو او جنسي تېريو په پدېدو کې د لا مهمو او غېزناکو لاملونو برخې تر بررسۍ لاندې ونیسي.

ددې څېړنې له مخې ددې ناولو پدېدو د سرچینو او لاملونو څخه په دې ډول ښودل شوي دي چې په دوو برخو کې بحث، څېړنې او بررسي وړ دي.

اقتصادي لاملونه او غیر اقتصادي لاملونه:

چې دلته به اقتصادي لاملونه تر څېړنې او بررسي لاندې ونیول شي چې په دې ډول دي:

۱.بیکاري

۲.نیستي

۳.د ښځو د شغل درلودلو په وجه ګوانښونه

۴.د ودونو ښځې زیات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکید

۵.هغه بدلي ودونه چې د اقتصادي لاملونو له مخې وي.

۶.په نشه ایزو توکو د کورني د نارینه غړیو روږدیتوب

۷.په بوډاګانو او د ځو ښځو په لروکو د لوڼو خرڅول.

۸.د ښځو د میراث حق په جبر سره

۹.د نارینه دکورنۍ له خوا د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل.

۱۰.په کورنۍ کې د ښځو کمزوري اقتصادي دریځ.

چې دا هر یو په دې ډول د څېړنې او بررسي لاندې نیول کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.بیکاري یا بې روزګاري:

بیکاري همیشته ستونزې رامنځ ته کوي او په هغو ناوړو اغېزو سربېره چې په اقتصاد، اخلاقو او په مجموع کې د کورنۍ پر ژوند یې غورځوي، د دې لامل ګرځي چې وزګار نارینه او ښځې هغه فرصت چې تر بل هر وخت زیات د جنسي تمایلاتو او اړتیاوو د پوره کولو لپاره لري نو بیخې زیات جنسي ارضا ته لاس اچوي څېړنو ښودلې ده بیکاره نارینه زیاتره وختونه د کورنۍ او یا د ګاونډیانو پر نجونو او ښځو جنسي تیري کوي، همدارنګه لکه ښودل شوې ده د دې تېریو قربانیانې د دې د پېښې د پټولو او د کورنۍ د ابرو د خوندي ساتنې، تر تیري وروسته وژل شوې دي او دا له ناموسي وژنو څخه عبارت دي.

د څېړنو د رپوټونو له مخې په سلو کې **۵۳** د جنسي تېریو پېښې د هغو کسانو له خوا رامنځته شوي دي چې د قربانیانو سره یې په یو ډول د خپلولۍ اړیکې او یا خاص نسبت درلودلی دي چې دا کسان د قربانۍ شوې د پلار، ورور او کاکا څخه عبارت دي، همدارنګه د ناموسي وژنو په لړ کې د قربانۍ شوې خپلوان ډېر لوړ رقم تشکیلوي د قربانیانو د لاملونو په سلو کې **۲۱** او خپلوان یې په سلو کې **۳۵** دي.

۲.نیستي:

نیستي هم د بیکارۍ غوندې یو ځورونکي لامل دی چې زیاتې ستونزې رامنځته کوي څېړنو ښودلې ده چې د هغو کسانو زیات شمېر چې د ناموسي وژنو او جنسي تېریو جرمونه یې کړي دي د بېوزلو یا منځنیو کورنیو څخه دي، چې له دې جملې نه یې په سلو کې **۷,۳۷** له نیستمنو کورنیو څخه او په سلو کې **۲,۳۲** له منځنیو کورنیو څخه دي او یوازې په سلو کې **۹,۲۵** پاتې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کسان دي چې په سلو کې ۸ د اقتصادي ځواکمني لرونکي او په سلو کې ۹٫۱۷ يې د سياسي قدرت لرونکي دي.

د څېړنيزو رپوټونو په سلو کې ۲٫۵۸ له قربانيانو څخه د فقيرو له کورنيو او د قربانيانو په سلو کې ۷٫۳۲ د متوسط الحالو کورنيو څخه دي او يوازې په سلو کې يو له قربانيانو د سياسي ځواکمنو کورنيو پورې تړاو لري.

۳ـ د ښځو د پاره د بوختيا لرلو له کبله ګواښونه:

زموږ په هېواد کې بيکاري د يو عمومي افت په توګه له مصيبته ډکه ستونزه ده، په تېره بيا ښځې له دې آفته بيخې زياتې اغېزمنې دي او دا ځکه چې د مرد سالاري عنعنې کورنيو ته د دې اجازه نه ورکوي. چې ښځې او نجونې يې له دې امله چې په ټولنه بې باوره دي له کوره بهر د کار اجازه نه ورکوي، دا چې له بده مرغه دا کورنۍ چې د ټولنې زياته برخه رانيسي له کوره بهر د ښځو او نجونو شکل خپله بې آبرويي او حتی د کورنۍ د بې عفتي لامل بولي نو دا وجه ده چې د دوی زيات شمېر تر هر چا زيات د شخصي ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره په ځانګړې ډول نقدو روپو ته ضرورت لري او دا موضوع ده چې دوی زياتې د جنسي تېريو لاندې او يا د ښځو او لوڼو د بې ابرويي د مخنيوي لپاره وژل کېږي.

۴ـ د ودونو بيخې زيات لګښت او د واده په تجملي مراسمو تاکيد:

بې له شکه دا موضوع د زوم د کورنۍ لپاره د هغې د اقتصادي کمزورتيا په وجه يو ډېر ملا ماتونکې ده يو شمېر کورني په دې وجه له ودونو څخه کرکه کوي چې د زيات ولور او د واده د تجملي مراسمو په وجه د بيخې درانده اقتصادي لګښت د بار لاندې راغلي دي او د دې کورنيو واده شوې نجلۍ د کورنيو د غړيو له خوا د تاوتريخوالي لاندې راځي او يا دا چې د مېړه او يا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن د کورنۍ د غړو له خوا ځان خرڅونې ته ګومارل کېږي او د جنسي تيري لاندې راځي.

۵. بدلي ودونه:

زموږ په ټولنه کې يوه ډېره پخواني عنعنه د نيستمنو کورنيو ترمنځه د يو ساده رواج په توګه بدلي ودونه دي، چې په دې ډول ودونو کې د تاوتريخوالي زمينې ډېرې برابرېږي، په دې ډول که يوه ښځه مېرمن په کور کې تر تاوتريخوالي لاندې راشي، د کسات اخېستلو په عنوان هم متقابل ډول تر تاوتريخوالي لاندې واقع کېږي او حتی وژل شوې هم دی.

۶. په نشه يي توکو د کورنۍ د نارينه غړيو روږديتوب:

که څه هم نشه ايزو توکو په خلاف د مبارزې هلې ځلې روانې دي خو بيا هم په ټولنه کې دا ناوړه پديده د دې پر ځای چې کمښت په کې راشي لا زياتښت مومي لکه کال په کال يې رقم لوړېږي نو يې شمېر د اوږدې کورني، ښځې او لوڼې د خپل عايد د يوې منبع په توګه بدکاريو ته مجبوروي چې د هېواد په کچه يې بېلګې وړاندې کېدای شي لکه د غور په ولايت کې يوه مېرمن د روږدې مېړه له خوا بدکارۍ ته مجبوره شوه او که چېرته د دا ډول مېړونو ښځو د دوی له غوښتنې سرغړولی دی د دوی له خوا وژل شوي دي.

۷. په بوډاګانو او د څو ښځو په لرونکو د لوڼو خرڅول:

دا ډول ودونه چې د شرعي حکمونو سره هېڅ رابطه نه لري د دې ډول ودونو يو شمېر ښځې، د دې ډلې کسانو سره د واده د نه رضايت په وجه، د مېړه سره تر اخره ژوند ته دوام ورکولای نشي نو داده چې د تاوتريخوالي د رامنځته کېدو لامل ګرځي، او د دې ترڅنګه د دې اجبارې ودونو قرباني شوي ښځې د تاوتريخوالي د ببخې زيات زياتښت په وجه، حتی د مېړه د کورنۍ له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژل کېږي او يو شمېر ښځې د کسات اخېستلو په توګه د مېړه د کورنۍ د يو غړي له خوا د جنسي تېري مورد ګرځي.

بل مهم علت دا دی چې دا ډل مېړونه د خپلو مېرمنو جنسي غريزې د ارضا کولو وس نه لري نو يې پيغلې مېرمني جنسي تېري ته غاړه ږدي.

۸.د ښځو د ميراث حق:

زموږ د هېواد ښځې د قانون او شريعت له مخې د ميراث حق لري، په ځينو مهالونو کې دا حق ددې لامل شوي چې حق غوښتونکې ښځه د پلار د کورني د غړيو له خوا ووژل شي او حتی په ځينو مواردو کې د جنسي تېري لاندې راځي.

۹.د نارينه د کورني له خوا په جبر سره د ښځو د اقتصادي ګټې او معاش اخېستل:

زموږ په ټولنه کې ځينې کورنۍ شته چې د مور او يا د کورني د نجلۍ د عايد له لياري ژوند کوي او حتی ځينې نارينه له دې امله هېڅ کار نه کوي او که چېرته دا ښځې خپل عايد خپل مېړه او يا کورني نارينه ته ور نه کړي، نو تاوتريخوالي رامنځته کوي د وژلو او يا جنسي تېرې لاندې راځي.

۱۰.په کورني کې ښځو د کمزوري اقتصادي حالت درلودل:

دا موضوع په ځينو کورنيو کې د جنسي تېري او ناموسي وژنې لامل شوی دی چې په دې اړه يو لړ بېلګې هم وړاندې کېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان، ۹۰ ګڼه د زمری مياشت ۱۳۹۲ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ښځو د جنسي تېري يو ډېر زړه بوګنونکی شکل :

د خپلواکۍ مجلې د مدير په وينا : څو کاله د مخه د تخار ولايت د تالقانو ښار ته د افغانستان د مطالعاتو د مرکز له خوا د يوې ټولنيزې دندې د اجرا کولو لپاره تللي وم، يوه ورځ چې د هغه ولايت د ښځو چارو د مشرې سره د هغې په دفتر کې ناست وم نوموړې تر حده زياته خواشيني او په عين حال کې عصباني وه، دې وويل: د دې رياست د امن خونې ته د دوهم ځل لپاره يوه مېرمن په ډېره ناوړه صحي حالت کې راوړل شوې وه چې دوهم ځل پرې ډله ايز جنسي تېرې شوي وو، زما د پاره د دې موضوع بيخې نوې والي د رلودلو ځکه چې تردې وخته پورې په هېواد کې پر ښځو د تاوتريخوالي دا ډول کرکجنې پېښې نه وې ليدل شوې. خو په ډېرې خواشينۍ ښايي وويل شي چې په دې وروستيو کلونو کې لکه څنګه چې د ډله ايزو رسنيو په واسطه خبرېږو، زموږ د هېواد په يو شمېر سيمو کې پر ښځو د جنسي تېرې دا بې شرمانه شکل په نړيواله کچه بې ساری دی، نه يوازې په کې کمښت راځي بلکې له يوې ورځې نه بلې ورځ ته په کې زياتښت راځي.

زما په عقيده هغه څوک چې د سالم وجدان او انساني ضمير درلودونکې وي هغوی به په دې تړاو حتی د خبرو اوريدو تحمل هم ونه لري.

د پوره حيرانتيا او افسوس خبره ده چې په يوه افغاني او اسلامي ټولنه کې يو شمېر ځناور خويه، خو يوازې په شکل انسانان دغسې ډېر فجيع او له شرمه ډک عمل ته هغه په پوره افتخار اقدام کوي، يو هغسې تيرې کوونکې عمل ته چې په ځنګل کې د يو زور ور ځناور له خوا په نورو وحشي حيواناتو د عملي کېدو بېلګې يې وړاندې کيدای نه شي، نو څرګنده چې په دغسې يو چا د انسان د نوم انتساب ول په انساني کرامت له توره به بل څه نه وي او ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري چې دغه شیطان فطرته او شیطان کرداره موجود انسان په جامه کې یو شیطان وبلل شي.

دلته ددې زیاته اړینه لیدل کېږي چې ددغې ټولنیزې ننګینې پدیدې په لاملونو یو څه رڼا واچول شي:

- په هېواد کې ټوپکسالارې او زورواکي ددې پدیدې مهم لامل ګڼل کېږي دا ځکه دغسې زورواکان د هېڅ ډول ټولنیزو ضوابطو او حقوقي قوانینو او اسلامي ارزښتونو ځان تابع نه ګڼي، له هیڅ حتی د خدای (ج) څخه نه ډارېږي او غواړي چې د جنسي تېریو یو نوی ریکارډ قایم کړي، د دوی زورواکي او تهدیدونه پوره اغېزمن دي په تېره بیا هغه مظلومې کورنۍ چې د دوی تر تجاوز لاندې راغلي دي کله د دوی د مقابلې وسه لري.

- د زور او شتمنۍ واکمني: دا ډله کسان د پریمانه شتمنۍ او قارونې بډاینې په وجه خامخا پر مځکه له هر ډول موازینو څخه په نه پیروتۍ بغاوتونه کوي، نو دوی په دې فکر کې کېږي چې له خپلې شتمنۍ څخه څنګه ګټه واخلي، دوی دغه شتمنۍ په نامشروعه ډول او نامشروعو لیارو کار وي، دوی ته د خپلې ټولنې د یوې کورنۍ ابرو او پتمنۍ هېڅ ارزښت نه لري او ښه ډاډه وي چې دا شتمني د دوی هغه کاري وسله ده چې هر څوک پرې مغلوبولای شي.

۱- ځینې کسان چې د اخلاقي فسادونو د درلودلو په وروستنۍ کچه کې وي او هېڅ ډول موازین ورته ارزښت نه لري، نورو ته د بدنامۍ اړول څه، چې په دغسې عمل په بدنامۍ افتخار کوي، بې ایمانه کسان وجدان او حیا نه لري.

۲- د مظلومو او ددغه تیریو لاندې راغلي کورنیو هر اړخیزه بې وسي، چې نه زور لري او نه زر او نه یې ملاتړ کوونکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳.دهېواد په ټولو دولتي او سيمه ييزو اروګانو کې، که اجرايوي، قضايي او عدلي وي د پورتنيو کته ګوريو د تيري کوونکو پريکوني اغېزمنې او هر اړخيزه وابستګي يعنې دا چې متل دی چې «... دې قاضي ... نو حق غوښتنه له چا غواړي» دا خبره د دوی په حق کې پوره صدق کوي.

۴.د اړوندو صلاحيت لرونکو ارګانو کمزورتيا : دا په دې مفهوم که څه هم ددغه ارګانون اړونده مسوليت د دوی پورې هېڅ دول تړاو نه لري او غواړي چې په سخته جزا محکوم شي، خو نه يوازې د دوی پريکړې عملي کېدای نه شي بلکې ملاتړ يې هم بې ګټې دی.

۵.د سيمې او سيدونکي هم د دوی له شر او زيان رسولو څخه ډاربږي او نه شي کولای ددغه ډول ډېر کرکجن جنايت مخه ونيسي او زيان رسيدونکی کورنۍ سره مرسته او کومک وکړي په دې تړاو د دوی بې تفاوتې هم ددغه ناوړې پديدې د رامنځ ته کېدو لامل ګڼل کېږي.

۶.له مظلومې کورنۍ څخه نه ملاتړ او دوی د نه محکومېدلو او د عمل په سزا نه رسيدلو موضوع هم دوی په مطمينانه ډول خپلو جنايتونو ته په پوره بې اعتنايې، جرات او ډاډه زړه ادامه ورکوي.

وړانديزونه :

ددې لپاره چې د ټولنې دغسې جنايتکاران، د ټولنيزو ضوابطو او هېوادنيو قوانينو له مندرجاتو څخه سرغړونکی پرې نه ښودل شي چې زموږ په افغاني او اسلامي ټولنه د دوی دغسې ناوړه عمل نور تور او رټه ونه ګرځي نو په کار دی.

۱ــ دولتـي اړونـدو اروګـانونو تـه پـه کـار دی چـې د زيـانمنو کورنيـو سـره خواخوږي او ملاتړ پـه خـاطر پـه لـومړي سر کـې، دجنايتکـارانو د نفوذ تـر سلطې لاندې اشخاص تثبيت او پر يې نه ږدي چې د دوی په پلويتوب قوانين

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر پښو لاندې کړي. که دولت د دغسې کسانو ډلې په ډېره سخته او عبرتناکه جزا ورسوي او د زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې ډېره اغېزمنه لاره ګڼل کېږي.

۲. په ټولنه کې د ملايانو، روحانيونو او نفوذ لرونکو اشخاصو له خوا د دې جنايتکارو ډلو چې د هر چا سره اړيکې ولري که وغندل شي او زيانمنو شوو کورنيو ملاتړ وکړي دا يې هم ښه وسيله ده.

۳. د سيمې خلک بايد په ډله ايز ډول يو موټي شي او په لومړي سر کې د دغو لنډه غرانو د دغسې شوم عمل مخه ونيسي او ورسره جوخت د هغوی پر ضد او په جزا ورسولو په برخه کې متحدانه عمل وکړي، نو په دې صورت کې په يوې متحدې کتلې د زرو او زور د واکمنيو زور رسيدای نه شي.

۴. رسنۍ بايد د دغسې کسانو ناولې خبرې افشا کړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۹۰ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال داسد مياشت.

د کورنۍ د سالمې فضا په تامين کې د ښځې ونډه :

د کورنۍ سالمه فضا يانې د مينې، پېرزوينې او صميميت ډکه په زړه پورې له ګرمۍ او خوشالۍ ډکه فضا يوازې اقتصادي مسايل تامينولای نه شي بلکې يو لړ داسې نور عوامل هم شته دي چې هغه کورنۍ له مينې، دوستۍ، ګرانښت، نېکمرغۍ او خوشحالۍ څخه سرشاره کوي چې يو له دې ډېرو زياتو مهمو عواملو څخه په کور کې د مهربانۍ، دلسوزۍ، همدردۍ، همرازۍ، هوښيارۍ ښځې شته والی دی.

د ښځې او مېړه ترمنځه نه شلېدونکې له مينې او صداقت ډکې عاطفي اړيکې ځانته يو لړ محملونه لري، چې په دې کې د مېړه او ښځې د متقابلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خصوصیتونو او خاصیتونو ژور درک او پېژندنه شامله ده، ځکه چې په دې ټکو جدي پوهېدنه د دوارو جوړو ترمنځه هر اړخیزه بېګانګي او خلا له منځه وړي. هوښیاره ښځه هغه ده چې د خپل مېړه سره هم فکره، هم احساسه، هم هدفه او همرازه واوسي.

البته په دې واقعیتونو پوهول د یو او بل لخوا د خولې او خبرو له لیارې دومره مناسب او اغېزمن نه دي، بلکې ښځې او مېړه ته په کار دي چې د خپل ګډ ژوند په اوږدو کې د یو او بل د پېژندنې او د ښو صفتونو د پوهېدنې په لړ کې په دغو ټکو هم ځان وپوهوي او دا خو دومره سخته خبره نه ده چې یوه ښځه په دې ځان وپوهوي چې مېړه یې د دې له خوا په کوم ډول چلند او کړنه د خوشالۍ احساس کوي او کوم کار یې د رضایت او حساسیت لامل ګرځي او یا برعکس یانې مېړه نه غواړي چې ښځه یې د طبیعي او میل خلاف کوم کار وکړي.

نو ښځه باید په دې نزاکت پوره پوهه وي چې دا موضوع نه یوازې د ښځې او مېړه صمیمي ژوند تر اغېزه لاندې راولي بلکې د مېړه په وړاندې د هغې شخصیت ته هم زیانمن تمامېږي.

د بېلګې په توګه:

مېړه نه غواړي چې د ښځې د هغو خپلوانو کره چې دده په نسبت ځینو کورنیو او مناسباتي نزاکتونو ته ارزښت نه ورکوي او یا دا چې د دوی سره لازمه راشه درشه نه کوي، ښځه یې ورکره لاړه شي او ځان نابللې مېلمه کړي.

هوښیاره ښځه باید د مېړه د دې احساس سره هم غږې واوسي او که فرضاً په ځینو حالتونو کې مجبوره شي چې د مېړه د احساس خلاف عمل وکړي، نو بیا په کار ده چې د مخه د ښځولۍ د ظریفانه سلیقي په مرسته د هغه رضایت جلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوښیاره ښځه باید د مېړه د شخصیت درناوی وکړي او هغه ته په لوړ شخصیت او ارزښت قایله شي، په مناسبو مواردو کې یې ملاتړ وکړي او د خپلوانو د ناوړو چلندونو تر اغېزه لاندې رانشي.

څرنګه چې مېړه او ښځه په خپل ګډ ژوند کې د یو او بل د شخصیت متمم دي او هم ګډ سرنوشت لري نو دا به ډېره ناوړه خبره وي چې د یو او بل په وړاندې بې توپیره واوسي.

د مېړه او ښځې په منځ کې حوصله، برده باري، ښښنه او تېرېدنه ځانګړې ارزښت لري، ښایي د یو بل اشتباهات «ښو ښېدنې» او نېمګړتیاوې په خاصو او صمیمانه موارډو کې یو او بل ته په ډاګه کړي. مېړه او ښځه باید د عصبانیت ځواب په عصبانیت ورنه کړي.

تجربو ښودلې ده چې ښځه د کورني ژوند د نیمکرغۍ ډېر ستر عامل دی او د کورنۍ د سالمې فضا هغه ډېوه ده چې کور پرې روښانه او د کورنۍ غړي په خوښۍ او خوشالۍ کې پرې راغونډ وي(۱).

(۱) ارشاد النسوان، ۸۹ ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۲ کال.

ښځې او سوالګري:

ګدایي او سوالګري د اسلامي شریعت له مخې یو ناروا عمل شمېرل کېږي یو لامل یې دادی، چې ددې ننګین عمل په وجه د سوالګر انساني شخصیت ته پوره زیان رسېږي او په شکل د شکلونو د سپکاوي ورګرځي.

خو په پوره خواشینۍ سره ښایي وویل شي چې نن سبا زموږ د هېواد په سرکونو، کوڅو او بازارونو او همدا راز د خلکو په ګڼه ګوڼو ځایونو لکه د جوماتونو، نانوایانو، قصابیو مخې ته او حتی د نورو د کورونو د دروازو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټکولو سره، ګدايي ګران چې له ښېلا ښېلو ټولګيو څخه عبارت دی په هره موخه چې وي، خو زياتره د خيرات د ترلاسه کولو په موخه سوال کوي.

له دې ډلې نه ښځينه سوالګرې لويې رقم جوړوي او لکه چې ليدل کېږي دوی نه يوازې په ښېلا ښېلو ښاري سيمو کې بلکې په ښېلا ښېلو حالتونو چې د ليدونکو د ترحم وړ وګرځي، دغه ناروا عمل ته لاس اچوي، يو شمېر ښځې چې نجونې او ميندې په کې شاملې دي، پښې لوڅې او په زړه او شليدلو جامو او فلاکتباره حالت کې ګدايي کوي او حتی نارينه او ښځې له کاليو څخه رانيسي.

يو شمېر د لويو واټونو په غاړه په داسې حال کې چې کوچني بچيان او څو مياشتني شيده خواره ماشومان ورته پراته وي او ځينې يې په لويو واټونو کې په موټرونو پسې منډې وهي او يا يې مخه نيسي او په زوره ترې خيرات غواړي او د هېواد د لويو واټونو په ځينو برخو او د موټرونو په تم ځايونو کې هم دغسې حال دی.

په دغسې او نورو عاطفه لړزونکو او خواشينونکو حالتونو کې د ښځينه سوالګرو ليدل ښايي د پوره افسوس وړ موضوع وګڼل شي او دا په دې وجه چې د خپل ډېر لوړ انساني او ټولنيز مقام په درلودلو سره يې شخصيت بايد دومره راټيټ نشي.

ښځه د مور په توګه د ژوندانه د ملګرې په توګه او حتی د يو انسان او اشراف المخلوقات په توګه، هغه چې د بشري نسلونو د تسلسل ساتلو طبيعي کړۍ ده، هغه چې د انسان برخه ليکونه ددې د فداکارۍ، زيار ايستنې او اتلولۍ په برکت ليکل کېږي او بالاخره هغه بشري لطيف مخلوق چې د ستايلو او درناوی وړ دی او لکه ګل تازه او ښکلې وسايل شي، نو د داسې ذليل توب او سپکاوي وړ دي؟ په هيڅ صورت نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا دوئ د یو انسان او بیا د یو هېوادوال په توګه د یو لړ طبیعي، اسلامي، میثاقي او قانوني حقونو لرونکې نه دي؟ او په دې صورت کې ترې ولې بې برخې شوې دي؟

له دې ځایه ټولنیز وجدان حکم کوي چې په دې برخه کې افغاني سرې میاشتې، د کار، ټولنیزو چارو، معیوبینو او معلولینو چارو وزارت، نور خیریه بنسټونه او د ښځو چارو وزارت چارواکي په ګډه توګه اړینې کړنې ترسره کړي تر څو دا ډول ښځې له دې بد او ناروا حالت څخه خلاصون ومومي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۹ګڼه، د سرطان میاشت ۱۳۹۳ کال.

د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو حقونه :

لکه چې اسلامي ارزښتونه ښايي او په یو لړ حقوقي او مدني میثاقونو کې څرګنده ده ښځې په یوه ټولنه کې یا په مشخص ډول او یا د ټولنې د یو قشر په توګه د یو لړ حقونو څخه برخمنې دي او دولت د هغوی د پوره کولو، ملاتړ او په خوندي ساتلو مکلف دی. لکه: د تابعیت حق، د انساني کرامت د خوندي توب حق، د قانون په وړاندې د برابرۍ حق، د ژوند ازادۍ او روغتیا حق، د نه ځورولو حق، د انتخابولو او انتخابېدو حق، د بیان د ازادۍ حق، د سوله ایزو لاریونونو حق، د ملکیت حق، ښوونې او روزنې ته د لاس رسي حق، د کار حق، د کورني د تشکیل او خوندیتوب حق او داسې نور حقونه...

خو دلته به د افغانستان د اساسي قانون په یو لړ مندرجاتو کې د ټولنې د افرادو په کلیه کې د دوی یو لړ عمومي حقونه وښودل شي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۲۲) ماده کې راغلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د افغانستان د اتباعو ترمنځ هر راز تبعیض او امیتاز منع دی، د افغانستان اتباع د قانون په وړاندې مساوي حقوق او وجایب لري).

د ښځو د ژوند په تړاو د قانون (۲۳) ماده داسې صراحت لري:

(ژوند د لوی خدای (ج) لورېینه او د انسان طبیعي حق دی، هیڅوک له قانوني مجوز پرته له دې حقه بې برخې کېدای نه شي).

او د ازادۍ او انساني کرامت د حقونو په باب د قانون په (۲۴) ماده کې داسې سپارښتنه شوې ده:

(آزادي د انسان طبیعي حق دي، دا حق د نورو له آزادۍ او له عامه مصالحو پرته، چې د قانون له لارې تنظیمېږي حدود نه لري).

د انسان ازادي او کرامت له تیري خوندي دي.

دولت د انسان د ازادۍ او کرامت په درناوي او ساتنه مکلف دی.

د افغانستان په اساسي قانون کې د یو انسان په توګه د ښځې تعذیب او ځورول منع دی لکه چې د قانون نه ویشتمه ماده سپارښتنه کوي:

د انسان تعذیب منع دی، هیڅوک نشي کولای چې له بل شخص څخه حتی د حقایقو د ترلاسه کولو لپاره که څه هم تر تعقیب، نیونې یا توقیف لاندې وي او یا په جزا محکوم وي، د هغه د تعذیب لپاره اقدام وکړي یا یې د تعذیب امر ورکړي.

د داسې جزا ټاکل چې د انساني کرامت مخالفه وي منع ده.

د رای ورکولو حق او یا د ځان او د بل د انتخابولو حق په ټولنه کې د ښځو د مسلمو حقونو څخه شمېرل کېږي لکه د قانون (۳۳) ماده چې ښایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اتباع د انتخابولو او د انتخابېدو حق لري، له دې حق څخه د ګټې اخېستنې شرایط او لارې د قانون په واسطه تنظمېږي.

همدارنګه د بیان د ازادۍ حق د افغانستان د اساسي قانون په ۳۴ ماده کې داسې ښودل شوی دی:

د بیان ازادي له تیري څخه خوندي ده، هر افغان حق لري چې خپل فکر او وینا ، لیکنې، انځور یا نورو وسیلو له لارې، په دې اساسي قانون کې د راغلیو حکمونو په رعایت څرګند کړي.

د افغانستان د اساسي قانون په (۳۶) ماده کې د سوله ایزو لاریونونو د کولو د حق په اړوند ویل شوی دی:

(د افغانستان اتباع حق لري چې د خپلو روا او سوله ایزو غوښتنو د تامین لپاره له قانون سره سم، بې وسلې غونډې او لاریونونه وکړي.

همدارنګه د ملکیت د حق د خوندیتوب او ملاتړ په باب د افغانستان اساسي قانون په څلوریشتمه ماده کې داسې ښودل شوي دي:

(ملکیت له تیري څخه خوندي دي. قانون په دې اړه داسې څرګندونې لري. هیڅوک د ملکیت د ترلاسه کولو او په هغه کې د تصرف کولو څخه نه منع کېږي مګر د قانون په حدودو کې).

(د هیچا ملکیت د قانون له حکم او د باصلاحیته محکمې له پرېکړې پرته نه مصادره کېږي).

(د شخص د ملکیت استملاک یوازې د عامه ګټو د تامین په مقصد د مخکیني او عادلانه بدل په ورکولو ، د قانون له مخې مجاز دي).

(د شخص د شتمنۍ پلټنه او اعلان یوازې د قانون په حکم کېدای شي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د اساسي قانون (۴۳) ماده په ټولنه کې د زده کړې د حق د تامین په باب په دې ډول سپارښتنه کوي:

(زده کړه د افغانستان د ټولو اتباعو حق ده چې تر ثانوي دورې وړیا د دولت له خوا تامینېږي).

(دولت مکلف دی چې په تول افغانستان کې د متوازن معارف د عامولو او د منځنیو اجباري زده کړو د تامین لپاره اغېزمن پروګرام وضع او تطبیق کړي او د مورنیو ژبو د تدریس لپاره په هغو سیمو کې چې پرې خبرې کوي لاره هواره کړي).

د کار د حق د تامین په باب د افغانستان د اساسي قانون (۴۸) ماده په دې شرح حکم کوي:

(کار د هر افغان حق دی).

(د کار د ساعتونو ټاکل او با معاشه رخصتي، د کار او کارګر حقوق او له هغو سره نورې مربوطې چارې د قانون په وسیله تنظیمېږي).

(د قانون د حکمونو په حدودو کې د کار او کسب انتخاب ازادی).

کورنۍ چې د یوې ټولنې مهمه هسته او بنسټ ده د افغانستان په اساسي قانون کې ورته ځانګړې اهمیت ورکړل شوی دی. د قانون په (۵۴) ماده کې راغلي دي:

(کورنۍ د ټولنې اساسي برخه جوړوي او د دولت تر ملاتړ لاندې ده. دولت د کورنۍ او په ځانګړې توګه د مور او ماشوم د جسمي او روحي روغتیا د تامین او د ماشومانو د روزنې او د اسلام د سپېڅلي دین له حکمونو سره د مغایرو رسومو د له منځه وړلو لپاره لازم تدبیرونه نیسي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د نورو یادو شوو سپارښتنو په پرتله په دې ماده کې د ښځو په جسمي او روحي روغتیا ځکه په صراحت سره تاکید شوی دی چې د کورنۍ په جوړولو کې یې نقش مهم او خورا ټاکونکی دی.

ښايي وويل شي چې د قانون په (**۵۵**) ماده کې د وطن دفاع او ساتنه هم د افغانستان د اتباعو وجیبه ګڼل شوې ده.

(له هېواد څخه دفاع د افغانستان د ټولو اتباعو وجیبه ده).

د عسکرۍ د مکلفیت د دورې د تېرولو شرطونه د قانون له لیارې تنظیمېږي. او بالاخره د افغانستان د اساسي قانون د ټولو حکمونو څخه پیروي د دې قانون په (**۵۶**) ماده کې په دې ډول تسجیل شوې ده:

(د اساسي قانون له حکمونو پیروی، د قوانینو اطاعت او د عامه نظم او امنیت ساتل د افغانستان د ټولو خلکو وجیبه ده او د قانون له حکونو څخه بې خبري عذر نه ګڼل کېږي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۸۲ ګڼه، حمل ۱۳۹۲.

د ښځینه پښتو لنډیو ځینې حماسي او رزمي بېلګې:

که د پښتو لنډیو په هکله یو څه کتنه او څېړنه وشي نو ښېښې څرګنده ده چې د هغوی زیاتره برخه له هغو پښتو لنډیو څخه عبارت دي چې د پښتنې ښځو له خوا ویل شوی دي یا په بل مفهوم د هغوئ ویونکي زموږ د لرغوني هېواد پښتنې ښځې دي له کومه وخته چې زموږ د ولسونو په ژوند کې دا لرغوني ولسي ادب منځته راغلي دي د خپل پیدا ښت له هماغه لومړني وخت راهیسې زموږ د خلکو د پراخو پرګنو د ژوندانه ډېره ستره او بډایه معنوي برخه ګرځېدلې ده او د هغوی د تاریخ د ډېرو اړخونو واقعیتونو یې په ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساده عامه فهمه او ویانده توګه انځور کړي دي او زموږ د ټولني د ژوندانه د زیاتو برخوانعکاس په کې شتون لري، خو دلته یوازې د دې لنډیو په حماسي او رزمي برخو باندې لنډ بحث کېږي او تر ټولو دمخه به یې لزومه نه وي چې دا لیکنه د پښتني تلپاتې ویاړلې ملالۍ په دې تاریخي، حماسه هستوونکي او هڅوونکې لنډۍ پیل شي چې ویلې یې دي:

که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږو لالیه ! بې ننګۍ ته دې ساتینه

زموږ د هېواد د تاریخي پېښو او سوابقو له مخې د میوند جګړه دغه د انګریزانو په خلاف د افغانانو عادلانه او ازادي غوښتونکي جګړه چې د ملي پت او ناموس څخه د دفاع په خاطر په ډېر زور روانه وه او د پوځي محاسبې له مخې د ځواکونو انډولتوب د دښمن په تفوق او د وسلو تناسب هم د افغاني ځواکونو سره بېخې د مقایسې وړ نه و یعنې که له یوې خوا افغانان په ډېره ساده او عادي او حتی جارحه وسله جنګېدل، خو په مقابل کې د دښمن د وخت په مډرنه وسله سنبال وو او دا موضوع په دې خبره بیخې مدله وه چې د دښمن بریالیتوب خامخا د افغانانو په ماتې تمامیده او نږدې وه چې د افغانانو د لښکر سرغندویه توغ دغه زموږ د باتورو نیکونو د برمونو، پتمنۍ او شرف سمبول پر مځکه را ولوېږي نو په دې حساسو او حسابي شېبو کې پښتنه ملاله د جګړې سور ډګر ته ور دانګي او پرته له دې چې د ژوندي پاتې کېدلو مسئله ورته مطرح وي په پوره پښتني مړانه دغه توغ په خپلو لاسونو کې کلک رانیسي راپورته کوي یې او په رپیدو یې را ولي او په ډېر لوړ آواز پر افغاني جنګیالیو دا چیغه کوي:

که په میوند کې شهید نه شوې

خدایږم لالیه ! بې ننګۍ ته دې ساتینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملي غرور د دې هيجاني لنډۍ په اوريدلو سره د ميوند په خونړي او اورجن ډګر کې د هر زوړ او ځوان ننګيالي ويني له ډېر غيرته په جوش راځي د مېړانې او سرښندنې ولولې يې توپاني کېږي او پر غليم باندې د يرغل ور وړلو په سيالۍ کې يو له بله ځخه مخکې کېږي او په ډېرو لنډو شپبو کې د جګړې سرنوشت ته په تاريخي اوښتون ورکوي، هغسې ټاکونکي اوښتون چې انګريزان ننګينه ماتې خوري او افغاني مجاهدينو ته وياړلې کاميابي او نيکنامي ور په برخه کېږي او له هغې نيټې را وروسته دا پښتو لنډۍ زموږ د ملي تاريخ يوه تلپاتې حماسه ګرځي چې نه يوازې په ليکلي توګه له يو کتاب ځخه بل کتاب ته بلکې په شفاهي او له يو زړه ځخه بل زړه ته او زموږ د تېرو نسلونو له يوې خولې نه بلې خولې ته د يوې وياړلې ميراثي په توګه ور انتقالېږي.

لنډه دا چې توريالیتوب او مېړانه، ننګ او غيرت، جنګياليتوب او زړور توب د پښتني ښځې له نظره د نارينتوب د کمال په زړه پورې منل شوي معيارونه دي.

او پښتنه ښځه په همدغو معيارونو سنبال ځوانان د خپلې مينې او ياراني لپاره وړ بولي او برعکس د دې معيارونو د نه درلودونکو ځوانانو سره يوه پښتنه پيغله خپله مينه په پښتو يوه لنډۍ کې داسې غندي او ځان ملامتوي.

عالمه ! راشئ مخ مې تور کړئ

ما د بې ننګه ياري کړه وشرميدمه

پښتنه پيغله دومره په اسانۍ سره خپل مين ته د سپيني خولې د ورکولو وعده نه ورکوي پاتې لا د خولګۍ ورکونه، مګر دوی د ياراني کوم مناسب زلمي چې د ننګ او غيرت په سنګر کې مېړانه ښودلي او بې ننګي يې کړې نه وي او د قرباني ورکولو په امتحان کې يې د دښمن د تورو ګزارونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرات او شهامت خپل ټټر سپر کړي وي نو کله چې له جګړې وروسته را ستون شي بې له شکه چې د خپلې کورنۍ او قام د ویاړنې وړ توریالي ګرځېدلي وي د غسې پښتون زلمي ته محبوبه په خطاب کې دا لنډۍ وایي:

ټوکړې ټوکړې په وینو راشي

چې پرهرونه دې ګنډم خوله درکومه

ځومره ښکلي او خوږه وعده چې خپل د توریالي مین د مېړانې په خاطر ورته عاشقانه وعده د انعام په توګه ورکوي.

یا پښتنه پېغله چې د خپل یار په مېړانه پوره ډاډمنه ده، نو بې د لاهڅولو او د مینې د پاللو په خاطر ورسره په ګډه روانېږي او د جګړې تر سنګره یې ملتیا کوي او پوره یقین یې راځي چې هغه به د جګړې په ډګر کې بې ساري اتلولي وښیي نو په دې باب په یوه پښتو لنډۍ کې خپل احساس داسې انځوروي.

جانان به ولې توره نه کړي

تر نیمایي سنګره زه ورسره ځمه

ځرنګه چې د پښتني ددې غوره دود له مخې ښځو د نرانو سره په جګړه کې سمه برخه اخېستله او به او خوراکي توکي یې ورسول او ددې په خوا کې به یې هغوی تورو وهلو ته هڅول نو داوه چې په هیڅ یوه جګړه کې یې ماتې نه وه خوړلې.

د پښتني رسم او رواج له مخې هېڅ یوه پښتنه پېغله یا ښځه د نارینه سره نه غاړه غاړي کېږي، خو پښتنه پېغله وایي که یې مین د جګړې له ډګر څخه توریالي او بریالي راوګرځي نو دا به یې ددغې تور زنۍ او مېړانې په بدل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مینې په پیرزوینه وپالي او د هر کلي په مهال به ورسره پرته د چال ډاره غاړه وځي لکه چې په دې لنډۍ کې به دا انځور وګورو:

غاړه غړۍ به درقربان شم

که دې د جنګ په ډګر وکړل یرغلونه

دا هم د خپل مین سره د پښتنې د هغه د مېړانې او سرښندنې په صورت کې د هغې د مینې بې باکانه او خلوصانه وعده.

پښتنه د خپل ګران محبوب د بې ننګۍ او بې غیرتي هیڅ تحمل نه شي کولای او ورځني کرکه کوي او ډارېږي. دا ځکه چې په هیڅ ډول نه غواړي د خپلو همزولو په منځ کې د پیغور وړ وګرځي نو مخکې تردې چې یې مین له جګړې څخه راستون شي د هغه د نیکنامۍ په خاطر له خپلو ګاڼو څخه یو قیمتي شي نذر او خیرات نیسي او وایي:

د ننګۍ لال به پرې خیرات کړم

که مې اشنا د دښمن مات کړي سنګرونه

پښتنه په خپل کې کلي کې تر هر څه زیاتره د خپل مین د بې ننګۍ او بې غیرتۍ له بدنامۍ څخه بدې وړې او د هغه هر ډول قرباني یې خوښېږي، خو دا اوازه یې تر تحمل د باندې ده چې لا د جګړې له سنګره څخه یې د بې ننګۍ احوال راشي لکه چې خپله اندیښنه په دې لنډۍ کې انځوروي.

ټوټې ټوټې په تورو راشي

د بې ننګۍ آواز دې رامه شه مینه

یا یوه پښتنه پیغله چې د خپل مین د ډېرو ننواتو او زاریو، د ګوټ د نیولو او د ریبارانو په خوله د خپلې مینې د رور څرګندولو سره سره بیا هم د خپل مین یارانه نه مني او د هغه زیاتو رنځیدنو او ځورېدنو په مقابل کې له پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استغنا څخه کار اخلي، خو چې خبره شي چې هغه د جګړې ډګر ته تللي دی نو يې پښتنه مينه تيندک خوري او د هغه په نسبت يې عاشقانه ولولې را لړزيږي او په خپل زړه کې په دې شرط د هغه مينې ته په خپل زړه کې ځای ورکوي چې:

که په زلمو کې بريالی شوی

قسم مې کړي د ياري لاس درکومه

په مينتوب کې د هجران او بيلتون پښښه د مينانو لپاره ډېره کړغېږنه او رنځوونکي پښښه ګڼل کېږي او هغوی مړينې ته غاړه ږدي خو د بېلتانه زغم نه باندې د ننګي په خاطر حتی که خپل مين يې د شهادت په بڼه قرباني هم ورکړي، بيا هم په پوره شهامت او سربښندنې سره د ننګ په وړاندې خپله بې ساري او قهرمانانه جذباتو ته په لاندنی پښتو لنډۍ کې داسې انعکاس ورکوي.

که تور اوربل مې ميراتېږي

پر وطن ننګ دي جانان نه منع کومه

چې دا هم د يوې پښتنې پيغلې د پښتونولۍ د لوړ پښتني احساس نهايي تصوير دي او بس.(۱)

(۱) د ايلبند مجله، د کوچيانو ديانت، ۷ ګڼه، ۱۱-۱۲ ، ۱۳۸۸ کال.

زموږ د ټولنې د ښځو د حقونو د نقضولو په اړه د بېلګې په توګه څو پېښې :

که څه هم د اسلامي د سپېڅلو لارښوونو په رڼا کې د ښځې حقونو په تاکيد ي توګه تسجيل شوي دي د افغانستان په اساسي قانون کې د ښځو ته يو لړ حقونه ورکړي شوي دي، او دولت يې په تامينولو او رعايتولو مکلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدل شوي دي. او ددې ترڅنګه په نړيوال کچه د بشري حقونو په نړيوالو سندونو کې په ډېر صراحت سره د ښځو په اړه هر اړخيز حقونه تثبيت شوي او د هغوی داړوندو دولتي ارګانو ته، د هغو د تامينولو په ګمارلو سربېره، په خپله په هغه هېواد کې د بشري حقونو خپلواک کميسيون هم مکلف شوي دي.

خو ددغو اسلامي او اعتباري سندونو سره سره لکه چې ليدل کېږي په پراخه کچه او هر اړخيز ډول او په بېلا بېلو شيوو ددې حقونه په پوره بې باکي او بې رحمي تر پښو لاندې کېږي چې بيخې زياتې بيلګې يې وړاندې کېداى شي چې په بيا ويلو يې د انسان وجدان رېږي او ضمير يې په يادولو ځورېږي.

چې له لاندنيو څو مواردو کې به يې په مستند ډول وړاندې کړو:

۱.له کوره د ښځو شړل:

بې له مبالغې به د ميرو نه د بيځايه تهمت لګولو نه په غير د يوې ميرمنې په ژوندنه کې د يوې غمېزي کيسې ته مراجعه وکړو.

البته د دا سرګذشت له يوې دولتي ورځپاڼې څخه اخېستل شوي دي.

« د فرشتې له واده څو کاله تېرېږي، کله چې ددې له واده څخه د لاو لاړ شوي رنځ او کړاو په اړه خبري کوي نو په ريږيدلي حالت وايي :: «خاوند مې هر وخت وهلم ماته يې هيڅکله د يو انسان په سترګه نه کتل په پاى کې يې زه پريښودم او طلاقه يې کړم» او د مېړه له کوره وشړل شوم، ټول شته مې هلته پاتې شول په تش ميدان پاتې شوم او بالاخره يوازينې استوګنځاى مي د پوليسو د ماموريت د يوې خوني يو کونج دي».

د فرشتې د پريښودو تښتونې پر هغې د جنسي تيري او ناخواليو کيسه د هغې د بې چاره توب ښه انځور دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرشتي د پوليسو د ماموريت په يوه خونه کې، اى دبليو پى ار، د خبريال سره زړه نا زړه خبرې پيل کړي، فرشته د ښکلي څېرې لرونکي ده. هڅه يې درلوده دخبرو په مهال د خپلو اوښکو د بهيدو مخه ونيسي او دخپل ژوند سرنوشت بيان کړي، فرشته چې دخاوند له کوره وشړل شوه نو په سوالګري يې پيل وکړ که څه هم په شروع کې دا عمل ناروا دي، يوه ورځ يې د لوګر دموټر په تم ځاى کې د عبدالهادي نومي سړي سره مخامخ شوه هغه ورته وويل چې له سوالګري دا ښه ده چې ورسره لاړه شي او د هغه د زوى سره واده وکړي داوه چې د هغه سره د کنګار ولسوالي ته ځي.

او پوهېږي چې غولول شوي ده، نوموړي سړي زوى نه درلود او يوازې اوسيده، فرشته ورسره دوه مياشتې پاتې شوه او په دې موده کې به يې وهله او ډبوله او البته د هغه نامشروع غوښتني ته يې غاړه نه ايښودله تر څو چې د کابل ښار داتمي حوزې د پوليسو د مشر عبدالروف تاج د وينا له مخې چې د نوموړي سړي له خوا پرې جنسي تيري هم شوي ؤ «بيا يې د زور ډالرو په بيه په بل سړي پير محمد پلوري او ورته وايي چې فرشته يې ښينه ده.

د لوګر د روغتون چپراسي پنځه اويا کلن محمد اکرم هغه ځانته په نکاح کړه هغه د واده اتلس مياشتې سره تيروي، فرشته وايي دهغې نوى خاوند هغې ته فزيکي سزا ورکوله او خپلو ګاونډيانو ښځو ته خبر و کولو ته پريښودله يوه ورځ يې ورته اجازه ورکړه چې کابل ته لاړه شي، کله چې ښار ته ورسېدله په بيړه د پوليسو ماموريت ته لاړه د پوليسو ماموريت ته يې خپله عريضه وړاندې کړه اکرم او هادي دواړه بنديان شول.

له دې سرګذشت څخه جوته دي چېرته د فرشتې واده ددې په رضا او رغبت شوي وايي نو هغه به ددغې درديدلي او فاجعو سره نه واى مخامخ شواى.

د ښځو سنګسار کېدل :

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پېښنه دويچه ويلي «د انترنت له پاڼي را اخېستل شوي او د ۱۳۸۴ کال د ثور د اومي نېټې په يوې جريدې کې له خپرېدو وروسته اقتباس شوي ده.

د پوليسو د يوې اعلاميې په ترڅ کې د اميني په نوم يوه ۲۹ کلنه ښځه سنګسار شوه او دا لومړۍ ځل دی د ښاغلي حامد کرزي په دوره کې دا پېښنه رامنځته کېږي.

د بدخشان د «اوغو» په کلي کې د چارواکو دحکم نه پرته يې دا ښځه سنګسار کړه د پوليسو د يو لوړ رتبه افسر جنرال شاه جهان نوري په وينا د زنا په تهمت داوغو د ملا محمد يوسف په فتوا دا ښځه سنګسار شوي ده.

خو افغانستان د بشر د حقونو د مستقل کميسيون د راپوټ له مخې دا ښځه سنګسار شوي نه ده بلکې دمېړه د کورني له خوا په دې توګه وژل شوي ده.

د يو عيني شاهد په وينا دا ښځه ددې د مېړه او دولتي چاروا کو د يو نماينده په واسطه له کوره اېستل شوي او سنګسار شوي ده. ويل کېږي هغه سړي چې ددې سړي نامشروعه رابطه درلوده د ۱۰۰ قمچينو وهلو سزا ليدلې ده د اميني سړي پنځو کلونو وروسته له ايران څخه راستون شوي و او دده دجنسي کمزوري په درجه يې ترې د طلاقو ورکول غوښتنه کړي ده، خو په نتيجه کې ددې د ناورې رابطې په وجه سنګسار کېږي.

اصلي خبره داده چې په شرع کې سنګسار هغه مهال د شرعي فتوا له مخې اجرا شوي چې د زنا په بالفعل مهال کې ونيول شي نه په نورو وختونو کې.

د وهلو ټکولو په وجه وژل :

زه باور لرم چې د زجر او شکنجي ورکولو له ډېرې پېښې شته دي خو دا فاجعه چې ډېر کم خلک به پرې خبر او خواشيني نه وي هغه د مېړه په واسطه د ناديا انجمن وژل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادیا انجمن په ۱۳۵۹ په هرات کې زیږېدلې یوه شاعره دانشمنده او فرهنګې شخصیت و د معاون سرمحقق عبدالصابر جنبش په وینا چې د دې د مړینې په مناسبت د نادیا انجمن قرباني خشونت ترسرلیک لاندې یوه لیکنه کړې ده دا یې غزل بوله او عارفه شاعره بللې ده.

نادیا انجمن چې د مېړه له خوا د زیاتو وهلو ټکولو په وجه په نازک بدن ټپونه خوړلې و د هرات په روغتون کې مړه شوه.

ښځو باندې مکرر جنسي تېري :

په افغانستان کې پر ښځو په تېره بیا په نابالغو نجونو باندې د جنسي تېریو پېښې بیخې نوې، ناولې د اسلامي لارښوونو، زموږ د ملي دودونو او انساني ارزښتونو په خلاف پدیده ده هغه چې د جنګ سالارۍ، ټوپک واکۍ او زرداري تر نفوذ راهیسې را پیدا او عمومیت یې پیدا کړې دی د ځان سیزلو تر څنګه د دې ناوړه عمل بیخې زیاتې بېلګې د هېواد په ځېنو سیمو کې ښودل کېدای شي چې د نمونې په توګه به لومړی د سرپل په ولایت کې پر یوې نجلۍ د دغه مشهود جنایت له پېښې یادونه وشي هغه چې تر ډېر وخته پورې حتی په لوړه دولتي کچه وغندل شوه او د جنایتکار د محاکمې سپارښتنې وشولې زما ښه په یاد دي چې د نجلۍ پلار په یوه تلویزیون کې په داسې حال کې چې یې ژړل د عامل د جدي محاکمې غوښتنه وکړه.

او لا د دې مقالې د لیکلو په شپبو کې د طلوع تلویزیون د یو خبر له مخې په سرپل کې پر یوې نجلۍ شپږو تنو ډله ایز تېری کړی او جنایتکاران اوس په کابل کې او بیا هم په دغه ولسوالۍ پر یوې بلې نجلۍ هم جنسي تجاوز شوی دی.

پر ښځو باندې د جنسي تېرې ډېره دردونکې او کرکجنه پېښه چې تر اوسه پورې یې په هېواد کې سارې نه دی لیدل شوي په تخار کې پر یوې ښځې ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایز جنسي تیري دي چې د هغه ولایت د ښځو چارو د رییسي محترمه رزم اراحواش د خپلې یوې مرکې په ترڅ کې ترې یادونه شوې ده.

«م» نومي یوه مېرمن چې د ترور د زامنو او د ترور د لور د مېړه له خوا په ډله ییز ډول تر جنسي تېرۍ لاندې راغلې ده.

محترم رزم ارا حواش په ډله ایز ډول پر یوې ښځې د ډله ایزو دردونکو تیریو په اړه زما سره په مرکه داسې ویلي و.

«د یوه **۵۵** کلنه ښځه د یو بیخې زیاتې جاني ډلې پر واسطه له کوره ایستل شوې او (۱۳) تنو پرې جنسي تیري کړي دي دا ښځه دوی ورځې بې هوښه وه او تر اته ورځو پورې د خوځېدو نه وه تر هغې چې د تخار د ښځو چارو ریاست ته راوړل شوه او له معاینې او درملنې وروسته بېرته خپلې کورنۍ ته ورستنه شوه، یوه اوني لا تیره نه وه چې بیا د همدې جنایتکارانو ۱۲ کسیزې ډلې پرې جنسي تیري وکړو او د مرګ تر پولې ورسول شوه اته ورځې وروسته د تخار ولایت روغتون او بیا دې ریاست ته راوړل شوه که څه هم ددې کرکجنې پېښې په اړه قضیه د ولایت مربوطو ارګانونو ته محول شوې ده خو زما په عقیده هغو زورواکو جنایتکارانو ته سزا ورکول کېدای نه شي(د حقوق بشر د دربیم کال اتمه ګڼه له ۲۱مخ څخه).

پر نجونو د تېزابو پاشل :

د خبرې رسنیو په حواله « څه موده مخکې په کندهار کې د ښوونځیو د نجونو پر مخ تیزاب شیندل شوي او د هغو زیاته ډله زیاته شوي او حتی د کابل روغتونو ته درملنې د پاره راوړل شوي دي« چې په دې اړه د یو لړ زیاتو تبلیغاتو اوریدونکي یاستو حتی ولسمشر حامد کرزي هم د خپلې خواشیني د څرګندلو په ترڅ کې د قضیې پر څېړنې تاکید کړي او بیا د هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځپاڼې دروان کال د جدي د ۲۳۲ ګڼې په حواله د غه ترهګر د پاکستاني محمد طاهر په امر کندهار د نازو انا د ليسې پر نجونو تيزاب شيندلی دي.

له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې پېښې :

له ډېر پخوا نه زموږ په هيواد کې پر ښځو د کورنيو د تاوتريخوالي په وجه له کوره د ښځو تېښتيدل ترسره کېدل، خو په او سني وخت چې د ښځو د حقونو د سلبولو لړۍ په بېلا بېلو شکلونو روانه ده، ښځې دې ته مجبورېږي چې د ځان د موقتي ژغورنې په خاطر له کوره وتېښتي چې بېلګه يې د اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۶ کال د سرطان د ۲۲ نېټې په ګڼه په دې عبارتونو وړاندي شي.

«در سال جاری ۱۰ واقعه فرار دختران و زنان از منزل؛ در رياست امور زنان ولايت بلخ ثبت ګرديده است، که چهار مورد آن در اين رياست حل و فصل و برخانه های شان پس برګشته شده اند و متباقی در خانه امن اين رياست زنده ګی ميکنند».

د بلخ ولايت د ښځو د چارو رييسې محترمې فريبا مجيد له کوره د نجونو او ښځو د تېښتې لاملونه له اجباري ودونو، ډول فشارونو، د وهلو ټکولو، د کورني تعصباتو، اقتصادي کمزوري او د ښځو له حقونو له نا آګاهي څخه عبارت دي».

پر سپيو د ښځو او ماشومانو خوړل :

دا فاجعه کومه تبليغي خبره نه ده، د ښځو او ماشومانو د حقونو د تر پښو لاندې کولو په لړ کې او پر ښځو د تاوتريخوالي په تاريخ کې تقريباً دا يوه بيخې نوي خبره ده په تېره بيا د هغه چا له خوا نه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو کلک ملاتړ کوونکي ځان بولي، دادی د دې پېښې جريان به د خوست په ولايت کې ماشومان او ښځې په سپيو خوړل شول په نامه يې يو رپوټ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د محترم حیات الله حلیم له خوا لیکل شوي او اصلاح ورځپاڼې د ۱۳۸۷ کال د جدي د نیټې په ۱۵۲۳ گڼه چاپ شوي دي.

دا پېښه یو انکار نه کېدونکی واقعیت دي د څو شپو را په دې خوا یې داخلي او بهرني رسنۍ په پرله پسې توگه خبروي او د هېواد ولسمشر حامد کرزي یې هم غندنه کړي ده دا کرکجنه او د انساني کرامت ضد پېښه زړه بوگنوونکي پېښه تردې دمه نه ده لیدل شوي.

د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د بشري سرغړونې د څارنې او پلټنې امر شمس الدین احمدزي په دې اړه وویل:

« انسان وژنه که په هره بڼه او د هر چا له خوا وي جرم دي، چې د دې اصل له مخې نه ایتلافي قواوې او نه هم نور څوک د دې حق نه لري چې بې دفاع او مظلوم عام خلک ووژني ...

دا د هر ډول انساني کرامت څخه لیري خبره ده په خوست کې ایتلافي ځواکونو د القاعدي د څو تنو د له منځه وړلو په پلمه د خوست یو شمېر ماشومانو او ښځې په خپلو سپیو وخوړل.

اوس نو باید د بشري سالم وجدان په حکم قضاوت وشي په داسې حال کې چې د دغو ایتلافي ځواکونو اړوندو هېوادونو د بشري د حقونو ټولو نړیوالو سندونه چې د ښځو او ماشومانو د حقونو د دفاع ملاتړ او تامینولو په اړه دي له دې جملې نه د ملگرو ملتونو د سازمان منشور د حقوق بشر اعلامیه، د ښځو د حقونو تړونونه، د حقوق بشر د نړیوال کنفرانس اعلامیې پر ښځو باندې د هر ډو تبعیض د لیرې کولو کنوانسیون د ماشومانو د حقونو کنواسیون ته پوره ذمه واري لري ایا په کوم حق او صلاحیت زموږ په بې گناه او بې دفاع خلکو د دغو سندونو د ارزښتونو په خلاف تیري کوي، او حتی زموږ د هېواد بې گناه مظلومې ښځې او معصوم ماشومان لا نورې وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه هوايي بمباريو ته او د درنو وسلو کارول خو لا پر ځای پرېږدي چې په ليونيو سپو يې خوري.

لنډه دا چې په هېوادني کچه د ښځو پراخ حقونه د يو موټي جابرانو او زورګيرانو له خوا تر پښنو لاندې کيږي. اوس يې په نړيوال کچه ګورو چې ددوی انساني کرامت ته د سپکاوي په نامه په ډېر رټلي او ننګينه توګه دوی حقونه تر پښنو لاندې کېږي لوی خدای دي زموږ د ټولنې د مظلومو محکومو او محرومو ښځو له دغو يادو شوو مظالمو فريادونه واوري.(١)

(١) واقعيت مجله، ٢٨ ګڼه، ميزان،عقرب، ١٣٨٧ کال

ښځې او رواني ناروغي:

زموږ هېواد چې له يوې خوا د نړۍ د زښتو زياتو شاته پاتې او د ټولنيزو ډېرو ناوړو شرايطو لرونکو هېوادونو له ډلې څخه دی او د ناوړو رسمونو او دودونو تر تباه کوونکو اغېزو لاندې دي نو د هيڅ شک او ترديد ځای نشته چې په سلو کې ۴۷ وګړي يې په بېلا بېلو ناروغيو اخته دي او حتی په سپکو شکلونو يې دا رقم په سلو کې (۹۸) ته رسېږي.

د اروا پوهنې پوهان « رواني روغتيا» داسې تعريف کړې ده:

« د عاطفي مثبتو احساساتو او رواني تعادل، د ژوند او د ټولنيزو مناسباتو او لوړ شخصيت درلودو ته رواني روغتيا وايي».

« خو په خپله روغتيا د نړۍ د روغتيايي سازمان، د يو لړ ځانګړتياوو او معيارونو له مخې، د انسان له جسمي، فزيکي، رواني او ټولنيز هوسا حالت څخه عبارت ده چې انسان د هغه په درلودلو سره د کټورو فعاليتونو د ترسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو وړتیا لرلای شي. طبعاً دا ددې مانا نه لري چې یو انسان دې په بشپړه توګه د روغتیا له نعمته برخمن وي.

د پورتنیو تعریفونو په رڼا کې بیخې جوته ده چې زموږ په هېواد کې حتی (۹۹) په سلو کې انسانان په شکل د شکلونو د رواني ناروغیو سره لاس او ګریوان دي، د بېلګې په توګه که چېرته د تشوشاتو او رواني ناورغیو یو شمېر اعراض او نښې نښانې وړاندې شي نو په باوري ډول ویل کېدای شي چې دې ناروغیو عمومیت تقریباً د مطلقیت بڼه لري په کوټلې توګه پوهان او روانشناسانو دغه اعراض او نښې نښانې د لاندنیو مواردو په دننه کې ځانګړي کړي دي:

۱ـ افسردګي Depressive چې د زړه تنګې او مړاوي توب څخه عبارت دی.

۲ـ خواشیني چې په لړزیدنه، ټوپیدنه، خواشیني توب، غوسه کېدنې بیتابۍ، ناکرارۍ او تلوسې باندې تعبیرېدای شي.

۳ـ رواني فشار (Stress) یا ستریس.

۴ـ او هغه رواني فشارونه چې د جګړې له زیان رسیدنې څخه انسان ته رسیدلي وي.

که د رواني ناروغیو پورتنۍ نښې نښانې او اعراض زموږ د هر هېواد که نارینه وي یا د ښځې په وجود، اخلاقو او سلوک کې وپلټل شي او ارزونه یې وشي نو هر یو په تېره بیا د لومړنۍ کټه ګورۍ اعراض یعنې افسردګي او اختلالات په کې ځانګړې عمومیت لري.

او زموږ د ټولنې بیخې زیات شمېر په خپل ژوند د هر اړخیزو محرومیتونو Frustrations، ناهیلیو Disappoints، افسردګۍ او عقدو Complexes او په داسې نورو اخته دي او له دې امله شپه او ورځ او د ژوند ارزښتناکه شېبې په تریخوالي او ناخوالیو کې تیروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو مدارکو کې له مخې چې زيات عموميت لري نارينه په سلو کې (۱۵) او ښځې په سلو کې (۲۵) په دې ناروغۍ اخته دي. او که په ټوليز ډول وويل شي په سلو کې (۲۰) د رواني ناورغۍ، افسردګي تشکيلوي او بيا د ښځو په تړاو دا فيصدي ځکه په لوړه کچه کې ده په ښځو کې د نارينه په پرتله د هورمونونو زيږونو، د نارينه له خوا د تاوتريخوالي لاملونه او داسې پوره نقش لري د يادونې وړ ده پر ښځو باندې د تاوتريخوالي اغېزې او لاملونه زموږ په هېواد کې د ټولنيزو ناوړو شرايطو او تباه کوونکو عنعنو له واکمنۍ څخه سرچينه اخلي، او يو عالم چې (جورج ال بي Gorg Alby) نومېږي په پورتنيو لاملونو کې ارثي لامل هم اغېزمن بولي.

د رواني ناروغۍ او تشوشاتو دوهم اعراض او علامې چې له اضطراب څخه عبارت دي او په لومړي سر کې يې نور حالتونه هم په ګوته شول په کلي توګه د انسان د هغه نامطلوب او ځورونکي احساس څخه عبارت دي چې انسان بې موجبه په خپل روان او سلوک کې په مخبره (آګاهي ورکوونکي) په توګه د ويرې او ډار احساس کوي او په اند ېښنو کې ډوبېږي.

په اضطراب اخته ناروغان هميشه د يو خاص شي په اړه سوچ او فکر نه کوي او کله کله په دې خاطر يې انديښنې پر مخ اخلي چې د څنګه ايندې سره به مخامخ شي، د څه او د چا سره چې علاقمندي لري د هغوی راتلونکي مجهول برخليک يې په تلوسو کې غورځوي.

د پورتني اثر د يوې مقالې په حواله اضطراب هم په لاندنيو برخو کې تر کتنې او څېړنې لاندې نيول کېداى شي.

- تشنجي ناڅاپي حمله (هول يا Ponic) چې په يو انسان راځي چې د مړينې او يا ليونتوب له ډاره رامنځته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دهغه ګڼ جمعیت له فضا نه ډاریدنه چې وتل ترې ستونزمن وي او دې ډول ډار ته Agoraphobia ویل کېږي. لکه لکه ګڼې ګوڼې ډار، د عامه ټولنې له محلونو لکه سرویس، جومات، کتابتون میله ځایونه، له کوره لیرې ځایه له سفره او داسې نورو ډاریدل.

- ټولنیزه ویره :

لکه په کنفرانسونو، سیمینارونو، تالارونو، محفلونو او د خطابې پر میز دست و پاچه کېدل چې په دې مهال په کې د اضطراب اعراض او نښې نښانې را څرګند یږي.

-عمومي اضطراب :

په دې حالت کې انسان د یو خاص شي په باب سوچ نه کوي، کله دیوې موضوع په باب خواشیني کېږي او کله د بلې موضوع او داسې نور...

او طبیعي ده چې ددې رواني ناروغۍ اعراض له رواني او جسمي اعراضو څخه مشتمل دي.

د رواني ناورغیو له دریمه اعراض څخه روحي فشار دی چې ستریس ورته وایي او د نورو رواني ناروغیو غوندې ددې ناروغۍ اغېزمنې هم زموږ په ټولنه کې خورا عمومیت لري.

دې ناروغۍ ته چې دماغي اعراض ورته هم وایي په عام ډول په دوو بڼو څرګند یږي.

الف: تخریشیت (Anxity) او یا ژر قارېدنه.

ب: جګر خوني، ژړا او یا د هغو احساساتو لاندې راتل چې ګټور توب نه لري.

ددې ناروغي اعراض او نښې نښانې په لاندنینو پېښو کې څرګند یږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړی سر کې د بدن ټول غړی خوږېږي، بیا ورپسې چې دا ناروغي پرمختللې پړاو ته ورسېږي نو ناروغ له ټولنې او د خلکو له ګڼې ګونې ګوښه توب غوره کوي او چې بیا حادې مرحلې ته ورسېږي نو ناروغ ټولنیزو ضد عملونو لکه جنسي تیري، خیانت، غلا وژنو عام وژنې او ځان وژنې او داسې سادستي عملونو ته لاس اچوي اوس به راشو هغو عواملو ته (چې په دریو واړو کته ګوریو کې وښوول شو) تر څنګه یې زموږ د ټولنې ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو اخته کړي دي په لنډ ډول په ګوته شي.

- په ټولنه کې واکمن ناوړه دودونه او رواجونه چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالي د لاملونو سرچینه ده او جلا بحث غواړي.
- ټولنیزې ناخوالې
- ناسم قوانین
- جسمي مزمنې او حادې ناروغې لکه سرطان، سل، د زیږولو ناوړه او عیبجنې ښې
- جبرې لېږدیدنې
- بیکاري
- بې کوري او خانه بدوشي
- اقتصادي ځورونکې ستونزې
- د ماشومتوب او کوچینیوالی په مرحله کې له سمې ښوونې او روزنې څخه بې برخې توب
- جنسي تیري
- د مېړه او ښځې ترمنځه کورنۍ ناخوالې او نه روحي توافق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مکرر و دونه
- وهنې، ټکونې شکنجې او بندیتوب
- د عقیدې نه درلودل او داسې نور.

نو که په خپله ټولنه کې غور وکړو په څرګنده توګه لیدل کېږي چې زموږ په ټولنه کې په رواني ناروغیو د ښځو اخته کېدل سلنه په ګوته شوې ده، هغه په دې دلیل هم د منلو وړ ده چې زموږ د ټولنې ښځینه قشر د پورتنیو لاملونو له منځه د زیاتو سره مخامخ دي او له بلې خوا ډېره ځورونکې خبره داده چې له دې ټولو څخه د ژغورنې لپاره د اغېزمنو لارو چارو د کارولو لارې ورته برابرې نه دي.

که زموږد هېواد د ښځینه قشر چې زمونږ د ټولنیز جوړښت نیمه برخه جوړوي او په اوسمهال کې زموږ د هېواد یو محکوم، مظلوم او محروم قشر دی په پراخه توګه په رواني ناروغیو د اخته کېدو د لاملونو یوه بله ډېره غوره سرچینه هم له یوې خوا د ښځو، له اسلامي، مدني او قانوني حقونو څخه د دوئ هر اړخیز بې برخه والي همدا شان د هغوئ د تحقق په تړاو د چارواکو د یادونې ورته پاملرنه او نه دلسوزي ده او له بلې خوا دې حقونو څخه په خپله ددوی د نه آګاهي ډېره ټېټه او حتی په هیڅ حساب کچه ده.

لنډه دا لکه چې نورې فزیکي ناروغۍ دا ناروغي هم تر یوه حده د دوا درملنې لارې چارې لري چې د بحث د نه اوږدېدو په خاطر ترې صرف نظر کېږي.(۱)

(۱) اخځونه:

- د نړۍ روغتیایي سازمان (WHO) احصائیوی سند، فرهنګ عمید، ۱۳۶۲ کال، هییت صحی بین المللی (IMC) صحت روانی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مجموعه مقالات کنفرانس (آگاهی عامه در مورد سلامت روانی (IMC) به اهتمام نړیوال و غروب، صحت روانی جامعه (WHO) ۲۰۰۳م.
- مجموعه مقالات کنفرانس فوق.

د نورستان د ښځو د ژوند ځورووونکي حالت د يو رپوټ په حاشيه کې :

نورستان کې ختيځ نورستان (بلور) او يا لويديځ نورستان (کتور) دي که تر اسلام نه دمخه شرايطو کې يعني د امير عبدالرحمن تر دورې نه پخوا د هېواد يوه ليرې ځنګلي سيمه ده او د نږدې ولايتونو له مرکزونو څخه ګوښه پرته او تجريدي شکل يې درلود.

په او سنيو شرايطو کې که څه هم ځينو برخو ته يې لارې غزول شوي او د ښارونو سره يې په نژديتوب کې د يادونې بدلون راغلي دي بيا هم ښځينه قشر يې په هماغې لرمړني دورې په شرايطو کې د يو محروم مظلوم او محکوم انسان په توګه ژوند لري، هلته چې نه دومره ښځينه ښوونځي شته او نه په کې د ښځو د حقوقو د پېژندنې او رعايتونو په اړه کوم ورکشاپونه تدوير شوي او له بلې خوا دوی په دغسې حالتونو کې پاتې کېدلو کې پرې ناوړه دودونه او ظالمانه عنعنې واکمني لري.

ما د ۱۳۴۶ کال په پسرلي کې تر کامديشه پورې د ختيځ نورستان سرک ته نږدې سيمې ليدلې وې، تر او سه پورې ۴۱ کلونو تېر شوي دي خو د نورستان ښځينه قشر د هماغه مهال د ترخو شرايطو نادودی او مظالم ګالي ما هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال دا سې ښځې هم ولیدلې چې د غرونو په اړخې ځمکو کې یې، د غویانو سره یو ځای یوې را کښېدلې...

دا سې ښځې هم وي چې ماشومان یې، شاته تړلي او له غرونو یې، مرګي راوړل او د نورو تولنو برعکس یې د کورنۍ چارو له جملې څخه د پخلي یعنې د تنور او نغري سره دومره سرو کار نه درلود.

اوس به راشو د اصلاح په ورځپانه کې د روان کال د زمري د میاشتې د پنځمې نېټې د راپور سره د مقایسې موضوع ته چې د تکړه ژورنالیست ښاغلي نعمت الله کریاب له خوا برابر شوي ده، نوموړي لیکي: «سره له دې چې په افغانستان کې ښځو د ژوند ژواک د ښه والي په موخه یو شمېر دولتي او مرستندویه ټولنې په کار لګیا دي، خو بیا هم په نورستان کې د ښځو ژوند له زیاتو کړاوونو ډک دي».

چارواکي وایي څو کلونه وړاندې دود، اوس هم حاکم دي چې ترمخه ښځې په سختو چارو کې ښکیلې پاتې دي (البته دا هغه درندې چارې دي چې ښایي دود یې پر ځای کې نارینه سرته ورسوي چې له دې منځه کرکیله یادولی شو.

د نورستان ولایتي شورا مشر رحمت الله راشیدي له دې اړخه د ښځو چارو اداره ملامتوي او وایي چې د نورستان د ښځو د ژوند د ښه والي د پاره یې هیڅ کار نه دي کړي (البته دا کار له یوې خوا له یو پلوه له خپلو اسلامي، مدني او میثاقي حقونو څخه د نورستان د ښځو او نارینه وو له پوهاوي او د بل پلوه د هغو په رعایتولو د نارینه وو له مکلف کولو څخه عبارت دي، په داسې حال کې چې، د نورستان ولایت د وګړو ژوند لویو ستونزو ډک دي، خو چارواکي او د نورستان د ولایتي شورا غړي وایي، دلته ښځې له ډېرو حقونو محرومې دي.(۱)

(۱) واقعیت مجله، شماره ۲۳-۲۴، حمل - سرطان، ۱۳۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنیز ژوند کې د ښځینه قشر فعاله ونډه :

مور په تاریخي دورو کې مادر سالاري یعنې مور واکی د یو عیني واقعیت په توګه منو ، همداسې د ژوندانه په ټولو برخو کې ښځینه قشر لکه نارینه، تر ځانه کارنامې پرېښې او له نیکه مرغه تراوسه پورې دا لړۍ روانه ده.

له دې ځایه له کوم طبیعي، اسلامي او میثاقي او قانوني حقونو څخه چې نارینه برخمن دي تر هغو ښځې زیاتې برخمن دی چې د دې ادعا د پر څرګند دلیل او مصداق په وراثت یا د میراث په حق کې د ښځو د برخې درلودل دی.

همداسې اوس د اسلام په مقدس دین کې د ښځو حقونه ښودل شوی دی، د هېوادونو په تدوین شوو قوانینو کې د ښځو حقونه تثبت دی په نړیواله کچه د بشري حقونو په اعلامیې، کنوانسیونو او داسې نورو کې د ښځو هر اړخیز حقونه تسجیل او په تامینولو او رعایتولو یې پوره تاکید شوی دی.

خو اصلي خبر داده چې ولې ښځې له خپلو دغه ټولو منل شوو حقونو څخه ګټه نه شي اخېستلای او په بشري ټولنو کې د یو مظلوم، محروم او محکوم انسان په توګه ژوند کوي؟ ځواب یې بیخي ساده او څرګند دی او هغه دا لکه د تاریخي تجربو او واقعیتونو په ډاګه کړې ده، حق سوغات او تحفه نه ده چې ورکړ شي حق لکه ازادۍ اخېستل کېږي او دا په دې مانا ښځینه قشر ته په کار دی چې د خپلو حقونو د اخېستلو او له هغو څخه د برخمن کېدو د پاره ځان جوګه کړي.

په لومړۍ سر کې ښایي د علم د لاس راوړلو په واسطه، د خپلو حقونو په ټولو اړخونو پراخه آګاهي پیدا کړي. ځکه هغه ښځه چې له خپله حقه خبره نه وي هېڅکله خپل حق ترلاسه کوای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دوهم ګام کې ښځې باید د خپلو حقونو د ترلاسه کولو په لارو چارو وپوهېږي او په علمي او منطقي توګه له هغوئ ګټه واخلي.

ښځې په دې لار کې ښايي هېڅکله بې تفاوته پاتې نه شی او د خپلو حقونو د حاصلولو په خاطر همیشنۍ عادلانه مبارزه وکړي او نارينه وو ته ثابته کړي چې ښځه د هغوئ بازیچه نه ده بلکې د هغوئ د ژوند ملګري ده هغه چې په فامیلي، ملي او نړیوالو فعالیتونو کې بوخته ده.(۱)

(۱) مېرمن مجله، ۱۳۸۷ کال.

په کورنۍ کې د تند خويي د شته والي علتونه :

زیاتره او په معمولي توګه په کورنیو کې د کورنۍ د غړیو په منځ کې تند خويي او پر خاشونه له یو لړ اساسي عواملو څخه را پیدا کېږي چې د دې ټولو په سر کې د مېړه او ښځې ترمنځ روحي، سلیقوي او اخلاقي نه توافقونه دي.

دا ټولنیزه ناروغي زیاتره په کلیو او ښارونو کې په هغو کورنیو کې لیدل کېږي چې مور او پلار خپلو زامنو ته د هغوی د انتخاب او موافقې پر خلاف ودونه کړي دی. په تېره بیا چې دا ودونه د وصیتونو، لوزونو او پورونو د تادیه کولو د کوژودو له مخې د هلک او نجلۍ د ماشوم توب په پړاو کې ترسره شوي وي، طبیعي ده چې دا ډول ودونه چې اجباری بڼه لري د مور او پلار په خوښه صورت نیسي او د هلک او نجلۍ رضا ته په کې ځای نه ورکول کېږي نو تر واده وروسته چې د دوی په منځ کې هیڅ ډول مینه نه وي او لا ډېره موده دوئ یو له بله بیرازی لري او کرکه کوي، او د ګډو ژوند مفهوم يې په حقیقت کې پر دښمني تعبیرید ای شي په داسې کورنیو کې زیاتې تند خويي او غوسې لیدل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم ټاکونکي عامل چې د دې تباه کوونکي ناروغۍ په منځ ته راتلو کې پوره اغېزمن دی هغه د ټولې کورنۍ اقتصادي نه حل کېدونکی ستونزې دي، په دې مانا چې اړتیاوې او لاس ته راوړنې؛ یعنې ګټې سره په هیڅ صورت د انډولتوب وړ نه وي.

نو کله چې مېړه او یا د کور سرپرست تش لاس او خالي جیب کور ته ننوزي او بې شمېره اړتیاوې ورته را مخې ته کېږي نو طبیعي ده چې یې اعصاب تر سخت فشار لاندې راځي او د مینې او محبت پر ځای د رواني ګډوډۍ له مخې له بدخویي څخه کار اخلي.

باید وویل شي دا سې نور عوامل هم شته چې په کورنیو کې د تند خویي او شخړو د پېښېدو لامل ګرځي.

د هلکانو زېږېدنه سخته ده:

یوې نوې خېړنې ښودلې ده چې د ښځو لپاره د نجونو د زېږېدنې په پرتله د هلکانو زېږېدنه ډېره زیاته ګرانه ده. د هلکانو د زېږېدنې سختوالي نکلونه همیشه د ښځو په منځ کې کېدل خو تر اوسه پورې هیچا دا هڅه نه ده کړې چې د دې واقعیت لاملونه وپیژني خو په دې وروستیو وختونو کې هغه څېړنې چې په روغتونونو کې د زېږېدنو پرمهال ترسره شوې دي؛ څرګنده شوې ده چې د هلک د زېږېدنې په پرتله د نجلۍ زېږېدنه د طبیبانو د خالت له دې جملې نه له هغه درملو او تدبیرونو څخه چې له جنین څخه د نوزاد د را ایستلو په خاطر د جراحۍ په عملیاتو کې ګټې اخېستلو کې زیاته اړتیا ده څېړونکو د زرو نجونو او زرو هلکانو زېږېدنې تر کتنې لاندې ونیولې او دا هغه میندې وې چې یې لومړنۍ زېږونه وه او د امیدوارۍ په وروستۍ مرحله کې یې زیات دردونه لرل دې څېړنې وښودله چې له نجونو څخه د هلکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیږېدنې زیات وخت نیوه او د هلکانو د یو کم شمېر زیږېدنه په طبیعي ډول او بې درده سرته ورسېدله.

له دې منځه د سزارین له لارې د هلکانو د زیږېدنې د شمېر موارد ۲۴۹ او د نجونو لپاره ۱۷۰ موارد. همدا شان د هلکانو د زیږولو لپاره په ۹۲۵ مواردو کې له انبرک څخه کار اخېستل شوی ؤ په داسې حال کې چې د نجونو د زیږولو لپاره د مواردو اندازه ۷۷۱ وه له هغو بالقوه لاملونو څخه چې څېړونکي ترې په دې اړوند یادونه کوي هغه د هلکانو د سرغټوالی دی چې د مور له خیټې څخه یې راوتل ګران دی همدا ډول نور لاملونه لکه د مور د بدن اناتومي په بدن کې د ماشوم موقعیت او د زیږولو لپاره د ښځې د عضو طاقت هم مطرح دی چې کېدای شي د سر د حجم په اندازه د زیږولو په طریقه کې اغېزمن واقع شي باید زیاته شي چې د هلکانو زیږېدنه د توقع خلاف اسانه عملیه نه ده.

دوه احساسه:

لوی خدای چې حضرت آدم علیه السلام یې له خاورو نه پیدا کړو د خپل یزداني خلقت له مخې چې د هغه نسلونه د دنیا پر مخ میشته شي بې بې هوا یې هم ورسره پیدا کړه.

همدا شان یې ژوندي مخلوقات د تنازع د بقا د پاره په نارینه او ښځو وویشل، او له دې واقعیته دا حقیقت په پوره صراحت سره څرګند یږي چې ددې مخلوقاتو موجودیت همېشه په جوړه توب کې دی که ددې موضوع د فلسفي او تحقیق بحث څخه تېر شو او بشري ژوند ته ورتم شو نو ښایسته ده چې ښځه او نر د انساني مفهوم دوه تعبیري اړخونه دي، او یو یې پرته له بله افاده کېدای نه شي، نو په طبیعي او غریزوي خصوصیت هر کله چې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان د بلوغ مرحلې ته ګام ور پورته کوي د یو تخنونکي او لمسوونکې تلوسې سره د مخامخ کېدو احساس کوي یا په ساده مفهوم په اورجن احساس ددې لېوالتیا لري چې ځانته جوړه پیدا کړي یعنې د یوې نجلۍ سره واده وکړي.

واده د انساني ژوند په قاموس کې د طبیعي قانون یو اجباري پدیده ده دا د خدای تعالی لوربېنه ده که یې د نورو مشخصاتو د یادونې څخه صرف نظر وشي نو بر علاوه له هغې چې د تېر نسل او راتلونکي نسل تر منځه د پیوستون نه شلېدونکي کړۍ ده د یو انسان د شخصیت بشپړونکي وسیله هم ده.

د بشري تاریخ د واقعیتونو په شهادت دا جوړه توب او دا تسلسل تر اخره ټینګ نه پایي، ناعلاجه یو یې مري یا مخکې او یا وروسته او زموږد اسلام مقدس دین او اسماني قانون پر حکم انسان ته ددې واک ورکړي که نر وي یا ښځه دوهم او یا څووم واده وکړي او ځان بې جوړې پرې نږدي.

را به شو دې ته کومه موضوع چې مانه له چانه اورېدلې او نه مې په کوم کتاب کې لوستلې ده هغه د عمر په وروستیو مرحلو یعنې سپین ږیرتوب کې د بې جوړه توب له امله د یو کونډ شوي سړي احساس او رواني حالت دي.

په دې کې شک نشته چې دی و انسان د پاره د عمر په ټولو مرحلو کې د هغه د ښځې مړینه یوه ډېره دردونکې سانحه او نه هېرېدونکی ماتم دی خو په پاخه عمر کې یې درد او سوز او د رواني حالت ګډوډي د نورو مرحلو په تناسب بیخې بیې ساري څورونکي اغېزې لري چې دا دی دلته ددې غمیزې د اغېزمنې له منځه دوی بېلګې په ګوته کېږي.

۱ـ کله چې د کوم پاخه عمر سړی میرمنه ومري که څه هم هغه کور او کورنۍ ولري، اولادونه او انګیندي ولري، خو د دوی با وجود کله چې د خپل کور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروازه را ننوزي د یو نااشنا او له تعجبه ډک احساس سره مخامخ کېږي او هغه دا چې خپل کور په منځ کې ورته ځان پردي ښکاري او د یو شي د کمبودی او ورکوالی خیال ورسره جوړه کېږي، نو خپل کور ته زړور نه ورننوځي او د پخوا غوندې د کورنۍ سره د دومره راز منې جرائت نه کوي، رښتیا چې ښځه د انسان رازمنه، خواخوږې هم عاطفه، هم احساسه او همکاره ده او د ژوند په ټولو برخو کې ورسره شریکه ده او بالخاصه د عمر په دې له حیرت او حسرت ډکه مرحله کې.

۲ـ د پورتني احساس نه بر علاوه د نوموړي ګونډ شوی سړه یو بل احساس هم ملګري کېږي او هغه دا کله چې د کوره د باندې وي ماحول ورته غیر عاطفي او ځان د پخوا په نسبت یو څه بی تمکینه او سپک محسوسوي. لنډه دا چې الله تعالی دې هیڅکله د ژوند په وروستنۍ مرحلو کې د ژوند ملګري له چانه نه اخلي، ځکه چې د بل هر وخت په پرتله یې درد او نومیدی زیاته ده.(۱)

(۱) ارمان ملي ورځپاڼه، ۱۱۲ ګڼه، اسد ، ۱۳۸۱ کال.

کورنۍ اقتصاد د کور د ښځې په چلند پورې اړه لري :

کورنۍ د انسان د ژوندانه د ګردو نیکمرغیو ، بریاوو او هوساینې ډېر ښه ډاډمن کانون دی او کورني اقتصاد چې د انسان د لومړنیو اړتیاوو د پوره کولو اغېزمن عامل دی هم په کورني کې د کورنیو د لویانو په تېره بیا د کورني د میرمنې له خوا په مثمره توګه سمبالېږي. که د کورني د اړتیاوو د پوره کولو سرچینې د کار او وظیفې درلودل او نور اقتصادي فعالیتونه تشکیلوي، خو که چېرته لاس ته راغلي عایدات تر کنترول او څارنې لاندې مصرف نه شي بې له شکه په راتلونکي کې د اقتصادي ستونزو په لېږې کولو کې د یادونې وړ مطلوبه برخه نه شي اخېستلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عمومي صورت دا موضوع په هغو کورنیو کې چې شتمني او پانګوالي نه دي، پوره اهمیت او تامل وړ بلل کېږي، په دې کورنیو کې اقتصادي مسئلې باید په دقت او مسؤولیت سره په پام کې ونیول شي هو کې په هغو کورنیو کې چې سرپرست غړي یې دماموریت په تنخوا د ژوند چارې چلوي. پوره مطرح کېد ای شي نو په دې کورنیو کې د کورنۍ مېرمن په خاصه توګه باید د کورني دخل او اړتیاوې سره محاسبه کړي، اوعایدات داړتیاوو او خرڅ سره په متوزان شکل مصرف کړی شي ښه داده چې اړتیاوې او خرڅ د عایداتو د اندازې له مخې محاسبه شي. ددې توازن ساتل د ښځې په چلند پورې اړه لري، ښځه باید له خپلو عایداتو څخه یو څه اندازه د راتلونکي پیش بیني شوو ضروري او احتمالي پېښو په مقابل کې د تدبیرونو د نیولو په مقصد پس انداز کړي. دا حتمي نه دي چې له سوګل توب او له ډېر سختوالي څخه کار واخېستل شي او یا دا چې هسې ګزاف مصرف وکړي چې بیې د عایداتو سره هیڅ انډول موجود نه وي، یعنې د سر د پاسه لوکول په کار نه دي، په دې مفهوم چې د یوې میاشتې په اوږدو کې دومره خرڅ وکړي چې راتلونکي میاشت ته پوره وړې پاتې شي چې د پورونو دا سر پر سر کېدل د هغې اقتصادي ستونزو د ایجادیدلو عامل وګرځي چې د کورني اقتصادي ملا ور ماته کړي.

ما له پخوا نه ډېرې داسې کورنۍ لیدلی دی چې مېرمنې د خپل مېړه د یو موټي معاش څخه یې هم کورني چلولې لازمي اړتیاوې یې ورته پوره کړي دي اوهم یې دکور ضروري سامان برابر کړي او حتی د خدمت په موده کې یې دهمدې معاش له درکه کور هم پیدا کړي دي اما د داسې ښځو اضافه خرځي مې هم لیدلی دی چې د خپل هوس له مخې یې هر څه په سیند لاهو کړي دي. یعنې ټول عایدات څخه چې د سامان او شتمني د خرڅلاو له درکه هر څه یې په خېټه خوړلی پر سر یې باد کړ او یا یې په زیاتې فیشني شیونو لګولي او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د سيال او سيالداري په مسابقو کې له لاسه ورکړي دي نو تر هر څه دمخه يوې ميرمنې ته په کار دي چې د يو کورني اقتصاد ټول اړوندې چارې په يوې عياري شوې محاسبې سره تنظيم کړي خپلې پښې له بړستني سره وغزوي.

سيال او سيالداري هم د خپلې اقتصادي وسې سره سنبال کړي دا د شرم او خجالت خبره نه ده چې په حلال عايد تر وسې پورته د چا سره سيالي ونه کړي او په سيالداري کې د هغه چا سره د برابرولو هڅه ونه کړي چې د زياتې شتمنۍ درلودونکي وي او يا له نامشروعو سياليو سره لوبې کوي آبرومند ژوند تر هر څه قميتداره متاع او ارزښمنده سيالداري ده.

مېرمنو ته نه ښايي چې په بې فرصته توګه کورني يا د کورني نه د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته وړاندې مطرح کړي :

که يوه مېرمنه د خپل مېړه د رښتيانی نيکمرغي او روحي ارامي اسباب برابر کړي په حقيقت کې يې د خپلې کورني نيکمرغي تامينه کړي ده.

او کله چې په يوه کورنۍ کې دمينې سپېڅلتيا ، پيرزوينې صميميت فضا منځته راشي د کورنۍ هر غړي د هغې د ښکليو بلوشو د لاندې په واقعي توګه ژوند کولای شي او چاته چې بيا ددې نيکمرغي؛ تودې فضا او واقعي ژوند د ايجادولو مسؤوليت په لومړۍ سر کې ور په غاړه دي هغه يوازې او يوازې دکور ميرمن ده ځکه همدا ذهنيت دی چې پښتانه ميرمنې ته دکورني د خوندي کولو د نورو ډېرو نومونو تر څنګه « کور ودانۍ» هم وايي.

هوکې ! په ټولنو کې د کورنيو نيکمرغي په رښتيا سره د مېرمنو د معقوليت او غير معقوليت پورې مستقيماً اړه لري.

د يوې ميرمنې څخه باکل پوره ده چې په يوه شببه کې دکورني د محبت او صفايي فضا خړه پړه کړي او يا دا هميشه دپاره د خپلې کورني ګرد ، غړي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعي نیکمرغي د بختورۍ بریښتي په پسته غبرګه کې د تل دپاره نیکمرغه وساتي او دې مقصد ته د رسېدلو په خاطر په لومړۍ مرحله کې یوې مېرمنې ته په کار دی چې د خپل مېړه د نیکمرغي عوامل برابر او هغه وساتي هېڅکله داسې زمینه مساعده نه کړي حتی په بحراني مرحلو کې هم چې مېړه یې د هر اړخیزو ناخوالیو له امله د کور د نیکمرغي په پاکي فضا کې د کمبختي وریځي را خپرې کړي.

میرمنو ته ښایي چې د خپلې کورنۍ په ګرد و چارو کې او ځینې تصادفي او ناوړو مسئلو په تولو مواردو کې؛ د معقولیت حوصلي او هوښیارتیا څخه کار واخلي. همدارنګه د خپل مېړه سره د یوې میرمنې ګوزاره او تماسونه ښایي یو ثابت شکل ونه لري بلکې په الستیکي اړخونو بنا وي؛ یعنې میرمن ته ضرور ده چې د خپل مېړه شخصیت په خورا غور مطالعه کړي او بیا د هغه روحیاتو ته قیمت ورکړي او ددې قیمت ایښودلو له مخې د هغه په مقابل کې خپل ټول وجایب تنظیم کړي.

دمثال په توګه یوه مېرمنه ښايي د خپل مېړه سره د مېړه د خوشحالي او خپګان په وخت کې د یو رنګه ثابتي او ټاکلي رویې څخه کار واخلي دهغه روحیه وګوري همغاسې رفتار ورسره وکړي کنه په دې کې هېڅ شک نشته چې د ېره د روحي نارامیو د زیاتولو زمینه به یې برابره کړي دي.

د موضوع د ښې څرګندونې په غرض لازمه ګڼم چې د یوې سړي د خولي کیسه دلته رانقل کړم.

ده نوی کمیس په تن کړي و کله چې یې ملګرو ولیدو په تعجب سره یې د هغه را نیولو علت ترې وپوښته دا ځکه دده پخواني کمیس د بدلولو وړ نه و دې په خندا سره هغوی ته وایي:

ملګرو ! زما کمیس یوه اوږده کیسه لري او هغه داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمنې د غلفت له کبله دده ماشومانو هغه کمپس له کاره ایستلی ؤ کله چې هوښیاره میرمن ګوري چې کمپس خو د اغوستلو نه دی نو د واده خپل مېړه د پاره نوی کمپس له بازاره رانیسي سبا یې په مېړه دریشي اغوندې ګوري چې کمپس یې بدل دی له خپلې مېرمنې د هغه علت پوښتي مېرمن یې په پوره متانت وایي دا کمپس درته زما مور را نیولي دي او اوس چې ستا زوړ کمپس خیرن دي نو ښه به داوی چې وایي غوندي مېړه کمپس اغوندې او ډېر وخت وروسته یوه ورځ چې د کورني ټول غړي په پوره خوشالي او صمیمیت سره ناست دی؛ میرمن مېړه ته د کمپس کیسه را اخلي.

ستا کمپس خو ستا زامنو له اغوستلو ایستلی و نو مادې لپاره چې ستا د نارامه او د اعصابو د ګډوډې عوامل برابر کړي نه وي دا مې لازمه وګڼله چې د بازار نه درته نوی کمپس واخلم او د مور د هدیې په نامه یې در واغوندم او اوس چې ډاډه یم بې له دې چې تا وخندوم خپه کېږي نه داده ستا د زوړ کمپس کیسه:

د پورتني کیسې څخه مورږ ته د هوښیارۍ او معقولې میرمنې د پیش آمد ښه نمونه په لاس راځي هغه چې د خپل مېړه په وړاندې له څومره احتیاط څخه کار اخلي.

له دې ځایه دا نتیجه اخلو چې یوه میرمنه په ښه ډول کولای شي په کور کې او یا د کورني د باندې مسئلې خپلو مېړونو ته څه وخت مطرح کړي که فرضاً نوموړې مېرمنې په هغه لومړۍ مرحله کې خپل مېړه د کمپس د منځه وتلو کیسه کړې وای ایا هغه وخت به یې په نتیجه ورکړې وای که په داسې حال کې چې د مېړه د خندا او خوشالی سبب شو...

مېرمنو ته نه ښایي هر وخت چې وغواړی مېړه ته یوه پېښه بیان کړي کله د دې کار نتیجه نه یوازې په خپله دا متاثره کوي بلکې د ټولې کورنۍ ارامه فضا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر اغـېـزي لانـدې راولـي او نـاكـراره كـوي يـې ميرمنـې ښـايي دخپـل مېـړه د شخصيت د تحليل له مخې دا كار وكړي او مساعد فرصت هم ورته وګوري.

كله چې په كور او يا كلي كې يو خبره پېښـېږي ددې دپاره چې مېـړه پـرې خبـر كړي په كار دي چې د خبرېدو زمينه ورته مساعده شي.

كه مېړه له وظيفې څخه او يا د بل ځاى څخه سـتړي راشي مخكې تـردې چې دريشي بدلـه كـړي ايـا پـه دې وخت كـې د يـوې پېښـې او مسـئلې مطرح كـول معقول كار دى.

همدارنګـه څـه وخـت چـې مېـړه د وظيفـې خواتـه روانېـږي دهغـه نـه د اوږدو پوښتنو ځوابونه غوښتل څه معنى لري؟

پـه دې كـې هـيڅ شـک نشـته چـې د كـورني د نيكمرغـي تـامينول د مېـړه او مېرمنې كړي سلا او همكاري ښكاره نښه ده خو د (سلا) او مشـورې د ځينو مسئلو د مطرح كولو خپل وخت غواړي.

يوه مېرمن بايد هڅه وكړي چې د خپل مېړه روحي ارامي او خوشالي دهميشه دپاره تامينه كړي ځكه په دې صورت كې دى نه يوازې د مېړه رضـايت حاصـل كړي او د هغه د نيكمرغي اسباب يې برابر كړي دي بلكـه د ګـردې كـورني پـه خوشاله او ارامه ساتلو كې فعاله نقش لوبولى دى.

كله چې مېړه له وظيفې او يا له كاره كور ته راستنېږي خامخا به يا يې روحي ستړيا محسوسوي او يا په جسما ستړي او ستومانه وي څه كه دا نـارامي او ستړيا ورته ياد كـار پـه وجـه او يـا د مختلفو خلكـو د تمـاس پـه واسطه پيـدا شوى دى.

دا وخت د يوې ميرمنې لومړنى وظيفه ده چې هغه د ډير همت او سپېڅلتيا لـه مخې استقبال كـړى د كـورني پـه ارامـه فضـا كـې د هغـه څخـه ټولې سـتړيا او نارامي نښې نښانې له منځه يوسي كه هر څومره پېښـې شـوى هم دى پـه كـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې هغه ته دا اسې وښودل شي چې دده په غیابت کې په کور کې خیر او خیریت دي.

همدارنګه کله چې مېړه عصباني او قارجن کور ته راځي بې مورده ده چې له واره دهغه څخه دهغه عصبانیت او خپګان علت و پوښتل شی ځکه کله چې ده دمه جوړه شي په دې کې هیڅ شک نشته بې له دې چې پوښتنه وشي خامخا په هغه څه چې تیر شوي دي د کورني غړي خبروي.

په دې خو پوهېږو چې په یوه کورنۍ کې د مېړه او ښځې رابطه ډېره نږدې او کلکه ده خو ددې خبرې هېرول هم په کار نه دي چې کېدای شي د بې احتیاطي او نامعقولي په واسطه چې د هرې خوا څخه وي ددې ترمنځه ددغه رابطه په دغه ډول پاتې نه شي.

په کومه اندزه چې بې مورده د ځینو مسئلو مطرح کول خطرناک دی په هم هغه اندازه د ځینو نورو مسئلو نه مطرح کول او په زړه کې پټ ساتل هم د کورني د فضا په نور تحولو کې ښکاره برخه لري.

د یوې موضوع مطرح کول د عباراتو او د افاوی پورې اړه هم لري که یوه بده پېښه په مناسبو عبارتونو او ښې افادې سره مېړه ته څرګند شي ممکن دهغه د اعصابو د توفاني کېدو سبب نه شي او کېدای شي چې هغه ته د هغې د بدو عواقبو د منځه وړلو امکانات په لاس کې ورکړی.

لنډه دا چې د کورني او د کورنۍ د باندې دټولو مسئلو په مطرح کولو کې میرمنو ته په کار دی چې د معقولیت حوصلې او هوښیارتیا څخه کار رواخلي او په پوره زیرکي مېړه پوه او د هغه قناعت حاصل کړي.

نیکمرغه څه دی هغه کورنۍ چې د واقعي میرمنو د عمل څراغو ټولې فضا سپېڅلې صمیمي او له بې ډکه کړې دی.(۱)

(۱) بیدار ورځپاڼه، مزارشریف، رازقي نړیوال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو پر خلاف غوسه او تند خويي :

د ښځو پر ضد تند خويي په لاندې توګه ويشل کېږي:

غوسه کېدای شي داعمالو د څرنګوالی له مخې پر جنسي، رواني، فزيکي، اقتصادي او يا احساسي ډولونه باندې وويشتل شي.

تندخويي د قرباني د ځانګړتياوو پر بنسټ ويشل کېدای شي چې البته ددې موضوع تفصيل د يو لړ اخلاقي نزاکتونو له مخې لازم نه ليدل کېږي.

دتند خويي علت څه شی دی؟

د هغو څېړنو لـه مخې چې ترسره شوي هغـه نارينه چې د ښـځو پـه نسبت لـه خشونت څخه کار اخلی او په وهلو او ټکولو يې پيل کوی زياتره دا پر هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې هلتـه د تند خويي لـه چلنده کـار اخېستل کېږي، معمولاً ددې کورنۍ غړي جنګ او جدل خوښوونکی شخصيتونه لري او ځيني يې پر رواني ناروغي اخته وي چې دا خپګان يو ډول ناروغي بلل کېږي د ښځو ځورول او ټکول زياتره په هغو کورنيو کې ليدل کېږي چې غړي يې په الکولو او الکولي مشروباتو روږدي وي همدا شان ناوړه دودونه، رواني پېښې او شخصتي فکتورونه دا له هغو مواردو څخه شمېرل کېږي چې پر تند خويي باند سمه اغېزه لري.

په کورنۍ کې تند خويي او د هغو اغېزې:

د تندخويي په باب څېړنې ښيي چې پـه کـورنۍ کې د تند خويي شـته والـي د کوچنيانو پر رواني ودې او کړو وړو باندې ډېره خطرناکه اغېزه لـري او ممکنه ده چې د کورنيو شخړو د رامنځته کېدلو او په راتلونکي کې د هغوی د خپګان، ټولنيزوضد کړو وړو د الکولو او مخدره موادو د روږدې کېدلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر عامل وګرځي، د دې تر څنګ هغه ميندې چې د دې تند خويي قرباني دی بې له شکه يې پر خپل ځان باور ته پوره زيان رسېږي او انساني وقار يې د يادونې وړ ضرر وينې نو له دا سې مېندو بايد هيله وشي چې د خپلو اولادونو په سالمه روزنه کې ګټوره او اغېزمنه برخه واخلي. دا چې په کورنيو کې دا تباه کوونکي ټولنيزه ناروغی څنګه منځ ته راځي يو جلا بحث غواړي.

د مور او پلار غير منطقي دخالت :

دا ډول ستونزه په تنکيو ځوانانو او ټولنې ته د ورګډېدلو په درشل کې او د راتلونکي ژوند د لارې د ټاکلو په حساسه او ستونزمنه مرحله کې رامنځته کېږي په دې مهال کې يازوی د مور او پلار له منطقه لرې او سخت دخالتونه نه دي چې د اولادونو پر فکر او روح ناوړه اغېزه کوي بلکې دهغوی خير غوښتونکي نصيحتونه او پندونه هم د زلموټو د سالمو فکرونو په ګمراه کولو کې هم پوره اغېزه لري ځکه چې تنکيو ځوانانو ته هر ډول تلقين او ياتر اغېزه لاندې د هغوی را ورستنه په دې دوره کې د شخصيت د متعادلي ودې او فکري بشپړ بلوغ ته د لاس بري په لار کې خنډ ګرځي په تېره بيا هغوی چې په مور او پلار پورې تړلي وي او يا هغوی چې سر کښه او فرمان نه منونکي دي او هميشه له فکري خپلواکي څخه خبرې کوي لومړنی ډله چې هميشه د خپلواکه مسؤوليت او له تصميم نيونې څخه د تېښتې لپاره تياره زمينه لري د شغل يا تحصيلي څانګې د غوره کولو په مرحله کې چې د ځانګړې نظر څرګندونې دعقيدې د ښکاره کولو لپاره ښه قابو دی د مور او پلار د تلقين او بې ځايه دخالت له امله يې دا وروستنى دريځ له لاسه ورکړي دي او د عمر تر پايه پورې د سرې په دوهم صورت او علي البدل غړي په توګه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه ډله هم چې له مور او پلار سره يې دښمني او لالچ خپل هميشني عادت ګرځولي دي او دا مقاومت د خپل شخصيت د اثبات لامل بولي او کله چې ټولنې ته د ورننوتلو او د راتلونکي لارې د انتخاباتو په مرحله کې د مور و پلار له خير غوښتونکيو نصيحتونو او توصيو سره مخامخ کېږي بې له دې چې ځان ته د فکر کولو زحمت ورکړي يوازې له مور و پلار سره د مخالفت لپاره هغه لاره غوره کوي چې د هغوی د تمايلاتو او غوښتنو پر خلاف وي او يوازې په همدې سبب چې ځان او نورو ته ثابت کړي غواړي او کولای شي چې په خپله راتلونکي لار د ژوند کړنلاره غوره کړي په دې توګه د مور و پلار زړه سيزنې او غير منطقي مداخلي او خير غوښتونکي مهرباني ډېر ژر په يو ډول مزاحت او زړه سوړوالی اوړي.

له کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړل :

خواړه د لوی خدای تعالی په پيرزوينو کې ډېر اغېزمن نعمت دی او د انسان د ژوندانه له عواملو څخه هم يو مهم عامل دی، او بيا ددې خوندور نعمت خوند هغه مهال لا زيات شي چې په روغ صورت او خوشحالۍ سره وخوړل شي او بل لامل چې ددې نعمت خوند لا زياتوي هغه د کورنۍ له غړيو سره په يوه دسترخوان يو ځای په خوښۍ او خوشالۍ دهغو خوړل دی. د کورنۍ په ګډه د غذا د خوړلو يو مهم اغېزه پرته له دې چې لوږه له منځه وړي او په اشتها خوړل کېږي.

يو بل درمليزه اغېزه هم لري په تېره بيا د تنکيو ځوانانو په رواني حالت سمه او سالمه اغېزه کوي. دا خبره د پوهانو څېړنو او مطالعو جوته کړې ده هغوئ وايي هغه تنکي ځوانانو چې په رواني ناروغي اخته دي که دوئ د کورنۍ له غړيو سره په ګډه خواره وخوري نو يې د رواني سلامتيا په برخه کې پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستندوي تمامېږي د تجربو په نتيجه کې دا موضوع ثابته شوې ده هغه ځوانان چې تر رواني درملنې لاندې وي هغوئ په منځني ډول په اونۍ کې له پنځه وخته کم له خپلې کورنۍ سره په ګډه خواړه خوړلي دی حال دا چې دده روغو همزولو بیا په اونۍ کې له ۶ وختو زیات په ګډه د کورنۍ له غړيو سره ډوډۍ خوړلې ده.

دا څېړنه چې په ۲۵۹ تنکیو ځلمیانو ترسره شوی د خپل مور او پلار سره یې ګډ ژوند کاوه او ددوئ له منځه ۸۲ تنه په رواني ناروغي اخته او تر درملنې لاندې و او د دوی د ناروغۍ یو بل لامل روحي ګډوډی او اضطراب و.

په یوه دسترخوان د کورنۍ د ټولو غړيو د ډوډۍ خوړل چې زموږ په ټولنه کې د یو ګټور دود او د معاشرتي ښو ادابو څخه دی، د کورنۍ غړي چې یو بل ته سره خوا په خوا کښیني دې ته رابولي چې په خپلو منځونو کې د مینې او محبت ډک چلند کوي، او د دوی دا مهربانه چلند ونه حتی د ټولو د رواني حالت د سلامتي سره پوره مرسته کوي. په دې برخه کې ددې ټکي یادول هم په کار دی چې ښایي د کورنۍ هر یو لوی غړی هڅه وکړي چې دلته دا سې خبرې مطرح نه کړي چې خواشینوونکی وي او یا لکه زهر د خوړو خوند او کیفیت له منځه یوسي او اشتها ووژني.

نو ښه ده د هغو موضوعګانو سره تماس ونیول شي چې له خوښۍ ډکې او خندا ا راوړونکي وي ددې تر څنګه یو پر بل په یو ډول پیرزوینه ښکاره کړي ځکه خوښې او غوسه یا خپګان د اشتهايي غدو څخه د ترشحاتو په زیاتوالي او کمښت څرګند اغېزه کوي.(۱)

(۱) هیواد ، ۱۲۸ګڼه، ۱۳۸۱کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه په پښتو متلونو کې:

ښځه د بشري کورنۍ پخه ځښته او د نسلونو د تسلسل ډېره کلکه کړۍ ده ښځه د بشري ټولنو، ډېرین تهداب او د مادي او معنوي میراثونو له یو نسل څخه بل نسل ته سپارونکي مخلوق دی.

ښځه د انساني ټولنې د ډېر مهم قشر او لطیف جنس په صفت بللي شوي ده، او د انساني ژوند په ټولو اړخونو کې یې نقش پوره ټاکونکي دي.

همدارنګه د انساني ټولنې د نورو ایجادي او ټولنیزو ډګرونو تر څنګه ښځه په علمي او فرهنګي اړخونو کې هم د یادونې وړ مقام لري، په تېره بیا په عامیانه او ولسي ادب کې له یو خوا ددې فرهنګ ډېرې برخې د ښځو له خوا هستي شوي دي نو له بلې خوا زیاتره یې په خپله د همدې ښځو په اړوند ویلي شوي دي په کومو کې چې د ښځو د مقام لوړوالی، دریز، ارزښتمندي، درنښت او ګرانښت په ډاګه کوي.

د سړي د شخصیت په خوا کې د ښځې د شخصیت جوړه توب یو لازم او ملزوم حکم دی او د سړي د مفهوم سره د شخصي مفهوم نشلیدونکي موضوع ده او د یوې سکې دوه مخونه ګڼل کېږي، لکه په دې پښتو متل کې «ښځه د تن جامه ده».

ددې متل مانا داده چې د سړي لپاره بربنډ توب او لوڅوالي د شرم او سپکوالي خبره ده سړي هغه وخت له شرمه په پرده کې خوندي پاتې کېدای شي چې جامې یې په تن کې وي ددې په خوا کې هیڅ یو سړي په ټولنه کې یې لباسه او سیدلای نه شي او د جامو اغوستل له لومړنی ضرورت څخه شمېرل کېږي نو داده چې ښځه د سړي لپاره د جامې حیثیت لري پښتو متل دی چې وایي: «سړي غرونه دي، ښځې اړمونه دي».

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې متل کې که هم د سړي شخصيت لکه غر ډېر لوړ، ډېر درونند او له ډېر برمه ډک دي خو ددې تر څنګه د سړي پر شخصيت باندې د ښځې پريکونې اغېزمنې هم تر هغه کمه نه ده ځکه په پورتني متل کې دا حقيقت پوره په ډاګه شوي دي چې د غه غرونه د نړۍ بل هېڅ قدرت نه شي خوځولي او اړولای، مګر د يوې پياوړي قوي او خارق العاده اړم په توګه يوازې د ښځې اغېزناکې ده چې دغه غرونه خوځوي او يا يې اړوي او په خپل ذات کې دا معجزې ته يوه ورته پېښه ده خو دا معجزه بس د همدې ښځې پورې مختصه ده او د هغې د درانده شخصيت څرګندويه ګڼل کېږي.

دا يوه منطقي خبره ده چې ښځه د خپلو ظريفانه خصوصيتونو او ملکوتي خصلتونه په برکت د سړي د شخصيت په معنويت کې نفوذ کوي، د هغه روح او روان د خپل تسلط لاندې راولي.

دا نفوذ او تسلط يا د سړي شخصيت ته وده او روانق ورکوي او يا يې شخصيت د چا خبره پر مځکه منډې او سپکوي يې نو دا يو واقعيت دي چې دغو رو انساني مشخصاتو درلودونکي ښځه فرښته ده او برعکس د ناوړو خويونو او کرکجنو عادتونو لرونکې ښځه بلا ده هغه چې په افغاني ټولنه کې هميشني ملګري او تر مړينې پورې تر خلاصون نه لري لکه چې په دې متل کې د ښځې ناوړتيا او شومتوب داسې تعبير شوي دي.

«بده ماينه تنګه موچنه ده».

نو له دې ځايه د ښځې په واده کولو کې ښايي له ډېر غور او سنجش څخه کار واخېستل شي ځکه ښځه مړۍ نه ده چې لري وغورځول شي او يا د جنس غوندې خرڅه شي په افغاني کورنۍ او ټولنه کې د ښځې لپاره د پت درنښت منښت او ګرانښت معيارونه په دې موضوع کې پراته دي چې د خپلې کورنۍ په تېره د خپل مېړه د ننګ او عزت او نيکنامې شمله جګه وساتي او د هغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکمرغۍ او هوسا ژوند تامینونکي، د میني او ګرانښت وړتیا ولرلای شي چې دا د افغاني مېړمنو سوچه افغاني او اسلامي ممیزه ده، برعکس کېدلای شي چې زموږ د ټولنې ددې اخلاقي غورو موازینو او ټولنیزو غوښتنو څخه یوه ښځه سرغړونه وکړي د مېړه د کورنۍ د بدنامۍ او په ټولنه کې دهغو د رسوایي لامل وګرځي د داسې ښځې څېره په لاندې پښتو متل کې په ډېر ویانده شکل داسې کښل شوي دي.

«سرخیلي ښه ده نه مېړه شړلي».

پورتني متل په دې دلالت کوي چې د ښځې د سر ویښتان د هغې د پت عزت ننګ او ښځینه شرافت سمبول دي او د ټولنې په حاکمو مقرراتو او مسلطو دودونو کې دهغې د سر د ویښتانو خریول د نه بخښونکي جرم جزا ګڼل کېږي، تردې لا پورته د یو ښځې د شخصیت د سپکاوي او رسوایي لپاره د مېړه له کوره شړل لا د بې ساري شرم او عار خبره ده نو داده چې پښتني مېړمنې هر ډول کورنۍ ستونزې، فامیلي ناخوالي او نادودې او د تاوتریخوالي شکلونه پر ځان مني حتا ګویا د اور په منځ کې د اوسېدنې شرایط ګالي خو د مېړه له کوره شړل ورته تر هرې سپکاوي او جزا ډېره لوړه سزا تلقي کېږي.(۱)

(۱) اصلاح، ۱۰ حوت، ۱۳۸۱.

پر ښځو باندې تاوتریخوالی :

پر ښځو باندې د تاوتریخوالی پدیده لکه نن سبا په افغانستان کې د نشه ایزو توکو د تولید، تورید او قاچاق کولو، ترهګرۍ او تروریزم، اداري فساد او یو لړ نورو فسادونو غوندې عمومیت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاوتريخوالي او خشونت مفهوم چې پر ښځو باندې د زور زياتې، د قار او غوسې د هغوئ د حقه اسلامي، بشري، مدني او ټولنيزو حقونو يا په بل عبارت د هغوئ د طبيعي، ميثاقي او قانوني حقونو تر پښو لاندې کولو په عملونو او چلندونو کې افاده کېداى شي يوه خورا کرکجنه ټولنيزه پديده شمېرل کېږي، چې د خورا پراخو بُعدونو او اړخونو لرونکي او د فرد د کورنۍ ځخه نيولي تر ټولنو پورې دخورا زياتو زيانمنيو او بدبختيو لامل ګرځي. تاوتريخوالى او پر ښځو تاوتريخوالى يعنى څه؟

که په يوڅه وضاحت او دهغه د مفاهيمو په پاملرنې سره تعريف شى نو ويل کېداى شي، پر ښځو باندې تاوتريخوالي چې فزيکي، جنسي، رواني او اقتصادي تاوتريخوالي په کې شامل دى د معمول له مخې د جنسي تاوتريخوالي په نامه يادېږي چې په خاصه توګه څه د فرد او کورنۍ له خوا د څه د ټولنې له خوا پر ښځينه جنس تطبيقېږي او دا ځکه چې دا ډول تاوتريخوالي هغه عملونه دي که چېرته د ښځو پر ځاى پر يو مامور، ګاونډي او يا په بل چا په ټولنه کې ترسره شي نو په دې صورت کې د مجازات وړ دى خو د معمول له مخې جنسي تاوتريخوالي پر ښځو باندې په کورني چاپېريال کې د کورنۍ د غړيو له خوا عملي کېږي.

نن سبا په نړۍ کې نږدې له هر يوې ښځې ځخه درې ښځې تر وهلو ټکولو، جنسي تيريو، او د تاوتريخوالى د داسې نورو ډولونو لاندې راځي او په زياترو وختونو کې هغه کسان چې د تاوتريخوالي د ناوړه عمل عاملين ګرځي په دې جمله کې د ښځو د کورنيو غړي او يا نږدې خپلوان شامل دى.

د جنسيت پر بنسټ تاوتريخوالي په زياتېدونکې کچه پراختيا مومي او د عامې روغتيا او له بشري حقونو د سرغړونو په برخه کې د لويو انديښنو ځخه شميرل کېږي پر ښځو باندې د هر ډول تبعيض د محوه کولو نړيوالـه اعلاميـه د بشري حقونـو لـومړنى سند دى چې پر ښځو د تاوتريخوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوع یې په پوره صراحت او مشخص توب سره مطرح کړي ده، دا اعلامیه په دې تاکید کوي چې پر ښځو تاوتریخوالي د ښځو د بشري حقونو ته پوره زیان رسوي او د هغوئ په اساسي ازادیو په لاسرسي کې خنډونه رامنځته کوي او په هر مهال کې یې یو داسې عمل ګڼي چې ښځو ته جنسي او رواني زیانونه رسوي او په دې برخه کې یو جدي ګواښ تلقي کېږي د یو داسې ګواښ اوناوړه عمل په توګه چې د خصوصي او یا ټولنیز ژوند په ساحه کې له ازادۍ څخه بې برخې توب په کې شامل دی. دې تعریف د دې اعلامیې په دوهمه ماده کې بیا له سره پوخوالی موندلی دی په دې ماده کې هغه برخې چې پر ښځو تاوتریخوالي په کې په عمومي توګه رامنځته کېږي په دریو برخو ویشل شوي دي.

۱-فزیکي تاوتریخوالي

۲-جنسي تاوتریخوالي

۳-رواني تاوتریخوالي

چې دا درې ډوله تاوتریخوالي پر ښځو باندې د کورنۍ په چاپېریال کې تطبیقېږي. په دې ټولو کې وهل ټکول، جنسي تیریو پر ماشومانو نجونو د ودونو په تړاو او د جهزیې او لګښتونو په اړه د تاوتریخوالي په شمول د مېړونو او د هغو دودونو په واسطه چې پر ښځو د تاوتریخوالي لامل ګرځي او له ښځو څخه د ناوړه ګټو اخېستنو په اړه تاوتریخوالي.

په ټولنه کې فزیکي جنسي او رواني تاوتریخوالي، د جنسي تېریو، د جنسي ګټې اخېستنې، د ښځو د ازادیو او ځورولو او سپکولو، د کار په محل، تحصیلي موسسو او د نورو ټولو محلونو، د ښځو د قاچاق او د هغو بدکاریو ته د مخې کولو په ګډون تاوتریخوالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه فزیکي جنسي او رواني تاوتریخوالي چې د دولت د اقدام او یا د سترګو پټولو یعنې اغماض په نتیجه کې هر چېرته رامنځته شوي وي (په افغانستان کې پر ښځو باندې تاوتریخوالې.

د تاوتریخوالي مظاهر :

که په عمومي توګه په ټولنه کې د تاوتریخوالي لاملونه وڅېړل شي ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي په لاندنیو مواردو کې روان دي:

۱.د ماشومو نجونو د قانوني عمر څخه د مخه، د مورو پلار او یا د ورونړو په خوښه اجباري ودونه.

۲.تر زیږنې د مخه په نوم کول.

۳.په بدو کې ودونه

۴.په بدل کې ودونه، د ښاروو سره د ښځو تبادله

۵.په پور او جوارۍ کې ودونه

۶.نذری او خیراتي ودونه

۷.د ملاتړ په خاطر ودونه

۸.د ځوانانو له خوا غولوونکی ودونه

۹.په ودونو کې د زیات ولور اخېستنه

۱۰.د پیسو په مقابل کې بوډا یانو ته ودول

۱۱.په ودونو کې له حده وتلي لګښتونه او داسې نور

۱۲.د مېړه تر مېړنیې وروسته د مېړه خپلوانو ته په نکاح کول

۱۳.د زده کړې له حقه بې برخې کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. د کار او ټولنیز فعالیت په لار کې خنډ کېدل

۱۵. له میراثه محرومول

۱۶. په روغتیایي خدمتونو له لاسرسي بې برخې توب

۱۷. د فزیکي تاوتریخوالي له مظاهرو څخه وهل، ټکول، پزه غوڅول، د وجود غړي عیبجن کول، داغل، په اور سوځول په شاقه چارو ګومارل.

۱۹. جنسي تیري، د هغو په بېلا بېلو ډولونو، حتی په ډله ایز ډول د مرګ تر پلې د هغو ترسره کول او لابدکاریو ته ګومارل.

۲۰. د رواني تاوتریخوالي له جملې څخه لکه سپکې سپورې ویل، ښکنځلې کول د بدو کلمو کارول تهدیدول، سپکول، ځورول او ازارول او ددې ډول ورته چلندونو له لیارې لیونتوب ته رسول.

۱. د مور و پلار له کوره منع کول

۲. له تحصیله او یا له وظیفې ایستل

۳. د تحصیل په موده کې د ښوونځي او کور ترمنځه په لار کې بې امنی

۴. طلاق ورکول

۵. یا دا چې کورني تاوتریخوالی یعنې د ډېر زیات زرو زیاتې په وجه، ځان سیزنې، زندی کول، زهر خوړلو، ځان سیند ته غورځول اود ځان وژنې داسې نورو عملونو ته لاس اچوي.

۶. له کوره تیښته هم ددغه ډول تاوتریخوالی له مظاهرو څخه شمېرل کېږي.

۷. له کوره شړل یا په کور کې د کورني حقونو څخه محرومول او د کور په چارو کې بې صلاحیته کول.

۸. د ښځو تښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو داسې نورې پدیدې چې پر ښځو باندې د تاوتریخوالی مظاهر او ډولونه ګڼل کېږي.

که په پایله کې وویل شي دغه ټولې د تاوتریخوالي هغه پېښې او چلندونه دي چې زموږ د هېواد په هره ګوښه کې پر ښځې عملي کېږي او د ښځو د امظلوم، محکوم او محروم جنس ترې ځورېږي او قرباني کېږي او که په تاکید سره ښایي وویل شي چې د تاوتریخوالي د سترو لاملونو څخه په ټولنه کې د ناوړو دودونو واکمني، بې سوادي او بې علمي د ښځو له حقونو ناخبرې، اقتصادي کمزوري او داسې نورو لاملونو څخه عبارت دي چې پر ښځو د تاوتریخوالي په اعمالو کې ټاکونکي نقش لري. (۱)

(۱) میرمن مجله، **۳۵** ګڼه، میزان- عقرب، **۱۳۸۹** کال.

د کورنۍ ژوند رمزونه :

په طبیعي ډول کور او کورنۍ د یو ټولنیز نعمت په توګه د انسان لپاره د هر اړخیزو نیکمرغیو هوساینو، خوښیو او راحت په یو کلي مفهوم سره د ډېرو نیکبختیو په زړه پورې او ډاډمن کانون ګڼل کېږي.

دا یو بیخې تجربه شوې او منطقي واقعیت دی کله چې څوک د ورځینو رسمي او شخصي چارو او یا نورو مصروفیتونو د درلودلو له مخې له کوره بهر یو څه وخت تیروي، په دې موده کې ناګریز یا به د وظیفوي ستونزو او جنجالونو په وجه او یا د عصبي تشویش یا کېدای شي چې د ټولنیز خصوصیت له مخې د ځینو کسانو د ناوړو برخوردونو او چلندونو او یا د یو لړ خواشینوونکو پېښو او داسې نورو ناوړو پدېدو سره د مخامخ کېدو وروسته په عصباني، کسالت او یا د روحي ګډوډ حالت تر فشار لاندې په غیر روماله وضعه کور ته راستون شي دلته امکان لري چې د دوو متفاوتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالتونو سره مخامخ شي يا دا چې د دغه ځورونکي فشار لپاره د کورنۍ په زړه پورې فضا ، د ميرمنۍ او د کورنۍ د نورو غړو له صميمانه او مينې ډک هر کلي او په خلص مفهوم د کورنۍ د مسکيز او سندريز چاپيريال سره د مخامخ کېدو په صورت کې له اوږو غورځي او په بشپړه توګه د راحت، هوساينې او رضايت احساس يې د ورځې، د تېر شوي له ناخواليو څخه د را پيدا شوي د ستومانه حالت په معکوس ډول تعريفوي او يا دا چې کور ته د راننوتلو سره سم د کور فضا سړه غير عاطفانه او جنجالي وکتل شي د سړي په اوږو د ورځې د ناخواليو کې دغه دواړه متقابل مخالف او متضاد حالات بايد عادي خبره ونه ګڼل شي او په دې ټولو کې د ښځې د خالت او اغېزمنې ټاکوونکي برخه لري او دا له دې امله چې د ښځې او مېړه ترمنځه اړيکې په زښته زيات عاطفي تار تړل شوي وي او په دې مواقعو کې ډېره کمه بې پروا يي، بې تفاوتي غير مسؤولانه او غير عاطفانه برخورد دغه رابطه تر سختې اغيزې لاندې راولي او حتی د کورنۍ په ماحول کې د کرکې، نفرت، بدبينۍ او نوميدۍ فضا رامنځته کوي او د دې لپاره چې د مېړه او ښځې تر منځه د همسرۍ مناسبات د مينې، عاطفي صميمت خلوص او ګذشت له ښېګڼو ډک هميشني ټېنګ او نورمال پاتې شوي وي، نو په دې برخه کې د يو لړ اخلاقي موازينو ، کورنيو نزاکتونو ، د متقابل احترام او حقوقونو جدي رعايت کول ته پورته ضرورت دي.

د دې مناسباتو د ټېنګو او خوږو د برقرارۍ اساس د ښځې او مېړه په هر اړخيزه دقيقه او ژوره ماهوي پېژندنه ولاړ دي او حتی د واده په لومړنيو شپو او ورځو کې بايد دواړه يعنې مېړه او ښځه خپله پاملرنه همدې موضوع ته ځېر مه کړي چې يو او بل په تمام مانا وپېژني او خپل سايکولوژيکي مشخصات په بشپړ ډول درک کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د هرې ورځې په تېریدلو سره په دې برخه کې خپل معلومات مخ په تکمیل او د تجربو په غناتمندۍ کې هڅه وکړي، د پند او عبرت او د راتلونکي ژوند د زده کړو د پاره ترې کار واخلي که موضوع یو څه بربنډه شي نو ښایي د یو او بل په طبیعي عادتونو، فطري خاصیتونو، روحي ځانګړتیاوو په لازمه توه وپوهېږي د یو او بل د کمزورو نقطو او یا په هغه څه ښه پوهېدنه حاصله کړي چې د حساسیتونو او نزاکتونو د رامنځته کېدو عامل ګرځي.

دا ډېره ساده او معمولي خبره ده، چې مېړه او ښځه که وغواړي د خپل ګډ ژوند په بهیر او اوږدو کې د ډېرو نږدې او خوږو مناسباتو په درلودلو سره د خپلې کورنۍ فضا له مینې او پیرزوینې ډکه وساتي او د هغو عادتونو له تکرار څخه په کلکه ډډه وکړي چې حساسیتونه او حسادتونه رامنځته کوي، د یو او بل تر منځه له ګرانښت او مینې ډک مناسبات د زهرجني اغېزې لاندې راولي.

دا به د یوه مېړه او ښځې لپاره ډېره نامناسبه خبره وي چې د ګډ ژوند په جریان کې د ګډ سرنوشت باوجود یو او بل ونه پېژندلای شي، سره بیګانه د اخلاقي ممیزاتو او فطري طبعو او سلیقي سره معرفت ونه لري.

باید پورتنۍ موضوع ته کم ارزښت ورنه کړ شي ځکه په دې مورد کې ډېر لږه بې پروای بې احتیاطي او سهل انګاري او د نه مسؤلیت نه احساس د کورنۍ فضا مغشوشوي، د مېړه او ښځې ترمنځه د مینې رښتینولي پیرزوینې او عاطفي رابطې ته زیان رسوي او حتی تکرار او د تکرار تداوم یې د دوئ ترمنځه فامیلي او د همسرۍ پیوند ونه شلوي او ورپسې د طلاق موضوع رامنځته کوي او یا دا چې کورنۍ د دې په ځای چې د انسان د هوسا، خوشاله بختور ژوند کانون او په زړه پورې دمه ځای وي، برعکس له جنجالونو او ناخوالیو ډک ماحول باندې اړوي او حتی له نفرت او انزجار نه په ډک محیط

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې بدلوي، نو داسې ځوک به له کوره چيرته و تښتي او ځومره ګرانه ده چې ځوک له بهره ستړي ستومانه، خپه او په عصباني حالت کور ته راشي، د کور له عاطفي ښېګڼو، تودې فضا له ټولو ستړياوو او ځورووونکو تصوراتو ځخه فارغوي.

د مېړه او ښځې رابطه ډېره حساسه ښه لري که يو له بله ګيله من شي نو د نوميديو په صورت کې به د چا سره د زړه خواله وکړي و کېداى شي د يو زهرجني عقدي په شکل ور سره پاتې شي او ددې غوټې چاودنه ټول کورنۍ مناسبات په زهرو ککړوي.

دمېړه او ښځې ترمنځه اړيکې د ډېر کلکوالي باوجود ډېر نازکې هم دي خو کلکه ساتنه يې دومره ګرانه خبره هم نه ده په دې مفهوم کې مېړه او ښځه يو او بل ښه وپېژني او يو پر بل باندې پوره ډاډه او باوري وي نو که چېرته هر يو يې د کومې موضوع او يا عمل سره حساسيت ولري نو په کار دي چې په جدي توګه له هغوى ځخه ډډه وکړي او د عکس العملونه له تبارز ځخه د مخنيوي په خاطر ډېره ښه مشوره او تدبير د دواړوو خواوو حوصله مندي، چوپتيا، چشم پوشي صبر، او ګذشت دي، کېداى شي دا ناوړه وضع ډېر دوام ونه کړي او کله چې بېرته نورمال حالت رامنځته شي نو په صميمانه لهجه د يو او بل ملامتول ناوړه عکس العلمونه نه ايجادوي.

زموږ په هېواد کې ډېرې کورنۍ شته دی چې د جګړه ايزو ناوړو او تباه کوونکو شرايطو د اغېزمنې په وجه د هغوى غړي په شکل د اشکالو سره په روحي ناروغيو او عصبي تشوشاتو اخته دي او همېشه دا ناروغي لکه ګوګړو چې اور اچوي لګېږي.

په کورنۍ کې ددې حالتونو په پاملرنې سره بيا هم د مېړه د روحي حالت درک ډېر مهم او ارزښتناک دي مېرمنې بايد دا ټکي همېشه له يادو ونه باسي. که

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېړه يې پهتر يو تندي، قهرجني وضعي، په اولادونو قاربدل، وهل او بد رد ورته ويل او داسې نور برخوردونو او د رويو خپه کېږي او د محترق کېدلو عامل يې ګرځي ښيي په کلکه ترې ډډه وشي کنه که چېرته مېړه د خپلې مېرمنې د پورتنيو ملحوظاتو په پام کې دنه نيولو له کبله عصباني شي او يا د عصبي شوکت سره مخامخ شي او ماندينه يې بيا هم خپلو نانديو او د پورتنيو لاملونو تکرارولو ته دوام ورکړي او د مېړه حساسيت ته لا اور واچوي، نو څه فکر کوي چې مېړه به د څومره ځورونکي حالت او مايوسۍ سره مخامخ شي، صرف نظر له دې چې دا وضعه د دوئ د اولادونو په رزونه او راتلونکي حياتي سرنوشت بده اغېزه کوي، بې له شکه د مېړه او ښځې ترمنځه د مناقشو، بيزارۍ، کرکې او نفرت عوامل برابروي او ډېر ناوړه عواقب رامنځته کوي، خو دا ډېره اسانه خبره ده چې ښځه له پوره دلسوزانه او عاطفي چلند او له پورتنيو يادو شوو مشورو څخه کار واخلي ډېر داسې ممکن کېداى شي چې مېرمن او مېړه د ډوډۍ خوړلو په مهال او يا د مېلمنو په موجوديت او يا داسې نورو مواقعو کې د خپلو اولادونو سره هغسې ناوړه برخورد کوي چې د مخه ترې يادونه وشوه آيا څه فکر کېداى شي دا بې تفاوتي او له کم اهميتي نه ډک عمل به په دسترخوان په ناستو کسانو باندې خواړه زهرجن نه کړي؟ او يا مېلمانه په داسې استنباط نه کړي چې ګوندې دوئ کره په راتګ يې خپه دي، لنډه دا چې مېړه او ښځه د يو بل لپاره د ژوندانه ډېر ښه خواخوږي، مخلص او وفادار ملګري دي او د ژوندانه شپې او ورځې د کورنۍ او ژوند د رمزونو په ژورو پوهېدونو سره په ډېره خوشالۍ، نيکمرغۍ تېرولاى شي او بالاخره وطن او خلکو ته په پوره وړتيا او پياوړتيا سره د بريااليو او ګټورو خدمتونو مصدر ګرځېدلي شي.(۱)

(۱) هموطن مجله، قبايلو وزارت، ۸۲ ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کونړ ولايت کې د ښځو په وړاندې د تاوتريخوالي پديدې په ډېره ټيټه کچه کې دي:

دکونړ ولايت د ښځو چارو رياست چې د هغه ولايت د اداري تشکيل په چوکاټ کې د ۱۳۸۲ کال د چنګابن په مياشت کې په نهو څانګو تاسيس شوي دي، عبارت د لاندنې څانګو څخه دي:

اداري، جنسي، اقتصادي، زده کړې، خپرونې، ښوونې او روزنې، روغتيا او حرفي.

چې ددې څانګو کار کوونکو ګټور او اغېزمن فعاليتونو په هغه ولايت کې د ښځو دحقونو د تامينولو لپاره او په کليو او بانډو کې د خلکو د عامه پوهاوي او د ښځو په وړاندې د تاوتريخواي د کچې د مينه وړلو کې د يادونې وړ ونډه لوبولي دي، څرنګه چې په دغه ولايت کې ټولنيزو پېښو ښودلې ده چې هلته د ناوړه رواجونو او رسمونو د واکمنۍ له امله په يو شمېر کورنيو کې نجونې په کوچنيوالي کې کوژده او واده کېدلي حتی کوچني نجونې سپين ږيرو ته واده کېدې او يو خاوند له دوو تنه زياتې ښځې درلودلې په پور او بدو او په بدل ورکول کېدلي، ښځه په خاروو او جنسونو مبادله کېدلې، په نذر کې ورکول کېدلي او په شکل د شکلونو د دوئ د راتلونکي برخليک سره ناوړي لوبې لوبېدلې او قرباني کېدلې.

ددې کرکجن برخليک ځېنې قرباني شوي نجونې او ښځې د خپل ژوند ددغو ترخو او زهرجنو پدېدو څخه د ځان ژغورولو په خاطر له کورنيو څخه تښتېدلي او يا به يې دکونړ او پيچ سيندونو ته ځان وراچوو، ځانونه به يې زندۍ کول، ځانونه ته به يې اور اچاوه يا به يې زهر خوړل او د کورنيو د نارينه له خوا به په دې ډول تېري کېدل تحميليدلي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا ډول پېښې د کونړ په ولایت کې بیخې زیاتې وي. دا هغه څرګندونې وي چې د کونړولایت د ښځو چارو د ریاست مشري محترمې الحاج مرحبا کریمي وړاندې کړې دي. نوموړې یوازې د تاوتریخوالي له مظاهرو څخه د ګوتو په شمېر یو څو پېښو ته په اشارې سره وویل: تر اوسه پورې د اسعداباد د شین کوړک په کلي کې د یوې ښځې مېړه د مور او پلار په لمسونې سره هغې ته اور واچوو خو ډېر ژر هغه له دغه تیري وژغورول شوه.

په ځینو کلیو کې بیخې کمې داسې کوژدې شوې دي چې ماشومه نجلۍ بوډا سړي ته واده شوې ده او یوازې هغه پېښنه بیخې ځورونکې او زړه بوږنوکې وه چې د نرنګ ولسوالۍ د غونډو په کلي کې د ټوپکوالو له خوا په یوې کورنۍ برید وشو او د یوې ښوونکې ښځې په شمول یې د کورنۍ یو شمېر ښځې په شهادت ورسولې. کله چې د کونړ د ښځو چارو د مشرې څخه په کونړ کې د تاوتریخوالي د مظاهرو د کچې د بیخې را ټېټېدو په اړه پوښتنه وشوه هغې وویل: ددې ریاست ټول مدیریتوونه په تېره بیا د زده کړې، تعلیم و تربیې او خېرونو څانګو په دې تړاو خپلې دندې په اغېزمن ډول اجرا کوي او د خپلو کړنو د لا اغېزمنتوب په خاطر د ښځو چارو ریاست له خوا په کلیو او بانډو کې سیمه ییزې شوراګانې جوړې شوې دي او هلته د ملا امامانو او عالمانو او د کلیو د مشرانو له خوا د تاوتریخوالي د ټولو مظاهرو د منځه وړلو لپاره د خلکو سره غونډې جوړېږي او د ښځو چارو ریاست د اړوندو څانګو د مسوولینو په ګډون پراخ تبلیغاتي کړنو تر سره کېږي، چې ددې عامه پوهاوې په نتیجه کې خلک د ناوړو دودونو او د تاوتریخوالي په زیانونو پوه شوي دي او په عنعنوي ډول اوس د هغو ټولو مخنیوي کوي او په خپلو متقابلو حقوقو هم پوهېدلې دي.

که څه هم نجونې په دوديز ډول د مېړه په انتخابولو کې هیڅ صلاحیت نه لري. خو پوهېږي چې مور او پلار یې ددې د نیکبختۍ لپاره هغه چاته ورکوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلونکي ژوند يې تباه نه شي نو واده چې د هغوئ له پريکړې سرغړونه عار گڼي او رضايت ښيي.

محترم مرحبا کريمي زياته کړه:

خو دوئ دغو محلي شوراگانو له خوا د نارينه او ښځو په حقوقو د پوهېدلو په اړه د روغتيا د ځانگې په مرسته دعامه پوهاوني چارې پر مخ رسولي او حتی د اميدوارو ښځو سره د هغو د نازيږېدني ماشوم او د دوی د ميندو د روغتيا په اړه لازمي لارښوونې کوي. د لازم خوراک، څښاک، او د نورو تدبيرونو سپارښتنه ورته کوي طبيعي ده چې د بشپړ ډول د تاوتريخوالي عوامل چې د ناوړو عنعنو څخه سرچينه اخلي او هغه هم په کليو کې له منځه وړل ډېر سخت کار دي او خامخا ځينې کورنۍ ترې زيانمنې کېږي.

الحاج مرحبا وويل: کېدای شي چې په ځينو کورنيو کې پر ښځو تاوتريخوالي تحميل او د هغوئ حقونه نقض شي مور دغسې پېښې د ولايت حقوقې، ځارنوالۍ او جنايي ځانگو ته وړاندې کوو او تر زور زياتې لاندې راغليو ښځو له حقوقو څخه هم د دوديزو جرگو له لارې او يا د حقوقي له لارې دفاع کوو.

بايد وويل شي چې په سلو کې ٪۷۰ ښځې له خوابنو او همدا فيصدې د نندريانو له ناوړو چلندونو څخه شکايت لري چې د کونړ په ښځينه ليسه کې د ځوښوونکو په منځ کې دغه څېړنه ترسره شوه.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۰۱ گڼه، ميزان - عقرب، ۱۳۸۲کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تپل شوې میني :

د ځارنې او تپل شوې مینې طریقه یا په بله وینا نازولتوب او په مینه کې بندیدل په اصل کې د شخصیت ناروغۍ ته ورته دوه علتونه دي چې په ستونزمنه توګه سره ګډ شوي دي په داسې حال کې چې یوه له بله جلا کېدای نه شي او که هر څومره جلا جلا تر کتنې لاندې ونیول شي. بیا هم دا دواړه لاملونه چې د اولادونو په نسبت د مور او پلار له نرمو عواطفو او سختو احساساتو څخه را پیدا شوي دي د کوچنیانو او زلموټو د شخصیت په بنسټ کې په هغسې په کراره او زیان رسوونکي توګه سورې او وده کوي چې انسان تر ډېرې مودې پورې د هغې د خطر احساس کوي او حتی کله چې د شخصیت په وده کې د وروسته پاتې والي او په ټپه دربدنې نښې نښانې را ځرګندېږي د مور او پلار یو زیات شمېر بیا هم نه شي کولای چې د دې فاجعې پر ژورتیا باندې ځانونه وپوهوي او ځینې وخت چې دا پېښې په روښانه توګه را ځرګندېږي او د مور او پلار ورته پام کېږي چې څومره نازولی او بې ارادې ماشومان یې راوړي دي هغه چې د ژوندانه له زغملو څخه کمزوري دي نو ځرنګه چې د هغو د را ځرګندېدنې د رښتیني سبب یعنې له خپل غلط چلند څخه خبر نه دی هغسې چارو ته لاس اچوي چې نه یوازې په دردنه خوري بلکې هغه لا زیانمنوي لکه رټنه، اخطار، نصیحت، ګواښ او سپکاوی او حتی وعدې او وعید چې دا ټول هېڅ ګټوره پایله نه لري او دا چې مور او پلار د کمزورتیا احساس کوي او د روزنې له سلاکارانو څخه دې مرسته وغواړي.

ملا خوړی :

دامیدواري په مهال امیدوارو ښځو ته ملا خوږي ډېره ځورونکي ستونزه ده امیدواري ښځې له امیدواري کېدو سره دواره په ملا خوږي اخته کېږي. لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې په دې مرحله کې جنین وده کوي ورسره جوخت رحم له خپل لومړی حالت څخه غټېږي.

ددوی دا اندازه چې په یوه برخه کې راټولېږي د امیدواري ښځې د بدن پر انډول توب اغېزه کوي او د ستونزو د رامنځ ته کېدو لامل ګرځي.

د امیدواري په وخت کې د ملا خوږي لاملونو :

د امیدواري په مهال ملا خوږي زیات لاملونه لري؛ او په معمولي توګه د ملا د عضلو له کشش څخه را پیدا کېږي د ګېډې د عضلو کمزورتیا هم د ملا خوږي لامل ګرځېدلای شي، د ګېډې عضلې په طبیعي، ډول د مهر و ستنه پیاوړي کوي او د ملا په سلامتي کې د یادونې وړ برخه لري.

دامیدواري هورمونو ته عضلي شلوي او دا هم پر ملا خوږي اغېزه کوي ملا خوږي معمولاً د امیدواري له دوهمې دورې میاشتنې څخه پیل کېږي او امکان لري تر زیږېدو وروسته هم ملا خوږي پر خپل حال پاتې شي.

سلیقه:

سلیقه د انسان د ننني او باطني شخصیت، د ښکلیتوب دا ړخ ویانده تصویر او دهغه د تمکین تعبیر دي هغه چې د انسان په کړو وړو، خوراک، پوښاک، ناستي، ولاړې او د ژوندانه په داسي نورو چارو کې ځان ښکاره کوي، له همدې ځایه د یوې کورنۍ د غړو سلیقه دهغوی په دسترخوان کالیو او کړو وړوکی په ډېره ښه توګه تجسم مومي.

سلیقه د یوه شی د کیفیت او ارزښت پورې دومره تعلق نه لري بلکې د هغې ډېر ویانده معیار له هغی شی څخه په پوره ذوق سره د غورې ګټې اخېستنې په برخو کې جوتېږي د مثال په ډول، که څوک یوه قیمتي ټوټه په لوړه بیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راونیسي اما په نالایقه خیاط یې وګنډي چې د قدو قوارې او اندام له مخې ورسره هېڅ تناسب ونه لري، خو دا ډول کالي د هغو کالیو سره چې له ساده او ارزان بیې ټوټې څخه په پوره سلیقه او تناسب جوړ شوي وي ښکاره توپیر لري، په دې مانا چې د شخص په ځان کې مناسب ښکاري او د نورو په نزد یې باوقاره ښيي او یا که ښه او مکفي خواړه په بې سلیقه توب سره پاخه شي، په ناولو لوښو او خیرن دسترخوان کې د چا په مخکې کېښودل شي نو طبیعي ده چې د هغو عادي خوړو سره د مقایسې وړ نه دي چې په ښه سلیقه پاخه، په پاکو لوښو کې اچول شوي او په پاک دسترخوان کې په ښه سلیقه د چا و مخکې کېښودل شي، بې له شکه دا خواړه چې د ښه رنګ، ښه بوی او ښه خوند درلودونکی دی، د انسان اشتباه تحریکوي او په شوق ترې استفاده کېدای شي دا چې وایي د یوې ښځې ښکلا او قابلیت د هغې له دسترخوانه او کالیو څخه جوتېږي پر ځای او منطقي خبره ده.

وایي یو وخت یو څوک د یوه نوي اشنا کره مېلمه شو کله چې یې ډوډۍ وخوړله نو کوربه ته یې وویل: اشنا ستاسې په کور کې دا پخلې درو ښځو کړی دي؟

یعنې وچه ډوډۍ یوې ښځې؛ نګولی بلې ښځې او چای یوې بلې ښځې تیار کړي دي کوربه په پوره تعجب ورته ځواب ورکړ، هوکی همدغسې ده خو له څه وپوهېدلی؟

مېلمه ورته وویل: ستا له دسترخوانه وپوهېدلم.

رښتیا ده چې سلیقه د ژوند په ټولو برخو کې خاص اهمیت لري، سلیقه ده چې د انسان شخصیت ته قیمت ورکوي او معنوي ارزښت یې تعینوي او د نورو په نزد یې درونذ او با تمکینه ښکاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیقه ده چې د انسان موقف اهلیت او لیاقت په ډاګه کوي، یعنې کله چې د چا په ځان کې ناموزونه او یا خیرن کالي وګورو دی خبرې ته هېڅ حاجت نه پاتې کېږي چې د هغه کورنۍ وضعه له نژدې څخه وکتل شي.

د پورتنیو لنډو څرګندونو په بنا هر چاته په کار دی چې د کورنۍ په ګردو چارو کې سلیقه کلکه په پام کې ونیسي، په تېره بیا ګرانو مېرمنو او ماشومانو ته ښایي چې د خپل ژوند په ټولو برخو کې سلیقه په پام کې ونیسي، او خپل ورځنې عادت یې وګرځوي.

ددې موضوع یوه مهمه برخه ده چې د سلیقې یوه مهمه برخه نظاظت او پاکي ده له تهذیب او متانت سره برابر کړه وړه او د شیانو او استعمال کې له ظریفانه ذوق څخه کار اخېستل دی.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۹ګڼه، ۲۳ قوس، ۱۳۸۱کال.

ښځه یا د طبیعت یو نازولی او غښتلی مخلوق :

ما چې کله د لومړي ځل لپاره نړۍ ته سترګې وغړولې او وزیږېدلم لومړی مخلوق چې مې وپېژانده غه مور (ښځه) ده.

ما دهغې تو دی او خوږې شیدی کوم چې د هغې له وینو او غوښو څخه راوتلې رودلی...

څومره چې ما ساه او غوښه اخېسته څومره چې زما هډونو او هډوکو وده کوله هغومره د هغې په وینو او غوښو کې کموالی راته. هوکی، زه دهغې له وینو پیدا شوی وم د هغه په وینو روزل کېدلم په دغه وړو کوالی کې چې زه د هغې د زړه ټوټه وم ما یوازې د هغې غوښن تیونه او سترګې موندلی او د هغې د یوې سره آشنا کېدلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه وخت دا زما د وجود عکس العمل وو چې په غیر شعوري توګه مې د نورو میندو تیونه نه رودل زه چې څومره لویدلم هڅه وکی او غوښه مې اخېستله هغومره راته خپل مور ګرانیدله زه د هغې د سینې ګل وم چې هر وخت د خپل ټټر پورې کلک نیولم او مینه به یې را باندې ماتوله، ماته هم د هغې پسته او توده غېږه د ټول جهان له هر هوسا ځایه غوره ښکارېدله...

هر چېرته چې په پروت وم خو چې خپله مور په مې ولیدله ځان به مې ورته ورګوزاروه ګوندې ما په غېږه کې واخلي او تیونه راکړي...

کله چې په زه مور وم نو به مې د هغې تیونه په خوله او دوو لاسونو کې لوبول هو کې هغې ته هم زه ډېر ګران وم حتی تر خپله ځانه هم.

ما به لا چغې کړي نه وي چې دی به راته په ځار او قربان ځان را رسولی و او له څه وخت چې به زه ناروغه وم نو دې به حتی خپله ساه له مانه نذرانه کوله...

د طبعیت دی نازولی مخلوق به زما د لویدلو خاطر له هیڅ ډول ناخوالیو او تنګسو څخه ځان ته ژغوره، ټوله شپه به ویښه وه ګوندې زه یې د ټټرد لاندې نه شم...

د کورنیو چارو د سرته رسولو په غرض دا مجبوره وه چې ما یو څه له ځانه بېل وساتي نو یې راته زانګو واچوله دي زانګو که زه ویده کولم او یوه څه کراري یې راته را کوله هغومره یې د هغې تکلیف نه کماوه، ټوله شپه ویښه ناسته وه زما زانګو به یې زنګوله او لولو، لولو به یې راته ویل:

که زما د زیږېدنې سره سم یې زما سرته توره اېښودلی او په ورونې کې یې کلک تړلم په زانګو کې هم توره زما د بالښت لاندې وه، دې عقیده درلودله چې زه به مېړه او توریالی شم د کلکې عقیدې او کلک عزم څښتن شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ پـه ورځ، اونـۍ پـه اونـۍ، میاشـت پـه میاشـت او حتـی کـال پـه کـال زه غتېدلم، فکري او جسمي وده مې کوله ددې و دې تـر څنگـه زمـا د چاپېريـال د دايري شعاع هم اوږديدله...

زه د کورنـۍ د نورو غړو سره آشنا کېدلم د محيطي شـرايطو لـه مخـې بيـا هـم د پـلاره سره ناآشنا پـاتې وم... لکـه چې بـه مې هغـه ولیـده لاس او پښـې بـه مې وربسې غورځولی گونـدې پـه غېـږ کې مې واخلي... او راتـه گـران وو څـومره چې د نورو سره بلديدلم هغومره د موره جلا کېدلم...

ماته مې مور د نړۍ او ژوند د مينې او راز لوست را کـړی وو. دغـه وخـت مـاتـه هر څوک گران وو دا ځکه زما د ژوند لـه لومړيو پېښو همدغـه وه چې زمـا او د مور ترمنځه بې ساري او سپېڅلې مينه وه... او هر څومره چې زه نـور حلقـو تـه ور ننوتلم مينه هم را سره سمه ورتله...

زما د هغه هوښيار خبره په ياده ده چې وايي:

(زه د موره کمبخت، بندي گنهگار نه يم زيږېدلی بلکه دا شيان محيط زمـا پـه برخه کړل).

ما دهر چا سره مينه درلودلـه او راتـه گـران وو دا زمـا زړه و چې مينـې تـه يـې پسخولم...

ورو ورو مې د شعوري وده تـر څنگـه لـه چاپيريالـه دا زده کـړل چې څـوک راتـه قار کوي او برندو سترگو مې ډاروي ښايي د هغه غېږې ته ور نه شم، دا وخت مې همدا کولای شو او په همدې پوهېدلم په خړپو څوکې ما دويمه غېږه هغـه چې زما د مور د غېږې غوندې پسته وه ومې منيدلـه او دا زمـا د لوبـو خـاوره وه...

بيا هم راته مور گرانه وه... بيا هم راته د کورني نور خپلوان گران وو...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته مور ناز را کاوه ... د مینې او ژوند په رمز يې پوهولم.

زه وګرځېدلم خو ددې پر مرسته راتګ راته هم دی را زده کړو ...

ما پښنې وکړې او له کوره ووتلم ... همزولان مې پيدا کړل ... په لوبو مې پېل وکړ ... د هغوی سره مې هم مینه درلوده خو بیا هم راته مور ګرانه وه... او ماښام چې به له لوبو ستړی ستومانه راغلم ددې په ورونونو به بيد ېدلم ...

زما د خوړو ، کاليو تهاتوبې دوا درمل ... هر څه غم ددې په سر وو خير که د ځينو ميندو غوندې چې د باندنيو کارونو لکه شپونتوب، بزګرې منزل وهل او داسې نورو چارو سرته رسولو په غرض به يې زه د شا پورې تړلې ګرځولم ... زه يې د چا سره نه یم ګرزولې خو بيا هم را باندې ګرانه دې.

ما په لوست پېل وکړ ... ددې لپاره چې د هغې د مینې او ژوند راکړ شوی زده کړې پوره کړم ... بيا هم زما د کتاب قلم او نورو درسي سامانونو غم زما د مور او پلار په سر و ما يو تولګې د بل پسې پای ته رساوه له يوه محيط بل محيط ته چې د هغه سره په هر څه کې توپير درلود آشنا کېدلم بيا هم ګردې اړتيا وې مې همدغې مور پوره کولې ځکه دا لکه د نورو ميندو په شان د چا مزدوره نه وه. د چا ښکنځلې ستوغي سپورې او نادووی يې نه دی زغملی ...

ځکه دا ډول نورې ناخوالی ميندو ته عيب نه دی بلکه قهرماني يې ده. زه چې څومره د مور د غېږې او له کوره جلا کېدلم هومره د هغه په سبب زما مينه کمېدله ...

دا نو زما ګناه وه ځکه دهغې چې به هر څومره اولادونه زيا تبدل بيا هم پر ما مهربانه او ورته ګران پاتې وم...

د ځوانی په وخت کې د طبيعي عزيزي او انساني خاصي له مخې زه مجبور وم چې د خپل مخالف جنس سره مينه ولرم او ژوند ورسره يو کړم ... نو دلته به

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې مور کله کله هیروله... او د هغې قدرداني ته مې شا کوله ... نه، نه بیا هم راته د دې لیوني ځوانۍ، په وخت کې مور ګرانه وه ...

زه چې له کوره ... کلي او وطنه جلا کېږم خپه کېږم دا ځکه چې له موره جلا کېږم.

په ځواني هم را باندې د نورو ګرانښتونو تر څنګه مور ګرانه ده...

اوس که یې تیونه لوبولای په سینه لوبیدلای په ویښتو کې یې لاسونه وهلي او درسي د ماشومتوب کارونه کولای نه شم...

بیا هم راته ګرانه ده ... که په ورونونو یې ګېږدم ... د ټټره پورې یې ځان ونیسم، لاسونه یې مچ کړم او په غېږ شم ورکړه ... نه یوازې عیب نه دې بلکه د هغې د شهکار زیار ایستني قدرداني ده ځینې اولادونه شته چې د مېرمنې اولادونو او شتو خاوندان شي نو مور او پلار هیروي خو دا مور ... هوکې دا ستر مخلوق بیا هم د هغه سره مینه لري او حتی خپل نوه سیان او کړو سیان ورته ګرانه وي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه.

په افغانستان کې د ښځو رواني ستونزې:

د یو عیني واقعیت او طبیعي پدېدې په توګه زموږ په جګړه وهلي هېواد کې له ځوورو ستیو کلونو را په دې خوا بیخې څرګنده ده چې زموږ هېوادوال که نر دی او که ښځې په شکل د شکلونو په رواني ناروغیو او له دې نه په را پیدا شوو ستونزو اخته کېږي، چې یو شمېر په خپلو دغو ناروغیو اعتراف کوي خو یو زیات شمېر نور یې ځانونه په تجاهل او هیڅکله نه ښیي چې ګوندې دوئ په رواني ناروغیو اخته او د رواني ستونزو سره نه یوازې لاس

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګريوان دي بلکې کورنۍ او ټولنه او حتی په خورا لوړه کچه ددې ناروغي نه را پيدا شوو رواني ځورونکو ستونزو په بيخې زياتو ګواښونو کې ژوند کوي، دلته ښايي دا پوښتنه رامنځ ته شي، چې ددې شومي پديدې بنسټيز لامل څه دي؟

چې ددې پوښتنې مدلل او محقق ځواب يوه څېړنيزه کتنه غواړي چې په کوټلي توګه په دې ډول تصريح کېدای شي:

د روان پوهانو او ټولنپوهانو په عقيده لکه څنګه چې د ښځو رواني ستونزې له رواني ناروغيو څخه سرچينه اخلي په همدې ډول د يو ډېر ترخه او خطرناک واقعيت په توګه رواني ناروغي پر ښځو باندې له تاوتريخوالي په تېره بيا فزيکي تاوتريخوالي بنسټيزه سرچينه د هېواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنو او ناوړو دودونو او رواجونو يعنې په کورنيو کې د اسلامي ارزښتونو سره په نه مطابقت د ښځو او نارينه وو تر منځه له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو له ودونو او له هغو څخه د رامنځته شوو ناوړو پايلو او عاقبت نا انديشانه پېښو څخه سرچينه اخلي چې له دې منځه په ماشومتوب او حتی تر زيږېدلو دمخه ودونو، په زور ودونو، په بدو کې ودونو. د پور او جوارۍ په مقابل کې د ودونو، د پيسو په مقابل کې د ودونو د ملا ماتوونکي ولور په مقابل کې ودونو، د مورو پلار او يانورو خپلوانو په خوښه ودونو، د ميراث په خاطر له ودونو او داسې نورو څخه يادونه کېدای شي او ورسره جوخت اقتصادي بې وسي توب، بې سوادي، بيکاري، د مېړه او ښځې ترمنځه د عمر توپير، په نشه ايزو توکو روږديتوب، دمېړه په نزد د ملکيت په عنوان ګڼل، د خپلو شرعي او ميثاقي حقونو څخه د ښځو آګاهي نه درلودل، دمېړه هر اړخيز قدرت اونفوذ، او اړوندو حقوقي مرجعګانو ته له شکايت او حق غوښتني ډډه کولو او د داسې نورو مواردو دوه پريکوني نقش لري چې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول پورتني ودونه او یاد شوي موارد ځانته جلا جلا څېړنیز او هراړخیز بحث غواړي.

زموږ اصلي خبره پر ښځو د تاوتریخوالي او بیا فزیکي تاوتریخوالي ده چې دا هم ډولونه لري، باندې ولاړه ده نو کله چې کورنۍ تاوتریخوالي ښځو په ډول ډول شیوو ویلو، تر خپلوا غیزو لاندې راولي، د مېړه او کورنۍ د غړیو د ناوړو چلندونو، بد او شیني، وهلو ټکولو، سپکو سپورو ویلو، یې ارزښتي او په خلص مفهوم د عنودانه بدر رفتاریو سره او هغه هم په دوامداره او تکراربدونکي ډول تر اغېزمنو لاندې راشي، نو طبیعي ده چې له تاوتریخوالي رامنځته شوو بدو چلندونو، د کچې په اندول په رواني ناروغیو اخته کېږي، چې دا ټولې د نه جبرانیدونکي اغېزو او پایلو په توګه د مزمني افسردګي، سخت اضطراب، شخصیتي ناخوالیو، رواني ګډوډیو په تصمیم نیونه کې د ښځو فلج کېدنې، عاطفي او رواني تعادل له لاسه ورکول، ګوښه توب خوښونه، د ځان او ژوند په وړاندې بې توپیري، د کورني په چارو کې نه ګډون او بالاخره د لیونتوب په ورته حالت تمام شي او د جسمي ناروغي له بابته په بې خوبي، سرخوږي، د ملا او شمزیو په درد، بې تحرکي، رواني، ناکراري اخته شي، نو ددې لپاره چې له دغو رواني ستونزو د او همیشني تاوتریخوالي له مظاهرو څخه یې ځان ژغورلي وي، له چارې او د خپلو ستونزو د حل د لیارې د نه موندنې په صورت کې د کورنۍ د غړیو، د ټولنې او اړوندو حقوقي او قضایي مرجع ګانو د نه ملاتړ په وجه ډېرو خطرناکو لارو چارو ته اقدام کوي یعنې په دې مفهوم او تعبیر چې ځان وژني او دهغې ډولونو لکه ځان ته اور اچونې د ځان زندي کولو، ځان سیند ته غورځولو، د زهري توکو خوړلو، ځان له بامه غورځونې او داسې نورو ډېرو خطرناکو کړنو ته لاس اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیتونو ښودلې ده چې په دې رواني ناروغیو او رواني ستونزو اخته ښځو دوا درمل یوه پېچلې موضوع ده او حتی ناشونې کار دی او دا ځکه چې د هري ناروغۍ درملنه هغه مهال کېدای شي چې طبیبان د هغې په هغه ریښې او انګیزې په پوهېدنې لاسرسي پیدا کړي چې د غه ناروغي ترې رامنځته شوي ده، او بیا چې د هغې درملنه وکړي نو لکه چې یوه ونه او یا بوټې د ریښې په کیندلو او غوځولو وچېږي او له منځه ځي په دې ډول رواني ناروغي او رواني ستونزې هم له هغو نه د را پیدا شوو لاملونو په وجه له منځه ځي او بې له شکه د یو ناشونې کار دی ځکه چې د کورنې او ټولنې د اصلاح کولو موضوع، په تېره بیا په ټولنه کې د ښځو په نسبت ناوړه واکمن رواجونه او عنعنې چې په یوه کلیه کې د ناوړو ډولونو کې پېژندل کېدای شي بیخې ناشونې موضوع ده، او لکه چې ټولنیزو حالتونو ښودلې ده په هیڅ ډول او لارو چارو له منځه وړل کېدای نه شي.

خو دا چې په نړۍ کې هیڅ کار ناشونې ګڼل کېدای نه شي، نو په مذهبي او عقیدوي طریقه په دې برخه کې د دیني عالمانو او روشنفکرانو، د ټولنیز رسوخ او قدرت له بابته د کلیو د مشرانو، روحانیونو، په دولتي کچه د اداري، قضایي، محاکماتي قوي (البته د قانون د تطبیق له لارې (د نهادونو د تبلیغ او ترویج (د بشري حقونو او کنوانسیونونو د مندرجاتو په باب د آګاهي ورکولو) له لیارې او بالاخره د ښځو د شرعي، قانوني او میثاقي حقونو څخه په خپله د نجونو او ښځو او د مورو پلار د پوره آګاهي حاصلولو او د ښځو د حقونو او ژوند په اړوند د هغوئ د ملاتړ او خواخوږۍ له لیارې د افغاني ټولنې رواني ستونزې له منځه تلای شي او بس.(۱)

(۱) اصلاح ورځپاڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په کلیو کې :

مور په کلیو کې لکه د ښاري میندو غوندې له لازمو مدني حقونو څخه برخمنه نه ده، دا ځکه کومې اسانتیاوې چې د ژوندانه په ډګرونو کې ترې باید ګټه واخلي دوی پرې لاسرسي نه لري.

په لومړي سر کې کلیوالې مور په عمومي ډول د علم له زده کړې څخه چې په نارینه او ښځې یو شان فرض ده محرومه او بې سواده پاتې کېږي او که په سیمه کې د ښځینه ښوونځیو د شتون په صورت کې تر دوولسم ټولګي زده کړه پای ته رسولې وي بیا هم له کور او کلي بهر په دولتي او غیر دولتي ارګانونو کې د چارو سرته رسول لا څه چې په خپل کلي کې په ښځینه ښوونځي کې د ناوړو دودونو د واکمنۍ له مخې د ښوونکو په توګه هم دنده اجرا کولای نشي، او د دوئ د کورنۍ په نزد ورته عار ښکاري، نو اجازه ورته نه ورکوي، تر څو چې د وخت په تېریدلو سره دا هم د بې سوادو میندو غوندې حالت نیسي.

مور په کلیو کې له روغتیایي حقونو څخه هم پوره بې برخې ده او دا ځکه چې له ښارونو څخه په لیرې پرتو کلیو کې روغتیایي مرکزونه شتون نه لري او که فرض کوم یو هم تاسیس شوي وي نو لکه د ښاري روغتیایي مرکزونو په شان څه د ماهرو مسلکي طبي پرسونل له پلوه او څه د طبي سامان الاتو د نه درلودلو په وجه، د لازمو روغتیایي خدمتونو د سرته رسولو جوګه کېدای نه شي نو خامخا دا چې په کلیو کې د ناسالم چاپیریال او روغتیایي چارو ته په نه پاملرنې سره کلیوالې مور د ډول ډول ناروغیو د ګواښونو سره مخامخ کېږي، او هغه مهال ښاري روغتون ته ورل کېږي چې ور څېرمه ناروغي یې حاد او وخیمې درجې ته رسېدلې وي او زیاتره ددې پر ځای چې بېرته خپله روغتیا ومومي د مړینې سره مخامخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کليوالي مور لپاره څه د اميدوارۍ په پړاو کې او څه د زيږېدلو په حساسو شيبو کې او څه د ماشوم تر زيږونې وروسته يې بيخي زياتې ستونزې په وړاندې پرتې وي، او دا ځکه چې د اميدوارۍ په پړاو کې کوم روغتيايي تدبيرونه او طبي سپارښتنې چې له يوې خوا ددې د سالم روغيتايي حالت په اړه وي او له بلې خوا د ماشوم په تړاو وي د مور او ماشوم د ملاتړ د مرکزونو د نشتوالي په وجه، دا د ناوړو پېښو سره مخامخ کېږي چې په طبيعي ډول د زيږونې په پېښه کې، مور خپل ژوند له لاسه ورکوي او يا يې نوي زيږېدلی ماشوم تلف کېږي.

بله موضوع چې د پوره پاملرنې وړ ده هغه دا ده چې د طبي لارښوونو په نه لاسرسي سره يې زيږونې پرله پسې او بې وقفې وي، نو په دې شرايطو کې کليواله مور له سالمې روغتيا څخه بې برخې او ماشوم يې د ډاډمنې روغتيا درلودونکي نه وي. ددې تر څنګه ماشومان يې د وقايوي واکسينونو د نه تطبيقېدو له کبله حتی د يو عيبجن انسان غوندې رامنځته کېږي چې د کورني لپاره دا هم يوه پوره ځورونکې موضوع ګڼل کېږي.

په کليو کې د مور لپاره د ماشوم روزنه او پالنه هم له پوره سرخوږي څخه ډکه ده يعنې کله چې ماشوم ناروغه وي نو طبيعي ده چې ډېر ژاړي او ناآرامي کوي مور يې د کارولو لپاره بايد ټوله شپه دده زانګو وزنګوي او يا يې په غېږ کې په للو للو ويلو او خوځولو ارام کړي، او حتی ټوله شپه کې څه هم تحمل يې ونه لرلای شي شوګېره تېره کړي.

تر هغې چې د ماشوم توب دوره يې تيرېږي مور بايد دغه ټولې ستونزې وګالي، کليواله مور د ښاري ميندو برعکس مجبوره ده چې کليوالي فزيکي چارې ترسره کړي يعنې که د بزګرې وي د کورني د کار وړ غړو سره په کرکيله او دحاصل اخېستلو په مهال، په لو لور، راچلولو، غوبل، ټکولو، درمند پاکولو او کور ته د وړلو په ټولو چارو کې ګډون وکړي، ښکاره ده چې ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چارو په خوا کې مور نورې کورنۍ چارې لکه پخلی، پرېمينځل، د کورپاکوالی او داسې نور هم ترسره کوي، په کليو کې که څه هم ميندې اميدواره وي دنارينه او يا ښځينه مشرانو له خوا تر رواني، لفظي او فزيکي تاوتريخوالي لاندې هم نيول کېږي.

بله موضوع چې د پوره غور وړ ده د کليو په زياترو کورنيو کې دمور حقونو او درانه مقام ته پاملرنه نه کېږي، هلته د مور د ورځې به مفهوم څوک نه پوهېږي. لنډه دا چې د پورتنيو واقعيتونو له مخې به د يوې کليوالي مور ټولنيزه څېره تر يوه حده انځور شوې وي او هغه څه چې په کل کې د پوره اندېښنې او غور وړ ګڼل کېږي له طبيعي، اسلامي، قانوني، مدني او نورو اړونده حقونه څخه د کليوالې مور بشپړ بې برخې توب دی، نو ويل کېدای شي چې دا ډول يوه کليواله مور يو محروم، مظلوم او محکوم انسان بلل کېدای شي.

دا خبره هم د يادونې وړ ده چې له کليو څخه پرته په غرونو او بانډو کې د مور ټولنيز وضعيت هم د پوره اندېښنې وړ دی داځکه چې هلته د ژوندانه په هيڅ ډول لازمو امکاناتو لاسرسی نشته دی.

دا هم يو ځرګند واقعيت دی چې دولت د خپلو اقتصادي کمزورو محدوديتونو له مخې لکه چې لازم دي حتی په ښارونو کې د ځينو ميندو له حقونو څخه ملاتړ کولای او تامينولای نه شي.

نو د پوره وياړ او شاباسي خبره ده چې يو شمېر ميندي چې په دغسې ډېرو ناوړو شرايطو کې خپل اولادونه د وطن، خلکو، سولې، ترقي او د عمومي سرکالي سره د مينې په روحيه روزي او د يو نافع او صالح غړي په توګه يې ټولنې ته وړاندې کوي، ددې مور له فداکاري، اتلولۍ او وتلي توب څخه استازي توب کوي چې زياتې ښېګڼې يې وړاندې کيدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما په عقیده که د ښځو چارو وزارت، دمور د ورځې په ویاړ د ممتازو میندو په ډله کې له کلیو څخه هم یو شمېر میندې انتخاب او د هغوی د وتلي توب نمانځنه او درناوی وکړي دا به په خپل ذات کې پوره نوښت وي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جریده.

د ماندینې نقش د مېره د شخصیت په تکوین کې :

دتاریخي واقعیتونو په شهادت که چېرته یوه مېرمن د یو واقعي انسان په توګه د ټولو ښځینه غوره اخلاقو، عاطفانه او لطیفانه ممېزاتو او چلندونو څخه برخمنه وي د خپلې کورنۍ او بالخاصه د خپل مېړه په وړاندې دخپلو ور څېرمه مکلفیتونو ترسره کول خپله فریضه وبولي او لکه چې ښایي هغه په ډېره مخلصانه او صادقانه توګه ادا کړي، نو بې له شکه نوموړې ښځه د خپل مېړه د انساني لوړ شخصیت په غوره وده او مطلوب تکامل کې د یادونې وړ ونډه اخېستلای شي، چې په بشري تاریخ کې د داسې وتلیو ښځو زیات شمېر بېلګې وړاندې کېدای شي.

لیرې به نه ځو زموږ په اسلامي تاریخ کې که څه هم حضرت محمد ص له وړوکتوب څخه د غوره نبوي صفتونو او وتلیو اخلاقو لرونکی انسان و او لوی خدای یې د مینې څخه نړۍ پیدا کړې، او په حقیقت کې د دده د شخصیت په لا تکامل او تبارز کې د هیچا مرستې ته اړتیا نه لیدل کېدله، خو بیا هم تر یوه حده کله چې یې د حضرت خدیجه الکبری سره د لوی خدای (ج) د حکم له مخې واده وکړ، نو د هغې مبارکې بي بي په معنوي او حتی اقتصادي مرسته یې د اسلام د مبارک دین د تبلیغ او ترویج په چارو کې زیاتې برباوې ترلاسه کړې او حتی د نبوت د وحې دنزول په حساسو شېبو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې آنحضرت محمد صلی الله علیه وسلم سختو هیجانونو تر خپلې اغېزې لاندې راوستي و، همدا بي بي يې ملګرې او مددګاره وه.

په همدې ترتیب که د غیر اسلامي نړۍ د ښځو تاریخ ته ور وګرځو، نو جان کینېډي د امریکا د فقید جمهور رییس له خاطراتو حخه یوه مهمه خاطره داوه، چې ویلي يې دي:

«که چېرته ژاکلېن دده مېرمن او دده پر شخصیت اغېزمنه نه وای نو دې په هیڅ کله د امریکا د جمهور رییس دغه لوړ مقام ته رسېدلای نه وای».

دا چې د ژاکلېن شخصیت دده تر مړینې وروسته څنګه پر ځمکه را ولوېده دا بله موضوع ده.

ما د یوې لیکوالې مېرمنې له خولې اورېدلې ؤ چې ماته یې وویل:

زه مې مور او پلار یو چاته کوژده کړم چې په علمي سویه کې زما څخه ښکته و، په دې مفهوم چې زه لیسانسه او هغه بلکوریا پاس و. دا چې زما شخصیت پر هغه نفوذ درلود، نو تر واده وروسته یې را سره ومنله چې زما په خوښه به دی هم لوړ تحصیلات سرته رسوې دا وه چې درې کاله وروسته یې د کابل پوهنتون په یو پوهنځي کې تر لوړو زده کړو وروسته لیسانس واخیست او په تحصیلي کچه کې زما سره همسیال شو.

که دې میرمنې خپل مېړه د خپل نفوذ په وجه د لوړ زده کړو سرته رسولو ته نه واي اړ ایستلای نو هغه به په هیڅ صورت لوړو زده کړو ته ملا تړلی نه وای.

او که چیرته ځینو عادي او کورنیو موضوعګانو ته مراجعه وشي نو په کورنیو کې په تېره بیا په پخلي او په نورو چارو کې، د ښځې ښه سلیقه، مهارت او چلند د نورو په نسبت ددې د مېړه په شخصیت سمه اغېزه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه چې وايي: يوه ورځ د مېړه او ښځې تر منځ مشاجره شوه او ماندينې يې ادعا وکړه، چې زه د نورو په نسبت ستا د شخصيت په مقام اغېزمنه يم، کنه په ډېره لږه خبره دي، زه د نورو په نسبت شخصيت پوره راښېولای شم، خو مېړه د خپلې ماندينې دغه ادعا نه منله، او هغې ورته وويل: چې زه به يې عملاً دروښيم.

وايي يوه ورځ يې مېړه په حجره «دېره» کې د مېلمنو سره ناست و، مېرمن يې خپل يو ماشوم ورولېږه او ورته يې وويل: چې د خلکو په مخکې به دې پلار ته وايي: چې کور ته رانوزي او اوړه واغږي (يا بل داسې ښځينه کار وکړي) ماشوم په حجره کې د ټولو په مخکې خپل پلار ته د مور خبره وکړه، او په سړي په دې شېبه کې له ډېر شرمه سړې خولې را ماتې شوې او په قار کور ته ننووت، ښځې ورته وويل: اوس خو دې وليدل، د نورو په نزد د درندولو او يا کم راوستلو کيلي زما په لاس کې ده.

داسې زياتې پېښې د ښېلګې په توګه وړاندې کېدای شي چې يوه بلګه وړه ښېلګه يې داده: که ښځه دننه په کور کې له غوره سليقې او نظافت څخه کار وانخلي او په خوراکي لوښو کې چې د مېلمه په مخکې اېښودل کېږي وينښته، مچ او يا يې د ديګ د تورو شوو ګوتو ښانه وليدل شي نو په دې شېبه کې د سړي ټولنيز شخصيت تر کومه حده تر جدي پوښتنې لاندې راتلای شي؟

لنډه دا چې د مېړه د شخصيت په تکوين کې د هغه د ماندينې نقش هغه موضوع ده چې په زياتو مواردو کې يې اهميت جوتېدای شي.(۱)

(۱) ارشادالنسوان جريده، ۸۸ ګڼه، د ۱۳۹۲ کال د جوزا مياشت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښځو د نړیوالې ورځې د را رسېدو په وياړ :

مور د مینې او ګرانښت په زړه پورې پدېده ده په نړۍ کې د بل هېڅ موجود نوم دومره خوږ او په زړه پورې نه دي لکه چې د مور مفهوم خوږ او په زړه پورې دي او دا ځکه چې د مور په نوم کې عاطفه مینه او محبت پروت دی او مور د یوې ډېرې خوږې مینې خورا ویانده ننښه ده.

هوکی انسان د خپل پیدا ینښت له هماغې لومړنۍ شېبې څخه چې له چا سره پېژندنه پیدا کوي هغه مور ده د مور د سپېڅلي نوم خوږوالي او له انسان سره د عاطفي نه شلېدونکي پیوند له دې موضوع څخه ډېر ښه جوتیدای شي چې کله انسان په کوم مصیبت اخته کېږي او یا ورته درد رسېږي نو بې بې اختیاره مور ته د خطاب کلمې په خوله کې پریوزي او دا ددې مانا هم ورکوي چې په ربښتیا سره مور تر هر چا زیاته د خپل اولاد غمخواره او خواخوږې ده.

دا د بشري منطق حکم دی چې که مور نه وای نو بشري نسل به هم په جهان کې نه وای، که مور نه وای د لوی خدای د ارشاداتو له مخې به انسان هم د ځمکې د خلافت وارثت او وړتیا نه وای پیدا کړې. د مور مقام په دې د پوره درناوی او ستایلو وړ دي چې ښځه نه یوازې د هر انسان مور ده بلکې د پیغمبرانو، نوابغوو، متبحرینو، فیلسوفانو، اتلانو او د ډېرو لوړو تاریخي او فرهنګي او پوځي شخصیتونو مور هم ده، هوکې د مور په پسته او توده غیږ کې هغه انسانان هم روزل شوي دي چې په اسماني کایناتو کې د لوی خدای د محیرالعقولو خلقتونه اسرارو نه لټوي، ربښتیا چې مور که په یوه لاس زانګو زنګوي نو بیا په دا بل لاس جهان خوځوي او زموږ تاریخ د دا ډول خوزونو او خوزېدنو بې شمېره او بې ساري بېلګې لري او د ببخې زیاتو نومیالیو او وتلیو شخصیتونو نومونه په کې ثبت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې ځایه ده چې لوی خدای (ج) مور د یوې طبیعي بې ساري او ارزښتمنې عطیې په توګه پر انسان لور والې ده.

هوکې ! په قران مجید کې د مور د درناوی او قدردانۍ او زړه ساتلو په باب پوره تاکیدی لارښوونه شوې ده چې فرمایي:

« د مور زړه به ساتي هغه به نه خپه کوي او د رضا مندي به يې کلک خیال ساتي، ددې په مقابل کې دنورو نامناسبو او قهرجنو لفظونو استعمالول خو لا څه چې اوف قدری به هم ورته نه کوي».

لنډه دا چې که په دنیا کې څوک غواړي چې قدر او منزلت ته ورسېږي او یا اخروي فلاح او صلاح یې په برخه شي نو دا نعمتونه او جنتونه د مور تر پښو لاندې دي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، ۲۸۲ ګڼه، ۱۵/ کب/ ۱۳۸۴.

خشونت که وحشت :

یوه شپه چې پا غوندي پاغونډي وا وره وربدله او چاپیریال یو ډاروونکي ماحول ګرځیدلی وو، یوازې د سړښت په وجه د سپو غپا او دولۍ اوربدل کېدلې د یوې بیوزلې میرمنې کور ته نژدې یوه زړه بوږونکې فاجعه د پېښېدو په حال کې وه، هوکې د بختوري ترور کور ته نږدې د ماشومانو ژړا او فریادو دا خوب ته نه پرېښودله او لږه شېبه وروسته ورسره ددې د ماشوم ژړا هم ورغبرګه شوه، خو ژر یې خپل ماشوم ته تي ورکړه، په زانګو کې واچوو او تر څو ټالیو ورکولو وروسته یې ماشوم ویده شو، خو د ګاونډي د ماشوم ژړا همداسې روانه وه، کله به غلې او کله به یې زیاته شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور يې زړه طاقت ونه کړ تيلي څراغ يې ولګاوه، ځان يې زړه کمپله کې راتاوه او خپل سوري بوټان يې پښنو کړل او له کوټې راووتله...

خو د ګاونډې په کور کې د ماشوم ژړا په کښيناستلي آواز اوريدل کېدله، داوه چې د هغوی د احوال د اخېستلو لپاره د خپل کور دروازه يې ببرته کړه او کوڅې ته ووتله، دهغوی د کور ور بيرته و ... کېسه داسې وه، د بختوري ګاونډۍ ښځې د اميدواري وروستي شپې وي يوه ورځ يې دمخه د زيږولو له درده په ځانکنده کې تېره کړې وه، په داسې حال کې چې يې مېړه ته ژړل، زاري او ننواتي يې ورته کولې چې مرسته ورسره وکړي او ډېر ژر يې زيږنتون ته ورسوي تر څو چې يې ماشوم په زيږنتون کې پيدا شي، خو کاشکې چې مېړه يې صله رحمي درلودلې زړه سوي يې درلودلې او د مېړه توب او ښځې توب په حق پوهېدلې...

دده زړه نه يوازې له سختي ډېره وه بلکې غوږونه يې هم کاڼه وو، ددې زاري او ننواتي يې نه اورېدل چې له ډېره درده لکه مار تاوېږي او تا وېږي...

هغې درې اولاده درلودل چې مشر يې يوه اته نهه کلنه نجلۍ وه.

مېړه ته يې زاري کولې چې دخپلو درېيو ماشومانو په خاطر يې روغتون ته يوسي خو مېړه يې لکه وچه ونه بې حرکته او بې تفاوته ولاړ و او داسې حال کې چې له قهره ډک يې مظلومې ښځې ته کتل همدا يې ورته ويل:

مړه شه مړه شه، په دې کې زما پت دي نه دا چې زيږنتون ته دي نامحرومو ډاکترانو ته بوځم، زه خو غيرت لرم، ننګ او ناموس لرم هيڅوک خپله ښځه ډاکترانو ته نه بيايي زه هيڅ دا کار کولای نشم.

او که مري همدا اوس مړه شه نو اوس هغه شيبې را رسيدلی دي چې ښځه بې حرکته شوي او د دريدونه وه او ماشومانو نظر د پلار سترګو ته کتل چې د مور سره يې مرسته وکړي خو د هغه وحشي انسان زړه هم نه په خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماشومانو نه سوځېده په دې وخت کې د يوې بوډۍ ښځې په مرسته يې نوی ماشوم پيدا شو او دده په زيږېدلو سره يې مظلومه مور له دنيا نه سترګې پټې کړې او د مېړه د تاوتريخوالي له ټولو مظالمو څخه يې نجات وموند. او ماشوم يې مشرې لور ته پرېښوده په داسې حال کې چې د مور جسد يې د زاړه دوشک د پاسه پروت و ماشومانو يې کوکاري وهلې که يې پلار د عاطفې ډک زړه درلودلې نو ده به هم د هغوی سره سمې کوکاري وهلای خو هغه د يو بې احساسه مخلوق غوندې په عادي حالت کې ولاړ و دا وه چې ګاونډيانو د هغې مړې ښخ کړه او وروستې ښځه چې دده له کور وو تله هماغه بختوره ترور وه.

د سړي په کور کې د هغه اته کلنه لور دوه کوچنې زامن او يوه ورځنې زوی پاتې شو. ماشوم ټوله شپه ژړل او مشرې خور يې داسې چاره نه درلودله چې هغه پرې ارام شي بې رحمه سړي چې يې حوصله له لاسه ورکړې وه ماشومان يې مشرې لور ته پرېښودل او نژدې جومات ته لاړ او هلته ويده شو نجلې خپل ورور په زانګون اچولې او ټوله شپه يې خوزاوه خو دوه نور ماشومان چې دورخې ناکراري يې تيره کړې وه ويده وو.

که څه هم نجلې د مور وظيفه اجرا کوله خو هغه څه چې مور يې کولای شو دا ترې عاجزه وه او يوازې يې د هغه پرله پسې ژړا سره د خپلو اوښکو تويول ملګرې کول نجلې به کله کله خوږ چای د هغه په خوله کې اچاوه ګوندې څه چاره يې وشي په دوهمه ورځ بختوره ترور د هغوی کره ورغلله، خو سړي په کور کې نه و دا وه چې ماشوم يې په چادرې راونغښت او د نجلې او د هغې د دوو کوچنيو وروڼو سره يې خپل کور ته راوستل.

او کله چې يتيم ماشوم ته خپل تې ورکړ، هغه تې واخيست او د ترې غوندې يې وروده. په دې وخت کې بې رحمه سړي چې ماشومان يې په کور کې نه وو د بختورې ترور دروازه يې په لغته ووهل او په زيات قهر و غضب هلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورننووت او په تنده لهجه يې ورته وويل: ته نه پوهېږې چې پرته زما له اجازې څخه ماشوم ته د شريعت له مخې شيده ورکولي نه شي، ته ګنهګاره يې که هر څو بختوري او د هغه مېړه کوښښ وکړه چې دا وحشي سړي ته قناعت ورکړي هغه په ډېر وحشت سره خپل ماشومان کور ته يوووړل.

څرنګه چې د ماشوم مشري خور هيڅ خوب او استراحت کړي نه و داوه چې سختي تبي ونيوله، ژړل يې او اسمان زړه هم سوځېده او ورسره سم يې ژړل، اوزياتې خپل ورور کرارولي نه شو.

دا هغه شپې وي چې پلار او ورونه يې ويده وو د ماشوم ژړا او ددې ژوند هم په دې شپو کې پای ته رسيدلی وو.

ورور يې په زنګونو کې پروت او دواړه په همشينې خوب وېده پراته وو.(۱)

(۱) واقعيت مجله، ۲۸ګڼه، حمل و ثور، ۱۳۸۸کال.

د بنولی حساسيت :

دا يوه طبيعي او عاطفي موضوع ده چې هېڅ يوه ښځه بنه نه خوښوي، کينه او حسد ورسره لري که څه هم تر بن توب د مخه يې يا نژدې خپلوانه او ياد خورولي د اړيکو له مخې ورته تر خوره هم ګرانه او زړه ته نژدې وي.

ډېر داسې ليدل شوي چې ځينو ښځو د نارينه اولاد د نه راوړلو له کبله په دې خاطر چې مېړه بې ميراث نه شي نو په خپله خوښه او انتخاب يې ورته دوهمه ښځه واده کړې ده نو د واده سره سم يې بيا هغه د مخکنې دوستۍ او خورولۍ مينه او ګرانښت په پخواني حال نه دي پاتې شوې او پر عوض يې د هغې په نسبت د کرکې کينې او رخې احساس په زړه کې ځای نيولی دی او ددې سره يې مېړه ډېره کمه پيرزوينه او لوريدينه يا تمايل ددې لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرځېدلي چې شعور يې تر اورجني اغېزې لاندې راغلي او حتی په کورني چاپېريال کې يې د تاوتريخوالي شرايط رامنځته شوي دي او د کورنۍ هغه له صميمته، پيرزوينې او ګرانښته ډکه پخوانۍ فضا يې په جهنمي او ډېره ځورونکي فضا اړولې ده.

زموږ په فرهنګي اثارو، فلکوريکو کيسو او عنعنوي روايتونو او ورځينو، ټولنيزو بحثونو کې په دې تړاو زيات مثالونه کېسې او پېښې راوړل کېږي زه باور لرم چې زيات کسان به د ښځې د بنولۍ له دې حساسيته دومره آګاهي ونه لري چې ايا يوه مېرمن که څه هم د مېړه د لومړنۍ ميرمنې چې مړه شوي او هيڅ ډول پېژندنه او اړيکي يې ورسره نه درلودلې بيا هم ورسره د بنتوب حساسيت ښيي، د هغې له نامه، يادونې او يادګاري پدېدو څخه کرکه کوي ترې ځورېږي پر روحياتو يې فشار راوړي، متشنج کوي يې او حتی کله کله يې په ناوړو لفظونو يادوي...

زه په خيالي ډول او په ګومان سره دا ادعانه کوم بلکې په واقعي توګه راته جوته ده چې يوه مېرمنه د مېړه د مخکينې مړې ښځې په نسبت هم ځورونکي حساسيت لري يوه سړي چې مېرمن يې مړه شوې وه.

دوهم واده وکړه دا چې له دې موضوع څخه يې نقلي او کتابي هيڅ آګاهي نه درلوده چې يوه مېرمن په هر حالت د بنی په نسبت حساسيت ښيي او د هغې له هر څه يې بدې راځي نو يې د پخواني ميرمن عکس د هغې د ياد د درناوی په خاطر د ميز لپاسه ايښودلې و خو کله چې به يې ولیدل عکس به چپه شوی و، او حتی داسې مهال هم راورسېد چې د هغې مرحومې عکس له ځايه لرې شوي او چېرته پټ ايښودل شوي دي چې سترګې يې پرې ونه لګېږي.

مېړه يې ډېر ناوخته د هغې په نسبت د خپلې نوی ميرمن په دې حساسيت وپوهېده، او بيا يې دا هڅه نه کوله د مرحومې ښځې عکس د کتلو وړ ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کېږدي. ځکه دا يې درک کړې وه چې د مړي مېرمنې د عکس سره دا ډول چلند يوازې دده دوهمه ښځه کوي. نو د دا ډول نزاکتونو په پاملرنه سره يې د مړې ښځې په اړه له نوې ښځې سره په چال چلند کې له پوره احتياط کار اخېست، خو بيا يې هم ځينې وخت دا خبره هېريدله چې ميرمنه يې د پخوانې ښځې د هر څه سره حسياست لري دهغې ستاينه او پر ښه نوم يادونه خو دده لپاره د زغم وړ نه ده.

او بالاخره يې په دې نزاکت هم هغه مهال سرخلاص شو چې مېرمن يې بنزيو ته د قارېدو په وخت کې د هغو د مور په ادرس سپکې کلمې وکارولې خو مېړه ته يې د هغې دغه ناوړه چلند د تحمل وړ ښکاره نه شو ځکه چې هغه مرحومه خو لا د مخه مړه وه او اوس ددې د ماندنيې په ژوند کې هيڅ ګډون او اغېزه نه لري، دا خو ډېره له انصافه لرې خبره ده چې په ډېره کوچنۍ خبره ګويا هغه له ګوره راوايستل شي او په کورنۍ کې د کدورت فضا رامنځته کوي او د دوئ ګډو او صميمي اړيکو ته زيان ورسوي.

مېړه يې د ځان سره وايي هغه بيچارګۍ خو په خپل ژوندانه کې دده د ځوانۍ نازونه منلي، پاللي او زيات خدمتونه يې ورته کړي. د کورنۍ سرشتيې او ناخوالې يې ورته ګاللی دي، اولادونه يې ورته زيږولي او لوی کړي او روزلې يې دي او لا ډېره مهمه داد چې په هر ډول شرايطو کې يې د کورنۍ نوم او د پت خوندي ساتلی دي او ددې تر څنګه اوس چې مړه ده نو ددې ميرمنې ته يې څه زيان رسيږي.

که د احساساتي او سرسري موضوع څخه پرته، په منطقي او غريزوي شکل ددې مسلې ماهيت ته په ځېر شو سوچ په کې وکړو دا مهمه ده چې په دې اړه نه په کوم کتاب کې څه ليکل شوي او نه چا دا موضوع درک کړې ده، مګر واقعيت دا دي چې د يوې ښځې لپاره بڼ بيا هم بڼ ده، د هغې ژوندينه او مړينه ورته نسبي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې ميرمنې لپاره په هيڅ شان د زغم وړ نه وي چې مېړه يې لا څه بل څوک ددې په مخکې ددې د مړي بنې ستاينه وکړي او يا يې د ياد او يادګاري شيونو درناوی وکړي.

که هغه مړه ده خو ددې د مېړه لپاره مړه ده ددې په نسبت خود حساسيت، رخې او کينې له پلوه مړه نه ده، که هغه مړه ده خو بيا هم په شکل د اشکالو د هغې په کورنۍ ژوند کې يې ګډون او اغيز لا پر ځای پاتې دي.

اولادونه، د کورني نور او د هغې په نسبت يې د مېړه بنې خاطرې او داسې نورې ريښې چې د هيرولو او ايسته غورځولو وړ نه دي موجودې دي.

ددې ليکنې څخه چې تقريباً نوی موضوع رامنځته کولو څخه زما مطلب دادی چې د مېړه او ښځې دواړو لپاره په دې پوهېدنه او ګټه اخېستنه ترې پوره اهميت لري.

۱ـ مېړه ښايي پوه شي چې دده مرحومه ميرمن دده په کورنۍ ژوند کې په غير مستقيم ډول بيا هم شريکه، اغېزېنه او يو څه نقش لري او د هغې په اړوند يادونه دده د نوي ښځې لپاره داسې مثال لري چې ګويا ژوندۍ ده، نو په کار دي چې د هغې په نسبت د خپلې ميرمنې دغه حساسيت په ژوره توګه درک شي او ددې سره په ټولو چلندونو کې هغه په پام کې ونيسي، که څه هم هغه حتماً مړه ده خو ددې په حضور کې دی هغه په معنوي ژوندۍ وشميري او د هيڅ ډول مواردو کې ترې هسې يادونه نه کوي چې ددې حساسيت را پاروي.

۲ـ ميرمنې ته هم په کار دي ددې لپاره چې د کورنۍ صميمي فضا يې تامينه کړې وي او د مېړه د مينې او ګرانښت او درناوي وړ ګرځېدلې وي نو دهغه خوشحالي لپاره دې که څه هم د مړې بنې په باب يادونه ورته د زغم وړ نه ده بيا دی هم دومره زيات حساسيت نه ښيي او دهغې د نوم او يادونو څخه دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

درناوی وکړي او له دې يې مور ده او بې ګټې او لـه تعصب نه ډک حساسيت څخه دې ډډه وکړي.(۱)

(۱) ارشاد النسوان ۱۴ ګڼه، ۵ قوس، ۱۳۸۳ کال.

د کوچيانو د ژوند يو کوچنی انځور :

کله چې د کوچيانو نوم اخيستل کېږي بې له شکه زموږ د سترګو پـه وړاندې چا چې د کوچيـانو سـرګردانه او لالهنـده ژونـد ليـدلی وي نـو دوارړه دهغـوی هميشـني سفرونه او ږدې او بـې منزلـه لاروهنـي، سـتړې کـوونکي مزلونـه، مـوقتي دمـې، کېـږدې وهنـي، زيـاتره حيـواني غـذا خـوړنې، رمـې دښـتې دامانونه او داسې نور لکه د فلمونو پـردې يـو د بـل پسـې مجسم کېږي، هغـه چې موسمي مرغانو غوندې نه دميوه خورو مرغـانو پـه څېر (دا دواړه زمـا د دو شعرونو عنوانه دي چې زموږ د ټولنې د طبقاتي ژوند يو څه مشخصاتو پـه کې انعکاس موندلی دي).

له سړو او تودوښې څخه د يو څه مساعدو او خوندې سيمو په لټون او هلتـه د موقتي استوګنې لپاره کال و سر تګ راتګ او پـه لوڅو پښـو سفرونه او لـه کړاونو ډک واټونه وهي.

هوکې، دکوچيانو د ژوندانه صحنې چې د بشـريت د ژوندانـه د لومړينـو دورو سره دومره توپير نه لري، هميشه يې کډې په اوښانو او خرو بار او رمـې يـې پـه مخکې وي له يوې سيمې بلې سيمې ته کوچونه کوي.

کوچيان که څه هم د ټولنې يو مهم قشر دي بيا هم پـه خپـل وطـن کـې بـې وطنـه ګرځي. نه ځانګړې ديره او نه خپله هديره لري، هماغه سـيمې، کڅـې، دښـتونه او دامانونه او ورغـالې د دوی استوګنې دې چې د خپلو سفرونو پـه تـرڅ کـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روڼ اسمان لاندې د دوئ د ژوندانه يو څه شرايط په کې موجود او دمه يې په کې جوړېداى شي کوچيان د خپلو استوګنو په سيمو کې نه د ښاک صحې اوبه پېژني، نه د برېښنا د انرژۍ او په ګټه پوهېږي نه سوتره کالي، محکم او پاسته پايزارونه او نه داسې نورو شيانو سره اشنايي لري.

دوې هميشه د بارانونو د شېبو لاندې په لنډه بلو ځمکو، لمدو کيږديو لوګنو خيمو کې اوسېږي او لامده کالي کاروي، هغه چې د ناروغيو لامل ګرځېدلاى شي او اوړې مهال پرې ځمکه د تنور غوندې توده ګرځي د دوى د خوړو په جمله کې نه له تازه ميوو او نه له وچو ميوو او نه د نور خوراکي موادو څخه ګټه اخېستلاى شي، پر دسترخوان يې يوازې لبنيات يعنې د دوى د څارويو محصولات لکه شنده، ماسته، شرومبې، چکه، قروت او پوڅه او داسې نور په ځانله ځانله وختونه کې پراته وي، خو ډېر کم له پيروي او کوچو څخه او ډېره کمه له غوړيو څخه ګټه اخېستلاى شي، او داځکه هغه خوراکي شيان چې په غوړيو کې پخېږي د دوى په واک کې نه دي.

غنمينه ډوډۍ او سوکړک يعنې جواري د خپياکو (د څارويو فضله مواد) او ډېر کم د سارا يې بوټو په واسطه پخوي او انګولى (کتغ) هم په دې توګه پخوي کوچياني ښځې خپل څاروي په غير صحي حالت کې لوشي، مستې يې شاړيې کوچ او شرومبې ترې اخلي، لوګجنو او بوى ناکو نغريو ته ناستې او نه دهغوې په پخلي کې د روغتيايي شرايط په پام کې نيولو امکانات موجود يداى شي د تشناب او بيت الخلا د شتون لپاره هيڅ ډول امکانات د دوې په واک کې نه وي کوچيان له دوا درملو او درملنې څخه ګټه اخېستلاى نه شي که څه هم د دوى استوګن په تېره بيا ښاري شتمن وطنوال د ژوند په ډېرو پر مختللو سوکاله او عصري شرايطو کې ژوند کوي د دوى ناروغان په طبيعي توګه رغېږي او يا دا چې بې وخته مري او دا ځکه چې دوى کلنيکي درملنې او يا داخلي بستر د معالجوي امکاناتو څخه بيخې محروم، ډاکټر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمل او درملنه د دوی په ژوند کې بیخې ځای نه لري، د دوی ماشومان لکه بیدیاني ګلونه بې روزنیزې سالمې پالنې رالوېږي او له منځه ځي یعنې د زده کړې، روغتیا او نه روزنې له حقه محروم او یوازې د اسلام بناوې لکه کلمه او د لمانځه قرایتونه د خپلو مشرانو څخه په ناسم ډول زده کوي دوی حتی نه ملا پېژنې، نه جومات نه ښوونځي او ښوونکې او قلم او کتاب او داسې نور...

د ډېر افسوس او خواشینې خبره ده چې دوی دمور او ماشوم د حمایې له ملي اونړیوالو حقونو، او قوانینو بیخې برخمن شوې نه دي مینډې د امیدواري په موده کې اوږده سفرونه کوې او دهغې د ماشوم په درلودلو سره درانده بارونه جګوي او هغه چارې ترسره کوي چې دمور د پاره په دې موده کې پوره زیانمنې تمامېږي.

د ماشوم د زیږولو پروسه دمور لپاره چې نوی ماشوم زیږوي یو ډېره دردونکې او رنځورونکي پېښه ده او څرګنده ده چې په دې پېښه کې زیان کوي زیږیدلي ماشوم تلف کېږي او یا هم مور خپل ژوند له لاسه ورکوي که په لنډ ډول وویل شي کوچیان د افغانستان د تبعه وو په حیث له ټولو بشري حقونو څخه چې د اسلام مقدس دین او دولتي قوانینو کې تثبیت او یا په نړیوالو کچه د بشر د حقوقو په اعلامیه کې راغلي محروم دي.(۱)

(۱) ایلبند مجله، ۴ ګڼه، حمل – جوزا، ۱۳۸۸ کال.

پر ښځو د تاوتریخوالي د کرکجنې پدیدې له منځه وړل یو مهم ضرورت دی:

ټولنیزو واقعیتون ښودلې ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې پر ښځو باندې تاوتریخوالي کومه نوی پېښه نه ده او له ډېر پخوا نه په شکل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکلونو زموږ د خلکو په کورني ژوند او حتی په ټولنیز ژوند کې دغه ډول تاوتریخوالي نه یوازې د کورنیو دغړیو ترمنځ د پیوندونو د شلولو لامل ګرځیدلی او په کورنۍ کې یې له مینې او محبت څخه ډکه فضا د جلا والي، کرکې او دښمنۍ په دوړو خړه کړي ده بلکې د یو تباه کوونکي لامل په توګه یې د ټولنې په منځ کې د خپلولیو او دوستیو اړیکې هم له منځه وړي دي او بې له شکه په دې برباد وونکو پیښو او تراژیدیو کې قرباني ښځې ورکوي.

یا د ښځو د حقونو په وړاندې زور زیاتې او تاوتریخوالي په کورنیو او ټولنو کې په خپل سر را پیدا شوي او ناڅاپي پیښه نه ده بلکې د ښځو په وړاندې تجربو او د تاوتریخوالي په اړه په څېړنیزو سندونو او اثارو کې یو شمېر لاملونه او سرچینې په ګوته شوي دي چې د ښځو په وړاندې یې او دهغوی دحقونو په مقابل کې د زور زیاتې دعملي کېدلو زمینې برابري کړي دي چې په لاندې توګه یې په کوټلی شکل یو څو بیلګو ته اشاره کېږي:

پر ښځو باندې د تاوتریخوالي او له هغوی سره د زور زیاتې د رامنځته کېدو ډېر مهم لاملونه دادي:

- په ټولنه کې د ناوړو عنعنو او دودونو واکمني او د دودیزو اصولو او قاعدو په توګه له هغوی څخه پریکونی متابعت.
- د نجونو د ودیدو له قانوني عمر نه دمخه د هغوئ کوژدی.
- په زور او جبر، د نجونو له رضا او رغبت نه پرته دهغوی اجباري کوژدی او ودونه.
- په بدو کې د نجونو ورکول او ودول.
- د یوې متاع او قیمتي شی په توګه د زیاتو پیسو د ترلاسه کولو په خاطر شتمنو بوډاګانو او غیبجنو ته د کوچنیو نجونو ودونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د نجونو پر سر د زیات ولور اخیستل او په ودونو کې یې د زوم پر کورنۍ باندې د واده د ګاڼو ، سامانونو او زیات لګښت تحمیلول.
- د عمر له زیات توپیر سره سره د کوچنیو نجونو ودونه.
- د پور د تادیه کولو په خاطر د نجونو ودول.
- د میراث په خاطر ودونه
- د ځینو عاطفي اړیکو پر بنسټ تر زیږېدو دمخه کوژدې.
- د خسرګنۍ په خوښه او رضا ، د دوی د کورنۍ غړیو ته په زور د کونډې په نکاح کول.
- په ندز کې د نجونو ورکول او نور. هیڅوک له دې واقعیت څخه انکار کولای نه شي چې د دې ناوړو عنعنو د واکمنۍ په نتیجه کې یو زیات شمېر نجونو او ښځو په ډول ډول شکلونو لکه ځانته په زندۍ اچونې، سیند ته د ځان غورځولو ، د زهرو پر خوړلو ، ځان ته اور اچولو ، له کوره تښتیدلو او داسې نورو لارو چارو ته پناه وړې او کورني یې له غمیزو ، پیغورونو او رنځونو سره مخامخ کړي دي. باید یادونه وشي په پورتنیو لاملونو بحث کول اوږده مطالعه او څېړنه غواړي چې د مقالې د لنډیزب په خاطر ترې صرف نظر کېږي.
- د تاوتریخوالي بل ډېر مهم او اغېزمن لامل بې له شکه د نارینه او ښځې له خپلو شرعي، قانوني او مدني حقوقو څخه هر اړخیز بې خبري ده په تېره بیا له خپلو حقونو څخه د ښځو د خبرتیا نه درلودل د دې سبب کېږي چې دوئ له خپل حق څخه؛ لکه چې ښایي دفاع کولای نه شي.
- د سواد او علم له نعمته د ښځو بې برخې توب بل مهم لامل دي چې ښځې له تاوتریخوالي او د کورنۍ د بدبختیو له غمیزو سره مخامخ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ښځو د اقتصادي خپلواکي نه درلودل هم د دوی په مقابل کې د زور زياتې او تاوتريخوالي د عملي کولو په باب پر کورنيو ناوړې اغېزې اچوي.

- د کورنيو اقتصادي کمزورتيا هم ددې ناوړې او ناولې پدېدې د رامنځته کېدو يو ستر عامل ګڼل کېږي.

- دنارينه له خوا د هغه له مقام او دريځ څخه بشپړه او يا نسبي بې خبري ده چې اسلامي، قوانينو او مدني ميثاقونو ورکړي دي. له دې جملې نه زموږ په دوديزه ټولنه کې د ښځينه اولاد يعنې لور په پرتله نارينه اولاد يعنې زوی ته امتياز او برتري ورکړ شوی ده او د زامنو په هر اړخيزه پالنه، روزنه او ښوونه او د کورنی او ژوندانه د نورو حقونو په تامينولو کې ورته تر لور زياته پيرزوينه او پاملرنه راګرځول کېږي چې دا ټول له اسلامي حکمونو او نبوي لارښوونو سره مطابقت نه لري. وړانديز مو دادی چې پر ښځو باندې بايد د تاوتريخوالي له مصيبته او د هغو د لاملونو له اغيزو څخه د ځان ژغورنې په خاطر او له خپلو حقونو څخه د ګټې اخېستنې په باب له افراطی، تقليدي نامشروعو او داسې نورو ناوړو چلندونو او تاوتريخوالي څخه کار وانه خېستل شي افغاني اړوندی اداري او اړوند نړيوال سازمانونه دي د افغاني ښځو په وړاندې د تاوتريخوالی د له منځه وړلو لپاره پر کوټلو، اړينو او بيړنيو اقداماتو لاس پوري کړي.(۱)

(۱) هېواد ورځپاڼه، **۲۵۸**ګڼه، ۱۲/ ۱۱/ **۱۳۸۵** کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورد ستایل کېدو او نمانځل کېدو وړ انسان :

هر انسان کله چې د خپل ژوند دوهم جهان ته سترګې وغړوی لومړی څوک چې یې د پېژندنې وړګرځي هغه یو ازې دده مور او یا هغه څوک ده چې د مور ولې مسؤولیت یې په غاړه اخلي، شیده ورکوي او روزنیزه پالنه یې کوي.

دلته د مور طبیعي مقام په دې ډېر لوړ، د پالنې ستاینې او نمانځنې وړ ګڼل کېږي چې دده تر زیږېدنې دمخه یې تقریباً د نهو میاشتو په اوږده موده کې ددې نازیږېدلی ماشوم په تړاو ټول طبي سپارښتنی او حقونه په پوره زړه سوی او عاطفی مینه رعایت کړي دي او بیا تر زیږېدلو وروسته یې دده په سالمه وده، روزنه او پالنه کې نه سترې کېدونکی هلې ځلې کړي او حتی تر وسي پورته ربړونه یې ګاللی دي، د بېلګې په توګه په شپو شپو ماشوم ته د شېدو ورکولو، اراملو او د دردونو د ګډیدلو په خاطر ځورونکي شوګیرونه پر ځان مني او په شپو یې ورته زانګو زنګولی ده په خبرو راوستاو او تګ په ورزده کونو کې یې فعالانه برخه اخېستلې ده او حتی په هغه دوره کې دغه ماشوم دخپل عمر د ودې لوړو او وروستیو پړاوونو ته هم رسیدلی همدا مور یې همکاره په درد، دردمنده او واقعي غمخوراه پاتې شوي ده د یو اولاد په متعلق پورتني او نورې فدا کارۍ او له وسي بهر زیار ګاللې دي چې لوی خدای ورته ملکوتي مقام او ناپایه حقونه ورکړي دي.

چې څرګنده بېلګه یې د لوی خدای په دې مبارک ایتونو کې پوره جوته ده چې فرمایي: د مور او پلار په مقابل د اوف قدري هم مه کوي هېڅکله پرې قاربږې مه او په مهربانه قولونو یې یادوی او خطاب ورته کوي. بې له شکه خدای په دې تناسب بل هیڅا ته دومره لوړ مقام او سپېڅلې تاکیدې حقونه نه دي ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا خو ځکه چې مور نه یوازې د نړۍ د سترو او له سترو شخصیتونو لکه پیغمبرانو اولیاوو، پوهانو، نوابغو، مبتکرینو یا په خلص مفهوم د ژوندانه په هر ډګر کې د وتلیو تاریخي شهکارونه او اتلانو زیږونکي، روزونکي او شخصیت ورکوونکي ده. بلکې ځای لري چې وویل شي مور په یو لاس زانګو زنګوي او بل جهان یا په مفهوم مور هغه د درناوی او ستایلو وړ انسان دي چې د نړۍ او د بشر د ټولنیز ژوند د برخه لیکونو په ټاکلو کې اغیزمنه او فعاله برخه اخلي.

په یوه حدیث شریف کې فرمایلي شوي دي « جنت د مور تر پښو لاندې دی» طبعاً د دې حدیث محتوا په زیاتو اړخونو کې تر څېړنې لاندې د غور وړ ده، که یې مفهوم ته یو څه صراحت ورکړ شي، نو دا چې یو مسلمان هغه د جنت مقام مستحق ګرځېدلي شي چې پر خپلو افعالو، کردارو، وینااوو او پندارکي لوی خدای رضایت حاصل کړي او چې وایي لوی خدای هغه مهال له خپل بنده څخه راضي کېږي چې مور او پلار ترې راضي وي.

د مور د حقونو د رعایت په اړه که وویل شي د مور حقونه له پیدا ینښته تر مړینې د احترام او رعایت وړ دی خو په خواشینی سره ویل کېدای شي چې ځینې اولادونه د مور په اړه پورته لارښوونې او سپارښتنې تر پښو لاندې کوي او کله چې کورني جوړوي نو د خپلې کورني د غړیو یعنې ماندینې او اولادونو په نسبت د مینې او ګرانښت تر ناپایه اغېزې لاندې دومره راځي چې انسان فکر کوي ګویا له هیچا نه دې پیدا شوي هیچا روزنه او پالنه نه ده ورکړې او د بلوغ د غه مرحلې ته په ور رسولو کې یې هیچا ونډه نه ده اخیستي.

همدارنګه ښایي په دې موضوع تاکید وشي چې د مور د لوړ مقام نمانځل به یوازې کافي نه وي چارواکو ته په کار دي چې د هغوی حقونو ته د صادقانه درناوی په خاطر، د هغوی د ژوند د وړ څېرمه ستونزه و بالالخاصه د دوی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتيا او سلامتيا په تړاو اغېزمنو عملي لارو چارو څخه کار واخلي او د مور څخه حمايت په واقعي او مسؤلانه مفهوم وکړي.(۱)

(۱) وطن جريده، قبايلو وزارت، اول سرطان، ۱۳۸۸ کال.

زموږ ټولنه او بشري حقوق :

نن سبا په ملي او نړيواله کچه د بشري حقوقو د رعايتولو، تامينولو، اعادې او دفاع په اړوند زيات بحثونه او تبليغات کېږي او ددې حياتي موضوع د موخو د سرته رسېدلو په منظور بهرني او کورني سازمانونه جوړ شوي او خپل بشر پاله فعاليتونه کوي، خو کومه موضوع چې په دې تړاو د زيات اهميت وړ بلل کېږي، تر هغو زيات يې عملي اړخونه خورا ګټور او مهم دي او دا ځکه هغه مهال د بشر د حقوقو ارزښتونه او ګټور توب رښتينې مصداق پيدا کولای شي چې په عملي ډول په ټولنو کې تطبيق شي، کنه د کاغذونو پر مخ به د کرښو ښه ولري. بله موضوع چې د خاص اهميت وړ بلل کېږي هغه په دې ټکي پوهېدنه ده چې زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو ارزښتونو ته تر کومې اندازې پورې قيمت ورکړ شوي دي؟ او بيا د بشر د حقوقو د ارزښتونو سرغړونکي او د هغو له حدودو څخه تېرې کوونکي په کومو برخو کې معرفي کېدای شي؟

بې له شکه پورتنيو پوښتنو ته په پوره څرګنده زموږ د ټولنې يو شمېر ترخه عيني واقعيتونه ځواب ويلای شي.

دا خبره هم د يادونې وړ ده چې د بشر د حقوقو په سرغړاوي کې کوم عوامل نقش لوبوي؟ که د بېلګې په توګه په هېواد کې د وروستنيو دوو لسيزو ناوړو پېښو ته وروګرځو، نو په څرګنده توګه دا نتيجه ترې اخېستلای شو چې د دغې مودې په اوږدو کې د تباه کوونکو جګړو، ناتارونه او ناورينونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بل هر یو عامل زیات د بشر د حقوقو پر خلاف اعمالو کې برخه لري او ویل کېدای شي چې بالذات په خپله جګړه او د هغې برباد وونکي شرایط په بشري ټولنو کې هغه شومې پدیدې دي چې د بشر حقوق په کې په یو ډول نه یو ډول تر پښو لاندې کېږي او د هغو په بهیر کې د بشر د حقوقو د رعایتولو په برخه کې بې شمېره خنډونه رامنځته کېږي.

که دې موضوع ته یو څه وضاحت ورکړ شي نو ویل کېدای شي چې په جګړه ایزو شرایطو کې د ژوندانه طبیعي حق، په سوله او امنیت کې د ژوند کولو حق، د شخصي ملکیت د درلودلو او خوندي پاتې کېدنې حق، د ازادۍ حق، د ناموس او شرف د خوندیتوب حق، د انسانانو ترمنځه د متقابلو حقونو د رعایت حق او داسې نور هغه برجسته اصلونه دي چې د بشر د حقوقو ټول مفاهیم په کې تعبیرېدلای شي، نو بیخې ښکاره ده چې په جګړه کې په هیڅ صورت نه یوازې دغه حقوق نه رعایت کېږي بلکې دفاع ترې هم کېدای نه شي او دا ځکه چې د جنګ او جګړې مسلکي هدف او غایه هغه مهال تر لاسه کېدای شي چې په پریکونې او بې رحمانه ډول د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې شي، د جګړې په جریان کې دا حتمي ده چې د انسانانو، که څه هم په جګړه کې ګډون ونه لري وینې یې تویې شي، ووژل شي او د خپل طبیعي یعنې د ژوندانه له حقه بې برخې کړای شیو په جګړه کې په مقابل ډول له دواړو خواوو څخه انسانان اسیران کېږي، او د زنداني کېدو په وجه د ازادۍ له حقه محرومېږي، په جګړه کې ټپي کېدل او معیوب کېدل یوه حتمي پېښه ده، چې انسان په کې د وجود او غړو د روغتیا او سلامتیا له حقه محرومېږي، په جګړه کې د انساني حیثیت د حق سپکاوي بېخې عادي خبره ده او دا چې څنګه د جګړې د قربانیانو سره چلند کېږي دا هم ښکاره خبره ده چې د متقابل کسات اخېستلو روحیې د شتون په وجه په هیڅ صورت لکه چې د مخه وویل شول انساني کرامت ته په درانه سترګه کتل کېدای نه شي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که د جګړې له غمیزو او مظالمو څخه تېر شو نو دا هم یو انکار نه منونکی واقعیت دی چې جګړه لا د نورو زیاتو بدمرغیو د منځ ته راتګ اغېزمن عامل دی، چې په ټولنه کې د هغوی شتون د بشري حقوقو د نه رعایتولو لپاره پوره زمینې برابر وي.

پرته د جګړه ایزو پېښنو، زموږ ټولنه د دې شاهده ده چې زموږ په هېواد کې ټوپکسالارۍ او زورواکۍ هم هغه لاملونه دي چې په بېبخې زیاته کچه زموږ په ټولنه کې د بشري حقوقو پر ضد عمل کوي، را به شو د دوی له خوا څرګندو بېلګو ته.

څو کاله د مخه چې کومې پېښلې په مکروریان کې له ډېر لوړ پوړ څخه د خپلې ابرو د ساتنې په خاطر ځان راګوزار کړ او پتمنې مړینې ته یې ترجیح ورکړه ایا د بشر د حقوقو پر ضد د مفهوم څرګند تعبیر نه شي وړاندې کولای؟

نن سبا د رسمي او غیر رسمي ډله ایزو رسنیو له لیارې پوره خبرتیا ترلاسه کوو چې زموږ په ټولنه کې د سرې تښتوونکو له خوا د کورنیو نازولي غړي تښتول کېږي او د کورنیو غېږې ترې خالي کېږي، ایا تکراري جنایتونه دا حقیقت نه په ډاګه کوي چې دوی په څومره وحشیانه بڼه د ژوندانه له حقونو بې برخې کېږي، آیا د یوې مال التجارې په توګه پر دوی ډېره کرکجنه او زهرجنه سوداګري نه کېږي؟ آیا د دوی څه د نشه یې توکو په قاچاق کې استفاده نه کېږي؟ دا او داسې نور هغه ناروا عملونه دي چې په پوره صراحت د بشري حقونو له حدودو څخه د تېریو بېلګې په ډاګه کوي.

همدا شان زموږ په کورنیو او بهرنیو زندانونو کې له داسې پېښنو سره مخامخ کېږو چې په هغوی کې نه یوازې د انسانانو د ازادۍ حق سلبېږي بلکې د هغوی په اړوند د یو لړ انساني ضد اعمالو په واسطه له بشري حقونو څخه تیري کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کورنيو کې د تاوتريخوالي (خشونت) ناولې پديدې ايا د بشر د حقوقو دارزښتونو پر ضد مشخصات نه افاده کوي؟ په ځينو کورنيو کې د ښځو او ماشومانو وهنې، ټکونې، ګواښونې، سپکاوی او داسې نورو ناسالمه چلندونه آيا د بشري حقونو تر پښو لاندې کېدل نه دي؟

لنډه دا چې دغه پورتنۍ بېلګې ټولې له بشري حقونو څخه د سرغړونو ښې ښکارې دي. اصلي او منطقي خبره داده چې بايد د بشري حقوقو رعايت عملي بڼې پيدا کړي او په واقعيت کې ترې پلويتوب او دفاع وشي، ښه به دا وی چې زموږ د ټولنې پورتنۍ شومې پديدې لا بربنډې شي او د خبرتيا سيمې ته يې پراختيا ورکړ شي، تر ممکنه حده پورې د اخلاقي او وظيفوي جرئت له مخې يې عاملين رسوا او پر ضد يې پريکونی عمل وشي، دغو له تورو، خونړيو او فسادي څېرو څخه نقابونه وغورځول شي او محکمو ته وسپار شي.

زموږ نوی اسلامي جمهوري نظام چې زموږ په هېواد کې د لومړی ځل لپاره، د تاريخ په دې حساس او برخليک جوړونکی پړاو کې، د دموکراسي په لور ګامونه پورته کړي دي تر هر څه لومړی بايد زموږ په ټولنه کې د بشر د حقوقو د تامينيدلو په برخه کې جدي دفاع او د سرغړونکو سره يې قانوني چلند وشي، په دې اړه له دولتي ځواک څخه په ګټه اخيستلو، د بشري حقونو دخوندې ساتلو په اړوند اغېزمنې لارې چارې بايد وکارول شي او هيچا ته ددې اجازه ورنه کړ شي چې د بشر د حقوقو ارزښتونه تر پښو لاندې کړي او لا نور هم د جکړو د ناخوالو او مظالمو څخه را پاتې شوی اثرات اغېزمن پر پرېږدي.

همدا ډول د بشر د حقوقو په اړوند د بشر د حقوقو د خپلواک کميسيون څخه نيولې بل هر سازمان او ټولنه چې نن سبا په ملي او نړيواله کچه فعاليت کوي هغوی ته په کار دي چې د خپلو کړنلارو او موخو سره سم له تبليغاتي اړخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، سره عملي اقداماتو ته لومړيتوب ورکړي او په خپل ټول توان او قدرت سره په بشري ټولنه کې په تېره بيا زموږ په جګړه ځپلې ټولنه کې دغه زرين او بشر پاله اصل (بشري حقوق) ته اړين ارزښت ورکړي، د خوندي ساتنې او دفاع په چارو کې يې هر اړخيزې هلې ځلې لاګټورې او اغېزمنې کړي او سرغړونکي يې بې له سزا وو پرې نږدي، په پوره باور دا قدمونه به زموږ په هېواد کې د بشري حقونو د ساتنې، څارنې او خونديتوب لپاره اړين وي او په راتلونکي کې به د بشري حقونو په اړه د زړه بوږونکو پېښو مخه ونيول شي. (۱)

(۱) مجله حقوق بشر دوهم کال، نهمه ګڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال چاپي اثار :

- په مذهبي ادبي- علمي تحقیقي، لرغون پېژندنه، بیوګرافۍ، پوځي طنزي او داستاني برخو کې تر چاپ لاندې په شمول ۳۲ عنوانه اثار.

- په اهتمام چاپ شوی اثار: د قاضي عطاالله خان د پښتو تاریخ د لومړی ټوک په شمول ۳ عنوانه.

- ژاړل شوی اثار، د رسالو په شمول تر ۲۲ عنوانو زیات

- تر چاپ لاندې د دې اثر په شمول یو عنوان

- په ټولو زمینو کې تر (۱۵۰) عنوانو زیات

- په بېلا بېلو برخو کې مقالې په سلګونو عنوانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (غفور خان) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رازقي نړیوال

د خپرونو لړ: ۳۵

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library